

forțele terestre

BULETIN DE TEORIE MILITARĂ EDITAT DE
STATUL MAJOR AL FORTELOR TERESTRE

ANUL II
NR. 4(8)
2010

SUPLIMENT AL „REVISTEI FORTELOR TERESTRE”
FONDATĂ ÎN 1954 SUB TITLUL „REVISTA ARMELOR”

COPYRIGHT:

sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția indicării exacte a numărului și a datei de apariție a publicației.

GRAFICA:

Locotenent-colonel Dragoș ANGHELACHE
revista_ft@yahoo.com

Responsabilitatea integrală a asumării intelectuale a articolelor trimise redacției aparține autorilor.

CUPRINS

Transformarea Forțelor Terestre Române

Principalele obiective ale managementului resurselor
pentru apărare în forțele terestre 9

Colonel Iulian CRISTACHE

Managementul formării capacităților de conducere
ale liderului militar din perspectiva organizației militare 15

Maior Sorin PANCU

Opinii privind optimizarea raportului național/ colectiv
în întrebuințarea Forțelor Terestre Române în operațiile
întrunite ale NATO (2) 21

Colonel Constantin SIMION

Particularități ale adaptabilității fetelor la mediul
educațional militar (1) 35

Locotenent-colonel dr. Leontin STANCIU

Lector universitar Daniela COSMA

Investigarea fenomenului militar

Abordarea bazată pe efecte a operațiilor (EBAO) – noua filosofie
a eficienței în domeniul militar? 53

Colonel Constantin SIMION

O lume în schimbare. Federația Rusă în cursă pentru revenirea la rangul de mare putere cu potențial de acțiune la nivel global 68
Colonel dr. Vasile CERBU

Opinii privind caracteristicile acțiunilor structurilor din cadrul Forțelor Terestre Române pentru participarea la sprijinul impunerii legii civile 84
Locotenent-colonel Mircea FECHETE

Considerații privind participarea artileriei terestre la operațiile întrunite ale Forțelor Terestre Române în cadrul NATO 94
Colonel Constantin SIMION

Securitatea națională în contextul reprezentărilor psiho-sociale asupra amplasării scutului antirachetă pe teritoriul României 120
Jeni CHIRIAC

Operațiile psihologice, necesitate a actului de comandă 133
Maior Marius NIȚULESCU

Teatre de operații

Obligațiile disciplinare ale comandanților în cazul încălcării normelor de drept internațional umanitar 147
Prof.dr. Ion DRAGOMAN
Lt.col. Aurel DAMȘA

Terorismul și lumea a treia (3) 165
Locotenent Bogdan RĂDULESCU

Problematika securității globale în contextul transformărilor actuale din mediul internațional (7) 176
Ing.dr.Mariana ANCUȚ

Conflictualitatea de tip religios <i>Locotenent-colonel dr. Ilie PENTILESCU</i>	198
Logistică	
Fenomenul globalizării și determinările asupra logisticii <i>Colonel Alexandru NEDELCU</i>	211
Dimensiunea funcțională a managementului planificării resurselor pentru apărare în forțele terestre <i>Colonel Iulian CRISTACHE</i>	223
Educație, instrucție și învățământ	
Istoricul și devenirea artileriei antitanc <i>Colonel (rtr.) Nicolae DĂRĂBANȚ</i>	231
Managementul colegiului militar liceal între două opțiuni: performanță sau platitudine <i>Colonel dr. Constantin MORARU</i>	236
Evaluarea pentru acreditarea instituțiilor militare de învățământ liceal <i>Prof.dr. Aurel-Constantin SOARE</i>	249
Performanța managerială <i>Locotenent dr. Florin ȘTIBLI</i>	273
Considerații privind planificarea, organizarea și executarea ședințelor de tragere de luptă specifice <i>Căpitan Constantin PARASCHIVU</i>	286

Schimbări care se pot realiza prin intermediul lecțiilor învățate 300
Maior Teodora AANIȚEI

Comoara din adâncuri – umbra, polul întunecat al sufletului 310
Gabriela NICULA

Tehnică militară și armamente

Noțiuni fundamentale laser și aplicații în industria de armament
la începutul mileniului al III-lea 317

Locotenent-colonel dr.ing. Valentin GLOD

TRANSFORMAREA
FORTELOR
TERESTRE
ROMÂNE

Principalele obiective ale managementului resurselor pentru apărare în Forțele Terestre Române

COLONEL IULIAN CRISTACHE

Obiectivele Forțelor Terestre, categoria de forțe armate cea mai reprezentativă din punct de vedere numeric și al misiunilor în teatrele de operații, privind managementul resurselor pentru apărare, sunt strâns legate de obiectivele generale ale Ministerului Apărării Naționale, pe care prin activitățile și misiunile desfășurate le pun în practică și (sau) le realizează.

În acest sens, principale obiective specifice procesului de planificare a apărării în Forțele Terestre sunt enumerate în continuare.

În domeniul planificării Forței¹, obiectivul fundamental îl reprezintă realizarea de capacități interoperabile, flexibile, mobile, dislocabile în teatru, capabile să participe la întreaga gamă de misiuni NATO și UE și la misiuni de tip „coalitție”.

Obiectivele specifice acestui domeniu sunt:

– implementarea Obiectivelor Forței și a Obiectivului Global (HG 2010) al UE, prin continuarea operaționalizării/menținerii nivelului operațional al forțelor sub comanda NATO, a celor dislocabile destinate NATO și UE și prin dezvoltarea celorlalte capacități, conform cerințelor;

– realizarea unei capacități complete de nivel divizie;

– dezvoltarea sprijinului organic complet pentru forțele dislocabile;

– realizarea raportului planificat privind forțele ce pot fi dislocate ori susținute din totalul forțelor Armatei, conform angajamentului asumat în cadrul Alianței prin conceptul „Usability”²;

– operaționalizarea/menținerea nivelului operațional al forțelor destinate pentru NATO/UE;

– instruirea la nivel individual și colectiv și implementarea sistemelor de evaluare a nivelului de instruire al unităților conform standardelor NATO/UE;

– utilizarea sistemelor de modelare-simulare pe scară largă pentru pregătirea trupelor și comandamentelor marilor unități și unităților operaționale.

În domeniul planificării armamentelor³, obiectivul fundamental constă în înzestrarea forțelor terestre cu echipamente performante, compatibile și interoperabile cu cele din dotarea armatelor statelor membre NATO și UE. Obiectivele specifice domeniului se referă la:

– realizarea programelor de înzestrare de importanță strategică;

– continuarea derulării programelor de achiziții și modernizare cu tehnică militară și inițierea unor programe noi, pentru realizarea capacităților asumate în concordanță cu angajamen-

tele internaționale;

– continuarea procesului de identificare, disponibilizare și valorificare a tehnicii și echipamentelor excedentare sau incompatibile cu cerințele actuale, în corelare cu procesul de restructurare a armatei;

– perfecționarea capacității de estimare a costurilor pentru întregul ciclu de viață al echipamentelor, cu includerea celor pentru achiziție, mentenanță, instruire și infrastructură;

– stabilirea și implementarea unui sistem de planificare a stocurilor compatibil cu cel utilizat în NATO (pe categorii de materiale și cu indicatori specifici: rații de luptă, zile de asigurare etc.).

În domeniul planificării resurselor⁴ – umane și financiare, se urmărește proiectarea și implementarea unui management eficient al carierei individuale a tuturor categoriilor de personal, precum și optimizarea sistemului de management al resurselor pentru apărare. Obiectivele specifice domeniului se referă la:

– integrarea în sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare a tuturor domeniilor de planificare a apărării;

– perfecționarea capacității de estimare a costurilor;

– îmbunătățirea instrumentelor de raportare folosite în cadrul sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare;

– dezvoltarea unui sistem de management financiar-contabil modern și eficient, capabil să asigure execuția bugetului și gestionarea legală și eficientă a patrimoniului;

– dezvoltarea competenței lingvistice a personalului, cu prioritate a celui din unitățile dislocabile, precum și a celui selecționat să încadreze posturi în structuri internaționale.

În domeniul planificării logistice⁵, obiectivul fundamental îl constituie crearea unui sistem logistic integrat, adaptat la configurația și misiunile Forțelor Terestre Române și realizarea de

mijloace dislocabile de sprijin logistic capabile să susțină forțele dislocate în teatrele de operații. Obiectivele specifice prin care se îndeplinesc cerințele de sprijin logistic sunt:

- restructurarea sistemului logistic la nivel operativ și tactic în scopul integrării în logistica NATO;

- asigurarea unui sistem de mentenanță conform Concepției restructurării sistemului de mentenanță în Armata României;

- asigurarea, cu prioritate, a sprijinului logistic pentru forțele dislocabile;

- asigurarea unui sistem de transporturi militare terestre, suplu, flexibil și eficient;

- asigurarea serviciilor medicale conform Concepției privind reorganizarea și modernizarea sistemului medical militar;

- extinderea sistemului de hrănire a personalului la toate structurile și pe timpul executării misiunilor în țară și teatrele de operații;

- continuarea programului multianual de delaborare a muniției, a programului multianual de achiziții de sisteme integrate de securitate pentru obiectivele militare, precum și continuarea procesului de valorificare a excedentelor de tehnică și materiale;

- dimensionarea rezervelor (stocurilor) de materiale în raport cu valoarea și misiunile forțelor;

- modernizarea și reabilitarea elementelor de infrastructură.

În domeniul planificării pentru comandă, control, comunicații⁶, obiectivul fundamental îl constituie furnizarea unui set de capacități care să permită Forțelor Terestre generarea, folosirea și distribuirea informațiilor la toate nivelurile, în scopul îndeplinirii misiunilor. Obiectivele specifice acestui domeniu sunt:

- continuarea procesului de implementare a sistemelor C4ISR (comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere și recunoaștere);

- implementarea procedurilor NATO de comandă și control;
- înzestrarea cu sisteme de informatică și comunicații, compatibile cu cele din țările membre NATO și UE;
- scurtarea duratei ciclului informațional și implicit a duratei de luare a deciziei la toate structurile și eșaloanele.

În domeniul planificării pentru urgențe civile⁷, obiectivul fundamental îl constituie pregătirea pentru îndeplinirea misiunii de sprijin a autorităților publice și dezvoltarea capacității de răspuns la un spectru larg de situații de urgență pe plan național sau internațional. Obiectivele specifice acestui domeniu sunt:

- actualizarea planurilor comune cu Ministerul Internelor și Reformei Administrative de intervenție în situații de urgență;
- stabilirea unor măsuri de perspectivă pentru participarea la intervenții în zonele cu risc ridicat.

Forțele Terestre continuă să parcurgă procesul de modernizare și restructurare, în scopul dezvoltării capacității de apărare a țării și a partenerilor din Alianță. O importanță deosebită acordăm instruirii și dotării structurilor din Forțele Terestre care participă la misiuni în teatrele de operații, pentru ca acestea să fie interoperabile cu partenerii străini și să-și îndeplinească misiunile încredințate în totalitate, cu eficiența și responsabilitatea impusă de acest gen de activități.

NOTE:

1. *Directiva de planificare a apărării nr.10*, Ediție 2009, p.12.
2. Inițiativa „Usability” reprezintă un sprijin important pentru îndeplinirea obiectivelor Alianței, prin care se urmărește creșterea indicatorului de dislocare – Deployability – de la 40% la 50% din totalul forțelor terestre și a indicatorului privind susținerea – Sustainability – de la 8% la 10%.
3. *Directiva de planificare a apărării nr.10*, Op.cit., p.13.
4. *Ibidem*.
5. *Idem*, p.14.
6. *Idem*, p.15.
7. *Ibidem*.

Managementul formării capacităților de conducere ale liderului militar din perspectiva organizației militare

MAIOR SORIN PANCU

Succesul cu care organizația militară își realizează obiectivele propuse depinde în mare măsură de eficiența managementului. În activitatea de conducere, comandantul subunității trebuie să manifeste inițiativă, spirit creator, înaltă capacitate organizatorică, operativitate, îndrăzneală etc.

Comandantul subunității, în funcție de calitățile sale, specialitatea, nivelul de pregătire și poziția ierarhică, desfășoară o serie de activități caracteristice misiunilor care le îndeplinește. După primirea și însușirea misiunii, comandantul subunității conduce activitatea conform ordinelor primite, aplicând funcțiile managementului.

Exercitând funcția de previziune, conducătorii pot orienta organizația militară spre obiective și linii de acțiune în concordanță cu evoluția fenomenelor și proceselor din mediul militar, creând astfel premise favorabile pentru performanțe înalte. Orientarea activităților în discordanță cu aceste tendințe constituie o barieră importantă pentru obținerea unor performanțe înalte.

O organizare și coordonare corespunzătoare asigură cea mai eficientă îmbinare a factorilor ce influențează procesul instructiv-educativ, cu implicații benefice asupra performanțelor organizației militare prin producerea efectului de sinergie. Deficiențele înregistrate în organizare și coordonare risipesc resursele organizației și diminuează realizările.

Controlul asigură stabilitatea organizației și realizarea obiectivelor stabilite; neglijarea controlului generează disfuncționalități și diminuează performanțele.

Conducerea luptei armate se deosebește de conducerea oricărei acțiuni sau activități, deoarece concepției de conducere i se opune, în mod deliberat, o altă concepție, care caută să anihileze, să zădărnicească și să contracareze fiecare măsură pe care o întreprinde, să pună cele mai neașteptate situații, să introducă factori și elemente cu totul neprevăzute.

Încleștarea armată reprezintă fenomenul a cărui desfășurare este cel mai greu de prefigurată, fiind cel mai plin de surprize, rezultatul unui număr extrem de mare de factori aleatori. La aceasta se adaugă faptul că actul managerial se execută într-o extremă și permanentă tensiune, fiecare greșeală fiind plătită cu sânge, cu vieți omenești.

Apare evidentă ideea dezvoltării personalității umane, în totalitatea componentelor și posibilităților de manifestare, cu accent deosebit pe dimensiunea sa creativă, autonomă, neîngră-

dită, specifică societății democratice și unei lumi libere.

Promovarea cu obiectivitate și în mod științific a strategiei dezvoltării viitoare a învățământului militar superior are în vedere cunoașterea idealului educațional și a următoarelor obiective generale:

a) însușirea cunoștințelor teoretice fundamentale, crearea, pregătirea și promovarea valorilor culturii naționale și universale;

b) formarea inițială în concordanță cu exigențele actuale ale mediului profesional, integrat în circuitul european și mondial, și cu evoluția previzibilă a acestora;

c) asigurarea parcurgerii unor programe de pregătire teoretică și aplicativă, de cercetare științifică și valorificarea rezultatelor lor;

d) educarea spiritului critic, formarea capacităților de inovare tehnică și științifică, socială și culturală;

e) educarea morală, civică, cultivarea dragostei față de țară, de trecutul său istoric și de tradițiile poporului român;

f) profesionalizarea tinerei generații, pentru ca aceasta să poată desfășura o activitate utilă, producătoare de valori materiale și spirituale;

g) dezvoltarea armonioasă a individului, prin educație fizică și practicarea sportului;

h) asimilarea tehnicilor de muncă intelectuală, formarea capacităților cognitive, a disponibilităților afective și abilităților practice necesare viitoarei profesii și integrării în mediul social.

Obiectivele prezentate evidențiază opțiunile pentru asigurarea unor transformări comportamentale, înscrise pe o paletă largă și variată, asupra personalității celor care urmează învățământul militar universitar.

Apărută din necesitatea de a fundamenta distinct, concret și exact organizarea studiilor universitare, Legea nr. 498/2004 înscrie ansamblul obiectivelor educaționale, teoretice și practice pe două domenii distincte: abilități cognitive, cunoștințe și competențe generale, respectiv cunoștințe și competențe de specialitate.

Cunoștințele și competențele generale vizează ansamblul informațiilor și datelor care să asigure pătrunderea științifică în domeniul de specialitate prin înțelegerea, analiza, interpretarea, inovarea și crearea de noi cunoștințe, sub raport cantitativ și calitativ, proprii domeniului respectiv și celor conexe, în vederea formulării de argumente, decizii și demersuri concrete.

De asemenea, se precizează necesitatea formării cunoștințelor și deprinderilor specifice utilizării unor moduri diverse de comunicare scrisă și orală, inclusiv într-o limbă străină și prin utilizarea tehnologiilor informatice.

Foarte important apare obiectivul procesului educațional de a asigura dezvoltarea managerial–caracterială, concretizată prin asumarea responsabilității, în vederea elaborării programului personal de autoperfecționare, de concepere și conducere a proceselor specifice domeniului respectiv. Componentă semnificativă a fizionomiei absolvenților instituțiilor militare, ansamblul abilităților cognitive sunt circumscrise necesității dezvoltării proceselor specifice gândirii, prin interpretarea investigării și evaluarea informațiilor, conceptelor și teoriilor în vederea formulării de proiecte și demersuri profesionale în măsură să asigure rezolvarea problemelor specifice activității proprii.

Înscrise în ansamblul finalităților educaționale universitare care trebuie să asigure nivelul de calificare adecvat exercitării profesiei, cunoștințele și competențele de specialitate întregesc fizionomia liderului. Plecând de la procesele cognitive, insistând

în mod riguros pe laturile metodologice și aplicative de investigație a acestora, programele de studiu militare stabilesc ca obiectiv prioritar realizarea și consolidarea abilităților necesare relaționării cu alte discipline și arii profesionale.

Pentru absolventul Academiei Forțelor Terestre, licențiat în domeniul științei militare, în una din specializările „Managementul organizației”, „Administrație publică” sau „Management economico-financiar”, se impun competențe de specialitate care să asigure armonizarea pregătirii academice cu cea militară.

Documentele care statuează la nivelul Armatei și Statului Major al Forțelor Terestre particularitățile semnificative ale proiectării și desfășurării etapei inițiale a ofițerilor deschid oportunități semnificative cunoașterii competențelor de specialitate.

Având în vedere existența celor doi beneficiari – armata și societatea – și faptul că la vârsta de 35-40 de ani o mare parte dintre ofițeri au părăsit sistemul militar, apare cu atât mai presantă necesitatea de a construi acea arie curriculară universitară prin care să se asigure fundamentele formării pentru întreaga carieră militară, dar și pregătirea performantă în una din cele trei specializări, în vederea accesului cu succes la oricare dintre profesiile specifice specializărilor universitare.

Competențele de specialitate, stabilite prin modelul socio-profesional al ofițerului, sunt nuanțate în aceste documente prin cele trei ipostaze ale existenței și acțiunii ofițerului: „a ști” – „a fi” („a putea să facă”) – „a face” („a vrea să fie”). Atunci când liderul îi încurajează pe oameni sub aspectul relațiilor sociale, când le arată respect, sprijin în activitate, când încurajează munca în echipă, buna înțelegere și prietenia în rândul celor pe care îi conduce, aceștia vor fi altruști, înțelegători, loiali, sinceri, vor acționa ca un tot unitar pentru îndeplinirea îndatoririlor ce le revin.

Ansamblul celor patru competențe (conducător de organizație, educator, cetățean și luptător polivalent), cât și fiecare competență în parte explicitează conținuturile care dau dimensiunea militară a competențelor de specialitate. Modelul-cadru de referință al ofițerului, centrat pe aceste componente de bază, apreciez că este adecvat în bună parte noilor condiții și misiuni interne și internaționale ale Armatei Române.

Opinii privind optimizarea raportului național/ colectiv în întrebuințarea Forțelor Terestre Române în operațiile întrunite ale NATO (2)

COLONEL CONSTANTIN SIMION

(urmare din nr. 3/ 2010)

Optimizarea conducerii

Optimizarea conducerii este o cerință esențială de care trebuie să se țină seama în permanență, cu atât mai mult cu cât statutul de membru al NATO implică un pachet comun de reguli de acțiune, structuri flexibile și modulare ale sistemului de comandă și control, tehnică și echipamente interoperabile și standardizate, legalitate, normativitate, precum și compatibilitatea doctriinelor, a procedurilor de antrenament și de lucru etc.

Plecând de la faptul că apărarea națională și apărarea colectivă nu se interpun, ci se completează și intercondiționează reciproc, putem trage câteva concluzii cu valoare de propunere, legate de direcțiile de acțiune pentru perfecționarea și optimizarea în permanență a sistemelor de comandă și control, a raporturilor care se pot stabili pe timpul desfășurării operațiilor întrunite în general, și cele la care participă forțele terestre române în mod special.

Abordarea acestui subiect ne-am propus să o realizăm din trei perspective:

a) situația în care operațiile întrunite se desfășoară pe teritoriul național, fără participarea unor structuri militare aparținând Alianței;

b) situația în care operațiile întrunite se desfășoară pe teritoriul național, dar la care participă în virtutea art.5, forțe ale NATO;

c) situația în care operațiile întrunite se desfășoară în cadrul apărării colective în afara teritoriului național.

În prima situație lucrurile sunt destul de clare, în sensul în care întreg efortul și responsabilitatea revin instituțiilor abilitate ale statului român. Este cunoscut lanțul de comandă și sunt cunoscute procedurile, sunt realizate și integrate elementele sistemului C4I. Rămâne de acționat în câteva direcții, esențiale din punctul nostru de vedere, pentru optimizarea conducerii: scurtaarea lanțului de comandă și reducerea ciclului de conducere; asigurarea flexibilității structurale și funcționale a sistemului C4I; modularitate și adaptabilitate; sistem performant de culegere și prelucrare a informațiilor; management eficient al țintelor; folosirea mijloacelor de conducere automatizate pentru prelucrarea neîntreruptă a unui flux continuu de informații în timp real; minimalizarea timpului de execuție; reducerea duratei ciclului de

conducere; folosirea eficientă a tehnologiei informatice; exploatarea oportună a efectelor acțiunii (feed-back-ul); pregătirea din timp a scenariilor probabile și, pe acest cadru, precizarea sistemului de comandă pe fiecare variantă, precum și a responsabilităților aferente; întrebuințarea eficientă a infrastructurii existente pe teritoriul național, sau în zona/regiunea unde se desfășoară operații întrunite; lucrul în rețea; asigurarea, în limita resurselor tehnice a simultaneității transmiterii ordinelor/informațiilor la toate eșaloanele implicate; evitarea suprapunerilor; optimizarea procesului de planificare a operației prin constituirea comandamentelor în sistem joint, chiar și la eșaloane tactice; înzestrarea cu tehnică performantă etc.

Opinăm că încă din timp de pace trebuie să se aibe în atenție constituirea unor astfel de structuri de comandă, chiar dacă dimensiunile acestora sunt reduse. Important este să se cunoască foarte bine procedurile de lucru, să existe mijloacele tehnice necesare, iar entropiile sistemelor C4I să fie dinamizate și optimizate.

În varianta a doua vorbim deja de apărarea colectivă. Acest lucru presupune respectarea cu strictețe a procedurilor și regulilor de angajare stabilite de comun acord încă din timp de pace. Un rol important revine complexului de măsuri însumate în acordurile privind sprijinul națiunii-gază (HNS). Infrastructura de conducere existentă pe teritoriul național va avea un rol deosebit de important în asigurarea unei conduceri eficiente și oportune a operațiilor întrunite. Aici se poate interveni într-o măsură destul de însemnată pentru optimizarea acestor capacități.

Dacă în ce privește componenta tehnică a sistemului de comandă și control, precum și procedurile de lucru existente în cadrul comandamentelor putem pleca de la considerentul că ele sunt statuate deja prin acorduri, standarde de pregătire, SOP-uri,

etc., apreciem că asupra componentei umane se poate interveni, în sensul de a completa structurile comandamentelor aliate care acționează pe teritoriul național, preponderent cu personal aparținând armatei române, evident pregătit și antrenat pentru acest tip de activitate.

În ce privește componenta de conducere operațională a forțelor terestre, existentă încă din timp de pace și augmentată după declanșarea ostilităților, integral sau parțial, funcție de nivelul la care se duc operațiile întrunite, ea ar putea fi integrată comandamentelor aliate care conduc operațiunile pe teritoriul național.

O altă soluție la care se poate face apel apreciem a fi folosirea comandamentelor de tip joint naționale, existente încă din timp de pace, sau constituite după declanșarea agresiunii, evident, completate – dacă este necesar – cu elemente aparținând sistemului de comandă și control al NATO.

Indiferent de soluția adoptată, lucrul cel mai important în tot acest proces este creșterea vitezei de reacție pe baza reducerii lanțului de comandă, simultaneității, lucrului în rețea și optimizarea ciclului de integrare a deciziilor naționale cu cele ale aliaților.

În varianta a treia, conducerea operațiilor întrunite se realizează după regulile generale stabilite pe baza tratatului de aderare la Alianță, precum și a celorlalte reguli adoptate prin consens. Pe plan național, și aici ne referim la forțele terestre, apreciem că trebuie să se acționeze în principal pentru: adaptarea permanentă a *Doctrinei operațiilor întrunite multinaționale* și C4I la cerințele integratoare ale sistemului de comandă și control al NATO; adoptarea în cadrul comandamentelor naționale a procedurilor de lucru NATO; pregătirea, instruirea și antrenarea personalului după aceleași reguli și proceduri; selecționarea cu atenție a per-

sonalului destinat a face parte din comandamentele NATO; însușirea limbilor oficiale ale NATO de către tot personalul destinat a face parte din aceste comandamente; cunoașterea particularităților specifice arealului în care se desfășoară operații întrunite în cadrul apărării colective; punerea la dispoziția Alianței a tuturor capacităților asumate prin acordurile la care țara noastră este parte; asigurarea rezervelor, atât umane cât și materiale; eficientizarea controlului național; asigurarea oportună a suportului logistic și financiar necesar etc.

Modernizarea înzestrării

Pentru ca forțele terestre ale viitorului să poată îndeplini toată gama de misiuni ce le vor reveni, apreciem că este esențială implementarea tehnologiilor de apărare caracteristice erei informaționale, cu accent deosebit pe următoarele domenii: sisteme de cercetare, supraveghere și recunoaștere (ISR); sisteme de comandă, control, comunicații, computere și informații (C4I); sisteme de arme de mare precizie și cu rază mare de acțiune; arme cu tehnologie stealth; sisteme de arme cu senzori sau ghidate prin laser; rachete *inteligente* etc.

Eficiența implementării acestor tehnologii, specifice RMA, în viitor necesită: structuri puternice în domeniul cercetării-dezvoltării; micșorarea ciclului de achiziții de armamente; existența unei baze industriale capabilă să adapteze sistemele de arme la condițiile specifice.

În scopul creșterii nivelului de interoperabilitate, al mobilității strategice și al eficienței operaționale, țările membre ale NATO sunt implicate în aplicarea *Inițiativei Capacităților de Apărare* (DCI), adoptată la Summit-ul NATO de la Washington (1999). Majoritatea strategiilor pe termen mediu și lung din statele membre ale Alianței se circumscriu principalelor orientări

din cadrul acestei inițiative. Pentru perioada actuală o atenție specială a fost acordată următoarelor cinci domenii de acțiune: desfășurarea rapidă și mobilitatea forțelor; sprijin logistic; angajarea eficace a forțelor; infrastructura și protejarea forțelor; sisteme de comandă, control și comunicații.

Dezvoltarea noilor tehnologii militare va duce la evidențierea a trei capacități specifice importante: viteza strategică; precizia loviturii; controlul informației. Viteza strategică presupune: capacități de proiectare a puterii militare la distanță; rapiditatea și eficiența procesului decizional; capacitate ridicată de adaptare organizațională și conceptuală.

Precizia loviturii are două componente: precizia fizică – abilitatea de a lovi ținta cu mare precizie, de la mare distanță –, și precizia psihologică.

Procesul de transformare a capacităților militare presupune analize profunde și evaluări de eficiență și eficacitate care să conducă la decizii coerente privind alternativele materiale posibile, referitoare, în principal, la trecerea rapidă la o nouă generație de tehnologii și sisteme și mai capabile să facă față amenințărilor viitorului, sau la alocarea de resurse importante, protecția personalului și resurselor, pentru întreținerea, operarea și modernizarea echipamentului existent, uneori cu o rată de învechire accelerată.

Totodată, acest proces vizează transformarea unor capacități militare prin: modernizarea înzestrării în strânsă legătură cu cerințele operaționale și cu interesul național; modernizarea înzestrării armatei, corelată cu operaționalizarea unităților cuprinse în noile structuri de forțe; realizarea unei capacități de apărare credibile, prin creșterea nivelului tehnologic și a performanțelor tehnicii de luptă; realizarea capacităților de apărare și a interoperabilității tehnicii de luptă cu cea a țărilor membre

NATO și UE; realizarea unor obiective internaționale asumate de România.

Având în vedere aceste transformări, înnoiri și modernizări cuprinzătoare, care presupun costuri deosebite și angajamente importante de fonduri publice, este important ca toate activitățile să fie foarte atent gândite, mai ales când acestea afectează capacitățile deja proiectate și angajate, procesele, procedurile, proiectele, programele, contractele în derulare, cu implicații viitoare la nivelul costurilor, performanțelor și riscurilor.

Procesul de modernizare a înzestrării este unul continuu, motiv pentru care este important să se asigure competențe și responsabilități clare și să se aplice în mod unitar reglementările privind achizițiile publice de produse, servicii și lucrări în Ministerul Apărării Naționale.

De foarte mare importanță este cercetarea științifică în domeniu. Misiunea principală a activităților de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică în domeniul apărării din România constă în asigurarea condițiilor ca sistemele de armament și tehnică militară dezvoltate și achiziționate pentru înzestrarea Armatei României să aibă înglobate cele mai noi realizări din domeniul științei, tehnicii și tehnologiei și să răspundă într-un grad cât mai ridicat cerințelor impuse de desfășurarea acțiunilor militare în teatrul de operații modern.

În concepția NATO, în cadrul procesului de transformare a Alianței, componenta înzestrării reprezintă elementul dinamic care antrenează importante resurse umane, tehnico-economice și financiare, în scopul punerii în practică a programelor de cercetare-dezvoltare, pornind de la necesitatea menținerii unei capacități de luptă ridicate, constatându-se tendința de creare a unui model integrat care să asigure capacitățile cerute de noile tipuri de misiuni.

Modernizarea înzestrării la standardele NATO reprezintă un proces complex, atât din punct de vedere al achiziției de sisteme

de armament și echipamente, cât și al suportului logistic integrat corespunzător acestora, pentru a se asigura operaționalizarea forțelor. Aceasta presupune:

- modernizarea tehnicii din dotare, cu participarea industriei autohtone, pentru încadrarea în standardele NATO și realizarea obiectivelor Forței;

- achiziționarea de tehnică militară și integrarea tehnologiilor moderne de fabricație în cadrul tehnologiilor autohtone;

- achiziția unor categorii de tehnică militară din import pentru care nu sunt condiții sau nu este rentabil să fie realizate în țară.

Având în vedere condiționările și limitările bugetare, poate fi o soluție temporară și modernizarea tehnicii mai vechi a forțelor terestre, dar numai pe termen scurt, factorul determinant fiind resursa pe cale de epuizare la majoritatea sistemelor de arme și mijloace tehnice, precum și uzura fizică și mai ales morală a mării majorități a acesteia.

Optimizarea instruirii

Atingerea unor obiective precum: interoperabilitatea deplină, compatibilitatea, interschimbabilitatea, standardizarea, iar, în final, realizarea unei comuniuni în domeniile înzestrării, pregătirii și ducerii acțiunilor militare presupun existența unor programe de pregătire și instruire a forței, a celor de modernizare și alinierea doctrinelor, procedurilor, precum și a înzestrării, la nivelul cerințelor și standardelor NATO. *„Instrucția, ca proces prin care resursele umane, materiale și financiare sunt transformate în capacitate operativă, ...ocupă un loc central în organica oricărei armate apte să satisfacă nevoile militare și de securitate ale statului. Puterea armată depinde de cantitatea forțelor sale, dar, mai ales, de calitatea acestora, care se obține cu precădere*

prin intermediul procesului de instrucție.”*

Procesul de instrucție trebuie orientat spre performanță. Planificarea, desfășurarea și evaluarea procesului de instrucție în timp de pace trebuie să corespundă cerințelor misiunilor ce vor fi îndeplinite în situații de criză sau la război.

Transformările de substanță în cadrul Forțelor Terestre Române se regăsesc în ceea ce numim procesul de *standardizare-interoperabilitate* cu structurile militare ale statelor membre ale NATO. Prin introducerea *Programelor de instrucție pentru misiuni/PIM*, specifice fiecărei unități/subunități, precum și a *Programelor de instrucție individuale/PII*, standardizarea instrucției capătă o dimensiune superioară.

Trebuie avut în vedere că, în funcție de transformările care au loc în mediul operațional, documentele de conducere și evaluare a instrucției vor trebui actualizate, fără a afecta însă principiile de la care se pleacă în momentul întocmirii acestora.

Modernizarea procesului de instrucție necesită folosirea tehnologiilor avansate de simulare, asistate de calculator, asigurând instrucția structurilor de comandă și a forțelor în condiții cât mai apropiate realităților câmpului de luptă actual. Rolul principal al modelării și simulării este de a reproduce cât mai realist posibil condițiile câmpului de luptă, cu costuri cât mai reduse.

NATO se află într-un nou și amplu proces de transformare, care vizează creșterea mobilității, a capacității de dislocare și susținere în teatrele de operații a forțelor, concomitent cu mărirea capacității de reacție a structurilor militare. Adaptarea la tendințele de evoluție ale spațiului de luptă integrat, înalta tehnologie, impactul RMA, înseamnă modificarea permanentă a datelor pe baza cărora se elaborează concepții, planuri și programe de instrucție și, implicit, necesitatea permanentă de îmbunătățire a acestora.

O modalitate eficientă de identificare a cerințelor operaționale pentru instruire și înzestrare o constituie exercițiile multinaționale întrunite. Participarea unităților și marilor unități din Forțele Terestre Române la aceste exerciții are rolul de a ridica gradul de interoperabilitate dintre acestea și NATO.

Un rol deosebit de important pentru interoperabilitate îl reprezintă lecțiile învățate culese din astfel de teatre de operații. Acestea trebuie să fie implementate în programele de pregătire ale tuturor structurilor.

Învățămintele rezultate în urma participării la operații în teatrele de război, precum și la diferite alte exerciții și misiuni internaționale, facilitează procesul de regândire în spirit modern a procedeelelor și metodelor de instruire, a conținutului publicațiilor militare elaborate, constituind un bun prilej de clarificare conceptuală și de realizare a *compatibilității intelectuale* a personalului armatei.

Având în vedere cele relatate mai sus, suntem de părere că principalele direcții în care trebuie să se acționeze în vederea optimizării procesului de instruire și antrenare pot fi: clarificarea locului și rolului structurilor militare naționale aparținând Forțelor Terestre Române, puse la dispoziția NATO; identificarea tipului de misiuni la care vor fi angajate aceste forțe; implementarea unui nou sistem de instrucție care să aibe la bază (doctrine moderne de instruire; infrastructura de instruire; sistem modern de evaluare a instrucției); modernizarea învățământului militar și așezarea acestuia pe același nivel cu sistemele de învățământ ale statelor membre NATO; revederea și actualizarea sistemului de pregătire și perfecționare profesională pe toate palierele, diferențierea acestuia pe niveluri, structuri și forme de învățământ (instituții de învățământ superior; instituții de formare a personalului cu nivel mediu de pregătire; instituții de pregătire a

resursei de la baza ierarhiei militare; sistem modern de perfecționare prin cursuri); identificarea de noi forme și procedee de instruire, având la bază cerințele câmpului de luptă modern, precum și tendințele în cadrul Alianței pe această temă; accentuarea caracterului practic-aplicativ al instrucției în strânsă interdependență cu cerințele de standardizare și interoperabilitate, precum și cu particularitățile misiunilor în care vor fi angajate structurile forțelor terestre; participarea în continuare la exerciții și aplicații internaționale; valorificarea superioară a lecțiilor învățate, a experienței dobândite pe timpul participării la operații întrunite în teatrele de operații și/sau război; asigurarea sprijinului logistic adecvat întregului proces de pregătire și antrenare; asigurarea suportului financiar necesar etc.

Capitolul referitor la optimizarea instruirii rămâne deschis. Esența acestuia îl reprezintă continuitatea, precum și adaptabilitatea sistemului la provocările conflictelor de generația a patra, specifice secolului XXI.

BIBLIOGRAFIE:

Adams John – *Următorul, ultimul război mondial*, Editura Antet, București, 1998.

Alexandrescu Grigore, Duțu Petre – *Optimizarea regenerării structurilor armatei României angajate în acțiuni militare în afara teritoriului național*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Cordesman A.H. – *Lessons of Modern War* (Volume Four), Lessons Gulf IV, chap.12.pdf.

Frunzeti Teodor – *Considerații asupra participării armatei României la acțiuni colective*, comunicare la Seminarul internațional cu tema „Participarea armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și la PESA”, București, 25 mai 2006.

Hungtington S.P. – *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Oradea, 1998.

Irimia Ion – *Aspecte ale raportului apărare națională – apărare colectivă*, comunicare la Seminarul internațional U.N.Ap., București, 3-4 iunie 2004.

Janowitz Morris – *Organizarea militară în societățile industriale*. În „Armata și societatea”, Editura INFO-TEAM, București, 1998.

Moștoflei Constantin, Duțu Petre – *Național și colectiv în apărarea României*, București, UNAp „Carol I”, 2007.

Mureșan Mircea – *Misiunile armatei României în cadrul apărării colective și alianțelor*, comunicare la Seminarul internațional cu tema „Participarea armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și la PESA”, București, 25 mai 2006.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe – *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Stăncilă Lucian – *Confruntările armate moderne, tendințe și perspective*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.

Stoian Ion – *Teatrul de operații militare automatizat – realitate a timpului nostru*. În: „Buletinul Academiei de Înalte Studii Militare” nr. 1/2002, București, Editura A.I.S.M., 2002.

Toffler Alvin și Heidi – *Război și antirăzboi*, Editura Antet, București, 1995.

Idem – *Puterea în mișcare*, Editura Antet, București, 1995.

Văduva Gheorghe – *Optimizarea participării armatei României la acțiunile de apărare colectivă*, București, Editura U.N.Ap., 2006.

*** *Constituția României*.

- *** Colecția revistei „*Gândirea Militară*”.
- *** Colecția revistei „*Impact strategic*”.
- *** *Directiva ministerială NATO 2003.*
- *** *Doctrina pentru operații întrunite ale forțelor armate,* București, 2003.
- *** *Doctrina acțiunilor întrunite,* București, 2001.
- *** *Doctrina operațiilor întrunite multinaționale,* București, 2001.
- *** *Evoluții în mediul de securitate post-Praga 2002,* Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- *** *F.M.100-5, Operations,* Department of US Army, Washington D.C., August 1949.
- *** *Joint Operations for the 21st Century,* Camberra, 2007.
- *** *Manualul NATO,* Bruxelles, Bureau de l'information et de la presse, 2001.
- *** *North-Atlantic Council, NATO's Strategic Concept,* Washington D.C., 23 April 1999.
- *** *Organizația pentru Cercetare a NATO, Land Operations in the Year 2020,* Bruxelles, 1999.
- *** *Strategia de securitate națională a României (proiect),* București, 2006.
- *** *Strategia militară a României (proiect),* București, 2004.
- *** *Strategia de transformare a Armatei României,* București, 2005.
- *** *Organizația Nord-Atlantică, Parteneriat și cooperare,* A.I.S.M., 1994.

Surse Internet:

www.globalsecurity.org

www.nato.int

www.pentagon.gov
www.dtic.mil

NOTĂ:

* Gl.bg.dr. Mihai CHIRIȚĂ, Direcția Instrucție și Doctrină – repere istorice și redefiniri contemporane, în „G.M.R.” nr.5/2009, p.97.

Particularități ale adaptabilității fetelor la mediul educațional militar (1)

LOCOTENENT-COLONEL DR. LEONTIN STANCIU
LECTOR UNIVERSITAR DANIELA COSMA

Realizând o evaluare a adaptării școlare (capacității de integrare în activitatea didactică și în viața comunității) printr-un sondaj cu marja de siguranță de 5%, am intenționat să surprindem problemele apărute în adaptarea elevelor/ studenților din instituțiile militare de învățământ la mediul educațional militar. Ne-am întrebat dacă există diferențe semnificative între sexe și dacă strategiile didactice, respectiv instrucția, ar trebui adaptate la sex. Metodele de cercetare utilizate sunt experimente de tip ANOVA și teste de tip T. Datele au fost culese în cadrul proiectului „Dimensiuni calitative ale carierei ofițerilor din armata României; optimizarea proceselor de recrutare și selecție, corelarea proceselor de formare și perfecționare cu cerințele pieței muncii”, printr-un chestionar online, prin sondaj și prin metoda focus grupului. Concluziile au stat la baza unei analize swot prin care am dorit să identificăm punctele tari și punctele slabe

ale prezenței fetelor în instituțiile militare de învățământ, oportunitățile și constrângerile implicate de această prezență. Pentru culegerea datelor au fost utilizate sondajul proporțional și ancheta pe bază de chestionar.

**În adâncul ființei avem
aceeași substanță, fie că
suntem bărbați sau femei**

Deși se spune ca băieții sunt înclinați spre studiul matematicii și științelor tehnice iar fetele învață mult mai ușor limbile străine, media la matematică atât la admitere cât și la examenele de semestru a fost cu aproape două puncte mai mare în cazul fetelor. Fetele și-au îndreptat preferințele spre arme tehnice, cum ar fi transmisiuni, geniu, CBRN. În cea ce privește comportarea băieților, remarcăm dispersia rezultatelor lor (studenți de excepție, capabili prin inteligență să depășească rezultatele pe care colegile lor le obțin prin muncă și ambiție, dar și restanțieri de profesie, dezinteresați inclusiv de specializarea lor în armă). Și totuși... există resentimente și e inevitabil să le eliminăm întru totul.

În premieră, ultimii doi șefi de promoție ai Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu au fost fete: Ana-Maria Paljanos (2009), Maria Gună (2010) și, în același timp, șefii de promoție ai școlilor de aplicație ale diferitelor arme din forțele terestre: comunicații și informatică, geniu, artilerie, CBRN, infanterie și auto au fost fete, școlarizate la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu, toate absolvente ale Colegiului Militar „Mihai Viteazul” Alba Iulia. Este vorba de sublocotenentii Sonia Rus – șefa de promoție a Școlii de Aplicație pentru Geniu și Căi Ferate „Panait Donici” Râmnicu Vâlcea, Iulia Negru – șefa de promoție a Școlii de Aplicație

Artilerie și Rachete „Ioan Vodă” Sibiu, Mihaela Bolchiș – șefa de promoție a Centrului de Pregătire pentru Apărare CBRN Câmpulung Muscel, Silvia Vesa – șefa de promoție a Școlii de Aplicație pentru Infanterie și Vânători de Munte Făgăraș „Constantin Brâncoveanu” și Ana-Maria Paljanos – șefa de promoție a Centrului de Instruire pentru Comunicații și Informatică „Decebal” Sibiu. (R.G.)

O altă absolventă de excepție, student sergent Cristina Sbierea, scria: „Nu prezența fetelor și nici pierderea rigurozității mediului încetinește procesul de modernizare și nivelul performanței; problemele sunt de altă natură, mult mai vechi și bine înrădăcinate în doctrinele și practicile Armatei Române.”

Contextul și evoluția lumii contemporane obligă nu numai zona militară, ci și societatea în sine, la crearea unor sisteme maleabile, caracterizate de continue schimbări, în conformitate cu noile valori. Vechile sisteme, care păreau echilibrate și dădeau iluzia siguranței, se prăbușesc în jurul nostru...

Egalitatea și diferențierea sexelor cu privire la adaptarea în mediul militar

Într-un număr impresionant de mare de studii despre „sufletul feminin”, despre „psihologia femeii”, despre „viața sa interioară”, sau despre „enigma feminină”, femeile sunt denumite „sexul slab”, pe când bărbații sunt „sexul tare”, și acest apelativ este înțeles nu numai sub raportul forței fizice, ci și al intelectului. Nimeni nu poate tăgădui că psihismul femeii este deosebit de cel al bărbatului, dar câtuși de puțin inferior. Într-adevăr, diferențele anatomice și fiziologice dintre bărbat și femeie nu pot să nu corespundă unor diferențe psihologice. Deseori se vorbește despre comportamentul diferit al bărbaților sau al femeilor, fără să

se țină seama de contextul social și economic în care s-a dezvoltat populația studiată. În general, cele două sexe au un fond psihic comun. Diferențele sunt generate în special de substratul endocrin. Fiind mai energic și mai puternic, bărbatul este înclinat să facă munci mai grele, care cer multă rezistență fizică și psihică, o mai mare contribuție creatoare și mai mult spirit critic. Femeia are, în schimb, o imaginație bogată și multă sensibilitate. Psihologia femeii a depins de situația femeii societate, de rolul care i se atribuia în familie. Diviziunea strictă a muncii, după criteriul sexului, trebuie considerată depășită. Diferențele firești dintre femei și bărbați privind talia, masa și forța musculară, factori importanți pentru eficiența în activități care cer lucru mecanic – nu mai sunt condiții ale eficienței.

Acest început de mileniu este marcat de creșterea rolului femeii și de lărgirea sferei sale de activitate, inclusiv în acele medii și profesii considerate multă vreme apanajul bărbaților. În sport anumite probe – ne referim la aruncarea ciocanului, săritura cu prăjina, triplul salt – considerate a fi specifice bărbaților, au devenit accesibile și femeilor, cu performanțe demne de remarcat, demonstrând capacitatea fizică a acestora.

Evident, și armatele, cunoscute și recunoscute prin conservatorismul lor, au dat undă verde accesului femeilor în structurile lor. În consecință, statutul, situația și numărul femeilor care fac armată și care își aleg o carieră militară a evoluat.

Creșterea ponderii femeilor-militar

De la revoluția americană din Panama la Bosnia, de la Kosovo la Afganistan sau Irak, femeile au luptat în toate conflictele armate din istorie. La început, nici măcar nu aveau voie să facă asta. Istoria știe însă că 33 000 de femei au participat în

Primul Război Mondial și peste 500 000 la cel de-al doilea. În timpul războiului coreean, 120 000 de femei au purtat uniformă. În timpul operațiunii „Furtună în Deșert”, 7% din totalul forțelor armate americane implicate erau femei – peste 4 000. Din 2002, Pentagonul a trimis în Irak și Afganistan peste 155 000 de femei, adică 15% din forțele active. Multe sunt combatante. De unde și pierderile: 430 rănite și 68 moarte. Potrivit unui studiu efectuat și publicat de către CWINF (Comitetul personalului feminin al NATO), numărul femeilor care poartă uniformă, încadrate în armatele Alianței, a crescut de la 30 000 în 1961, la 288 000 în 2001 și la peste 400 000 în 2009.

Creșterea ponderii femeilor-militar din armată reprezintă un proces complex, ce caracterizează evoluția actuală a armatelor naționale din statele lumii, declanșat de societatea democratică în care ființează instituția militară care a pus în practică princi-

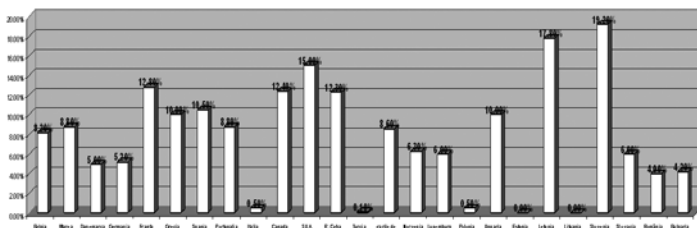

Figura nr.1 Ponderea femeilor în forțele armate

piul egalității între sexe, o dimensiune majoră a reformei instituției militare.

Cel mai bine reprezentate sunt femeile din armata Statelor Unite și Canada, unde acestea dețin 12-14%, 8,6% dintre efecti-

vele americane desfășurate pe plan mondial sunt femei și 11 200 de femei în uniformă au participat la misiuni NATO de menținere a păcii.

Împreună cu Olanda și Marea Britanie, Franța deține personal feminin reprezentând 8% din efective. În mod teoretic, posturile din forțele armate ale Olandei și Franței sunt deschise femeilor, dar în practică accesul acestora la anumite specializări care țin de capacitatea fizică și cea a eficacității în luptă sunt restricționate. Majoritatea femeilor lucrează în unități de logistică și de susținere a luptei. Spre deosebire de țările de mai sus, Italia, până nu demult (1999), excludea femeile din forțele sale armate. În Norvegia, în 1999, în funcția de ministru al apărării a fost numită o femeie. În Statele Unite femeile au început, de asemenea, să fie promovate la grade foarte înalte, în 2001 patru dintre ele cu căpătat gradul echivalent pentru armata americană celui de general cu trei stele, adică general de corp de armată sau de corp aerian/ viceamiral. O femeie-militar din armata canadiană este general de brigadă în forțele aeriene și căpitan de vas în marină. După 29 de ani de carieră militară, Maria Lupu a **primit steaua de general al armatei române**, iar Floarea Șerban (acum în rezervă) a fost înaintată, în noiembrie 2009, la gradul de general-maior (cu două stele).

Patru factori explică, în lumea occidentală, sporirea numărului de femei-militar din armată. Pe de o parte, societatea împinge la recunoașterea rolului însemnat al femeilor în mediile profesionale. Pe de altă parte, femeile-militar cer o ameliorare a perspectivelor lor în carieră. Apoi, valorizarea forței fizice, altădată esențială în armată, cedează locul din ce în ce mai mult stăpânirii tehnologiei, ceea ce favorizează femeile. În fine, noile generații de conducători politici ai statelor europene sunt favorabili inserției femeilor în armată.

În România, Guvernul României a emis Ordonanța Guvernamentală nr.137/31.08.2000 referitoare la prevenirea și sancționarea oricărei forme de discriminare. Cum ideea că femeile n-au ce căuta în armată este una preconcepută și se încadrează foarte bine în ideea de discriminare, Ministerul Apărării Naționale a trebuit să gândească o strategie de a elimina discriminările și a permis accesul fetelor în instituțiile militare de învățământ.

Aceasta nu înseamnă că femeile nu se confruntă cu probleme în cariera militară. În primul rând, ele cunosc dificultăți pentru a promova, dincolo de anumite niveluri ierarhice. Excluderea de la ocuparea posturilor de luptă, în unele țări, este un astfel de exemplu, care face ca anumiți specialiști să vorbească de discriminare sexuală.

Noul context strategic implică, din partea forțelor armate, un înalt nivel de disponibilitate și eficacitate operațională, capacitate ridicată de gestionare a situațiilor de criză și de ducere la bun sfârșit a operațiunilor de luptă. De aici, nevoia unor efective militare temeinic formate profesional, puternic motivate și oricând disponibile pentru îndeplinirea unor misiuni de luptă, inclusiv în afara teritoriului național. Aceste exigențe îi privesc pe toți militarii, indiferent de sex, grad, rasă sau religie.

În fine, **rata de feminizare a armatei** diferă de la o țară la alta, în funcție de tradiții, obiceiuri, mentalități, istorie și de gradul de dezvoltare economică, respectiv de posibilitatea găsirii unui loc de muncă apreciat de femei drept compatibil cu structura lor fizică și psihică, cu statutul lor de soție și de mamă. Cu o rată de feminizare superioară (12%), Franța este pe primul loc între armatele europene și aproape de nivelul SUA (15%).

Analiza datelor din Tabelul nr.1 probează faptul că: procesul de **creștere a ponderii femeilor-militar** este ireversibil pentru toate armatele considerate.

Tabelul nr.1 Rata de feminizare a forțelor armate

Date țări	Populație (milioane)	Forțe armate	Proporția de femei din armată
Belgia	10,3	42 400	8,2
Marea Britanie	59,8	207 680	8,8
Danemarca	5,4	21 564	5,0
Germania	83,3	190 570	5,2
Franța	59,3	350 447	12,8
Grecia	10,1	159 000	10,0
Spania	40,1	111 700	10,5
Portugalia	10,1	35 747	8,8
Italia	57,7	321 621	0,5
Canada	31,4	60 546	12,4
SUA	280,6	1 435 658	15,0
Republica Cehă	10,3	30 470	12,3
Turcia	67,3	699 500	0,1
Țările de Jos	16,1	51 900	8,6
Luxemburg	0,4	810	6,0
Polonia	38,6	150 000	0,5
Ungaria	10,1	42 000	10,0
Letonia	2,3	4 048	17,8
Slovenia	2,0	6 642	19,2
Slovacia	5,4	13 031	6,0
România	22,4	95 000	4,0
Bulgaria	8,0	50 400	4,2

Argumente pro și contra prezenței femeii în armată

Intrarea femeii în acest domeniu a fost analizată, acceptată sau respinsă de către societate. Nu există uniformitate când vorbești de status-uri și roluri care pot fi îndeplinite de persoane de sexe diferite. Într-o lume militară care valorizează mereu o cultură a virilității și a luptei, femeile se găsesc într-o situație în care ele sunt împărțite între, pe de o parte, identitatea lor personală și socială și, pe de altă parte, identitatea lor profesională militară. Obligate să se adapteze sau să facă concesii, ele integrează cultura militară mai mult decât o pot îmbogăți prin caracteristici personale novatoare.

Omului îi place să se supună celui care îl comandă, dar cere ca șeful să-i fie superior în ceea ce privește autoritatea, înțelepciunea, echilibrul, voința și, nu în cele din urmă, fizicul. Rezistența masculină la creșterea numărului femeilor-militar din armată rămâne puternică. Printre argumentele avansate în acest sens, se pot cita următoarele:

- prezența femeilor umbrește eficacitatea și atmosfera ce domnește în armată;

- prezența femeilor-militar din armată dă opiniei iluzia unei „pacificări” a profesiei militare când, în realitate, este vorba de violență și de război;

- există riscul ca opinia publică – care, se pare, nu este pregătită – să reacționeze puternic negativ la pierderile de femei în luptă;

- fără formă fizică impunătoare, nu se pot lua hotărâri, deci nu se poate exercita actul de comandă.

Majoritatea nu vor reuși niciodată să producă impresie, să trezească senzația de inferior, de subordonat prin aspect fizic, ci

vor putea trezi doar senzații denaturate de tip sexual.

Cu toate acestea, influența feminină există și acționează în direcția transformării modalităților de conducere și a relației de autoritate în armată. Două dintre motivele pentru care rolul femeii în armată nu are o poziție înaltă sunt descrise de către jurnalista Liana Șion ca fiind :

- **Excluziunea femeii de către bărbați.** Excluderea pe plan funcțional se realizează prin încredințarea unor misiuni neprovoatoare, administrative. Din punct de vedere psihologic, femeile sunt excluse din cauza codului genetic diferit de cel al bărbaților, fiind deseori hărțuite sexual.

- **Lipsa suportului social printre femei.** Nici femeile între ele însă nu se susțin, întâlnindu-se astfel o competiție acerbă între ele, care le face să se îndepărteze unele de altele.

Armata Română are, în prezent, printre membrii corpului ofițerilor și cel al subofițerilor, aproximativ 1 800 de femei, unele ajungând până la gradul de colonel, două dintre ele ajunse chiar la gradul de general. Românii sunt recunoscuți ca un popor tolerant, așa că în armata noastră nu se pune problema discriminării femeilor. Chiar și în misiunile internaționale la care participă militarii noștri, în Afganistan sau Irak, se află și femei. Mihaela Larisa Tudor a fost student fruntaș în Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu însă, până în 2013, urmează cursurile Academiei Militare „West Point” din SUA, fiind prima femeie, viitor ofițer în Armata României, cu studii la cea mai importantă instituție militară americană de învățământ superior.

Adaptarea fetelor la mediul educațional militar

Adaptarea școlară este un proces complex, proiectat și dirijat de instructor/ cadru didactic în vederea realizării unor rapor-

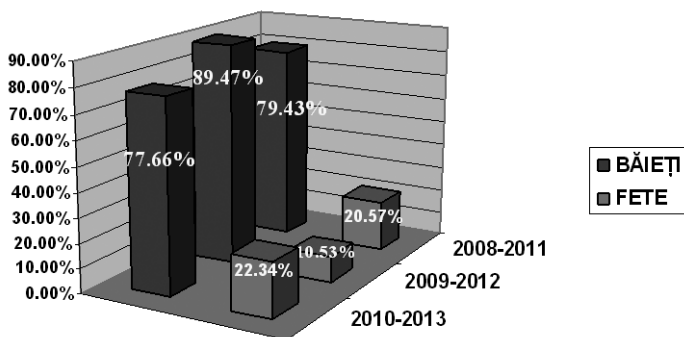
turi optime între student și mediul educativ. Din punct de vedere psihologic, adaptarea școlară reprezintă tendința de echilibru necesar între procesele de asimilare și cele de acomodare, realizată în mod obiectiv prin „interacțiunea permanentă între student și realitate” (J.Piaget). Explicit adaptarea este ansamblul acțiunilor proiectate de formator pentru realizarea corelației optime între posibilitățile elevilor și necesitățile, cerințele mediului educativ/ didactic (activitatea didactică, integrarea psihosocială).

Adaptarea elevilor la viața militară implică un sever conformism față de un mediu mult diferit de cel anterior. Succesul sau insuccesul adaptării depinde, pe de o parte, de anumite particularități bio-fiziologice și psihosociale ale subiectului iar, pe de altă parte, de particularitățile mediului militar. Instituția militară nu poate și nici nu trebuie să rămână indiferentă față de dificultățile de adaptare generate de trecerea de la mediul civil la mediul militar. Înlăturarea acestor dificultăți se realizează printr-un demers complex și dificil în care sunt implicați, alături de profesioniști (psihologi, sociologi, pedagogi, medici), toți factorii responsabili cu educarea și instruirea acestor tineri. Nu este suficient ca fetele să îmbrace uniforma militară pentru a se realiza integrarea lor în ansamblul instituției militare. Acesta este un fenomen îndelungat și profund și se produce atât în funcție de personalitatea și profesionalismul fiecăreia, cât și de evoluția mentalităților, ceea ce presupune timp.

Începând cu anul de învățământ 2001-2002, în instituțiile militare din România au fost admise și fete la diferite arme și specialități. Astfel, instituțiile militare au fost asaltate – chiar sufocate – de fete care au participat și s-au integrat în modulul universitar și cel de pregătire militară. Admiterea în instituțiile militare de învățământ a demonstrat, din primul an, că fetele nu sunt cu nimic mai prejos decât băieții. În liceele militare, 63%

dintre elevii admiși au fost fete, iar la admiterea în academii, procentul acestora a depășit 30%, ceea ce a determinat ministerul să restrângă numărul de locuri alocate pentru ele.

Teoretic, fetele sunt foarte bine pregătite, dar constituția fizică nu le permite să aibă aceleași performanțe ca și băieții la toate specialitățile militare. De fapt, chiar de la admiterea în academie,

*Figura nr.2 Ponderea fetelor
în Academia Forțelor Terestre "Nicolae Bălcescu" Sibiu*

baremele la pregătire fizică sunt mai mici pentru ele decât pentru băieți. Oare baremele sportive diferite nu le discriminează? Oare numărul mult mai mic de locuri nu le discriminează?

Pentru o nouă generație de studenți, tabăra de la Daia este suta care-i cerne pe cei care nu se acomodează cu instrucția și condițiile vieții ostășești. Patru studenți (băieți) s-au răzgândit după perioada de instrucție din septembrie 2010 și au renunțat, dar ceilalți 149 au mers înainte, inclusiv 44 de fete, care s-au luptat 4 sau 13 pe un loc la admitere. Vor fi oare fetele învingătoare și la iarnă, în tabăra din Crinț?

Instituțiile militare de învățământ sunt o categorie aparte, comparativ cu alte categorii de instituții. Aici elevii/ studenții trebuie să realizeze două tipuri de adaptare la noile cerințe educative, specifice trecerii la o nouă treaptă de învățământ. Influențele educative sunt realizate nu doar de cadrele didactice, în vederea asimilării de cunoștințe și deprinderi specifice treptei de școlarizare, ci și de cadrele militare, cu scopul de a forma viitoarele cadre, de a-i integra pe elevi/studenți în mediul militar.

Evaluarea adaptării școlare se va face atât prin evaluarea capacitații elevului de integrare în pregătirea militară și activitatea didactică, precum și prin evaluarea capacității de integrare în viața comunității. Prin aceste capacități sunt valorificați următorii factori: reușita școlară, acomodarea la cerințele comunității (grupă, instituție), maturitatea școlară (valorificarea deplină a nivelului de dezvoltare biologică, psihică, socială și culturală specifică vârstei și treptei de învățământ), orientarea școlară adecvată a resurselor interne și externe.

S-a pornit de la ipoteza că adaptarea este mai lentă în primele săptămâni, urmând, până la sfârșitul anului școlar, o curbă ascendentă. Ne vom axa cercetarea pe studenții de anul I, deoarece această etapă inițială este cea mai dificilă din punct de vedere al adaptării, moment în care este posibilă apariția inadaptării, a insuccesului sau chiar eșecului școlar. Cauzele ar putea fi generate de nivelul aptitudinal, de capacitățile propriu-zise ale elevului. La nivel atitudinal țin de latura afectivă, motivațională și caracterială, iar la nivel didactic de lipsa cunoștințelor fundamentale. Identificarea problemelor de adaptare existente în rândul elevilor/ studenților militari ar fi o informație în plus care ar putea duce la îmbunătățirea sistemului de selecție, o reacție de răspuns la eforturile realizate de noi pentru a trimite „omul potrivit la locul potrivit”, precum și o confirmare/ infirmare a existen-

ței unei bune orientări școlare și profesionale.

Am realizat în cadrul AFT un studiu comparativ pe două eșantioane de învățământ (ANOVA cu măsurători repetate) a rezultatelor obținute prin aplicarea a două chestionare la o săptămână (modulul de pregătire militară) și la trei săptămâni (modulul de pregătire academică) de la începerea anului școlar, aplicând un chestionar realizat după Lungu E. Eșantionul a fost alcătuit din 29 fete din anul de învățământ 2009-2010 și 29 fete din anul de învățământ 2010-2011, eleve în anul I.

Chestionarele aplicate au urmărit surprinderea factorilor principali care influențează adaptarea: motivația alegerii carierei militare, particularitățile mediului militar (programul unității, caracterul activităților, gradul de dificultate al sarcinilor), corelarea acestora cu particularitățile bio-fiziologice și psihologice ale subiecților (grad de maturizare psihică, stabilitate emoțională, rezistență fizică și psihică etc.) și interacțiunea psihosocială dintre subiecți și mediul militar (modul de respectare a programului unității și a regulamentelor militare, gradul de implicare în optimizarea procesului de învățământ, climatul psihosocial din subunități, tipul relațiilor interpersonale).

Analiza datelor rezultate din cercetare ne-a îngăduit desprinderea principalilor factori care determină inadaptația, și anume: programul prea încărcat, gradul de dificultate al unor sarcini care depășesc posibilitățile fizice ale elevelor, dominarea motivației extrinseci în defavoarea celei intrinseci; prelungirea, în unele cazuri, a crizei de originalitate a adolescenței, criza materializată, în primul rând, prin nerespectarea regulamentelor militare; instabilitatea emoțională și caracterul astenic al proceselor afective.

Acești factori au constituit punctul de plecare pentru cea de-a doua cercetare, iar analiza comparativă a rezultatelor obți-

nute la cele două studii ne-a permis să constatăm dacă acești factori și-au amplificat sau, dimpotrivă, și-au diminuat acțiunea în urma aplicării măsurilor ameliorative propuse la finalul primei cercetări, și anume:

– revizuirea modului de repartiție a activităților de instruire în cadrul programului unității, astfel încât să se evite suprasolicita-tarea fizică și psihică a elevelor;

– diversificarea modului de petrecere în unitate a timpului liber și umplerea acestuia cu activități cât mai utile și interesante;

– analiza criteriilor de selecție a fetelor în instituțiile milita-re de învățământ, astfel încât acceptarea lor să se facă doar la armele care nu necesită eforturi fizice și psihice deosebite;

– diversificarea metodelor de predare, și aici avem în vedere adaptarea metodologiilor didactice la specificul disciplinelor de învățământ, în scopul desfășurării unor activități interesante;

– evitarea măsurilor instituționale „severe” (neacordarea de învoiri și permisii, favorizarea unor eleve în detrimentul altora etc.).

(continuare în nr. 1/ februarie 2011)

INVESTIGAREA
FENOMENULUI
MILITAR

Abordarea bazată pe efecte a operațiilor (EBAO) - noua filosofie a eficienței în domeniul militar?

COLONEL CONSTANTIN SIMION

(urmare din nr. 3/2010)

Sincronizarea EBAO cu RBR permite ducerea operațiilor atât la toate nivelurile artei militare, cât și la nivelul fiecărei componente a forței în paralel, fapt ce reduce semnificativ timpul necesar descoperirii, analizei, luării deciziei și executării acțiunii asupra țintei respective, precum și a tuturor proceselor de organizare, planificare și ducere a operațiilor (unii teoreticieni militari au definit acest model drept *război paralel*).

Reducerea semnificativă a duratei fiecărui ciclu (de conducere, planificare, execuție, evaluare, acțiune, reevaluare etc.) ne conduce către concluzia că, practic, operația bazată pe efecte se

desfășoară în timp real. Orice semnal, orice informație receptată de senzori este transmisă instantaneu subsistemului de analiză, se ia decizia, se transmite comanda la subsistemul de lovire, iar acesta acționează în consecință. Acest lucru este cu atât mai evident la nivel tactic, unde în fapt, majoritatea acțiunilor presupun realizarea cu precădere a efectelor cinetice, dar nu sunt excluse nici la celelalte niveluri (operativ și strategic).

Realizarea efectelor așteptate nu presupune neapărat și prezența în teren a forțelor sau controlul fizic sută la sută a mediului de acțiune, decât dacă acest lucru este impus în urma evaluărilor inamicului, nu există altă modalitate de acțiune și este legat nemijlocit de realizarea efectelor decisive, fapt ce implică economie de forțe și mijloace, precum și limitarea pe măsură a pierderilor umane și materiale, economicitatea fiind unul din principiile fundamentale ale EBAO.

Existența unei varietăți, practic infinite, de ținte asupra cărora se poate acționa, a naturii și caracterului lor, precum și a mediilor de manifestare (terestru, aerian, maritim, virtual – informațional, cibernetic, psihologic etc.), ne duce către concluzia că EBAO vor fi în marea lor majoritate operații de tip joint. Exploatarea efectului sinergic al tuturor categoriilor de forțe și mijloace este mai mult decât o cerință, acest lucru face parte, practic, din conținutul conceptului și presupune canalizarea efectelor acțiunii tuturor elementelor componente către realizarea scopurilor operației și realizarea efectelor dezirabile. Din această perspectivă, însuși caracterul întrunit al acesteia conferă o eficiență crescută întregului ansamblu.

EBAO este mai mult decât o operație întrunită. Efectele de nivel politico – militar și strategic se realizează prin întrebuițarea întregului potențial de putere al statului, grupului de state, coalițiilor, alianțelor sau altor entități angajate în acest tip de operații.

Transformarea forțelor și capabilităților actuale ale NATO pentru a desfășura operații bazate pe efecte stabilește trei scopuri: *realizarea superiorității decizionale, realizarea efectelor coerente și realizarea susținerii și desfășurării întrunite*. Structurile forțelor transformate ale NATO trebuie să fie agile, întrunite și expediționare, ușor deplasabile (pentru a obține rapid efectul strategic), superioare tehnologic, sprijinite de o logistică integrată, multinațională și să opereze într-un mediu interconectat. Puterea superioară, împreună cu viteza, precizia, cunoașterea și letalitatea vor înlocui masivitatea forțelor. Operațiile vor fi întrunite și combinate de la început, iar planurile vor materializa o cerință crescută a îmbinării componentelor terestre, aeriene, maritime, psihologice și de operații speciale. „EBAO încurajează soluțiile care angajează capabilitatea militară integrată (joint), și nu soluțiile independente aeriene, terestre sau navale. Ea nu este nici nouă, nici revoluționară.”¹

Compararea efectelor celor trei tipuri de operații demonstrează creșterea complexității EBAO, precum și schimbarea paradigmei de planificare și acțiune. Fiind un concept mult mai cuprinzător, înglobează atât acțiuni specifice, cât și operații care se înscriu în tipologia primelor două (TBO, OBO), dar care sunt conexe într-o nouă ordine, căpătând noi valențe, prin prisma efectelor realizate.

O analiză comparativă a efectelor în raport cu tipologia operației ar putea fi un alt criteriu de evaluare a eficienței EBAO (*Figura nr. 1; Tabelul nr.1*).

Este evident faptul, în acest context, că este vorba de o creștere semnificativă a eficienței, fapt ce decurge atât din modul de raportare la scop, din modul în care se planifică și execută *targeting-ul*, precum și a modului de producere a efectelor. Evaluarea permanentă a acestora permite intervenția în timp util și aducerea

Tabelul nr.1

TIP DE OPERAȚIE	CARACTERISTICI
TBO (Bazată pe ținte – Target Based)	Identifică natura și caracterul inamicului și îl scoate din luptă (nimicește, distruge etc.)
	Se concentrează pe realizarea cu precădere a efectelor fizice la nivelul țintelor.
	Presupune realizarea doar a efectelor de ordinul 1 și 2.
	Nu se poate realiza evaluarea dinamică. Nu se pleacă explicit de la ideea de sincronizare a acțiunilor.
OBO (Bazată pe obiective – Objectives Based)	Strategiile devin obiective pentru nivelul operativ și tactic.
	Se concentrează pe realizarea obiectivelor la fiecare nivel (strategic, operativ, tactic).
	Presupune existența unei înlănțuiri între strategii și obiective pentru realizarea aceluiași scopuri.
	Nu se poate realiza evaluarea dinamică. Nu se poate pleca explicit de la ideea de sincronizare a acțiunilor.
EBO/EBAO (Bazată pe efecte – Effect Based)	Vizează raporturile dintre cauze și efecte.
	Se concentrează pe realizarea efectelor favorabile (fizice și de comportament).
	Înglobează ambele tipuri de operații (TBO și OBO).
	Analizează inamicul ca sistem de sisteme și vizează cu prioritate reacțiile acestuia.
	Are în vedere producerea efectelor directe, indirecte, complexe (sinergetice), cumulative sau în cascadă etc.
	Presupune explicit sincronizarea acțiunilor. Aplică mecanismul stabilit și evaluat.

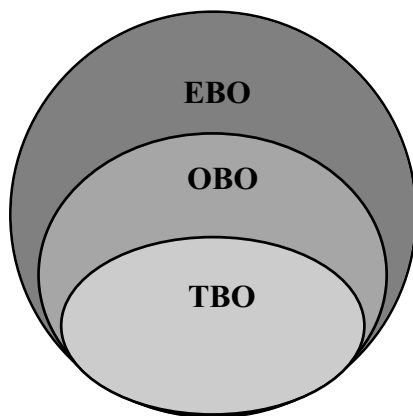

Figura nr.1

corecțiilor necesare obținerii efectului favorabil așteptat, precum și contracararea efectelor indesezirabile. Se realizează astfel o creștere semnificativă a preciziei (chirurgicală – afirmă unii autori), având ca efect reducerea consumurilor, limitarea pierderilor umane și materiale proprii și chiar ale inamicului, atunci când efectele sunt realizate fără a fi nevoie de astfel de pierderi inutile, atitudinea acestuia fiind clar îndreptată către comportamentul așteptat. Nu sunt excluse însă situațiile în care se pot produce erori, și chiar dacă acțiunea asupra țintei nu presupune pierderi, acestea se pot produce accidental, fiind vorba de așa-zisele *pierderi colaterale*, cunoscute din epoca conflictului NATO/Iugoslavia.

Acest lucru are implicații și la nivelul suportului logistic. Dacă multe din efecte se vor realiza prin mijloace neletale sau, dacă datorită creșterii preciziei, se reduc consumurile, atunci și această componentă poate suferi raționalizări pe măsură. Faptul în sine nu presupune diminuarea calității, ci dimpotrivă, sistemul logistic trebuie să fie flexibil, oportun și permanent adaptat în raport cu cerințele specifice EBAO.

Asigurarea superiorității decizionale permite atât reducerea ciclurilor de comandă, elaborarea celor mai viabile decizii în raport cu situația concretă, cât și anticiparea deciziilor inamicului, și în acest mod realizarea devansării lui, prin introducerea elementelor de corecție adecvate, „combinată cu agilitatea în adaptarea la evenimente neașteptate și cu abilitatea de a reduce efectele greșelilor și ale surprizei de anvergură.”²² Superioritatea decizională presupune, în același timp, asigurarea continuității comenzii și controlului la toate nivelurile, acoperirea întregului spectru de acțiuni, în toate dimensiunile spațiale și temporale ale mediului operațional.

Orice decizie este însă tot un efect. Decizia realizează concentrarea sinergică a unor efecte produse pe diferite paliere, începând cu procesul de planificare și până la evaluarea și reevaluarea permanentă a unor efecte la nivelul țintei, sau a unor procese în derulare, corectarea acțiunii forțelor și reangajarea țăintelor, ciclurile repetându-se până la obținerea efectelor planificate sau așteptate. Putem vorbi astfel despre efecte produse de procesele de: planificare, execuție, evaluare, de mediul operațional etc. Se pleacă deci, de la început, de la ideea de eficiență pe toate segmentele operației, de la activități simple, punctuale, până la cele complexe.

Asigurarea și menținerea superiorității decizionale este, în opinia noastră, una din condițiile esențiale în obținerea succesului operațiilor bazate pe efecte. Această caracteristică îmbracă în special aspecte calitative, cu implicații la nivelul angajării țăintelor, prin alegerea celei mai eficiente metode, constituirea, antrenarea și întrebuițarea unei structuri optime de forțe, alegerea și precizarea regulilor de angajare adaptate la specificul mediului operațional, presupune capacitate ridicată și oportună de reacție etc., iar întregul proces este supus autoperfecționării și autoreglării. O variantă simplificată și schematizată a sistemului de plani-

ficare, evaluare și conducere se poate vedea în Figura nr.2. Ce este specific în comparație cu alte tipuri de operații este modul de manifestare a retroacțiunii (feedback-ului), care presupune simultaneitate pe toate secvențele lanțului de comandă și control, această caracteristică fiind dată de ducerea EBAO în rețea.

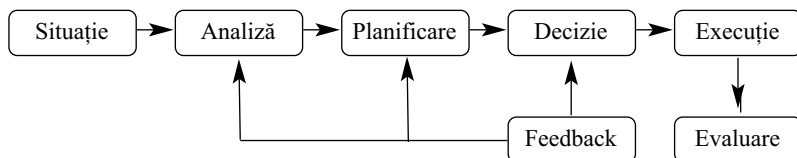

Figura nr.2

Observații critice

Cu toate că acest concept este relativ nou intrat în teoria și practica militară, există deja opinii divergente și dezbateri aprinse atât în rândul militarilor, a teoreticienilor și analiștilor militari, cât și în interiorul principalelor „școli” construite în jurul Comandamentului Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation – ACT), Comandamentului Aliat pentru Operații (Allied Command Operation – ACO), Colegiului de Apărare al NATO de la Roma (NATO Defence College) etc, dar nu numai, cu privire la rolul, locul și eficiența acestui tip de operație. Având în vedere originea americană a conceptului, principalele curente critice la adresa EBO vin în special din exteriorul sistemului militar american, dar și din interiorul acestuia.

În opinia mai multor militari de rang înalt și analiști militari occidentali, EBO conține mai multe concepte teoretice extrem de complexe și cu grad ridicat de abstractizare (aspect prea matematic și mai ales determinist, complexitatea abordării analizei siste-

melor de sisteme, insistența plasată asupra pluralității actorilor și a mijloacelor de acțiune etc.), corectate în mare măsură de EBAO, „a căror transcriere în termeni simpli, în efecte și acțiuni inteligibile de către oamenii din teren este foarte dificilă”,³ compensarea acestui lucru putându-se realiza într-o oarecare măsură, doar printr-o pregătire teoretică, pluridisciplinară, minuțioasă, atât a personalului de comandă și concepție, dar și a celui de execuție, fapt ce implică regândirea programelor de selecție, formare și antrenare a efectivelor, cu toate implicațiile pozitive și negative ale acestui proces.

Prin natura sa pregnant analitică, dar și prin conținutul său, conceptul EBO/EABO presupune posibilitatea prevederii și măsurării efectelor acțiunilor forțelor implicate în operație nu numai prin prisma efectelor cinetice, de diminuare a potențialelor de putere, dar și prin schimbarea comportamentului sistemului asupra căruia se acționează, fapt ce nu poate fi demonstrat sau realizat dinainte.

De asemenea, operația bazată pe efecte postulează că este posibilă cunoașterea perfectă a inamicului, precum și a altor actori implicați (forțe proprii, neutri, organisme guvernamentale, agenții, organizații paramilitare sau teroriste etc.), ceea ce în practică s-a dovedit a nu fi sută la sută realizabil (vezi ultimele conflicte din Irak și Afganistan). Fiind un concept derivat din „gândirea strategică americană a U.S.Air Force”,⁴ s-a dovedit a nu fi soluția „optimă în operațiunile de management al crizei, pentru cea mai mare parte terestre, în fața unui inamic neconvențional, acționând într-un mediu complex și aplicând moduri de acțiune asimetrice.”⁵

Referitor la nivelurile de aplicare, sunt unele puncte de vedere care acreditează ideea că „este vorba de o doctrină cu vocație operativă și strategică înainte de a se extinde la sfera tactică”⁶ și

finalitatea sa nu este de a fi simplă, dar ea trebuie să fie inteligibilă pentru cei care o aplică până la nivelul tactic”,⁷ fapt ce o face puțin probabilă de aplicat, în accepțiunea mai multor specialiști militari occidentali, la nivel tactic.

Alte remarci critice sunt aduse pe tema SoSA. Acestea vizează dificultatea EBAO de a evalua înainte de orice actorii din mediul operațional și a-i încadra și modela în sisteme. Având în vedere sfera de cuprindere, numărul mare și variat al sistemelor de sisteme, acțiunile și interacțiunile dintre acestea care trebuie analizate, lista este fie prea generală pentru a putea fi optimizată, fie atât de lungă încât efortul de analiză și sinteză este extrem de mare ca volum și durată, încât riscă să devină inoportun, putând fi eficient dacă se dispune de timp suficient, iar situația rămâne relativ stabilă, aspecte puțin probabile, dacă ne raportăm la ultimele conflicte.

Deși, așa cum am mai afirmat, este un concept structurat și elaborat în „laboratoarele” U.S. Air Force, practica a dovedit că nici măcar în operațiunile aeriene succesul nu este asigurat în totalitate, de multe ori (Kosovo, Irak etc.), schimbarea comportamentului actorilor fiind determinată de superioritatea covârșitoare, asimetria sau disimetria tehnologică occidentală. „Această metodă s-a dovedit a fi cu atât mai dificil de adaptat operațiunilor terestre, cu cât complexitatea mediului și adaptabilitatea se opun, prin natura lor, analizei sistemelor de sisteme lăudată de către doctrina EABO.”⁸

Experiențele acumulate în conflictele asimetrice au evidențiat limitele acestui concept. „(...) Utilizarea acestor metode în războaiele asimetrice, care sunt partea obișnuită a armatelor occidentale contemporane, este mai puțin indicată, pentru a nu spune contraproductivă⁹, fie că sunt de origine statală sau nu¹⁰. Aplicarea EBAO la un inamic organizat în rețea și acționând de

manieră asimetrică (vezi experiența israeliană în conflictele cu Hezbollah, conflictul actual din Afganistan etc.), au scos în evidență dificultățile de aplicare a acestui concept, mai ales din perspectiva limitării posibilităților de sistematizare, dar și datorită predictibilității extrem de reduse a acestuia. „Pe de altă parte, tentația de a aplica scheme de analiză rațională combatanților asimetrici conduce foarte des la subevaluarea lor – și la supraevaluarea efectelor noastre – ceea ce produce o viziune de-a curmezișul asupra situației operaționale.”¹¹

Dar, cel mai mare „reproș” adus EBAO este legat de extrapolarea efectelor acțiunii asupra comportamentului inamicului. Sunt subliniate cel puțin două erori majore. Prima dintre acestea se referă la modul de executare a SoSA, care vizează doar sistemele complexe, iar cea de-a doua este „de a gândi că o acțiune poate produce un efect previzibil asupra comportamentului actorilor.”¹² În afară de imposibilitatea pur matematică de a prevedea totul, această dublă eroare apare din reducerea inamicului și a altor actori în sisteme susceptibile să reacționeze de natură rațională. În acest sens, suntem lipsiți de o viziune umană adaptată la realitatea situației.”¹³

Referindu-se la aceste aspecte, generalul James N. Mattis, comandantul USJFCOM, sublinia: „În primul rând, operațiile viitoare vor presupune un echilibru între acțiunile clasice și moderne. În al doilea rând, inamicul este agil și adaptabil. În al treilea rând, mediile operaționale sunt dinamice și presupun un număr infinit de variabile; de aceea, științific nu este posibilă predicția exactă a rezultatului niciunei acțiuni.”¹⁴

Concluzii

Ca orice concept nou introdus în teoria și practica militară, EBAO are părți pozitive, dar și negative. El este supus unei per-

manente evaluări critice, care nu vizează neapărat desființarea sa, ci găsirea soluției optime de integrare a acestuia în contextul general al planificării și ducerii operațiilor la toate nivelurile artei militare.

EBAO nu este o soluție de înlocuire a artei războiului cu o știință a luptei. Acesta „nu este decât un mijloc printre altele de a reduce fricțiunea, o metodă de utilizat atunci când este indicat, păstrând în minte axioma următoare: războiul este, prin natura și brutalitatea sa, o activitate pur umană; omului îi revine deci, de la comandant până la ultimul luptător, mai mult sau mai puțin asistat tehnologic de experiență și îndemnare, să decidă soarta armelor... și omul nu se va reduce niciodată la o punere în ecuație.”¹⁵

Din punct de vedere strict praxiologic, operațiile bazate pe efecte realizează salturi spectaculoase. Afirmăm acest lucru raportându-ne la ceea ce îndeobște definim eficiență în domeniul militar. EBAO postulează ideea realizării scopurilor operației prin mijloace care nu sunt neapărat militare. Deci, dacă nu există luptă armată, practic nu există pierderi în sensul celor afirmate mai sus. Este interesant că același lucru se vizează și la inamic, dar numai dacă ne referim la secvența de diminuare a potențialului de putere a acestuia (realizarea scopurilor cu pierderi umane minime), efectele ulterioare fiind imprevizibile, de natură teoretică, sau virtuale, și deci imposibil de cuantificat sub aspectul eficienței.

Ducerea operației în rețea permite scurtarea duratei tuturor proceselor desfășurate în sistem, creșterea ritmurilor interne și reducerea duratei totale a operației, până la atingerea scopurilor finale, precum și realizarea simultaneității.

Continuul proces de evaluare și autoevaluare, retroacțiunea efectelor pe toată lungimea lanțurilor cauzale, determină autore-

glarea internă, în sensul creșterii eficienței și randamentului, plecând de la cele mai elementare și simple operațiuni, până la cele cu grad maxim de complexitate.

EBAO are ca scop în sine realizarea obiectivelor operației cu pierderi umane minime și cu consumuri materiale cât mai reduse.

Înalta tehnologie joacă un rol determinant în toate etapele operației bazată pe efecte. Practic, ele nu pot fi planificate și desfășurate fără a avea la dispoziție mijlocele tehnice necesare, arta comandanților de pe toate treptele ierarhice constând tocmai în exploatarea efectului multiplicator al acestora.

Din analiza critică a operațiilor de acest tip planificate și desfășurate în ultimele decenii rezultă cu claritate că eficiența maximă este atinsă în faza inițială a conflictului, această caracteristică neputând fi menținută pe toată durata campaniilor sau războaielor respective, cauza principală fiind tocmai impredictibilitatea reacțiilor ulterioare a factorului prim – omul.

BIBLIOGRAFIE:

Bălăceanu Ion – *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

Coquet Philippe – *Operations basees sur les effets: rationnalite et realite*, în „Focus Strategiques” nr.1, Paris, Institut Francais de Relations Internationales (IFRI), octombrie 2007.

Curtis M. Vincent J., *Opérations basées sur les effets — Une pierre précieuse pour la Force aérienne devient un simple caillou pour l’Armée de terre*, Le Journal de l’Armée du Canada,

Vol. 11.2 (été 2008).

David A. Deptula, *Firing for Effects*, in „Air Force Magazine”, nr.4 (April 2001).

Ene Vasile – *Operațiile Bazate pe Efecte, o provocare pentru arta militară contemporană*, în „Curierul Armatei” nr.4/2009.

Geantă Ion – *Agresiunea armată indirectă*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1998.

Hunerwadel J.P. – *The Effects – Based Approach to Operations, Questions and Answers*, in „Air and Space Power Journal”, March 2006.

James N. Mattis – *Effects-Based Operations*, in „Issues”, trim. IV, 2008.

Karl Pietilainen, Jukka Nurmi – *The Effects Based Approach to Operations (EBAO)*, in „Tiede Ja Ase”, vol. 66/2008.

McKittrick Jeffery, Blackwell James, Littlepage Fred, Kraus Georges, Blanchfield Richard, Hill Dale – *The Battlefield of the Future – 21st Century Warfare*, in „Issues”, Air University, 1995.

Midan Christophe – *Aplicarea doctrinei EBAO prin NATO și consecințele ei în organizarea și funcționarea statelor majore de nivel operativ*, în „Impact strategic” nr.4/2009.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe – *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Popa Cornel – *Teoria acțiunii și logica formală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

Smith-Windsor Broke – *Hasten Slowly, NATO's Effects Based and Comprehensive Approach to Operations*, Research Paper, NATO Defence College, Rome, nr.38/2008.

Stoian Ion – *Rețeaua globală informațională – suportul principal al războiului bazat pe rețea și al războiului informațio-*

nal, în: „Sisteme informaționale <SI – 2007>”. Sesiunea de comunicări științifice – București, 1 februarie 2007, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Vigo Milan – *Effect-Based Operations a Critique*, in “Issue”, nr. 41, trim. II, 2006.

* * * *Câmpul de luptă modern. Mit sau ficțiune*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.

* * * *Conflictele militare la început de secol și mileniu. Instantanee evolutive. Posibile soluții*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

* * * *Conflictele militare la începutul mileniului trei*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.

* * * *Colecția revistei „Gândirea militară”.*

* * * *Colecția revistei „Impact strategic”.*

* * * *Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2003.

* * * *Doctrina acțiunilor întrunite*, București, 2001.

* * * *Doctrina operațiilor întrunite multinaționale*, București, 2001.

* * * *Effects Based Approach to Operations, Bi-Strategic Command Pre-Doctrinal Handbook*, SHAPE/ACT, 4 December 2007.

* * * *Tehnologii moderne la început de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Surse internet:

<http://www.globalsecurity.org>

<http://www.nato.int>

<http://www.stratisc.org>

<http://handle.dtic.mil>

<http://www.pentagon.gov>

<http://www.iwar.org>

NOTE:

¹ Comandamentul Aliat pentru Transformare, *Înțelegerea transformării militare a NATO*, traducere, în „G.M.R.” nr. 2/2006, p.34.

² Lt. col. Ion Vlad, Mr. Iulian Berdilă, *Operațiile bazate pe efecte, o nouă abordare a conflictului armat*, în „G.M.R.” nr. 2/2006, p.71.

³ Broke Smith-Windsor, *Hasten Slowly, NATO's Effects Based and Comprehensive Approach to Operations*, in: „Research Paper”, NATO Defence College, Rome, nr. 38/2008, p. 3.

⁴ Apud J.P. Hunerwadel, *The Effects – Based Approach to Operations, Questions and Answers*, in „Air and Space Power Journal”, March 2006, p.2-3.

⁵ Christophe Midan, *Aplicarea doctrinei EBAO prin NATO și consecințele ei în organizarea și funcționarea statelor majore de nivel operativ*, în: ”Impact strategic” nr. 4/2009, p.49.

⁶ Apud Philippe Coquet, *Operations basees sur les effets: rationalite et realite*, în „Focus Strategiques” nr. 1, Paris, Institut Francais de Relations Internationales (IFRI), octombrie 2007, p. 19.

⁷ Christophe Midan, *Op. cit.*, p. 49.

⁸ Milan Vigo, *Effect – Based Operations a Critique*, in „Issues”, nr. 41, trim. II, 2006, p. 51-57.

⁹ Apud Christophe Midan, *Roumanie 1944 – 1975, de l'armee royale a l'armee du peuple tout entier*, Paris, Ed. L'Harmattan, 2005, p. 164-169.

¹⁰ *Ibidem*, p. 164-169.

¹¹ Christophe Midan, *Aplicarea doctrinei EBAO prin NATO și consecințele ei în organizarea și funcționarea statelor majore de nivel operativ*, în: ”Impact strategic” nr. 4/2009, p. 51.

¹² *Ibidem*, p. 51.

¹³ *Idem*, p. 52.

¹⁴ James N. Mattis, *Effects-Based Operations*, in „Issues”, trim. IV, 2008, p. 105.

¹⁵ Christophe Midan, *Op. cit.*, p.53.

O lume în schimbare. Federația Rusă în cursă pentru revenirea la rangul de mare putere cu potențial de acțiune la nivel global

COLONEL DR. VASILE CERBU*

Mediul de securitate internațional în zona euroatlantică și a Extremului Orient se află într-o rapidă schimbare. Unele schimbări decurg din evoluția obiectivă a mediului de securitate, sunt rezultatul unor strategii, și programe și au un caracter previzibil și liniar. Alte schimbări au o doză de incertitudine, semnificativă ca natură, amploare și durată și au un caracter surprinzător, seismic sau de discontinuitate strategică¹.

Noile riscuri, amenințări și vulnerabilități la adresa securității României și a comunității de state democratice își găsesc ori-

*Șef al informațiilor în comandamentul Diviziei 2 Infanterie „Getica”.

ginea în triada terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă și regimuri nedemocratice sau instabile. Recrudescența unor forme de acțiune violentă în cadrul unor dispute interetnice și interconfesionale, a terorismului internațional, insuccesul unor încercări de mediere și soluționare pe cale diplomatică a acestora induc noi valențe în menținerea interesului statelor pentru păstrarea unor capacități de apărare care să asigure prezervarea, inclusiv pentru folosirea forței militare, a intereselor lor naționale vitale.

Considerații generale

În anul 2010 dinamica fenomenului militar și politico-militar a fost și mai este influențată de o serie importantă de factori. Cei mai importanți sunt: implementarea noilor direcții de politică externă a SUA în abordarea Administrației Obama; evoluția dosarelor iranian și nord-coreean privind înarmarea nucleară; profunzimea recesiunii economiei globale și modul de soluționare de către G 8 și G 20 a impactului acesteia în toate planurile (politic, social, economic și militar); evoluția situației de securitate din teatrele de operații din Afganistan, Irak și Balcani; acțiunile de politică externă, energetică, climaterică, militară și de securitate promovate de actori internaționali statali majori (Federația Rusă, Brazilia, Republica Populară Chineză, India) în relațiile cu SUA, NATO, UE, ASEAN, precum și în cadrul ONU, OSCE, CSI (Comunitatea Statelor Independente), OTSC (Organizația Tratatului de Securitate Colectivă), OCS (Organizația de Cooperare de la Shanghai); deteriorarea relațiilor între Turcia și Israel, urmare și a incidentului „Flotila Libertății”; schimbarea de optică privind aderarea Ucrainei la NATO, precum și sporirea riscurilor și amenințărilor transnaționale, atât convenționale cât și asimetrice (terorism, crimă organi-

zată, proliferarea armelor de distrugere în masă, revigorarea unor mișcări separatiste, extinderea fundamentalismului islamic, schimbările climatice la nivel global etc.).

Și la adresa României acționează o serie de riscuri, amenințări și vulnerabilități. Cele mai importante dintre acestea pot fi: fenomene negative cu caracter transnațional; prelungirea recesiunii economice; dezvoltarea fenomenului migraționist și a presiunii acțiunilor de crimă organizată în Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN); instabilitatea politică și economică în unele state vecine; evoluția imprevizibilă a unor conflicte înghețate; schimbări climatice, acțiunile întreprinse de F.Rusă pentru consolidarea profilului său eurasiatic și recâștigarea profilului de superputere globală; acțiunile Ucrainei de re poziționare în politica externă; acțiunile Turciei de consolidare a poziției de actor important în regiune.

Două tendințe domină anul 2010 în situația politică internațională: revirimentul relațiilor dintre F. Rusă și SUA și agravarea conflictelor din Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Relațiile SUA-Rusia evoluează către un parteneriat global

În anul 2010 relațiile dintre SUA și Federația Rusă au fost „resetate” pozitiv, în sensul evoluției acestora către un parteneriat global. Astfel, SUA au relansat relațiile cu F. Rusă de la egal la egal, apreciind-o ca o mare putere și un potențial partener global pentru menținerea stabilității pe plan mondial.

Relansarea relațiilor între SUA și F.Rusă se bazează pe măsuri majore aplicate în mai multe direcții. Acestea includ negocieri privind deja semnatul Tratat START-2 în martie 2010,

negocieri privind rezolvarea dosarului iranian, consultări privind situația de securitate din Afganistan și procesul de pace din Orientul Mijlociu, negocieri privind asigurarea unor rute alternative de transport spre teatrul de operații din Afganistan folosind teritoriul F.Ruse, precum și cooperarea în domeniul apărării între cele două state.

Politica de „resetare” a relațiilor dintre F.Rusă și SUA a fost anunțată de președintele american Barack Obama. Inițierea relansării relațiilor dintre cele două state este un demers care s-a dovedit oportun. Agravarea recesiunii globale coroborată cu o criză politică și economică extinsă au adus atât F.Rusă cât și SUA în fața perspectivei periculoase de revenire la situația din timpul Războiului Rece, într-un moment în care ambele state trebuiau să gestioneze grave amenințări la adresa securității. Mai presus de toate, cele două state au fost nevoite să se confrunte cu o criză la nivelul interacțiunii, datorată limbajului, standardelor și stereotipurilor care datau de pe timpul Războiului Rece. Acestea au constituit o povară pentru oficialii militari și civili ai ambelor țări, povară care a împiedicat identificarea unui limbaj comun și a unor soluții mutual acceptate. Un exemplu în acest sens este noul tratat START, care a fost inițial abandonat.

În urma revizuirii listei de inamici, cele două state au constatat că nu se află una pe lista celeilalte, iar principala amenințare comună constă în fenomenul de destabilizare care se propagă în regiuni vitale pentru propriile interese. Noile riscuri și amenințări la adresa securității internaționale (implicit la adresa celor două țări) au determinat cele două părți să revizuiască structura forțelor armate și programele de dezvoltare și înzestrare cu sisteme de armament și echipamente majore.

Aceste circumstanțe sunt stimulente puternice, suficiente pentru ca cele două state să coopereze, să găsească un limbaj și abor-

dări comune la probleme unde acordul este posibil și să facă unele compromisuri în privința aspectelor asupra cărora nu s-au înțeles.

Astfel, F.Rusă, printr-un decret al președintelui Dimitri Medvedev, a interzis comercializarea sistemului de rachete S-300 către Iran, precum și a altor tipuri de armamente, respectiv contracte, în valoare de aproximativ 11-13 miliarde USD. Acesta este prețul pe care F.Rusă îl consimte pentru a face parte din clubul occidental extrem de exclusivist. Anii următori vor aduce o reorganizare a relațiilor din punct de vedere economic, politic și militar. F.Rusă va deveni membră a Organizației Mondiale a Comerțului și va colabora, probabil, mult mai strâns cu NATO. De asemenea, va accepta crearea scutului antirachetă în ultima configurație propusă de SUA. Totodată, se desfășoară negocieri, cu șanse mari de succes, de a pune la dispoziție spațiul F. Ruse pentru transporturile strategice ale SUA și ale NATO spre Afganistan. F.Rusă primește în schimb ceva tangibil. Astfel, retorica SUA în problema Georgiei este mai puțin virulentă. Vor fi intensificate investițiile americane în marile proiecte, de importanță majoră pentru economia rusă. Pe de altă parte, F.Rusă are o anumită libertate de acțiune de a-și promova interesele în Caucaz și în spațiul Europei Centrale.

Federația Rusă își redefinește zona de responsabilitate

În timp ce administrația de la Washington promovează puterea diplomatică, Moscova vorbește în continuare despre și pe calea armelor.

Președintele rus Dimitri Medvedev a proclamat recent regiunea Eurasiei drept sferă a intereselor exclusive ale F.Ruse. Autoritățile ruse susțin această aserțiune prin toate mijloacele de care dispun în politica internă și externă: diplomația (care inclu-

de și recunoașterea republicilor secesioniste), vânzarea de armament, stabilirea de acorduri în domeniul apărării, construcția de baze militare, schimbarea de regimuri, proiecte de reformare a sistemului de securitate în Europa, reforma economiei și a sistemului de securitate internă etc.

În condițiile în care până de curând spațiul fostei Uniuni Sovietice a părut a fi un vast câmp de luptă geopolitic, unde marile puteri ale lumii au luptat pentru a cuceri „trofee”, problemele de natură economică și politică pe care aceasta le înregistrează au determinat o schimbare spectaculoasă a situației. Astfel, acestea au fost mai mult preocupate de rezolvarea propriilor probleme și au acordat o atenție mai mică evoluției evenimentelor din fostul teritoriu sovietic. Această situație a creat oportunitatea de conducere și de impunere a intereselor proprii.

Faza în care principalii actori ai lumii internaționale (SUA, UE și R.P.China) își elaborau propriile planuri care includeau fostele republici sovietice s-a încheiat. SUA și-a reevaluat prioritățile și se concertează pe zona Asiei de Sud și de Est și zona Pacific mai mult decât pe fostele republici sovietice. UE, în actuala configurație, nu este un actor care să acționeze la nivel planetar. R.P. Chineză își concentrează eforturile spre vecinii săi ca mijloc de atingere a intereselor economice. În cadrul acestei ecuații, Turcia a apărut ca un element nou și ambițios, dar care mai are nevoie de mult timp pentru dezvoltarea de strategii independente.

În acest context, pentru F.Rusă s-au deschis noi oportunități. A obținut o recunoaștere a ceea ce se numește zona sa de interese privilegiate în regiune.

Astfel, Ucraina s-a apropiat de F.Rusă ca urmare a lipsei de alternative. O lipsă și mai acută de opțiuni a fost constatată și în Kârgâstan pe timpul ultimelor evenimente violente. F.Rusă s-a

dovedit singura putere mondială care să-și asume responsabilitatea rezolvării disputei.

Chiar în condițiile în care în Asia Centrală există baze militare care aparțin atât SUA cât și F.Ruse, se constată o lipsă a instituțiilor care să impună securitate. Chiar dacă are o vechime de câțiva ani, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) a rămas mai mult „un club de prieteni ai F.Ruse”, care a funcționat ca forță simbolică de contrabalansare a NATO.

Prezentul impune totuși ca OTSC să funcționeze ca o alianță politică și militară capabilă (aspect confirmat în conflictul kârgâz), iar pentru asta trebuie supusă unui proces de transformare. Astfel, OTSC va trebui să aibă o structură politică similară cu cea a NATO. În plus, ar trebui să-și creeze un set de instrumente integrate moderne și o capacitate analitică mult mai bună. Se va asigura, în felul acesta, transformarea OTSC dintr-o organizație nefuncțională, copie a Tratatului de la Varșovia, într-un mecanism funcțional adecvat pentru a răspunde noilor provocări. Reformarea OTSC nu va avea nevoie de depășirea spațiului fost sovietic.

F.Rusă are capacitatea de a acționa multilateral, așa cum a procedat Franța în Africa în anii '60 și '80, dar nu are baza legală pentru a acționa în acest sens (acorduri bilaterale cu statele foste sovietice care stipulează formele și condițiile de intervenție).

Lumea postsovietică, se poate aprecia, a intrat într-o fază periculoasă, nouă. Fostele republici au fost lăsate să-și rezolve singure problemele. Această zonă este pentru F.Rusă mai mult o zonă de responsabilitate decât o zonă de interese privilegiate și astfel Moscova trebuie să-și asume un rol principal pentru a răspunde provocărilor tip „Kârgâstan”, în caz contrar orice pretenții ulterioare pentru un rol special se vor dovedi de neacceptat.

Totuși, nu se întrevide nicio variantă ca vreo altă putere mondială să-și asume rolul de a duce o dificilă povară a responsabilității pentru această regiune.

Federația Rusă și-a reimpus dominația în Caucaz

S-au împlinit doi ani de la războiul ruso-georgian, perioadă în care F. Rusă și-a reimpus dominația în Caucaz. Astfel, s-a consolidat prezența militară în cele două regiuni georgiene secesioniste, Abhazia și Osetia de Sud, unde a dislocat aproximativ 3 000 de militari (câte aproximativ 1 500 în fiecare dintre acestea). În același timp a fost consolidată prezența militară în Armenia, unde și-a extins perioada de închiriere a bazei sale militare de la Gyumri².

De asemenea, F. Rusă și-a reconfigurat dispozitivul militar din Caucazul rus, unde are dislocați 2 000 de militari ruși, 40 000 forțe cecene proruse, un sistem suplimentar de rachete S-300 și cea mai modernă și precisă rachetă cu rază scurtă de acțiune tip „Iskander”. Se poate aprecia că F.Rusă este puterea dominantă în Caucaz, iar ultimele acțiuni nu fac decât să-i consolideze poziția.

Regiunea Caucazului este dificil de controlat, comparabilă cu a Afganistanului, iar dominația în regiune nu va putea fi menținută decât prin forța brută. Dislocarea sistemului de rachete S-300 constituie o reacție la acțiunile SUA de imixtiune în sfera de influență a F.Ruse, în același timp având legătură cu eforturile proprii de a controla regiunea.

Aspectele legate de balanța puterii în Eurasia sunt deosebit de importante pentru ambele puteri. Revirimentul rus din ultimii ani a avut ca obiectiv, în parte realizat, de a respinge influențele americane în zonă (manifestate după colapsul Uniunii Sovietice pentru a împiedica reimpunerea hegemoniei statului rus).

Dislocarea sistemului de rachete S-300 pare să fie răspunsul rus la dislocarea de rachete „Patriot” în Polonia și posibila reconsiderare a rolului Republicii Cehe în configurarea apărării antirachetă balistică din Europa.

Un alt aspect, relevant pentru interesul F.Ruse din Caucaz, este protocolul semnat cu Armenia între președinții celor două state în anul 2010. Acest protocol este o prelungire a tratatului bilateral privind apărarea, semnat în anul 1995, care însă include aspecte noi. F. Rusă garantează în totalitate integralitatea teritorială a Armeniei, nu doar granițele cu Turcia și Iranul. Este astfel avertizat Azerbaidjanul (care are în vedere folosirea tuturor mijloacelor pentru recâștigarea teritoriului Nagorno-Karabah) că opțiunea militară împotriva Armeniei nu este de dorit. Totodată, acest protocol transmite mesajul că F.Rusă nu dorește să se retragă curând, tratatul fiind extins până în anul 2044. Acest acord are implicații extinse și demonstrează că strategii ruși încep să gândească pe termen lung.

F. Rusă este ocupată de crearea unui sistem de securitate în jurul său, profitând de pauza pe care o înregistrează procesul de extindere a NATO spre est și de problemele majore pe care le au de rezolvat marile puteri în Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Federația Rusă își consolidează influența în Ucraina și Republica Moldova

După „Revoluția portocalie” din 2004, F.Rusă și-a făcut o prioritate din a-și securiza flancul său sud-vestic din Europa. Dintre toate statele foste sovietice, Ucraina are cel mai important rol din punct de vedere strategic (sectoarele acesteia – industrial și agricol – sunt integrate în propriul sistem economic, iar 80%

din gazele naturale ce sunt livrate Europei tranzitează spațiul Ucrainei). Victoria „Revoluției portocalii” a fost un moment de cotitură pentru F.Rusă, apreciat ca fiind o amenințare a însăși existenței acesteia prin obiectivele pe care și le propunea (accederea la structurile euroatlantice). Moscova a fost determinată să-și concentreze eforturile pentru a îndepărta influența Occidentului de la periferia sa și să-și restabilească autoritatea.

După aproximativ cinci ani, F.Rusă a schimbat orientarea Ucrainei cu efecte benefice. A fost prelungită cu 25 de ani perioada de staționare a Flotei Ruse din Marea Neagră în baza navală din Sevastopol (apreciată ca un simbol al protecției regiunii asigurată de Moscova). S-a încheiat un nou acord în domeniul informațiilor. A fost reconfigurat aparatul militar de securitate similar cu cel din perioada sovietică.

Deoarece influența în Ucraina s-a impus repede, F.Rusă a putut trece la următorul obiectiv, Republica Moldova, stat aflat pe flancul său sud-vestic. Specialiștii ruși în securitate apreciază R.Moldova ca fiind ultimul stat care trebuie controlat pentru a-și asigura securitatea dinspre sud-vest.

România, deși nu poate rivaliza cu puterea economică și militară a F. Ruse, urmare a statutului de membru în structurile euroatlantice, constituie o amenințare a F.Ruse prin coridorul moldovean.

Moscova a făcut presiuni asupra elementelor occidentale de la Chișinău. Urmarea o constituie eșecul referendumului constituțional pentru consolidarea conducerii R.Moldova. Este un semnal că abordarea F.Ruse funcționează în acest moment și Moscova are suficientă influență pentru a bloca orice orientare pro-occidentală în zona de responsabilitate.

În condițiile în care F.Rusă a atins un nivel de securitate suficient înspre vest, își permite să-și îndrepte atenția și către statele

vecine de la est. Atenția nu este captată doar de vecini importanți cum sunt R.Chineză și Japonia, ci și de o serie de actori dinamici ca Vietnam, Indonezia și Coreea.

Pentru F. Rusă puterea economică dinamică, în creștere, a Asiei este o piață de exploatat, care impune acordarea unei atenții sporite. Este o oportunitate de a-și dezvolta sfera exporturilor de gaze naturale și de petrol. F.Rusă a semnat acorduri semnificative cu R.P.Chineză și Japonia de furnizare a gazelor naturale și a petrolului. În R.Coreea furnizează gaze lichefiate. Sunt însă oportunități cu alte state ca Vietnam și Indonezia, care au nevoie de tehnologie în domeniile militar, energetic, nuclear și spațial, echipamente pe care F.Rusă le deține în cantități semnificative și pe care le exportă într-o măsură tot mai mare.

Intensificarea prezenței ruse în regiunea Asia de Est generează provocări politice și de securitate. F.Rusă devine mult mai implicată în regiune, într-un moment în care condițiile economice și de securitate din regiune se schimbă cu rapiditate și generează o intensificare a competiției.

Federația Rusă pe eșicherul politic european

În contextul în care SUA sunt mult prea preocupate cu problemele din Orientul Mijlociu și Asia Centrală, iar europenii sunt preocupați de criza financiară, Moscova este încrezătoare că are suficient timp de a-și continua planurile de reconsolidare a influenței asupra Eurasiei. F.Rusă își urmează o agendă a „cuceririlor” conform planificării.

S-au stabilit relații noi cu Danemarca, care este o țintă mai puțin vizibilă pentru eforturile diplomației ruse, dar importanța pe care această țară o are concurează, din punct de vedere geopolitic, cu toate celelalte țări din vecinătatea granițelor ruse.

Poziția strategică a Danemarcei îi permite acesteia să controleze traficul naval din Marea Baltică.

De asemenea, poziția acestei țări, de outsider în UE (nu face parte din zona euro, opozant al politicii de extindere, nu a aderat la Politica Europeană de Apărare și Securitate Comună, aliat fidel al SUA, unul din cele mai puternice state pro-atlantice), o transformă într-o țintă deosebit de importantă a intereselor diplomatice ale F.Ruse. Pentru Danemarca este o oportunitate de a limita influența Germaniei asupra procesului de luare a deciziilor de a-și consolida independența față de acest stat.

Autoritățile ruse își concentrează eforturile diplomatice asupra României, Poloniei și, cel mai important, asupra Germaniei și, într-o mai mică măsură, a Franței.

În privința Germaniei, Moscova utilizează instrumente economice și energetice pentru a-și consolida relațiile și încearcă să se dovedească un partener de încredere în domeniul securității. Anul acesta a fost finalizat proiectul ruso-german „North Stream”, de construire a unui gazoduct care tranzitează Marea Baltică, în ciuda opoziției statelor baltice și ale Poloniei, perceput ca un pericol pentru mediu și un risc pentru securitatea lor economică. Nemulțumirile au fost ignorate și în Germania, fiind considerate dovezi a ostilității istorice a acestor state față de F. Rusă și Germania.

Pentru Ucraina, Moscova a găsit soluții de oprire a extinderii NATO. Pentru R. Moldova și ART are pârghii de acțiune pe care le utilizează. Bulgaria este deja curtată. În schimb, Moscova este vădit mai deranjată de poziția României, care a adoptat un rol mai agresiv decât Bulgaria în promovarea intereselor SUA de a reduce influența rusă în zona central și est-europeană.

Cu Franța, F.Rusă are încheiate mai multe acorduri militare și comerciale esențiale. Președinții celor două state, la întâlnirea

de la Paris din luna martie a acestui an, au creat impresia, cel puțin la nivel retoric, că se apropie de alianța ruso-franceză din 1992, mai mult decât în orice alt moment ulterior Primului Război Mondial. Aceste succese ale F.Ruse sunt însoțite de o serie de reforme ale instituțiilor statului.

Federația Rusă – reforme interne profunde, având ca efect modernizarea

Situația de securitate din F. Rusă este în ansamblu stabilă. Acest stat continuă să fie autoritarist, centrist, în cadrul căruia nucleul decizional și administrativ este ocupat de reprezentanți ai structurilor de forțe, inclusiv ai serviciilor secrete. Sistemul electoral parlamentar și prezidențial nu este unul autentic, liber și democratic. Protestele și demonstrațiile opoziției sunt de cele mai multe ori interzise ori se încheie prin intervenția brutală a forțelor de ordine.

Mass-media este sub controlul discret al instituțiilor statului. Practic nu există mijloace de comunicare în masă independente. Canalele de televiziune, posturile de radio, presa scrisă, sunt cenzurate semnificativ, reflectând inclusiv propaganda de stat și, într-o oarecare măsură, cultul personalității. Se lansează, de regulă la comandă politică dar și din proprie inițiativă, atacuri la adresa opoziției și a Occidentului în general.

În acest context, F.Rusă a avut de ales în a menține stări anacronice în domeniile economic, politic sau militar, ori de a se reforma, adoptând reforme care să-i permită evoluția spre modernizare. A optat pentru varianta reformelor.

La începutul anului, F.Rusă a adoptat o nouă doctrină militară. Doctrina a fost adoptată în contextul în care, pe plan interna-

țional, Moscova pune în aplicare măsuri pentru refacerea sferelor de influență și completează cadrul legislativ necesar pentru a întrebuița forțele armate ca principal vector, alături de vectorul energetic de proiectare și menținere a influenței în spațiul eurasiatic și în lume. Doctrina definește o serie de pericole și amenințări care reprezintă noutăți față de cele anterioare.

F.Rusă percepe ca principale amenințări externe la adresa sa următoarele: tendința NATO de a-și asuma „funcții globale” și de extindere spre frontierele sale vestice; dislocarea sau întărirea contingentelor militare străine pe teritoriile limitrofe F.Ruse, aliaților săi tradiționali și în proximitatea apelor teritoriale rusești; constituirea și dislocarea de noi sisteme de apărare anti-rachete strategice care sunt înregistrate ca factor de subminare a stabilității globale și perturbator al raportului de forțe în domeniul nuclear balistic. Documentul subliniază și aspecte privind militarizarea spațiului cosmic, revendicările teritoriale la adresa F.Ruse și aliaților acesteia, încălcarea Cartei ONU și a altor norme de legislație internațională, proliferarea terorismului global și a altor probleme specifice domeniului securității militare.

În privința direcțiilor de acțiune, în domeniul politicii militare documentul subliniază, ca principal aspect de noutate, posibilitatea întrebuițării preventive, pentru descurajare, a armamentului nuclear, cu referință în subsidiar, la fostele state sovietice aflate în proximitate dar și la state aflate în ascensiune, ca R.P.Chineză sau cu care F.Rusă are probleme teritoriale, cum este Japonia.

Ca noutăți din punct de vedere al modului de acțiune, din care rezultă și riscurile la adresa securității României, menționăm: dreptul de a utiliza armament nuclear ca metodă de răspuns la un atac împotriva propriului teritoriu sau al aliaților, executat cu armament nuclear sau alt tip de armament de distrugere în

masă, precum și ca răspuns la o agresiune majoră de tip convențional; utilizarea sistemelor de armament de înaltă precizie în scop de intimidare și descurajare; dislocarea de trupe în afara teritoriului național pentru a-și proteja propriile interese sau cetățenii ruși din afara granițelor, în conformitate cu legislația federală și normele de drept internațional; principala misiune a forțelor armate este respingerea oricărei agresiuni împotriva F.Ruse și a aliaților săi.

Se poate concluziona că noua doctrină nu identifică NATO ca adversar, dar menționează ca risc tendința Alianței de a se transforma într-o forță globală care acționează în afara zonei sale de operații.

Ca lider al OTSC, F.Rusă acționează în direcția creării instrumentelor militare de asigurare a unui rol credibil. Astfel, a fost creată Forța Colectivă de Reacție Rapidă (FCRR). Instituirea autorității asupra Ucrainei a constituit unul din obiectivele F.Ruse care a produs schimbări la nivel geopolitic, în trei moduri: în spațiul extins al Mării Negre, în spațiul european și în plan militar (forțele armate au fost restructurate, trecându-se de la un sistem de comandă-control structurat pe patru eșaloane, la unul structurat pe trei eșaloane).

Revenirea F.Ruse la statutul de mare putere, cu capacități de proiectare a Forței la nivel global, este una din tendințele majore ale situației internaționale. Progresul pe care l-a realizat în acest sens constituie punctul culminant al mai multor ani de eforturi în vederea restabilirii influenței Moscovei în fostul spațiu sovietic. Apreciez că F.Rusă și-a recâștigat statutul de mare putere, cu potențial de acțiune la nivel planetar.

NOTE:

1 James N Sosiman, *Turbulență în politica mondială. O teorie a schimbării și continuității*, Editura Academiei Române, 1994, pp. 93-113.

2 În această bază militară, Federația Rusă a redislocat aproximativ 4 000 de militari și două sisteme de rachete S-300.

Opinii privind caracteristicile acțiunilor structurilor din cadrul Forțelor Terestre Române pentru participarea la sprijinul impunerii legii civile

LOCOTENENT-COLONEL MIRCEA FECHETE

Forțele terestre reprezintă componenta de bază a Armatei și sunt destinate să execute toată gama de acțiuni militare, cu caracter terestru, aeromobil și aeropurtat, în orice zonă și pe orice direcție, independent sau întrunit, împreună cu celelalte categorii de forțe ale armatei. Această categorie de forțe a îndeplinit și va îndeplini și misiuni care nu sunt specifice unui conflict armat sau război, denumite generic operații altele decât războiul, în cadrul cărora operațiile de sprijin intern într-o formă sau alta pot influența situația strategică, filozofia și fizionomia confruntării de tip militar. Aceste operații rezultă din funcția generală a armatelor, ca instrumente ale politicii, aceea de a asigura și prin mijloace militare securitatea internă a țărilor lor.

Participarea la **sprijinul impunerii legii civile** implică activități legate de: combaterea terorismului; operații antidrog; asistență militară pe timpul tulburărilor civile; sprijin general. Sprijinul forțelor terestre constă în asigurarea de resurse, pregătire și întărire. Unitățile angajate rămân în lanțul militar de comandă pe toată durata operației. Organizațiile și instituțiile de impunere a legii, care sunt sprijinite, coordonează acțiunile unităților forțelor terestre, în concordanță cu prevederile legilor în vigoare și cu planurile de cooperare. **Participarea la combaterea terorismului** constituie o misiune importantă, în atenția permanentă a comandamentelor acestor structuri. Terorismul reprezintă, conform Legii privind prevenirea și combaterea terorismului, ansamblul de acțiuni și (sau) amenințări care prezintă pericol public și afectează securitatea națională având următoarele caracteristici: sunt săvârșite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și distructive; au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică; vizează factori umani și factori materiali din cadrul autorităților și instituțiilor publice, populației civile sau alt segment aparținând acestora; produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite. În acest context, experții au identificat următoarele **tipuri de terorism**: terorismul naționalist, terorismul fundamentalist islamic, terorismul sponsorizat de stat, terorismul de stânga, ciberterorismul, narco-terorismul, bioterorismul, psihopato-terorismul, ad-terorismul, asasinatul, terorismul infracțional, tour-terorismul și air-terorismul. Considerăm că Europa reprezintă atât o țintă cât și o bază pentru astfel de acte de terorism, țările europene constituind ținte care au fost atacate. Baze logistice ale celulelor Al-Qaeda au fost descoperite în Anglia,

Italia, Germania, Spania și Belgia, noul tip de terorism fiind diferit de cel din deceniile precedente, deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate și de producerea de pierderi masive. Dacă analizăm fenomenul terorist contemporan din perspectiva politico-ideologică și religioasă, se poate afirma că acesta reprezintă atât actul de violență ilegal, criminal și ascuns, cât și amenințarea cu folosirea acestuia, act organizat de către entități neautorizate și nonguvernamentale, cu încălcarea codurilor acceptate de comportament, planificat și premeditat, în scopuri politice explicite, îndreptat împotriva unei puteri politice organizate sau împotriva unor structuri statale ca ținte simbolice, destinat să producă prin frică, neliniște, intimidare, groază și teroare, ca arme de agitație politică, un puternic mesaj politic, ideologic sau religios, într-un spațiu public cât mai larg, în scopul câștigării simpatiei unei arii întinse de populație, al influențării conduitei politice a unei țări, ca să acționeze sau să ia anumite decizii sub presiune, în scopul atragerii de noi prozeliti și ai divizării societății civile.

Combaterea terorismului include două componente: **antiterorismul** – care reprezintă măsuri defensive luate în scopul reducerii vulnerabilității față de acțiunile teroriste, și **contraterorismul** – prin care se iau măsuri cu caracter ofensiv, în scopul prevenirii, descurajării și răspunsului la acțiuni teroriste. Noua strategie de combatere a terorismului, adoptată de către NATO și Uniunea Europeană, implică și pentru țara noastră responsabilități care vizează atât protecția țării și a intereselor în România ale NATO și Uniunii Europene, cât și acțiunea efectivă în cadrul coaliției antiteroriste, participând la aceste acțiuni la nivel strategic, operativ și tactic prin mijloacele adecvate avute la dispoziție. Combaterea criminalității economice și sociale, lichidarea corupției, reducerea infraționalității, crearea unui mediu de afa-

ceri curat, distrugerea rețelelor de traficanți și securizarea frontierelor sunt măsuri pe care le considerăm absolut necesare pentru dezactivarea unui mediu favorabil terorismului. Astfel, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat la 15 aprilie 2004, Sistemul național de alertă teroristă, care a fost propus de către Serviciul Român de Informații, ca mijloc adecvat de prevenire, descurajare și combatere a acțiunilor de pregătire și desfășurare a unor eventuale atentate pe teritoriul României. El cuprinde în ordine crescătoare cinci grade de alertă: 1 (verde), 2 (albastru), 3 (galben), 4 (portocaliu), 5 (roșu) și se referă la pericolele unor atentate, în funcție de informațiile deținute.

Sprijinul combaterii terorismului de către structurile din cadrul Forțelor Terestre Române se execută pe baza deciziei autorității constituționale abilitate, forțele terestre care acționează în sprijinul unei instituții cu rol conducător în lupta împotriva terorismului pot asigura transport, tehnică, pregătire și personal. Atunci când teroriștii constituie o amenințare iminentă, unitățile Forțelor Terestre Române pot fi utilizate pentru a o contracara. În cadrul programelor antiteroriste, considerăm că, comandamentele structurilor trebuie să acționeze pentru: procurarea, centralizarea datelor și informațiilor referitoare la posibilele amenințări teroriste, analiza informațiilor specifice în contextul situației concrete și distribuirea lor compartimentelor care au atribuții în luarea măsurilor antiteroriste, planificarea măsurilor de creștere a securității cazărmilor, personalului, tehnicii militare de toate categoriile, locuințelor personalului militar, a infrastructurii militare sau a celei utilizate în scop militar, adaptarea planurilor de pază și intervenție, antrenarea personalului în conformitate cu atribuțiile ce le revin, controlul și coordonarea activităților.

În calitate de **forțe de sprijin**, structurile din cadrul Forțelor Terestre Române pot participa la operațiile speciale împotriva

terorismului prin intervenția la cererea poliției, structurilor de informații, forțelor speciale, pentru lovirea obiectivelor indicate de forțele angajate nemijlocit în combaterea organizațiilor structurilor și rețelelor teroriste; intervenția la cerere a poliției militare; intervenția forțelor speciale, susținere logistică. În calitate de **forțe de izbire**, de distrugere a centrelor de greutate ale structurilor și rețelelor teroriste, structurile din cadrul Forțelor Terestre Române pot participa la lovirea centrelor de greutate ale rețelelor și organizațiilor teroriste; participarea cu forțe speciale la căutarea și distrugerea grupărilor și rețelelor teroriste. A doua misiune considerăm că poate fi executată prin căutarea și distrugerea de către structuri de infanterie, vânători de munte și cercetare, a bazelor și locurilor de ascundere a grupărilor și rețelelor teroriste și prin sprijinirea logistică și tehnic-informațională a altor structuri specializate în combaterea terorismului. În acest context, menționăm că noul concept NATO de transformare a forțelor și comandamentelor vizează, între altele, dotarea structurilor de forțe și de comandament cu abilități antiteroriste și contrateroriste.

Sprijinul managementului crizei provocate de acțiunile teroriste include și deschiderea căilor de comunicație pentru asistența militară, evaluarea pierderilor, cercetare și decontaminare sau evaluare CBRN. După producerea unui incident terorist, structurile care participă la acțiuni pot sprijini activitățile de management al consecințelor acestuia, în conformitate cu precizările pe cale ierarhică ale Centrului Militar Național de Comandă.

Forțele terestre asistă, acordă asistență militară pe timpul tulburărilor civile și sprijină autoritățile civile în restabilirea legii și ordinii constituționale, atunci când instituțiile statale și locale de impunere a legii nu pot controla tulburările civile, iar condițiile de violență și dezordine internă pun în pericol viața și proprietă-

tea. Participarea unităților din componerea forțelor terestre se face în condițiile respectării stricte a prevederilor specifice ale legilor în vigoare.

Asistența militară acordată autorităților naționale și locale pe timpul tulburărilor civile, când se pune în pericol ordinea constituțională și se solicită intervenția armatei și a structurilor forțelor terestre, trebuie analizată, în opinia noastră, din punctul de vedere al normelor juridice internaționale, pentru ca soluțiile rezolvării situațiilor critice de această natură să se circumscrie legislației interne și internaționale. Astfel, în baza articolului 3, comun celor patru convenții de la Geneva (1949) și Protocolului Adițional II al acestei convenții se pot distinge trei categorii de conflicte civile: conflicte armate interne de mare intensitate (articolul 1, Protocol Adițional II), în care forțele considerate rebele controlează teritoriul și sunt capabile de a desfășura operațiuni militare susținute și concentrate; conflict de intensitate mai redusă (articolul 3, comun celor patru convenții și Protocol Adițional II); și conflicte care ies de sub incidența expresă, ce constau în stări tensionale și de dezordine internă, cum sunt actele de violență colectivă, actele de violență izolate și sporadice, și alte acte de asemenea natură, dar care nu pot fi incluse în categoria conflictelor armate. Acțiunile violente cuprind forme variate de manifestare, de la acte spontane de revoltă până la lupte deschise dintre grupuri mai mult sau mai puțin organizate și autorități. În aceste situații, care nu degenerază obligatoriu în lupte deschise, autoritățile statale pot să mărească efectivele forțelor de poliție sau chiar să apeleze la forțele armate pentru restaurarea ordinii interne. Dacă din aceste confruntări a rezultat un număr mare de victime este necesar să se aplice un minimum de reguli umanitare.

Angajarea forțelor pentru restabilirea ordinii constituționale se va executa în patru etape succesive. În etapele I și II se desfășo-

șoară activități și acțiuni de natură operațională de competența Jandarmeriei și Poliției. În etapa a III-a se execută ansamblul acțiunilor în forță duse de forțele de ordine publică pentru revenirea la normalitate. Acțiunile de forță specifice acestei etape se pot executa independent de către Jandarmerie și Poliție, iar în situația în care pragul de rezistență al acestora este depășit, în sprijinul lor pot acționa, după instituirea stării de necesitate și pe baza ordinelor ierarhice, structuri ale armatei, în care vor fi incluse și structuri din cadrul forțelor terestre, numai în misiuni pentru care au dotarea și pregătirea corespunzătoare. Marile unități și unitățile din cadrul forțelor terestre, în funcție de situația strategică și tactică de pe teritoriul național, vor fi întrebuintate pentru: deblocarea localităților (obiectivelor) ocupate de forțele ostile și restabilirea ordinii constituționale; sprijinul forțelor încercuite sau străpungerea blocadei realizate de forțele diversioniste; blocarea terestră și aeriană a localităților, zonei sau raionului ocupat de forțele paramilitare și interzicerea aprovizionării lor; apărarea fermă a tuturor obiectivelor de importanță deosebită; evacuarea populației. Dacă starea de criză degenerază și amenință grav revenirea la starea de normalitate, în condițiile instituirii stării de asediu, comandanții de mari unități pot fi împuterniciți, în temeiul Decretului Președintelui României, să emită ordonanțe militare pe o perioadă de timp determinată. Etapa a IV-a cuprinde un ansamblu de activități destinate revenirii la normalitate. În cadrul acestei etape considerăm că structurile din cadrul forțelor terestre pot îndeplini misiuni cum ar fi: scotocirea și curățarea zonei (raionului) de elementele ostile care continuă să provoace tulburări; evacuarea răniților; repunerea în drepturi a organelor administrației publice locale dacă acestea au avut de suferit; retragerea forțelor în cazărmi; predarea atribuțiilor privind menținerea ordinii publice structurilor de Poliție și

Jandarmi; organizarea unor activități de informare publică privind justificarea intervenției în forță, cu explicarea corectă a gravității pericolului social al acțiunii contestatarilor și a imposibilității găsirii unei alte soluții pentru rezolvarea situației.

În caz de dezordini civile de amploare, de acțiuni secesioniste, de revolte etc., structurile din cadrul forțelor terestre trebuie să acționeze întotdeauna în cooperare cu forțele de menținere a ordinii publice, care rețin și arestează infractorii, fără ca unitățile armatei să se substituie acestora în îndeplinirea misiunilor specifice. Aceste misiuni sunt îndeplinite de organele de poliție conform prevederilor legale.

O altă problemă importantă în opinia noastră constă în stabilirea intențiilor unei persoane sau ale unui grup ca fiind ostile sau nu. Estimarea aceasta se face pe baza următorilor factori: număr – cu câți indivizi sunt confruntate forțele proprii; activitate – ce fac și ce atitudine generală au forțele cu care se confruntă forțele proprii; dacă sunt sau nu înarmate și, dacă da, ce fac cu armamentul pe care îl posedă (dacă îndreaptă armele spre forțele proprii); localizare – dacă persoanele potențial ostile se află la distanța de tragere ochită a armamentului portativ de calibru mic, dacă persoanele respective se află dispuse în poziții de tragere pregătite sau dacă au intrat într-o zonă interzisă; apartenența la o structură militară (paramilitară) sau teroristă – dacă persoanele respective poartă uniformă și dacă sunt parte a unei structuri organizate și declarate ca atare; timpul – în cât timp persoanele potențial ostile pot lua contact fizic cu forțele proprii; dotare – dacă persoanele potențial ostile sunt înarmate, cu ce tip de armament, în ce cantitate și care este distanța de tragere eficace cu acest armament.

În acest context, considerăm că gradualitatea acțiunilor desfășurate de către forțele ostile interne determină intervenția trep-

tată a forțelor de ordine publică, a structurilor armatei, în care sunt incluse și mari unități și unități din cadrul forțelor terestre, pe etape, iar această intervenție este direct proporțională cu gravitatea situației concrete și cu amploarea acțiunilor de destabilizare a ordinii constituționale din zona de conflict intern.

În concluzie, putem afirma că, participarea structurilor din forțele terestre la misiunile în caz de urgențe civile și militare constituie un element important în realizarea capacității de management al crizelor. Legile, regulamentele și ordinele limitează participarea forțelor terestre la acest gen de operații, iar comandanții structurilor trebuie să ia în considerare, în primul rând, obiectivul și scopul acestora, precum și limitele autorizării. Ei se asigură că inițiativele lor nu intră în contradicție cu resursele și serviciile locale sub nicio formă. Comandanții vor evita să asigure unui segment al comunității asistență și sprijin care nu pot fi asigurate și altora. Acțiunile care par să fie în folosul unui anumit grup pot spori percepția de părtinire și partizanat, iar sprijinul va fi acordat numai la ordin și în strictă conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

BIBLIOGRAFIE:

*** *Legea nr.535 din 2004.*

*** *DIU-3, Manual pentru instruirea personalului armatei în drept internațional umanitar*, Ploiești, 2008.

*** *F.T. 3, Manual de tactică generală a forțelor terestre*, București, 2007.

Bădălan Eugen dr., Frunzeti Teodor dr. – *Acțiuni militare altele decât războiul*, Editura Militară, București, 2001.

Bădălan Eugen, Arsenie Valentin, Văduva Gheorghe – *Eseu despre Arta Strategică*, Editura Militară, București, 2005.

Petrescu Stan – *Amenințări primare*, Editura Militară, București, 2008.

Florea Constantin – *Restabilirea ordinii constituționale în situația instituirii stărilor excepționale*.

Statul Major General al Armatei României, Academia Oamenilor de Știință, Secția de Știință Militară – *Tratat de Știință Militară*, vol. 2, Editura Militară, București, 2001.

SURSE INTERNET:

<http://www.sri.ro/>, Sistemul național de alertă teroristă

Considerații privind participarea artileriei terestre la operațiile întrunite ale Forțelor Terestre Române în cadrul NATO

COLONEL CONSTANTIN SIMION

A participation in joint operations of NATO, was and will always be in my opinion and still the element of force, the structure of the fire power and combat capability of maneuver units and large units of the composition of which done and will be part.

Contrary to the views of skeptics, the role of artillery in the joint operations in general and of NATO especially not diminishes, but on the contrary, recent conflicts prove otherwise. The fact that it has exhausted its possibilities ponoply, forms and procedures for use and action is a certainty, but they are underused.

Use bring artillery force stimulates the action of maneuver units and large units, ensure the fight a sustained and greater efficiency for all system components of fire, and joint operations in all its dimensions.

Locul și rolul artileriei terestre

Sprijinul prin foc al operațiilor întrunite ale NATO presupune existența unui complex de măsuri și acțiuni, planificate și executate în mod unitar în scopul asigurării celor mai bune condiții forțelor luptătoare pentru îndeplinirea misiunilor, realizarea obiectivelor și atingerea scopurilor propuse.

Sprijinul prin foc nu se realizează în afara sistemului luptei. El este parte integrantă și componentă a acestuia. Ca orice sistem are o anumită structură precum și un anumit set de relații și conexiuni ce se realizează în mod obiectiv și necesar între elementele sale componente.

Alături de alte arme (aviația, artileria navală, artileria antiaeriană etc.), artileria terestră este parte componentă a acestui sistem. În cazul operațiilor întrunite ale NATO, este vorba, practic, de integrarea tuturor acțiunilor prin foc sau cu mijloace neletale a tuturor componentelor, în raport cu locul și rolul lor în cadrul acestui sistem, precum și cu specificul operației respective. „Rolul artileriei terestre este să contribuie la înfrângerea inamicului. Artileria terestră asigură sprijin prin foc nemijlocit, neutralizarea artileriei, interzicerea acțiunilor artileriei antiaeriene inamice (SEAD – Suppression of Enemy Air Defences), măsurile C2W (Command and Control Warfare – Contramăsuri de comandă și control) și sprijin prin foc în adâncime pentru forțele combatante, atunci când este solicitat, și este din ce în ce mai mult capabilă să aplice o putere de foc decisivă asupra inamicului.”¹

Așadar, artileria terestră se constituie în una din genurile de armă de bază din compunerea forțelor terestre, capabilă să asigure „sprijinul nemijlocit (apropiat) al forțelor luptătoare, trageri de

contrabaterie, neutralizarea apărării aeriene cu baza la sol a inamicului și trageri pentru sprijinul operațiilor în adâncime”², un sprijin oportun și eficient cu foc sau mijloace neletale a tuturor tipurilor de operații întrunite. Ea constituie totodată, elementul de forță al sistemului de sprijin prin foc în măsură să îndeplinească o gamă variată de misiuni în folosul forței întrunite, acoperind întreaga zonă de operație, în toate fazele sale de desfășurare, ziua și noaptea, indiferent de condițiile de timp, anotimp și de stare a vremii.

Indiferent de forma, tipul și nivelul operației întrunite, structurile de artilerie terestră se pot afla în compunerea grupării de angajare (atât în compunerea forțelor de angajare imediată, cât și a forțelor de angajare ulterioară) sau a rezervei. În opinia noastră nu sunt excluse și situațiile în care artileria terestră să acționeze independent, executând sarcini specifice pe obiective punctuale (spre exemplu, distrugerea unei fortificații permanente sau a unei lucrări de artă – pod, instalație portuară, trageri la suprafața apei asupra navelor inamicului etc.), care nu pot fi angajate dintr-un motiv sau altul de către alte mijloace, iar evaluările ante factum evidențiază acest lucru.

Din punct de vedere al subordonării, putem vorbi de structuri de artilerie terestră organice și primite ca întărire. Acestea pot face parte din componenta terestră națională, sau din compunerea unei armate aliate participante în cadrul apărării colective la operația întrunită respectivă, esențială în fond fiind asigurarea cantității și calității corespunzătoare a artileriei terestre necesare atingerii scopurilor acesteia în condiții de eficiență maximă.

Întrucât mediile de desfășurare a operațiilor întrunite s-au diversificat, apreciem că se impune creșterea gradului de specializare a structurilor de artilerie, sau o lărgire semnificativă a spectrului de sarcini specifice ce pot fi acoperite de o anumită

categorie de artilerie terestră. Însă trebuie să se aibă în vedere ca acest lucru să ducă la realizarea unui raport optim între cele două soluții, fiecare având avantaje și dezavantaje. Acestea ar putea avea atât o perspectivă structurală (compunere variabilă și modulară, mixtare etc.), o alta specifică mediului de desfășurare (artilerie de câmp, artilerie de munte, artilerie de coastă etc.), cât și una tehnică (artilerie tractată, artilerie autopropulsată etc.). În această ecuație considerăm că este necesar să fie cuprinse, totodată, și munițiile. Ele pot constitui, în opinia noastră, elementul cel mai dinamic al acestui demers.

Principii de întrebuințare

Întrebuințarea în operația întrunită a artileriei terestre este bazată pe cunoașterea și aplicarea creatoare a legilor luptei armate, materializate în principii, care „sunt direcții de organizare și desfășurare a acțiunii militare, funcții și efecte ale gândirii proiective, ale capacității de a organiza o acțiune în viitor. Ele nu sunt imuabile, chiar dacă au durată, perenitate și stabilitate.” Dar, [...] sunt flexibile, perfectibile. Ele se situează la granița dintre obiectiv și subiectiv, dintre teorie și practică, sunt deci, elemente de substanță ale artei militare.³ Aplicarea lor creatoare este o condiție fundamentală în realizarea succesului operației și atingerii scopurilor ei, dar nu sunt excluse și excepțiile.

Deși sunt nenumărate puncte de vedere, nu neapărat divergente, în literatura militară românească, cât și în regulamentele pentru operații ale forțelor terestre, regăsim stipulate următoarele principii ale luptei armate: precizarea scopurilor (definirea clară a obiectivelor); unitatea și continuitatea operațiilor; libertatea de acțiune; flexibilitatea; concentrarea efortului; întrebuințarea economică a forțelor și mijloacelor; realizarea surprinderii; evitarea surprinderii; organizarea și executarea oportună a mane-

vrei; realizarea și menținerea rezervei de forțe și mijloace; cooperarea; siguranța și protecția; simplitatea planurilor și a ordinelor; menținerea unui moral ridicat; sprijinul logistic”⁴. Ele sunt general valabile, indiferent de tipul operației întrunite, dar pot fi ponderate în cuantumuri diferite, funcție de situația concretă și completate cu alte principii specifice. Spre exemplu, în cadrul operațiilor altele decât războiul (de stabilitate și de sprijin) am putea regăsi în plus: „continuitatea; complementaritatea; protecția; umanitatea; construcția și refacerea; solidaritatea; unitatea; diversitatea; simplitatea; eficiența”⁵ etc.

În ce privește întrebuințarea artileriei terestre, este evident că principiile enumerate mai sus vor sta la baza tuturor deciziilor care privesc acest subsistem al operației întrunite, însă se vor lua în calcul și principiile specifice armei care, practic, integrează acțiunile acesteia în operație, precum și cele ale sprijinului prin foc. Astfel, regulamentele de luptă ale artileriei terestre pun la baza întrebuințării ei mai multe principii specifice, printre care regăsim: concentrarea majorității artileriei, a focului acesteia și a loviturilor executate cu rachete pe direcțiile principale; executarea focului la timp și prin surprindere, cu prioritate asupra celor mai importante obiective ale inamicului; asigurarea continuității sprijinului prin foc; desfășurarea artileriei în mod organizat și în timpul cel mai scurt, deschiderea focului cu precizia maximă permisă de situație și îmbunătățirea progresivă a acesteia; alegerea justă a metodelor și procedeele de pregătire și executare a focului în scopul obținerii unor efecte maxime cu un consum redus de muniție; coordonarea și cooperarea strânsă cu structurile luptătoare sprijinite, precum și cu celelalte componente care participă la realizarea sprijinului prin foc.⁶

În literatura de specialitate NATO sunt subliniate, în același timp, principiile sprijinului prin foc. Prin implementarea lor se

obține eficacitatea maximă a tuturor categoriilor de forțe și a sistemelor de armament participante, inclusiv a focului artileriei terestre. Printre acestea se regăsesc următoarele: planificarea continuă și din timp; utilizarea eficientă a mijloacelor ISTAR disponibile; luarea în considerare a folosirii mijloacelor de atac letale sau neletale; folosirea celui mai mic eșalon pentru a răspunde cererilor de sprijin prin foc; folosirea celor mai eficiente mijloace; sprijin prin foc adecvat solicitărilor; evitarea angajării suplimentare, dacă nu este cazul; luarea în considerare a măsurilor de control a spațiului aerian și realizarea coordonării acțiunilor în cadrul acestuia; furnizarea sprijinului necesar; asigurarea coordonării rapide și efective; asigurarea protecției trupelor și instalațiilor proprii.⁷

Sistemul de lovire

Sprijinul prin foc al operațiilor întrunite ale NATO constituie una din funcțiunile de luptă care influențează decisiv realizarea scopurilor acesteia.

Sprijinul prin foc este în același timp parte componentă a sistemului de lovire a forței întrunite, integrat sistemului de foc, ce asigură tărie și stabilitate întregii operații. Elementul principal al acestuia este reprezentat de către artileria terestră, destinată să asigure sprijinul prin foc al grupărilor de forțe cu rol operativ, marilor unități și unităților luptătoare ale componente terestre, dar și altor forțe angajate în operație. Artileria terestră „este componenta principală a sistemului de lovire a marii unități și reprezintă ansamblul de unități și subunități de profil, organice sau subordonate permanent sau temporar, conduse într-o concepție unitară, în scopul îndeplinirii misiunilor și sarcinilor încredințate.”⁸

Sistemul de lovire al artileriei terestre se organizează într-o idee unitară, astfel încât să asigure lovirea pe toată plaja posibi-

lă a bătăii armamentului de artilerie din dotare și pe orice direcție, a obiectivelor din dispozitivul inamicului. El trebuie să asigure sprijinul prin foc oportun și eficient pe toată durata operației și pe întreaga sa adâncime. Acesta trebuie proiectat și realizat în strânsă legătură cu acțiunile celorlalte elemente ale sistemului de lovire, sistemul de baraje, obstacole și distrugerile din fâșia de responsabilitate, precum și cu efectele acțiunilor de luptă electronică, informațională și psihologică.

Sistemul de lovire al artileriei terestre opinăm că trebuie integrat sistemului de lovire al operației întrunite în ideea de a nu suprapune inutil focul sau acțiunea mai multor subsisteme ale acestuia, însă ele trebuie să fie complementare și să aibe o anumită succesiune și continuitate, să vină una în prelungirea celeilalte și să se suprapună la extremități pe o secvență suficient de lungă, care să permită tranzitul fără sincope majore. În același timp, în cadrul sistemului de foc al artileriei apreciem că este nevoie de o eșalonare a intervențiilor prin foc sau cu mijloace neletale în raport cu locul, rolul structurilor de artilerie terestră, precum și cu nivelul operației. Toate acestea, însă, nu trebuie să contravină principiului concentrării artileriei terestre și a focului acesteia în locurile și momentele importante ale luptei.

Misiuni

În literatura militară occidentală, precum și în documentele NATO se subliniază că „misiunea artileriei terestre este de a distruge, neutraliza, hărțui și interzice acțiunile inamicului și a asigura integrarea sprijinului prin foc în operațiile multinaționale întrunite.”⁹ Sau, „misiunea artileriei terestre este de a furniza focul puternic letal și neletal, integrarea și sincronizarea efectelor focului pentru susținerea intenției comandantului.”¹⁰ De asemenea, manualele românești de întrebuințare a artileriei terestre

în luptă precizează faptul că „misiunea artileriei terestre este de a anihila, distruge, neutraliza, hărțui și interzice acțiunile¹¹ inamicului, precum și de a asigura integrarea sprijinului prin foc în cadrul operației.”¹²

Observăm, așadar, că nu există diferențe de fond între formularea NATO și cea pe care o găsim în F.T./A. – 2.1 (Manualul pentru luptă al batalionului de artilerie), practic misiunea de bază este aceeași, scopul final fiind realizarea condițiilor necesare pentru ca forța întrunită să-și poată îndeplini obiectivele și realiza scopurile de operații în condiții optime. Opinăm însă că cele două formulări sunt insuficient de cuprinzătoare, ele referindu-se cu precădere la operațiile întrunite specifice războiului și intermediare. Apreciem astfel, că misiunea de bază a artileriei terestre trebuie să fie completată atât pe componenta specifică operațiilor specifice războiului și intermediare, prin sublinierea faptului că acestea pot fi îndeplinite atât prin mijloace letale cât și neletale, cât mai ales pe palierul operațiilor altele decât războiul, unde gama misiunilor posibile se extinde și îmbogățește continuu, iar îndeplinirea lor nu presupune neapărat folosirea mijloacelor cinetice, letale sau neletale, ci și alte mijloace, forme și modalități diferite de cele clasice (acțiuni persuasive/ intimidare, demonstrații de forță etc.).

Pentru a asigura succesul operației întrunite, artileria terestră execută o serie de misiuni tactice standard și nonstandard. Prin misiunea tactică se descriu în detaliu responsabilitățile unității de artilerie în ceea ce privește sprijinul prin foc și relația de subordonare a acesteia cu marea unitate (unitatea, task force-ul, formațiunea etc.) din compunerea forței întrunite (componentei terestre în special). „Misiunile tactice stabilesc subordonarea temporară, precum și autoritatea sub a cărei comandă artileria acționează.”¹³ Principalele misiuni tactice standard stipulate în

regulamentele de specialitate NATO sunt: sprijin direct; întărire; sprijin general și întărire; sprijin general.

Funcție de nivelul operației întrunite, loc și rol, fiecărei structuri de artilerie terestră i se pot încredința și misiuni de sprijin prin foc de reciprocitate.¹⁴ De asemenea, situațiile concrete din teren, pot impune repartizarea de către comandantul forței întrunite a unor misiuni nonstandard, a căror paletă se diversifică prin misiuni de inducere în eroare și de intimidare. Acestea pot fi repartizate structurilor de artilerie terestră în toate tipurile de operații întrunite, în cadrul planului de sprijin prin foc, sau ca parte a planului de mascare, de război electronic, acțiunilor de influențare psihologică etc. Tot în grupa misiunilor tactice nonstandard putem include misiunile la ordin – On-Order („o/o”). Acestea avertizează, practic, comandantul structurii de artilerie cu privire la următoarea misiune, „facilitându-se astfel planificarea acțiunilor viitoare.”¹⁵

Un rol însemnat – mai ales pe timpul operațiilor intermediare – îl au misiunile de tip „la dispoziție”¹⁶, misiuni ce au ca și conținut principal asigurarea sprijinului nemijlocit prin foc în situații speciale, când situația este incertă datorită necunoașterii exacte a pozițiilor inamicului și există riscul, suficient de mare, ca acesta să acționeze asupra forțelor proprii, răspunzându-se astfel necesității de angajare în special a țintelor neplanificate și/sau neprevăzute, care apar în mod neașteptat pe câmpul de luptă. Cu alte cuvinte, acest tip de misiune are, ca rol principal, asigurarea protecției forței întrunite împotriva acțiunilor executate prin surprindere de către inamic asupra sa.

În raport de nivelul și tipul operației întrunite, comandantul forței întrunite stabilește, la propunerea comandantului structurii de artilerie terestră din subordine (care de regulă este și coordonatorul sprijinului prin foc), care sunt misiunile tactice standard

sau nonstandard ale artileriei, care sunt zonele de responsabilitate, precum și alte detalii legate de coordonarea în timp și spațiu între acțiunea forței întrunite și elementele sistemului de sprijin prin foc, astfel încât să se asigure continuitatea, oportunitatea, nivelul constant și calitatea acestuia pe parcursul derulării operației.

Nevoia de a satisface cerințele tot mai diversificate de sprijin prin foc, în contextul noilor concepte strategice ale NATO, determină – în opinia unei părți însemnate a teoreticienilor militari din cadrul Alianței, inclusiv români, dar nu numai, necesitatea acordării unei atenții sporite complexei problematice a misiunilor și sarcinilor artileriei terestre. Astfel, după unii autori, sarcinile esențiale ale artileriei terestre vizează în principal: „combaterea forțelor de angajare ulterioară și a rezervelor adversarului în adâncimea dispozitivului de luptă/ operativ, astfel încât să nu permită (să îngreuneze) introducerea lor în luptă/ operație (sprijin în adâncime); interzicerea acțiunilor în vederea reducerii și/ sau împiedicării îndeplinirii misiunilor specifice, de către artileria și rachetele adversarului, în special a celor ce urmăresc distrugerea armamentului antiblindate și greu al forțelor proprii (foc de contrabaterie); sprijinul nemijlocit al trupelor în luptele/ operațiile defensive și ofensive (sprijin apropiat).”¹⁷

Stabilirea misiunilor tactice pentru artileria terestră trebuie să răspundă unor cerințe majore ale sprijinului prin foc. În primul rând, acestea trebuie să răspundă concepției comandantului forței întrunite, să fie planificate și executate în ideea susținerii acesteia, scopul principal fiind acela de a asigura protecția forței întrunite, precum și gradele de libertate necesare îndeplinirii misiunii primite și realizării scopurilor operației. În al doilea rând, misiunea tactică respectivă trebuie să integreze în varianta optimă permisă de situație focul direct sau indirect al tuturor

categoriilor de artilerie (terestră, antitanc, navală – unde este cazul, aruncătoare etc.), precum și acțiunile tuturor celorlalte componente ale sprijinului prin foc (aviație, artilerie antiaeriană, sistem de baraje, alte mijloace letale sau neletale etc.). Extrem de importantă este sincronizarea acțiunilor prin foc sau alte mijloace neletale a tuturor acestor componente, eficiența maximă a sprijinului prin foc putând fi realizată doar prin exploatarea la maximum a efectului sinergic al intervenției organizate și oportune a acestora. Practic, aceasta este – putem spune, un potențializator, un amplificator de putere.

Desfășurarea în ultimele decenii a tot mai multor operații altele decât războiul, de stabilitate și de sprijin (PSO – Peace Support Operation) a dovedit faptul că misiunile tactice (standard sau nonstandard) ale artileriei terestre îmbracă particularități specifice în acest context, predominând în special cele nonstandard, cu precădere cele de sprijin general și mai puțin cele de sprijin direct, sau de întărire. În astfel de operații, atât misiunile tactice, cât și sarcinile specifice ale artileriei se circumscriu unor constrângeri generate de modul specific de acțiune a forței întrunite, precum și de necesitatea asigurării unui sprijin prin foc sau mijloace neletale adecvat realizării mandatului forței, precizat în momentul constituirii și angajării acesteia, dar și decurgând din imperativul respectării convențiilor internaționale și Legilor Conflictului Armat (LOAC – Laws Of Armed Conflict).

O altă particularitate în realizarea sprijinului prin foc ține de poziția forței întrunite în raport cu părțile beligerante, precum și de tipologia operației (operații de menținere a păcii (PK – Peace Keeping), operații de impunere a păcii (PE – Peace Enforcement), prevenirea conflictelor, consolidarea păcii și operațiuni umanitare etc.). Paleta largă de operații întrunite de stabilitate și de sprijin oferă un spectru larg de forme și procedee de

acțiune, în care violența armată poate lipsi sau poate ajunge la cel mai înalt nivel, cel al luptei armate. „Există o mai mare probabilitate de a aplica forța militară în operațiile PE și PK. Ambele se află la limita din dreapta a spectrului conflictului cu PK, fiind cele mai favorabile. Este crucial de înțeles că înainte de a lansa orice PSO trebuie să existe o pace care să fie impusă sau menținută. Dacă nu s-a ajuns la nicio înțelegere de pace și o forță militară este angajată, forța va intra de facto în război.”¹⁸ Totodată, „nivelurile de forță și de eficacitate în luptă trebuie să fie de așa manieră încât orice adversar potențial să fie total depășit.”¹⁹

Deoarece este greu de stabilit – dacă nu imposibil, un standard al misiunilor specifice artileriei terestre în astfel de situații, sau mai bine zis, pentru toate situațiile posibile de ducere a unor astfel de operații întrunite, un rol crucial îl joacă în acest context regulile de angajare (ROE – Rules of Engagement). Practic, acestea conțin elementele necesare ducerii operației întrunite în care este stipulat foarte clar, pe lângă alte probleme specifice, și pragurile de violență în diferite situații, condițiile angajării forței, deci implicit – dacă este cazul, a artileriei terestre pentru a realiza sprijinul prin foc sau mijloace neletale (regulile de executare a focului).

Plecând de la cele afirmate mai sus, opinăm că în astfel de operații întrunite, artileria poate îndeplini, în principiu, majoritatea misiunilor tactice standard sau nonstandard clasice, dar într-o anumită plajă de violență care să nu depășească pragul stabilit prin ROE, sau să ducă la încălcarea LOAC, precum și o serie de alte misiuni, funcție de situația concretă, în care vor domina cele de intimidare, utilizarea sistemelor ISTAR pentru monitorizarea comportamentului și acțiunilor părților aflate în conflict, participarea la acțiunile de influențare psihologică sau informaționale, operații/ acțiuni de tip EBO (Effect Based

Operations – operații bazate pe efecte) în care principalele mijloace folosite sunt cele neletale etc.

Ultimele conflicte majore, ne referim la cele din Irak și Afganistan, au pus aliații în fața unor noi provocări majore. Deși în ambele situații armatele inamice au fost învinse, iar teritoriile statelor respective au fost cucerite, practic nu s-a reușit realizarea controlului acceptabil a acestor spații, decât parțial, după aplicarea așa-numitei „doctrină Petraeus”²⁰ în Irak, iar în Afganistan situația este încă destul de complexă. Esența acestei dileme a constat în acțiunile insurgenților irakieni și afgani, pe de o parte, și acțiunile clasice, total ineficiente, specifice celui de-al Doilea Război Mondial, duse de aliați, pe cealaltă parte, împotriva unui inamic „invizibil”, aflat pretutindeni și totuși nicăieri, camuflat în interiorul populației civile.

Afla-te la confluența operațiilor specifice războiului și a celor de tip PSO, operațiile de contrainsurgență suscită interesul teoreticienilor și analiștilor militari. La nivelul analizelor militare, dar și în mass-media de specialitate, există numeroase puncte de vedere cu privire la acest subiect, încercându-se a se răspunde în principal la întrebarea: „Când și cum ar trebui folosită forța letală?”²¹ în astfel de operațiuni.

La nivelul forței întrunite, „obținerea succesului în operațiunile de contrainsurgență presupune realizarea următoarelor sarcini: protejarea populației civile; stabilizarea instituțiilor politice locale; consolidarea guvernelor locale; eliminarea capabilităților insurgente; exploatarea informațiilor din surse locale.”²² În consecință, rolul forței întrunite este de „a administra pregătirea și desfășurarea cu succes a operației în tot spectrul posibil.”²³ Observăm, așadar, complexitatea unei astfel de operații, care presupune existența mai multor secvențe simultane sau succesive, desfășurate pe mai multe planuri, de la operațiile CIMIC,

operațiile de tip PSO, până la cele specifice unui conflict clasic, în care întrebuințarea forței armate este dominantă.

Caracteristica generală a acestui tip de operație constă în exploatarea efectelor sinergice ale tuturor acestor componente ale operației întrunite (ele însele operații specifice) în scopul realizării obiectivelor acesteia în cele mai bune condiții. O altă caracteristică importantă ține de durata acestui tip de operație, care, de regulă, este mult mai mare decât în cazul unei operații clasice, fapt ce implică o creștere a vulnerabilității Forței prin expunerea ei o perioadă mult mai mare de timp la riscurile și amenințările specifice din teren, precum și consumuri ridicate de resurse.

Deși este incitant, nu dorim însă să dezvoltăm acest subiect decât din perspectiva participării artileriei terestre la astfel de operațiuni, insistând în mod special asupra specificului misiunilor pe care le poate îndeplini în astfel de situații. Din această perspectivă opinăm că rolul său în astfel de operații trebuie să vizeze două aspecte majore: primul dintre acestea, să asigure protecția forței întrunite, precum și libertatea de mișcare pentru a-și îndeplini misiunea, iar cel de-al doilea, să asigure sprijinul prin foc eficient și oportun, adaptat specificului, caracterului și naturii acțiunii componentelor operației de contrainsurgență.

În același timp, având în vedere durata operației și expunerii la riscurile unor atacuri prin surprindere executate de către forțe adverse, mai mult sau mai puțin clar conturate ca entitate, mod de operare și scop, se impune luarea de măsuri de siguranță sporită atât a elementelor de dispozitiv, a raioanelor de staționare (bazelor militare), a infrastructurii de sprijin, inclusiv a căilor de comunicații care asigură suportul manevrei de material și implicit libertatea de acțiune. În aceste condiții este de preferat asigurarea sprijinului prin foc prin executarea cu precădere a manevrei

de foc și mai puțin cea de material.

Creșterea rolului forțelor speciale în operațiile de contrainsurgență în detrimentul operațiilor de amploare impune un nou mod de gândire în ce privește întrebuințarea artileriei terestre, în sensul diminuării sale cantitative și creșterii calitative, atât a structurii de artilerie în sine, cât mai ales a sprijinului prin foc realizat. Creșterea preciziei și acurateței focului trebuie să răspundă necesității lovirii țintelor cu precizie suficient de mare, astfel încât, chiar dacă acestea sunt disimulate în medii civile, să li se reducă gradul de operativitate, sau să fie nimicite, fără a realiza pierderi în rândul populației civile (așa-zisele pierderi colaterale), sau distrugerii la obiective importante de natura infrastructurii strategice, cu implicații asupra etapelor următoare ale operației, ori asupra mediului înconjurător (poduri, infrastructuri portuare, centrale atomice, combinate chimice etc.).

Date fiind particularitățile operațiilor de contrainsurgență, volumul misiunilor de foc ale artileriei terestre crește și se diversifică semnificativ. Extrem de importante sunt misiunile de procurare a informațiilor, funcționarea sistemului ISTAR având un rol esențial în angajarea țintelor în timp oportun, dar și pentru asigurarea informațiilor necesare luării celor mai corecte decizii de către comandanți. Apreciem că misiunile tactice standard vor fi cu precădere de sprijin general, dar și de sprijin direct pentru forțele care angajează lupta cu formațiunile paramilitare insurgente, însă acestea vor avea o pondere relativ redusă, rolul decisiv avându-l misiunile tactice nonstandard.

În ce privește executarea sarcinilor specifice avem de a face cu o paletă largă și diversă a acestora, de la cele caracteristice operațiilor specifice războiului, la cele care se execută de regulă în operațiile de stabilitate și de sprijin. În opinia noastră, dominante vor fi sarcinile esențiale pentru a căror realizare vor fi

întrebuințate mijloace neletale, ponderea celor în care se urmărește scoaterea din luptă a adversarului prin mijloace cinetice fiind mult mai redusă, și folosite doar dacă alte forme și metode de acțiune nu conduc la rezultatul așteptat.

Asigurarea cu date

„Informația este un instrument puternic în mediul operațional. În conflictele moderne, informația a devenit la fel de importantă ca și acțiunea letală în determinarea rezultatului operațiilor.”²⁴

Elaborarea și punerea în practică a conceptului ISTAR este o consecință a dezvoltării fără precedent și implementării tehnologiilor militare din ce în ce mai sofisticate, a transformărilor produse în mediul operațional, a noilor forme și procedee de planificare și ducere a operațiilor întrunite, „prin care se urmărește realizarea monitorizării (vizualizării) câmpului de luptă în vederea asigurării informațiilor necesare comandanților și statelor majore pentru luarea deciziilor și îndeplinirea misiunii primite.”²⁵

Subsistemul de asigurare date al artileriei terestre (STA – Surveillance and Target Acquisition – Observarea, descoperirea și determinarea țintelor) oferă date și informații inițiale pentru sprijinul prin foc și contribuie la cunoașterea situației inamicului și la analiza situației în cadrul statului major de artilerie. El este parte componentă a sistemului ISTAR al operației întrunite și contribuie într-o măsură însemnată la realizarea transparenței câmpului de luptă, sau la diminuarea consistenței ceței războiului despre care vorbea Carl von Clausewitz în lucrarea sa „Despre război”.

Deși au o relativă independență, acțiunile sale având drept scop principal asigurarea cu informații necesare angajării struc-

turilor de artilerie terestră, prin descoperirea, determinarea și urmărirea activității țintelor de la inamic, subsistemul de asigurare date este integrat în ceea ce generic numim sistem de sisteme. Acest lucru implică existența unor conexiuni bine conturate în raport cu celelalte elemente ale ISTAR, precum și a unor circuite multidireționale prin care informațiile circulă într-un sens sau altul, după anumite reguli bine precizate în cadrul procesului de pregătire informativă a zonei de operații (IPB – Intelligence Preparation of the Battelfield), filtrate sau nu după anumite criterii, ori pentru a se face schimb de informații și a se contura o imagine cât mai corectă cu privire la situația concretă din teren, având ca finalitate elaborarea celei mai potrivite decizii cu privire la modul de acțiune al forței întrunite, sau de acțiune prin diferite mijloace și metode asupra țintelor descoperite la inamic în cadrul sprijinului prin foc.

Pentru a fi eficient, subsistemul de asigurare date al artileriei terestre trebuie să fie perfect compatibil și interoperabil cu sistemele integrate în cadrul operației întrunite, precum și cu celelalte sisteme ale componentelor navale, aeriene sau a forțelor speciale întrebuințate în mediul operațional. Având în vedere că la operația întrunită în cadrul NATO participă structuri militare aparținând mai multor națiuni în cadrul apărării colective, este extrem de importantă compatibilizarea sistemelor similare atât pe orizontală, cât și ierarhizarea lor pe verticală, funcție de parametri tehnico-tactici, nivelul de operativitate, precum și funcție de natura și caracterul operației întrunite respective.

El trebuie să fie funcțional și eficient, chiar dacă, spre exemplu, acțiunile sale sunt realizate în folosul unei structuri de artilerie terestră care aparține unei alte națiuni sau, dacă ne referim la principalele componente ale operației întrunite, să poată asigura datele necesare, suficient de precise și oportune, pentru execu-

tarea acțiunilor prin foc sau mijloace neletale de către sisteme de lovire aparținând aviației sau marinei (aviația de sprijin la sol, artileria navală etc.).

Observăm, așadar, că subsistemul de asigurare date al artileriei terestre este partea specializată a sistemului ISTAR care are drept arie de acțiune, drept scop, în principal, asigurarea informațiilor necesare planificării și executării sprijinului prin foc sau mijloace neletale de către artileria terestră dar, în același timp, poate la fel de important în contextul general al operației întrunite, procurarea și transmiterea de informații generale sau detaliate către sistemele de comandă și control ale eșaloanelor superioare, cu privire la activitatea inamicului aflat în raza sa de acțiune, sau descoperit cu mijloacele sale specializate din înzestrare. „Subsistemul mijloacelor de asigurare a datelor („senzorii“) reprezintă „ochii și urechile” sistemului de sprijin prin foc prin intermediul căruia se descoperă și determină coordonatele țintelor din zona de operație; obținerea informațiilor și datelor despre ținte se realizează prin utilizarea tehnicii de luptă și personalului specializat.”²⁶

Unii sceptici apreciază că subsistemul de asigurare date al artileriei terestre se află într-un proces de diminuare a rolului său în cadrul ISTAR, considerând că prin gradul înalt de integrare, prin înaltele tehnologii implementate, prin schimbarea a însăși paradigmei operației întrunite, datele și informațiile necesare planificării și executării sprijinului prin foc pot fi asigurate de către celelalte elemente din componere.

O astfel de opinie apreciem ca fiind parțial ancorată în realitate, deoarece ea este fundamentată pe lecțiile învățate în urma desfășurării conflictelor din ultima perioadă, în care au fost angajate forțe în general disproporționate (sau cel puțin asimetrice) atât ca mărime, cât și ca nivel tehnologic, împotriva unor

armate sau formațiuni paramilitare cu o dotare învechită, depășite moral și fizic, reduse din punct de vedere numeric și cu o slabă pregătire pentru luptă, mai ales pentru contracararea acțiunilor și efectelor noilor arme înalt tehnologizate. Aplicarea cu succes a operațiilor de tip EBO, cel puțin în primele faze ale acestor războaie, a avut drept consecință diminuarea într-o oarecare măsură a rolului artileriei terestre, dar ea se dovedește indispensabilă ulterior, în fazele de stabilizare a zonei și de conservare a victoriei (vezi conflictul din Afganistan).

În acest context, suntem de părere că nu poate fi vorba de o diminuare a importanței locului sau rolului subsistemului de asigurare date al artileriei terestre nici în operațiile actuale și nici în cele viitoare. Paleta de date și informații necesare asigurării oportunității și eficienței sprijinului prin foc poate fi lărgită și completată de aceste elemente, iar focul artileriei terestre poate fi deschis asupra unor ținte, la un moment dat, doar pe baza informațiilor puse la dispoziție de acestea, dar acest fapt nu implică excluderea STA, ci integrarea și dezvoltarea sa, în fapt subsistemele ISTAR fiind complementare.

Un alt argument în sprijinul celor afirmate vine din nevoia ca sistemele artileriei terestre să fie modulare și flexibile, fapt ce implică un grad ridicat de independență în asigurarea cu date pe timpul ducerii operației întrunită. O structură de artilerie terestră poate primi mai multe misiuni tactice standard sau nonstandard pe durata aceleiași operații, ea trebuind să facă față cu rapiditate schimbărilor din mediul operațional și să răspundă în timpul cel mai scurt nevoilor de sprijin prin foc, ori acest lucru presupune existența unui sistem propriu de asigurare date, performant și eficient, excluzându-se astfel ambiguitățile, interferențele și incompatibilitățile care pot apare la un moment dat în cadrul sistemului centralizat de gestionare informativă a zonei de operații, rea-

lizându-se, totodată, și o scurtare semnificativă a ciclului decizional.

Observăm că mijloacele STA sunt destinate cu precădere descoperirii și determinării țintelor, însă la nivelul structurilor de artilerie terestră nevoile de date și informații sunt mult mai mari (date și informații despre teren și stare a vremii, despre caracterul și natura acțiunilor inamicului, despre itinerarul de manevră și despre raioanele unde urmează să se schimbe dispozitivul de luptă etc.), doar parțial putând fi asigurate de către acesta. „Cercetarea de artilerie se organizează și se execută neîntrerupt, activ și pe întreaga adâncime a misiunii de luptă primite în scopul de a procura oportun și cu precizie date sigure despre inamic și teren, necesare desfășurării artileriei și intrării ei în acțiune în mod organizat, planificării și executării cu precizie a focului asupra țintelor, precum și pentru planificarea și realizarea la timp a manevrei.”²⁷

În consecință, la nivelul compartimentelor specializate de artilerie (S2) se „coordonează colectarea, prelucrarea și difuzarea tuturor informațiilor despre țintă”²⁸, în care acțiunile STA joacă un rol important, dar nu sunt singurele surse de informații.

Această activitate este organizată și desfășurată în strânsă legătură cu cercetarea tuturor celorlalte forțe și mijloace aflate la dispoziția forței întrunite și este coordonată de compartimentele specializate ale acesteia. Alte surse de asigurare cu informații a artileriei terestre pot fi: întreg personalul structurilor de artilerie sau aparținând forțelor de la contact care poate observa câmpul de luptă ori tragerile artileriei proprii; echipele de sprijin prin foc trimise la eșaloanele inferioare; acțiunile grupurilor de recunoaștere; rapoartele de informații; datele meteorologice; rezultatele cercetării prin focul artileriei; studiul activității prin foc a artileriei inamicului etc.

Lucrul cel mai important este însă de a găsi formula cea mai potrivită de angajare sinergică a tuturor acestor forțe și mijloace în raport de performanțele fiecăruia, care să corespundă în același timp Planului de Culegere a Informațiilor (ICP – Intelligence Collection Plan), cu Cerințele privind Informațiile Critice necesare Comandantului (CCIR – Commander’s Critical Information Requirements), exploatarea eficientă a rezultatelor acestora, concomitent cu asigurarea protecției forțelor și conservarea capacităților subsistemului pe toată durata derulării operației întrunite.

Revenind la operațiile întrunite desfășurate de NATO, apreciem că, având în vedere existența unui oarecare decalaj tehnologic între sistemele STA ale diferitelor armate participante la apărarea colectivă, o soluție temporară poate fi gruparea și întrebuințarea acestor mijloace după principiul complementarității, dar soluția cea mai eficientă rămâne în continuare implementarea programelor de modernizare, în special a componentei tehnice a subsistemului de asigurare date.

„Războiul este tot mai mult un război al Erei Informaționale”²⁹, migrarea conflictualității și către alte medii de confruntare (cosmic, informațional, imagologic, electronic, cibernetic etc.), tendința din ce în ce mai evidentă de rezolvare a conflictelor, de atingere a scopurilor operațiilor întrunite în special prin întrebuințarea mijloacelor nonviolente ori neletale, schimbarea pe fond a paradigmei, dar și creșterea diversității operațiilor întrunite în care pot fi angajate forțele NATO (războiul din generația a patra, războiul bazat pe rețea, războiul paralel, războiul combinat, războiul asimetric etc.), au implicații semnificative și asupra STA, caracteristica esențială a angajării precise a artileriei terestre în luptă fiind „conexiunea dintre senzori, sistemele de lovire a țintelor și efectele produse pe câmpul de

luptă.”³⁰

În acest context, opinăm că nevoia de perfecționare a acestui subsistem rămâne necesară atâta timp cât artileria terestră va avea și pe viitor un rol suficient de important în cadrul operației întrunite. Principalele direcții de acțiune în cadrul NATO sunt orientate către realizarea convergențelor tehnologice la nivelul tuturor aliaților, plecându-se de la decalajele existente în prezent, în special între SUA și ceilalți aliați europeni, precum și implementarea altora noi.

Acestea vor viza cu precădere realizarea interoperabilității sistemelor de avioane fără pilot, „îmbunătățirea în mod semnificativ a capacității militare de supraveghere”³¹ prin dezvoltarea și implementarea unor noi generații de senzori pentru toate mediile de acțiune (terestri, aeriene, cosmici, ori dispuși pe navele marinei militare) cu performanțe mult mai înalte, miniaturizați și mult mai ieftini, capabili să detecteze și să urmărească în timp real evoluția țintelor, indiferent de condițiile de timp și stare a vremii, extinderea masivă a acestor capacități în spațiul cosmic, extinderea rețelei de sateliți militari mai mult sau mai puțin specializați, dezvoltarea sistemului GPS, prin creșterea ariei de acoperire și a preciziei acestuia.

Nu excludem însă, cel puțin pe termen scurt și mediu, întrebuințarea simultană a sistemelor mai vechi, modernizate sau nu, împreună cu sistemele moderne de ultimă generație. Important este ca ele să asigure oportunitatea și calitatea datelor și informațiilor necesare planificării și executării sprijinului prin foc de către artileria terestră în folosul forței întrunite.

BIBLIOGRAFIE:

Bădălan Eugen și colectiv, *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura CTEA, București, 2004.

Dumitru Daniel, *Tactica artileriei marii unități (unității) de arme întrunite*, Editura UNAp, București, 2004.

Stroia Adrian și colectiv, *Artileria – noi concepte acționale, tendințe de evoluție și înzestrare*, Editura CTEA, București, 2007.

Văduva Gheorghe, *Principii ale războiului și luptei armate*, Editura UNAp, București, 2003.

Nolin Pierre Claude (Canada), general rapporteur, *071 Stc 06 E – Pursuing Interoperability: The Need for Transatlantic Technological Cohesion*, pct.27, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=921>

* * * *F.T. – 1, Doctrina operațiilor forțelor terestre*, București, 2004.

* * * *A – 1, Regulamentul de luptă al artileriei și trupelor de rachete*, București, 1979.

* * * *F.T./A. – 2, Sprijinul prin foc al operațiilor brigăzii mecanizate*, Sibiu, 2004.

* * * *F.T./A. – 2.1, Manualul pentru luptă al batalionului de artilerie*, Sibiu, 2006

* * * *Colecția revistei „Gândirea Militară”.*

* * * *Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2003.

* * * *Doctrina acțiunilor întrunite*, București, 2001.

* * * *Doctrina operațiilor întrunite multinaționale*, București, 2001.

* * * *Manualul NATO*, Bruxelles, Bureau de l'information et de la presse, 2001.

* * * *NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArty P-5 – Doctrina artileriei terestre (AArty P- 5)*, Stanag 2484, traducere, Sibiu, 2003.

* * * *FM 3-09.22, Tactics, Techniques, and Procedures for Corps Artillery, Division Artillery, and Field Artillery Brigade Operations.*

* * * *FM 3-07.22, Counterinsurgency Operations*, 2004.

* * * *FM 3-0, Operations*, Washington, 2008.

* * * *FM 6-9, Marine Artillery Support*, Washington, 1993.

Surse Internet:

www.globalsecurity.org

www.nato-pa.int

www.pentagon.gov

www.dtic.mil

NOTE:

¹ *NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArty P-5 – Doctrina artileriei terestre (AArty P- 5)*, Stanag 2484, traducere, Sibiu, 2003, p.17.

² *F.T. – I, Doctrina operațiilor forțelor terestre*, București, 2004, p.312.

³ Gl. Bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Principii ale războiului și luptei armate*, Editura UNAp, București, 2003, p.3.

⁴ *F.T. – I, Doctrina operațiilor forțelor terestre*, București, 2004, p.20.

⁵ Gl. Bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Op.cit.*, pp.23 – 24.

⁶ *A – 1, Regulamentul de luptă al artileriei și trupelor de rachete*, București, 1979, p.3.

⁷ *NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArty P-5 – Doctrina artileriei terestre (AArty P- 5)*, Stanag 2484, traducere, Sibiu, 2003, pp.36 -38.

⁸ *F.T./A. – 2, Sprijinul prin foc al operațiilor brigăzii mecanizate*, Sibiu, 2004, p.9.

⁹ *Doctrina artileriei terestre (AArty P- 5)*, Stanag 2 484, traducere, Sibiu, 2003, p.17.

¹⁰ *FM 3-09.22, Tactics, Techniques, and Procedures for Corps Artillery, Division Artillery, and Field Artillery Brigade Operations*, <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/3-09-22/ch1.htm#sec1par1>.

¹¹ În accepțiunea NATO termenul este cunoscut sub denumirea de „supress” și desemnează „acea sarcină specifică artileriei terestre de interzicere a acțiunilor sistemelor de armament inamice cu scopul de a le degrada performanțele, sub nivelul necesar îndeplinirii misiunilor propuse. Efectul durează de obicei atâta timp cât durează tragerile și sunt folosite pentru a evita tragerile inamicului asupra forțelor proprii, pe timpul apropierii acestora de aliniamentul de contact” (AArtyP-5, NATO Field Artillery Tactical Doctrine – STANAG 2 484).

¹² *F.T./A.- 2.1, Manualul pentru luptă al batalionului de artilerie*, Sibiu, 2006, p.9.

¹³ Mr.conf.univ.dr. Daniel Dumitru, *Tactica artileriei marii unități (unității) de arme întrunite*, Editura UNAp, București, 2004, p.11.

¹⁴ *F.T./A. – 2.1, Manualul pentru luptă al batalionului de artilerie*, Sibiu, 2006, p.11.

¹⁵ *Ibidem*, p.12.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ Col.dr. Adrian Stroea și colectiv, *Artileria – noi concepte acționale, tendințe de evoluție și înzestrare*, Editura CTEA, București, 2007, p.18.

¹⁸ *Doctrina artileriei terestre (AArty P- 5)*, Stanag 2484, traducere, Sibiu, 2003, p. 146.

¹⁹ *Ibidem*, p. 150.

²⁰ Gl.David Petraeus, comandant al forțelor SUA în Irak, iar din 2010 și în Afganistan. Doctrina Petraeus recunoaște prioritatea protejării civililor și importanța câștigării susținerii populare în războaiele moderne. http://www.adevarul.ro/international/foreign_policy/Topul_FP_al_celor_100_de_ganditori_globali_0_185381930.html.

²¹ http://romania-actualitati.ro/comandantul_trupelor_american_e_in_afganistan_demis-15580.

²² *FM 3-07.22, Counterinsurgency Operations*, 2004, p.10.

²³ *Ibidem*, p.23.

²⁴ *FM 3-0, Operations*, Washington, 2008, p.71.

²⁵ Col.dr. Adrian Stroea și colectiv, *Op.cit.*, p.53.

²⁶ *F.T./A. – 2, Sprijinul prin foc al operațiilor brigăzii mecanizate*, Sibiu, 2004, p 10.

²⁷ Mr. conf. univ. dr. Daniel Dumitru, *Tactica mării unități (unități) de arme întrunite – Curs*, Editura UNAp, 2004, p.20.

²⁸ *Asigurarea cu date FMFM 6-9, Marine Artillery Support*, Washington, 1993, art.7104.

²⁹ Colectiv, coordonator Gl.lt.dr.Eugen Bădălan, *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura CTEA, București, 2004, p.43.

³⁰ *Ibidem*, p.58.

³¹ Pierre Claude Nolin (Canada), general rapporteur, *071 Stc 06 E – Pursuing Interoperability: The Need for Transatlantic Technological Cohesion*, pct.27, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=921>

Securitatea națională în contextul reprezentărilor psiho-sociale asupra amplasării scutului antirachetă pe teritoriul României

JENI CHIRIAC*

În calitate de specialist, pentru mine este important ceea ce face mesajul public din cetățean, însă în contextul unei abordări interdisciplinare, este mai relevant ceea ce cetățenii au făcut din anunț.

Trei demersuri vor fi întreprinse în acest sens:

Primul va creiona o **analiză psiho-comunicațională a comunicării cu caracter public, în contextul unei analize psihologice a conceptului de opinie publică** (punctând „percepția”

* Jeni Chiriac este membru al Institutului de Studii și Cercetări ale Terorismului. Deține specializările victimologie și psihologie judiciară și are ca domeniu de activitate consilierea psihologică și psihoterapia, psihologia clinică și psihologia muncii. În prezent este doctorand în ordine publică și siguranță națională în cadrul Academiei de Poliție “A.I. Cuza”.

opinie publice), plecând de la actualul context strategic de securitate națională[4].

Al doilea va susține importanța raportării **procesului de comunicare publică la o relație socială, în abordarea strategiei de securitate națională**, unde comunicarea apare ca un efort de co-împărtășire a reprezentărilor sociale, ca fenomen de co-construcție psihosocială (fiecare trebuind să interpreteze comportamentele celuilalt și să acționeze pe baza acestei interpretări)[1].

Al treilea, având caracter concludiv, va concluziona **dezirabilitatea [1] în procesul comunicării publice a următoarelor paradigme**, când vorbim despre strategia de securitate națională:

- a comunica înseamnă a construi împreună, într-un sistem care are propriile structuri formale și acționale; co-construcția unui univers de semnificații, permanent negociabile, perfectibile;
- ca locutor, subiectul uman este un actor capabil să acționeze asupra și nu doar să fie în;
- omul care comunică este un constructor al realității, nu doar o oglindă care reflectă realitatea.

Analiza psihocomunicațională a dezbaterilor publice (comentarii, comunicate oficiale, mass-media)

Dat fiind faptul că opiniile individuale sunt în ultimă instanță judecâți, raționamente, considerăm că este necesar să vedem cum procesează oamenii în mod spontan informațiile sociale, cu alte cuvinte să analizăm legătura dintre opinia publică și cogniția socială. Specialiștii în comunicare publică [4] atenționează asupra faptului că, în demersul de analiză a legăturii dintre opi-

nia publică și cogniția socială, nu trebuie să neglijăm receptarea și decodajul mesajului de către public, însă studiul trebuie să cuprindă și reacțiile pe care receptarea și decodajul mesajului le induc audienței – printr-o analiză psiho-comunicațională.

Analiza psiho-comunicațională, în contextul strategiei de securitate națională, se concepe mai întâi ca o analiză a **limbajului**, și mai apoi ca un **studiu integrat** la cele două niveluri, nivelul **manifest** [7] :

„Din punct de vedere tehnic, noul scut antirachetă destinat interzicerii rachetelor cu rază medie de acțiune presupune atât instalații terestre, cât și instalații maritime – în Marea Egee, eventual și în Marea Neagră – prin care rachete anti-rachetă pot fi dirijate către țintele inamice purtătoare de arme nucleare. Aceste instalații care constituie scutul antirachetă – nu numai cele din România, pentru că vor fi foarte multe în această zonă a Europei – potențează securitatea națională a României, acoperind întreg teritoriul național, spre deosebire de vechea formulă a scutului american din estul Europei.” (general Mihai Ionescu, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară) [16],

și nivelul **latent** – plecând de la caracterul său sugestiv [10]:

„Aș spune că este tocmai invers, în sensul că amplasarea scutului antirachetă în această zonă a Europei – știri de presă arată că vor fi în, cum spuneam, instalații maritime, pe distrugătoare Aegis în Marea Mediterană și în acvatoriul înconjurător, dar deopotrivă și terestre, în Turcia cel puțin deocamdată. Aceasta constituie o pavază mult mai serioasă față de pericolele care vin din această parte a marelui Orient

Mijlociu și nici pe departe să potențeze aceste pericole. Ele țin să stea de strajă, să constituie și un descurajant și deopotrivă să anihileze astfel de pericole (...). Deci, departe de a multiplica pericolul la adresa noastră, acest scut nu face altceva decât, împreună cu aliații, să ridice deopotrivă un zid de descurajare și de apărare în fața unor asemenea pericole” (general Mihai Ionescu, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară). [16]

Răspunsurile psihologice și de adeziune. În demersul întreprins am trecut peste măsurarea mecanică a impactului și a elementelor ce caracterizează vectorul de mesaj (**lizibilitate, vizibilitate, atracție** – limitele atenției, comprehensiunii și credibilității), axându-mă mai mult asupra răspunsurilor psihologice de adeziune sau respingere, adică asupra reacțiilor de adeziune sau respingere față de conținutul mesajului, conștient sau nu, deoarece conduitele perceptive inconștiente sunt supuse la presiuni sociale și constituie un mod de adaptare al individului la stimulii lumii externe, în funcție de dorințele proprii, dar și de normele grupului său de apartenență.

Percepția imaginii latente depinde de mai mulți factori: unii relevă mecanismul practic al comunicării, adică întâlnirea mesajului cu publicul, alți factori privesc reacțiile de adeziune și respingere față de conținutul mesajului conștient sau nu [4]. Conduitele perceptive inconștiente sunt supuse la presiuni sociale și constituie un mod de adaptare al individului la stimulii lumii externe în funcție de dorințele proprii, dar și de normele grupului său. Și aceste mecanisme reacționale sunt în măsură să modifice rezultatele obiective ale percepției.

Barajele și percepția senzorială. Evaluarea „imaginii” percepute variază de la individ la individ, adică între indivizii care

se afirmă a fi în contact cu planul geopolitic internațional și cei care pretind că i se sustrag = **ecuația opiniei publice**. Neîntâlnind un rezultat al unei percepții imediate, imaginea devine reprezentare decurgând dintr-un ansamblu de întâlniri, mai mult sau mai puțin conștiente, dispersate în timp, cu un mare număr de declarații, comentarii sau articole citite, ascultate, înțelese sau vag percepute (pentru acuratețea textului, s-au operat corecturile necesare și s-au pus diacritice acolo unde utilizatorii nu le-au folosit – *n.red.*):

- „Pentru cine o fi decizia asta istorică, tare mi-e greu să înțeleg. Mai ales așa, fără consultarea poporului ?” [HotNews.ro, utilizator Anonim];

- „Deocamdată, americanii nu ne-au ajutat cu nimic (eventual Bechtel, cea mai scumpă autostradă din Europa, și care a rămas în aer iar americanii nu pun niciun ban de la ei)...așa că acest scut nu mă încălzește deloc... noi o vom duce din ce în ce mai rău, dar vom fi aliați de rangul I ai SUA... uneori cred că România a ajuns un fel de prostituată care după ce i-o trag unii și alții, nici măcar nu o plătesc!!!” [HotNews.ro, utilizator Realism] etc.;

- „(...) Mulțumim domnule Băsescu, mulțumim ca ne-ați spus că nu mai trebuie să trăim. Muriți poporul meu...” [HotNews.ro, utilizator Cryssu];

- „Du-te și vezi Occidentul... cum arată... apoi o să-ți dai seama... că noi tot la seceră și ciocan suntem....” [HotNews.ro, utilizator Dares]. [16]

Acceptare și percepție psihologică. Impactul comunicării este determinat nu doar de caracteristicile mesajului, ci și de motivațiile indivizilor ce-l compun, selecția aleatorie. Elementul important îl constituie tendința spre conformism a unora dintre membrii grupului de studiu, tendință fondată pe cunoașterea

comportamentului așteptat de la ceilalți membri.

A primi mesajul nu înseamnă rezolvarea problemei: el trebuie acceptat, integrat. Acceptarea unor legi și norme de funcționare socială stabilește legături între toți cei care practică interiorizarea acestor norme. Aceste legături alcătuiesc rețelele unor identități colective, lansând premisele unui set de reprezentări sociale ce permit stabilirea cadrului de viață al indivizilor și grupurilor și care, totodată, constituie un instrument de orientare a percepției generale și de elaborare a răspunsurilor adecvate. În cazul cercetării noastre (decizia de amplasare a scutului antirachetă) se evidențiază semnificative obstacole perceptive de integrare.

Selectie și percepție emoțională. Această reprezentare conștient percepută și exprimată trebuie să fie plasată nu la nivelul recepției mesajului, ci la nivelul reacției, la conținutul ei simbolic. Percepția emoțională indică un grad de identificare sugerată și acceptată, la nivelul modelului în ansamblu, cât și la cel al diverselor trăsături care îl compun (un răspuns inconștient ce constituie unul din primele mecanisme ale adaptării subiectului la un stimul exterior, sub influența presiunilor sociale).

Plecând de la aceste repere de analiză psihocomunicațională, am constatat o adecvare a acestor două modele, într-o proporție de peste 50%, ceea ce semnifică că publicul a primit bine mesajul și nicio rezistență nu a fost opusă percepției simbolurilor prezentate. Am observat diferențe notabile între imaginile propuse și percepute sau între elementele componente, într-o proporție de peste 43%, asta ar putea semnifica fie că mesajul a parvenit imperfect la audiență (datorită unor rațiuni materiale de emisie, transmitere sau receptare), fie că aceste diferențe se datorează barajelor conștiente sau inconștiente care s-au opus identificării subiectului la nivel de conduite perceptive inconștiente.

Conceptul de „comunicare publică” în contextul securității naționale, ca fenomen de co-construcție psiho-socială și efort de împărtășire a reprezentărilor sociale

Orice societate încearcă să lupte împotriva răului social care o lovește (insecuritate, accidente, boli, degradarea spațiului înconjurător etc.) și să promoveze valorile colective necesare confortului și propriei sale dezvoltări. Însă consider că foarte repede, reglementările și controalele se pot dovedi incapabile să obțină rezultatele așteptate. Prin urmare, nu este de ajuns ca o măsură să fie obligatorie pentru a modifica comportamentul individual. Mai bine ar fi să încercăm obținerea adeziunii voluntare a fiecăruia, încercând antrenarea activă a oamenilor în această mișcare ce presupune binele fiecăruia, precum și acela al colectivității. Acesta este obiectivul comunicării publice.

Comunicarea publică – câteva delimitări conceptuale

În primul rând, se impune să deosebim comunicarea publică de comunicarea politică, cu care este adesea confundată. În perioadele electorale, un guvern sau un ministru poate fi tentat adesea să valorizeze mai curând politica personală și cea a partidului, decât acțiunile întreprinse de administrația pe care o conduce. Totuși, comunicarea publică nu se limitează doar la campaniile ministeriale, iar interesul de a nu o transforma într-un apendice al comunicării politice este din ce în ce mai evident, dată fiind mai ales diversificarea metodelor și răspândirea aces-

tora la toate eșaloanele administrative.

În al doilea rând, comunicarea publică nu trebuie asimilată comunicării instituționale. Accentul pus pe aspectul instituțional sau organizațional are ca efect disimularea caracteristicilor specifice comunicării de întreprindere, pe de o parte, și comunicării publice, pe de alta; dezvoltarea celei din urmă trebuie legată de anumite transformări care se produc chiar în interiorul aparatului de stat.

În al treilea rând, comunicarea publică nu trebuie asimilată comunicării de tip social sau publicității comerciale. În timp ce publicitatea comercială laudă atuurile produselor pentru a-i face pe oameni să le cumpere, comunicarea publică – ale cărei tehnici și mijloace sunt asemănătoare datorită utilizării generalizate a posibilităților mediatice (campanii de afișare, mesaje televizate), încearcă să responsabilizeze fiecare cetățean față de alegerile sale în materie de sănătate și securitate și să asigure participarea sa la viața publică.

Securitate națională – câteva delimitări conceptuale:

Dicționarul explicativ al limbii române definește **securitatea ca fiind „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”**.

„Într-o lume complexă, dinamică și conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a securității internaționale și a modului în care fiecare țară are șansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiție esențială a progresului și prosperității. Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român și un obiectiv fundamental al

guvernării; ea are ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale.” În Strategia de securitate națională a României se precizează: „Sistemul securității naționale se definește prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor și instituțiilor statului român, are rolul de a realiza, a proteja și a afirma interesele fundamentale ale României” [1].

Ca atare, securitatea apare, în cele mai multe situații, ca o precondiție a funcționalității oricărui (micro) grup social formal sau informal, a oricărei organizații sociale, economice, politice etc., în raport cu acțiunea unor factori perturbatori generatori de insecuritate, interni și/ sau externi organizației respective.

Personal, consider că explicația și justificarea preced sloganul atunci când vorbim de siguranța și securitatea națională. Observăm astfel că opinia publică se conturează ca rezultat al unui proces de elaborare perceptivă și mentală a realității, proces ce transformă obiectele sociale (persoane, contexte, situații) în categorii simbolice (valori, credințe, ideologii) și le conferă un statut cognitiv, permițând înțelegerea subiectivă a aspectelor vieții obișnuite printr-o racordare a propriei conduite la interiorul interacțiunilor sociale, cu ajutorul procedeelor de reprezentare socială [5].

Sistemele de reprezentare socială

Sistemele de comunicare publică acționează asupra conduitei prin difuzare, propagare și propagandă. **Difuzarea** este raportată la formarea opiniilor prin transmiterea de informații, **propagarea** la aceea a atitudinilor prin propagarea unor credințe, valori, iar **propaganda** la stereotipuri – miza sa fiind opoziția dintre adevăr și fals [6]. Astfel, procesul de comunicare publică este contraindicat să se reducă la o simplă creație de enunțuri.

În cadrul analizei întreprinse am căutat să depășesc concepția statică a relației unidirecțive cu audiența, pentru a face mai curând un studiu de adeziune. În acest context, se poate observa că reprezentările sociale constituie o modalitate particulară de cunoaștere, proprie simțului comun, și rezidă în caracterul social al proceselor care o produc. Ele adesea se referă la ansamblul cunoștințelor, credințelor, opiniilor, împărtășite de un grup față de un obiect social dat, așa cum bine se poate evidenția prin simpla lecturare a comentariilor făcute începând din 5 februarie 2010 până în prezent.

Așadar, reprezentarea socială se articulează pe o componentă psihică individuală, ca modalități de a gândi practic, orientate către comunicarea, înțelegerea și stăpânirea mediului social, material și ideal.

Între producțiile sociale și construcțiile individuale există relații complexe, relații ce pot fi surprinse în conceptul de imaginar social – în plan ideologic – unde termenul ideologie desemnează sistemele de idei, ansamblurile de credințe, de doctrine proprii unei epoci, unei clase date, iar termenul ideologic presupune o dimensiune de analiză a funcționării sociale. Ideologicul este numele sistemului de raporturi între un discurs și condițiile sociale de producere. [5] El funcționează ca un sistem de control al grupului și ca autoritate morală, dă coerență grupului și permite instituționalizarea puterilor.

În elaborarea structurilor de semnificații, **reprezentarea** este principalul element al schimbului informațional. Într-o optică mai largă, psihosociologică, culturile și subculturile produc modele și valorizează anumite norme pe care le impun. Reprezentarea de bază definită prin cultură și diferitele reprezentări de status recunoscute în grup creează un model care servește drept cadru de referință pentru a judeca reprezentarea socială

de sine pe care o propune un comunicat public unui cetățean. [5] Teoria reprezentărilor sociale și teoria comunicării au în comun maniera de a construi, și anume **prin interacțiune de tip co-construcție**. Ce presupune această **interacțiune**? [9]

Diferențele notabile între imaginile propuse și percepute sau între diverse elemente componente se datorează barajelor conștiințe sau inconștiințe care s-au opus identificării subiecților cu noul concept de securitate națională. Se poate considera că distorsiunea la nivel perceptiv a imaginii propuse semnifică faptul că ea nu corespunde așteptărilor cetățenilor, că ea nu este conformă cu dorințele profunde ale celui ce receptează și a normelor efectiv validate de grupul său de apartenență. Trebuie însă să ne reamintim că o trăsătură esențială a comunicării publice este aceea de a acționa la nivelul reprezentărilor sociale și de a permite astfel o rapidă modificare a discursurilor publice. Ea diferă în mod esențial de alte tipuri de comunicare prin finalitatea sa [8].

Se impune, prin urmare, ca în procesul de comunicare publică, purtătorii de cuvânt ai factorilor decizionali prevăzuți de lege, să facă uz de reprezentări, mituri și stereotipuri, contribuind continuu la reconstituirea simțului comun sau a formei de înțelegere care creează substratul de imagini și de sensuri, fără de care nicio colectivitate nu poate coopera.

Înțelegerea psihosociologică a opiniei publice – opiniile individuale versus opinia publică; o prezentare fenomenologică a percepției opiniei publice, pe marginea deciziei strategice de securitate națională cu privire la amplasarea pe teritoriul României a scuturilor antirachetă.

În analiza fenomenologică a opiniei publice, am observat că opinia publică este, în primul rând, un fapt de conștiință: „Ea tra-

duce un raționament și esența ei este de a afirma” [2]. Opinia publică este legată de gândirea și de sentimentele publicurilor și apare ca ansamblu al **opiniilor declarate** (*overt opinions*) când membrii publicurilor iau act de apariția unei probleme sociale sau ca sumă a răspunsurilor la diferite întrebări, ca în cazul sondajelor de opinie publică [2].

În viața de zi cu zi, de multe ori nu cunoaștem cauzele reale ale opțiunilor și comportamentelor noastre și ale altora, dar ne pronunțăm despre ele, emitem opinii. Acest lucru, lipsa congruenței dintre motivul real al comportamentelor, atitudinilor și opiniilor și justificarea publică a lor, are implicații dintre cele mai importante în sondarea opiniei publice. Este vorba despre statutul întrebărilor „De ce?”. Prin astfel de întrebări nu aflăm motivația, ci abilitatea oamenilor de a-și justifica rațional comportamentele și preferințele. Oamenii judecă evenimentele sociale și îi percep pe ceilalți, ca și pe ei înșiși, pe baza unor „teorii implicite”. Astfel, ei își justifică acțiunile și tot cu ajutorul lor identifică, în mod eronat de multe ori, cauzele comportamentelor umane, ale situațiilor cotidiene și ale problemelor sociale. La nivelul simțului comun, ei nu pot ajunge totdeauna la adevăratele cauze ale fenomenelor.

Natura opiniei este psihosocială. Opiniile, așa cum am văzut, se nasc în jurul unor probleme importante, în situații de criză. Considerăm că pentru analiza psihosociologică a opiniei publice ar trebui mers mai în profunzime cu studiul problemelor sociale în jurul cărora apar **curențe de opinie publică**.

BIBLIOGRAFIE:

1. *** *Strategia de securitate a României*, București, 2007.
2. Berger Gaston – *L'opinion publique, phénomene humain*, în G. Berger și alții, *L'Opinion publique* (pp. 11-23). Paris, P.U.F., 1957.
3. Buzărnescu Ștefan – *Sociologia opiniei publice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.
4. Dancu V.S. – *Comunicarea simbolică. Arhitectura Discursului publicitar*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
5. Deconchy J.P. – *Reprezentări sociale și mecanisme ideologice, în „Psihologia câmpului social: reprezentările sociale”*, București, Editura Științifică și Tehnică, 1995 (trad. rom.).
6. Drăgan I. – *Propaganda politică*, în „Viitorul social”, nr. 4, 1974.
7. Lindekens R. – *Semiotica discursului publicitar*, în „Semnificație și comunicare în lumea contemporană”, București, Editura Politică, 1985.
8. Moscovici, S. – *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Iași, Editura Universității „Al.I.Cuza”, 1995 [Le Nef, „La communication sociale”, apud Baylon și Mignot, Op. cit].
9. Stanciugelu Irina, Tran Vasile – *Teoria comunicării*, Editura Comunicare.ro, București, 2003.

Surse Internet:

Blajan Anne-Marie – www.HotNews.ro
www.cotidianul.ro
www.evz.ro
www.petitieonline.ro
Tapalaga Dan – www.HotNews.ro

Operațiile psihologice, necesitate a actului de comandă

MAIOR MARIUS NIȚULESCU

*MOTTO: „Sunt doar două puteri în lume, sabia și mintea.
De-a lungul timpului, sabia întotdeauna a fost învinsă de
minte”.*

(Napoleon Bonaparte)

Operațiile psihologice au apărut și au evoluat în strânsă legătură cu fenomenul militar, ca parte intrinsecă a războiului, mai întâi ca atribut al comandantului, apoi ca atribut al unor structuri speciale. Acestea se identifică cu civilizația umană, ca parte a arsenalului evoluției acesteia.

Chintesența operațiilor psihologice, cea care definește și consfințește cel mai bine domeniul de activitate a acestora, este reprezentată de motto-ul: „Capturează-le mințile și inimile și sufletele vor urma”, motto ce le însoțește încă de la momentul fundamentării lor ca specialitate, ca știință.

Operațiile psihologice (PSYOPS), prin dimensiunile și complexitatea lor, s-au poziționat întotdeauna în rândul factorilor de eficiență a comenzii și, deci, a luptei. Rolul lor, odată conștientizat, a devenit din ce în ce mai proeminent, fiind, de multe ori, denumite și „armele murdare” ale unui conflict, această denumire sugerând puterea și perversitatea unui astfel de arsenal. Dacă Sun Tzu credea că „dacă putem fi stăpâni pe spiritul trupelor, în ciuda supremației materiale a inamicului, păstrăm de partea noastră șansa victoriei”, Napoleon Bonaparte spunea că „patru ziare pot înlocui un milion de soldați”. Pe aceeași temă, Adolf Hitler perora: „propaganda ne-a adus la putere, propaganda ne-a permis s-o păstrăm și tot propaganda ne va permite să cucerim lumea”, în timp ce un general irakian concluziona, după campania „Furtună în deșert” că: „PSYOPS a fost cea de a doua mare amenințare a moralului trupelor (irakiene), după cea a campaniei de bombardare a aliaților”.

Deși termenul are conotații negative, operațiile psihologice au căpătat, în accepțiunea generală, sensul de acțiuni menite a manipula psihicul adversarului. Vrând-nevrând, termenul de manipulare este asociat acestor acțiuni de răspândire deliberată a unor informații, zvonuri, idei și lucrări de artă, cu scopul de a dăuna altor grupuri specifice, mișcări, credințe, instituții sau guverne. Astfel de exemple sunt: propaganda revoluționară și propaganda nazistă.

Într-o încercare sintetică de definire, manipularea reprezintă acțiunea prin care un actor social (persoană, grup, colectivitate) este determinat să gândească și (sau) să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, și nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune și distorsionând intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și de decizie. Diferența dintre manipulare și persuasiune constă în faptul că

actorul social persuadat cunoaște intenția celui care folosește această tehnică pentru convingere, pe când în manipulare, cel manipulat nu este conștient de intenția celui care se folosește de acest proces de convingere.

Termenul de propagandă, ce este asociat de multe ori operațiilor psihologice – deși este doar un aspect al acestora –, reprezintă, probabil, prima recunoaștere în zona europeană a existenței unei astfel de metode de influențare a publicului-țintă.

În esență, propaganda reprezintă o propagare sistematică a unei doctrine, ideologii sau idei, care reprezintă o valoare pentru vorbitor (un exemplu poate fi și propaganda electorală). Cuvântul-cheie al definiției este „sistematic”. Simpla expunere a unei ideologii sau doctrine nu reprezintă propagandă. Pentru a deveni propagandă, ideologia și doctrina trebuie să fie răspândite printr-un sistem de comunicare, printr-o serie de evenimente organizate pe o perioadă lungă de timp, cu scopul de a face ca auditoriul să adopte un nou fel de a gândi. Gustave Le Bon spunea că: „Este mult mai ușor să sugestionezi o colectivitate, decât un individ. Credința în puterea sa și lipsa de răspundere, îi dau gloatei o intoleranță și un orgoliu excesiv”.

Înainte sa, Alexis de Tocqueville opina că: „În general, concepțiile simple pun stăpânire pe spiritul poporului. O idee falsă, dar exprimată clar și precis, va avea întotdeauna o putere mai mare în lume decât o idee adevărată, dar complexă. Prin urmare, partidele – care sunt un fel de mici națiuni în sânul uneia mari – se grăbesc mereu să adopte ca simbol un nume sau un principiu, care adesea reprezintă foarte imperfect scopul pe care și-l propun și mijloacele pe care le folosesc, dar fără de care nu ar putea nici să subziste, nici să acționeze”.

Profesorul Paul Linebarger considera că: „Propaganda militară constă într-o anumită formă de comunicare, planificată din

timp, destinată să influențeze spiritul și atitudinea inamicului, a unui grup neutru sau a maselor străine cu atitudini ostile, în interesul unui scop strategic sau tactic bine definit”.

Chiar dacă operațiile psihologice, ca atare, nu au câștigat niciodată un război, ele au fost asociate conflictelor armate, precedându-le, însoțindu-le și, uneori, continuând și după terminarea acestora.

În general, operațiile de influențare psihologică sunt cele care premerg declanșarea unei campanii militare, având rolul de a asigura un mediu propice, de a slăbi rezistența, sau de a schimba convingerile subiectului-țintă și continuă pe toată durata conflictului, chiar și după.

În contextul geopolitic mondial, se apreciază tot mai mult că rezolvarea problemelor litigioase dintre părțile beligerante, pe calea conflictului armat, constituie o variantă dacă nu limitată, cel puțin din ce în ce mai puțin fezabilă. În aceste condiții, acțiunile de tipul PSYOPS pot deveni principala formă de exprimare a politicii și strategiei globale a statelor, grupurilor de state sau alianțe.

În aceste condiții, operațiile psihologice manifestă un caracter din ce în ce mai diferențiat, complex și selectiv, mai ales în perioadele de dinaintea conflictelor, și au în vedere atât grupurile sociale, statele, cât și persoanele fizice.

Evoluția fulminantă a mass-media, accesul la cultură și educație, a dus la multiplicarea posibilităților de influențare psihică și spirituală. Ca urmare, au fost identificate procese precum: dezinformarea, insinuarea în conștiința oamenilor a adevărilor spuse pe jumătate, crearea unor stereotipuri deformate de gândire, înlocuirea convingerilor reale prin altele false. Astfel, s-a creat un adevărat arsenal de forme și mijloace, procedee și tehnici, căi și modalități subtile de influențare a conștiinței, a modu-

lui de gândire și a comportamentului indivizilor, a stărilor psihice și morale, a climatului psiho-social și a forței de acțiune a colectivităților umane.

Evoluția tehnologică a rafinat mijloacele și tehnicile operațiilor psihologice, împingându-le către limite ce ating veridicul. Propaganda, realizată prin proiecții la distanță, pe liziere de pădure sau pe cer, imitarea zgomotelor de tehnică militară și armament, sunt doar două exemple de utilizare a tehnicii în influențarea directă a psihicului țintelor.

O dată cu evoluția tehnologică, liderii politico-militari au conștientizat și importanța utilizării, într-un mod adecvat scopului propus, informației. Astfel, mass-media, ca principal vector de diseminare a informației, a ajuns una din „armele” de influențare psihologică. În acest sens, activitatea PSYOPS se planifică și se execută cu mult timp înainte, bazându-se pe studii și evaluări periodice ale zonei de interes, făcute de specialiști, prin „bombardarea” mediatică cu informații, conceperea și producerea de materiale (fluturași, afișe, ziare, broșuri, reviste, emisiuni, filme) și alcătuirea de scenarii la nivel strategic, operativ sau tactic.

Istoria PSYOPS-ului internațional începe în 1915, când este înființat de către armata franceză „Serviciul de propagandă prin aviație”, urmat de „Biroul de propagandă” din Germania și de cel din Anglia. În 1917 este lansată pe „piață” prima bombă cu manifeste, capabilă să împrăstie aproximativ 500 de manifeste. Ulterior, în sistemul de propagandă de război intră și radioul și presa scrisă. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, pe câmpul de luptă apare difuzorul, care transmitea mesaje menite să-i slăbească pe luptători sau să le distragă atenția.

Terminarea conflagrației mondiale nu a însemnat și încetarea dezvoltării PSYOPS-ului, ba din contră. O dată cu conștientiza-

rea imenselor beneficii pe care le poate aduce, a economiilor de fonduri, mijloace și timp, operațiile de propagandă/ manipulare/ influențare au căpătat un rol determinant, bucurându-se de o atenție sporită și fonduri de cercetare din ce în ce mai consistente.

În anul 1979 Comandamentul american al forțelor terestre publica „Psychological Operations Field Manual No.33-1”, în care un amplu spațiu era alocat „Propagandei media”. Alături de acest prim manual, în 1983, Institutul Forțelor Terestre pentru Dezvoltare Profesională publica „Psychological Operations (PSYOP) Media Subcourse PO-0816”. Aceste două documente vin să clasifice și să analizeze, public, propaganda realizată prin mijloace media.

În acord cu aceste două documente, propaganda media este categorisită în funcție de metodele de diseminare, astfel:

- **Față în față, directă**, sau metoda de comunicare interpersonală. Este caracterizată de transmiterea mesajelor persuasive. Este utilizată, în general, în cadrul mitingurilor, campaniilor electorale, grupurilor de lucru, de lectură, în cadrul spectacolelor de divertisment, în organizațiile și activitățile sociale, întâlnirile persoană cu persoană.

- **Media audiovizuală**, cum ar fi televiziunea, suportii electronici video, filmele. Se bazează pe percepția vizuală și auditivă a mesajelor persuasive. În acest caz, media este un foarte bun vector de transmitere a mesajelor și presupune un foarte puternic și inconștient mesaj de răspuns.

- **Media audio** (difuzoarele și radioul). Facilitează transmiterea de mesaje scurte, simple, personalizate de anumite voci. Presupun un efort mic, sau aproape deloc, din partea audienței și, în general, este mai des utilizată decât media vizuală. De asemenea, bariera ridicată de analfabetism este mai ușor depășită decât

în cazul media tipărită.

• **Media vizuală.** Poate transmite mesaje lungi și complexe. Animate sau doar caricaturi, pot depăși bariera analfabetismului sau a slabei capacități de citire. În general, însă, la media vizuală se apelează mai rar.

Este evident faptul că utilizarea unui mijloc de transmitere sau al altuia depinde de o multitudine de factori, pornind de la scop, temă și mediul publicului-țintă și terminându-se cu cel mai important aspect, poate – resursele avute la dispoziție. În acest sens, pentru alegerea acestor căi de diseminare a mesajelor se apelează la următoarele criterii de selecție:

• **Acceptabilitatea și credibilitatea.** O analiză completă și aprofundată a publicului-țintă va reliefa cât de credibil și acceptabil este mijlocul de diseminare ales, în rândul acestuia.

• **Valabilitatea.** Se referă la valabilitatea mijlocului media de diseminare de a fi produs și livrat, coroborat cu capacitatea publicului-țintă de a recepționa și înțelege mesajul purtat de vector.

• **Actualitatea.** Durata producerii și diseminării mesajului trebuie luată în considerare. Spre exemplu, un mesaj ce solicită o perioadă de producere și distribuire îndelungată nu este recomandat a fi utilizat în cazul unui mesaj ce exploatează o fereastră de oportunitate.

• **Cantitatea.** Canalul media selectat trebuie să mixeze, un mediu întărindu-l pe altul, și să asigure furnizarea unui volum cantitativ al mesajului care să confere expunerea certă a întregului grup-țintă la actul de propagandă. Acesta necesită analiza aprofundată a timpului și intensității mesajului diseminat.

• **Adecvarea.** Canalul media selectat trebuie să fie adecvat scopului propus. Limba folosită, vocabularul și nivelul de adresare sunt, de asemenea, factori foarte importanți. De exemplu, nu

este deloc indicată utilizarea ziarelor sau a oricărui material text tipărit, atunci când publicul-țintă este analfabet. În schimb, o publicație profesionalizată este mai adecvată pentru a fi utilizată atunci când publicul-țintă este format dintr-o anumită categorie profesională.

În procesul de propagandă, specialiștii acestuia trebuie să catalogheze canalele media ce se pretează a fi utilizate în transmiterea anumitor teme și mesaje. Aceste evidențe trebuie să includă tipărituri, materiale video și audio, filme și elemente specifice, valabile în cazul fiecărei operații psihologice.

Principiile enunțate, dar și „entuziasmul” nu sunt suficiente pentru implementarea acestui tip de operații în practica cotidiană.

Chiar dacă propaganda sau PSYOPS par un mijloc facil de influențare a adversarului și de obținere de avantaje strategice este, însă, doar apanajul specialiștilor în acest domeniu de a introduce această formă de „luptă” în ecuația conflictului.

În acest sens, planificarea unei operații psihologice cuprinde șapte pași importanți:

1. Planificarea. Este un proces deosebit de complex ce trebuie să fie integrat, sincronizat și coordonat la diferite niveluri. Planificatorii PSYOPS trebuie să fie implicați în planificarea sprijinului pentru unități și trebuie să participe până la final la prezentările situației, pentru a întocmi planul.

2. Analizarea audienței-țintă. Este un proces detaliat de examinare sistematică a informațiilor relevante pentru PSYOPS. Procesul de analiză are în vedere un grup-țintă specific în lumina unui singur obiectiv PSYOPS.

3. Dezvoltarea seriilor. Este un proces complex, creativ și colaborativ care, când este făcut, creează multiple produse și acțiuni menite a schimba comportamentul audienței-țintă în atin-

gerea unui obiectiv.

4. Proiectarea și dezvoltarea produsului. Această fază cuprinde două etape distincte: proiectarea și producerea. Producerea este conceptualizarea produsului. Proiectarea reprezintă aspectul tehnic de transformare a unui concept într-un produs prototip sau substitut.

5. Aprobarea. Această fază implică aprobarea pe care PSYOPS o primește pentru diseminarea produselor și conducerea acțiunilor necesare modificării de comportament a audienței-țintă.

6. Producerea, distribuirea și diseminarea. O dată ce seriile și produsul au aprobarea acordată, cea de-a treia fază a procesului începe. Această fază constă în traducerea, pretestarea, producerea, distribuirea, diseminarea și posttestarea seriilor. Pretestarea și posttestarea sunt concludente în această fază și sunt evaluate în cea de a șaptea fază a procesului.

7. Evaluarea. Constă în două faze. Prima cuprinde testarea (pretestarea și posttestarea). Cea de a doua fază implică concentrarea pe determinarea efectelor PSYOPS în timp.

Cât de important este un astfel de proces și care sunt beneficiile pe care, odată implementat corect, le poate aduce?

Utilizarea stațiilor de difuzoare, pe parcursul Războiului din Golf, poate fi considerat ca fiind unul dintre cele mai bune exemple privind importanța PSYOPS, dată fiind reacția. Coaliția aliată a izolat atât fizic, cât și psihic, mari elemente ale forțelor irakiene pe Insula Faylaka. Decât să fie câștigată insula printr-un atac direct, s-a optat la un elicopter, cu difuzoare, care a survolat insula transmițând mesaje de predare, cerând militarilor irakieni, care vor să se predea, să fie a doua zi lângă turnul radio. A doua zi, 1 405 militari irakieni, în frunte cu un general, așteptau, în formație, la turn, să se predea, fără a se fi tras un singur foc de

armă.

Poate este doar o întâmplare, un caz unic?

Alți indicatori ai succesului operațiilor psihologice din timpul Războiului din Golf au fost:

- Preocupările extreme ale irakienilor, vizând penetrarea spațiului aerian kuweitian, în scopul generării de operații psihologice. În realitate, avioanele Coaliției niciodată nu au utilizat conexiunea aeriană Kuwait-Irak, până la începerea ostilităților.

- Repoziționarea unităților irakiene, pe baza înșelăciunii datorate manifestelor aruncate de către armata americană.

- Simularea desfășurării operațiilor militare, găsită la Corpul III irakian, arată că ofensiva aliată va veni dinspre mare.

- Numărul mare de dezertări din rândul armatei irakiene, peste 44%, s-a produs înainte de începerea operațiilor militare.

- Manifestele irakiene și operațiile duse pentru contracararea manifestelor Alianței, precum și faptul că militarilor irakieni le-au fost confiscate receptoarele radio:

- lanțul de comandă irakian anunța soldații că manifestele Alianței sunt contaminate chimic;

- comandanții irakieni au confiscat soldaților radiourile, presupunând că ei ascultă programele emise de americani;

- irakienilor li s-a interzis să aibă sau să transporte manifeste ale Coaliției, precum și înființarea plutoanelor de execuție, pe întreaga lungime a frontului, ce împușcau pe acei soldați ce încercau să dezerteze.

- Prizonierii irakieni povesteau că ei ascultau radioul american pentru știrile „adevărate”.

- Radioul irakian „Mama tuturor bătațiilor” și-a schimbat

frecvența de emisie, trecând pe cea a radioului american, în scopul de a-l bloca.

- 98% dintre prizonieri au văzut sau au avut manifeste, reacționând încurajați de acestea: au dezertat, au trădat, au abandonat echipamentul ori s-au predat.

- 58% dintre prizonieri au raportat că au ascultat programele emise de radioul american, considerându-le „de încredere”.

- 34% dintre prizonieri au auzit mesajele emise prin difuzoare, iar dintre aceștia peste 50% le-au urmat îndemnul.

Cât succes a avut campania PSYOPS desfășurată de armata americană în Războiul din Golf? În timpul războiului mai mult de 17 000 de militari au fugit în Arabia Saudită sau Turcia și 44% din militari au dezertat. Crucea Roșie Internațională a raportat că aproape 87 000 dintre militarii irakieni s-au alăturat forțelor Coaliției după ce au găsit și citit manifeste. Aceasta dovedește că misiunea PSYOPS a funcționat, salvând vieți atât din tabăra inamică, cât și din cea a Coaliției.

Probabil, elementul cel mai important al acestor „realizări” ale PSYOPS este faptul că toate actele de predare s-au săvârșit fără vărsare de sânge.

BIBLIOGRAFIE:

Grăjdan Emilia, Iacob Iuliana, Ciupitu Traian – *Specificul operațiilor psihologice desfășurate în războiul din Irak*, în „Psihologie aplicată în mediul militar”, Vol. I, 2006.

Hentea Călin – *Propaganda fără frontiere*, Editura Nemira, București, 2002.

Le Bon Gustave – *Psihologia maselor*, Editura Științifică, București, 1991.

Idem – *Aphorismes du temps présent*, Paris, 1913.

Tocqueville Alexis de – *De la Démocratie en Amérique*, Vol. I, Paris, 1835.

*** *Army Special Operations Forces, Unconventional Warfare*, FM 3-05.130, September 2008.

*** *Doctrine for Joint Psychological Operations*, Joint Pub 3-53, 1996.

*** *Tactical Psychological Operations Tactics, Tehniques, and Procedures*, FM 3-05.302, October 2005.

*** *Special Operations Forces, Force Structer and Readiness* Issuse GAO/NSIAD-94-105, 1994.

[http:// www.wikipedia.com](http://www.wikipedia.com)

TEATRE DE OPERATII

Obligațiile disciplinare ale comandanților în cazul încălcării normelor de drept internațional umanitar*

PROF.DR. ION DRAGOMAN
LT.COL. AUREL DAMȘA

Commanders' disciplinary actions are crucial to the prosecution of grave breaches of international humanitarian law committed during hostilities: as the judge is rarely at the scene of hostilities, disciplinary sanctions play an important role in bringing to light the fact that a violation of international armed conflict law has taken place. Such violations might never come to the judge's attention that they not been condemned as violations. Therefore, commanders must exercise disciplinary authority in order to maintain discipline and to enable the prosecution of serious breaches of war laws committed in the operation theatre.

* Articol prezentat în cadrul Sesiunii de comunicări științifice „Dreptul internațional umanitar din perspectivă geopolitică”, organizată de filiala Prahova a Asociației Române de Drept Internațional Umanitar, în data de 8 octombrie 2010.

Definind dreptul disciplinar ca acea parte a dreptului prin care se aplică sancțiuni membrilor unui corp profesional public sau privat al societății organizate, care au acționat într-o manieră contrară intereselor colective ale corpului respectiv, înțelegem apartenența acestuia la dreptul administrativ¹, diferit ca natură juridică a sancțiunilor de drept penal, care pedepsește orice individ care comite fapte ilicite ce afectează societatea în general, și nu o parte profesională a acesteia. La fel ca medicii ori magistrații, a căror activitate profesională are consecințe importante pentru societatea în ansamblu, personalul militar poate deveni subiect atât al dreptului penal, cât și al celui disciplinar, ceea ce se reflectă și în cazul încălcării legilor și obiceiurilor războiului. Particularitățile acțiunii disciplinare impuse de violarea dreptului internațional umanitar pot fi înțelese prin explicarea științifică a următoarelor aspecte: diferențele dintre crimele de război și abaterile disciplinare specifice operațiilor militare, obligațiile comandanților privind aplicarea procedurilor disciplinare pe teatrul de război și codificările disciplinare de drept al conflictelor armate (DIU, cunoscut și sub denumirea de drept al conflictelor armate – DCA).

Diferențele dintre crimele de război și abaterile disciplinare

Având în vedere rolul militarilor de a pune în aplicare forța armată decisă de autoritățile legitime ale statului, responsabilitatea deontologică, disciplinară și penală a acestora este deosebit de importantă datorită efectelor distructive ale operațiilor militare, chiar dacă utilizarea violenței militare ori numai amenințarea cu aceasta se face pentru a proteja interesele publice ale întregii societăți. Opinia dominantă în acest domeniu este că monitoriza-

rea riguroasă a forțelor armate și stricta lor disciplină internă sunt justificate pentru ca guvernarea să se asigure că personalul militar se va supune ordinelor legitime și legale, chiar și atunci când se află în fața pericolelor generate de război și nu vor abuza niciodată de puterile ce le-au fost conferite ca gestionari ai monopolului statal al violenței în relațiile internaționale sau în celelalte misiuni pe care le primesc².

Încă în primele forme de organizare administrativă s-a considerat că obiectul primordial al dreptului disciplinar este de a asigura eficacitatea principiului supunerii ierarhice, prin posibilitatea sancționării comportamentului care împiedică funcționarea normală a serviciului public, disciplina și regulile sale fiind, prin esența lor, o modalitate de a determina obediența față de superiori și executarea sarcinilor date de autoritățile politice. Îndeplinind marele și importantul serviciu public al apărării naționale, armata se încadrează perfect în principiile și normele de organizare și funcționare a dreptului administrativ militar³. Analiza acțiunii disciplinare a comandanților în cazul încălcărilor dreptului internațional umanitar presupune examinarea succintă a conținutului dreptului disciplinar militar, în care vom include nu numai ansamblul legislației naționale a apărării naționale, ci și legislația internațională a războiului. Analizii comportamentului militar sunt în acord deplin în aprecierea realității conform căreia cu cât principiile dreptului conflictelor armate sunt mai bine încorporate în regulile disciplinare ale forțelor armate, cu atât armata respectivă poate fi caracterizată ca activând disciplinat și eficace.

Impactul disciplinei militare asupra respectării cu strictețe a convențiilor de drept al războiului poate și trebuie să fie măsurat și din perspectiva responsabilității unui comandant direct care dă un ordin contrar legilor și obiceiurilor războiului, sau care nu are

în vedere concordanța dintre acestea și dispozițiile pe care le dă subordonațiilor, ceea ce ar produce consecințe de o gravitate deosebită dacă avem în vedere că forțele armate sunt organizate din rațiuni de eficacitate, pe principiul ascultării stricte a superiorilor imediați. Dar tocmai acest principiu ne arată că, spre deosebire de combatanții obișnuiți, comandanții au o responsabilitate esențială în conformarea disciplinată cu dreptul internațional umanitar și evitarea încălcării convențiilor internaționale care, ratificate fiind de statul beligerant, înseamnă și încălcarea propriei legislații naționale⁴. Mai trebuie precizat că delimitarea între acțiunea penală împotriva crimelor de război și cea disciplinară împotriva abaterilor de la regulile războiului nu înseamnă și incompatibilitatea dintre acesta, în unele situații luându-se întâi măsuri disciplinare pentru a se constata ulterior că sunt necesare și pedepse penale.

Diferențele dintre crimele de război și abaterile disciplinare rezultă atât din specificul dreptului penal față de cel disciplinar, cât și din textele instrumentelor internaționale referitoare la violarea legilor războiului. Din primul punct de vedere trebuie precizat că în dreptul penal sunt definite, judecate și pedepsite de către autoritățile judiciare infracțiunile ca fapte de pericol social prevăzute de legea penală, în timp ce în dreptul disciplinar sunt definite și sancționate de către comandanți abaterile de la disciplina militară ca fapte în legătură cu atribuțiile de serviciu și care constau într-o acțiune sau inacțiune săvârșită cu vinovăție de către militari, prin care aceștia au încălcat normele legale, regulamentele militare, ordinele și dispozițiile legale ale șefilor ierarhici⁵. Din cel de-al doilea punct de vedere, instrumentele juridice de drept internațional umanitar precizează în textele lor că violarea legilor războiului se clasifică în „încălcări grave” și „alte încălcări” ale convențiilor umanitare. „Încălcările grave”

ale dreptului internațional umanitar sunt enumerate expres în art. 50, 51, 130, 147 din cele patru convenții de la Geneva din 1949, în art. 85 din Protocolul adițional I din 1977 și în alte instrumente juridice din acest domeniu, care le consideră ca fiind crime de război, pasibile de sancțiuni penale (Ax. 1). Lista completă a crimelor de război o putem regăsi în art. 8 din Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma din 1998 (Ax. 2), la care putem adăuga și actele legate de război cuprinse în art. 6 – crima de genocid – și în art. 7 – crimele contra umanității.

Convențiile de la Geneva din 1949 reglementează în art. 49, 50, 129, 147 și „alte încălcări” care sunt acte contrare instrumentelor respective, care, neprezentând gravitatea unor crime, rămân în sfera abaterilor disciplinare (delictelor⁶) pasibile de sancțiuni disciplinare prin autoritatea comandanților militari. Instrumentele juridice de drept umanitar nu precizează concret faptele care constituie „alte încălcări”, ci le definesc generic ca fiind toate celelalte încălcări ale dispozițiilor lor ce nu sunt considerate expres ca infracțiuni grave și evidențiate exact ca atare. Anumite manuale militare naționale asupra legilor și obiceiurilor războiului din țări precum Marea Britanie, SUA, Elveția, Germania, Franța, consideră ca „alte încălcări” următoarele acte: mutilarea de cadavre, abuzul de drapel parlamentar, folosirea inadecvată a unor arme și metode de război prohibite, violarea unui acord de armistițiu, jaful, distrugerea nejustificată de bunuri culturale, utilizarea semnelor de naționalitate ale neutrilor, maltratarea adversarului care se predă ș.a. Ceea ce este esențial în diferențierea crimelor de război de abaterile disciplinare de drept internațional umanitar nu este numai calificarea ca atare a acestora de către legislația internațională și națională, ci și procedurile specifice care trebuie urmate de către comandanți în cercetarea și urmărirea penală ori disciplinară a subordonaților.

Obligațiile comandanților privind aplicarea procedurilor disciplinare în teatrul de război

Comandanții trebuie să-și exercite autoritatea disciplinară în orice condiții pentru a menține disciplina trupelor în special prin observarea, cercetarea și urmărirea încălcărilor grave ale dreptului internațional umanitar (DIU), instanțele penale internaționale considerând că ei au o îndatorire expresă de a-și exercita această autoritate; în caz contrar fiind responsabili pentru orice fapte ilegale ale subordonaților⁷. Adevărul este că sancțiunile disciplinare își pierd caracterul educațional și preventiv dacă autoritatea obligată să le aplice nu acționează atunci când regulile stabilite sunt încălcate; ele sunt astfel necesare pentru menținerea disciplinei militare dar și a autorității de comandă, fapt pentru care majoritatea sistemelor disciplinare naționale prevăd că un comandant are nu numai dreptul ci și datoria de a aplica sancțiuni pentru abaterile comise de subordonați, așa cum este cazul art. 2 din Decretul francez nr. 2005-794 din 15 iulie 2005 referitor la sancțiunile disciplinare aplicate personalului militar. De altfel, legătura dintre organizarea ierarhică disciplinată a forțelor armate și necesitatea respectării convențiilor de DCA este accentuată atât în instrumentele juridice internaționale (art. 1 din Protocolul II din 1977), cât și în regulamentele disciplinare naționale (spre exemplu, art. 10 și 11 din Legea germană privind statutul juridic al personalului militar). În aceste condiții, sancțiunile disciplinare reprezintă un factor de influențare semnificativ pentru respectarea DIU de către forțele armate.

Pe de altă parte, acțiunea disciplinară a comandanților în acest domeniu este importantă și pentru urmărirea penală a crime-

lor de război comise pe timpul ostilităților militare, mai ales că magistrații sunt adesea în afara teatrului de operații iar sancțiunile disciplinare pot evidenția realitatea comiterii unei violări grave a DCA și, în consecință, intervenția procurorului militar, astfel încât sancțiunile disciplinare pot deveni o primă etapă în acțiunea penală îndreptată contra „încălcărilor grave” ale DIU. Acesta este motivul pentru care instanțele penale internaționale consideră că acțiunea disciplinară reprezintă o minimă obligație a unui comandant direct care se confruntă cu o violare a legilor războiului, așa cum a fost cazul Tribunalului Penal Internațional pentru Ruanda, care a statuat că „în cazul absenței sancțiunii, responsabilitatea superiorilor se naște tocmai din inacțiunea acestora de a crea ori susține pentru persoanele aflate sub controlul lor un climat de disciplină și respect față de lege”⁸. Este, deci, logic ca un comandant să fie considerat responsabil dacă n-a sancționat încălcările DIU comise de subordonații săi, art. 87 din Protocolul I din 1977 precizând în acest sens că statele „trebuie să ceară oricărui comandant, care a aflat că subordonații săi ori alte persoane aflate sub autoritatea sa au comis sau vor comite o infracțiune (de DIU) să ia măsurile necesare pentru a împiedica astfel de violări, iar atunci când va fi cazul, să ia inițiativa aplicării unor sancțiuni disciplinare sau penale împotriva autorilor violărilor”; această obligație convențională a fost confirmată de mai multe sentințe ale Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie⁹ și are drept consecință tragerea la răspundere a celor care n-au inițiat măsurile disciplinare impuse, în baza art. 86 din același Protocol adițional I, care prevede explicit că încălcările DIU comise de către un subordonat „nu îi exonerează pe superiorii săi de responsabilitatea lor penală sau disciplină, după caz, dacă aceștia știau sau aveau informații care le permiteau să cunoască, în împrejurările respective, că acest subordonat comitea sau urma să comită o

astfel de încălcare, și dacă nu a luat toate măsurile practic posibile pentru a împiedica sau pedepsi această încălcare”.

Această omisiune de a iniția acțiunea disciplinară (ori penală) există și în dreptul intern al statelor, codificările naționale obligând superiorii ierarhici să denunțe infracțiunile comise de subordonați autorităților competente să le sancționeze; iar sancțiunea inacțiunii respective nu reprezintă o responsabilitate pentru fapta altuia (a subordonatului), ci pentru propria încălcare a îndatoririlor de serviciu, care obligă la măsuri de respectare a disciplinei în serviciul public respectiv. Pe această bază a prevederilor art.86 din Protocolul I din 1977 s-a ajuns la sentințe ale instanțelor penale internaționale care au urmărit, judecat și condamnat faptele superiorilor ierarhici care nu și-au îndeplinit responsabilitățile disciplinare¹⁰. Toate aceste cazuri au format o jurisprudență ce are ca punct de plecare cazul Hadzihasanovici, în care Tribunalul pentru fosta Iugoslavie a cercetat un comandant militar care a aplicat doar sancțiuni disciplinare într-o situație pe care instanța a apreciat-o ca fiind o „încălcare gravă” a DIU, ceea ce ar fi justificat sesizarea autorităților competente să decidă pedepse penale; era vorba de rele tratamente contra persoanelor protejate de convențiile de la Geneva, pentru care comandantul direct al făptașilor avea și responsabilitatea de a încuraja respectarea aplicării DIU și nu numai pe aceea de a impune sancțiuni disciplinare ca persoană autorizată în acest sens. Partea sentinței referitoare la rele tratamente nici n-a fost contestată de către inculpat, deși Camera de Apel a respins argumentul procurorului că prima instanță a aplicat greșit legea, concluzionând că recurgerea la sancțiuni disciplinare este suficientă pentru a-l degreva pe superior de obligația sa de a pedepsi crimele de jaf comise de subordonații săi; dimpotrivă, a considerat Camera de Apel, responsabilitatea comandanților direcți trebuie

analizată în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte, fără a-i disculpa dacă au aplicat numai sancțiuni disciplinare atunci când ar fi trebuit să inițieze și acțiunea penală, așa cum a fost și cazul comandantului Corpului 3 de armată al Bosniei-Herțegovina, găsit vinovat pentru că, în calitatea sa de comandant, a omis să ia măsurile necesare și rezonabile pentru a preveni omorul, a pedepsi alte ucideri și a preveni și (sau) pedepsi relele tratamente.

Concluzia este că atunci când subordonații săi comit violări ale DIU de o anumită gravitate, ca în cazul menționat anterior, comandantul nu se poate rezuma doar la aplicarea de sancțiuni disciplinare, ci trebuie să sesizeze instanța competentă din dreptul național pentru a se începe și acțiunea penală. Jurisprudența internațională a întărit considerabil legătura dintre acțiunea penală și cea disciplinară, ceea ce obligă statele să extindă obligațiile și responsabilitatea pe care sistemele lor juridice le prevăd pentru cei dotați legal cu autoritate disciplinară. Dacă magistrații pot fi departe de teatrul de operații, comandanții militari sunt mereu prezenți acolo unde se desfășoară acțiunile și instruirea lor în domeniul aplicării DIU poate fi esențială în respectarea de către subordonați a legilor și obiceiurilor războiului. Oricum, atât practica militară cât și cea judiciară confirmă în totalitate ideea că sancțiunile disciplinare au un impact deosebit asupra evitării crimelor de război, motiv pentru care tot mai multe state au realizat coduri disciplinare de drept al conflictelor armate.

Codificări disciplinare de drept al conflictelor armate

Analizele comparative ale sistemelor disciplinare și dreptului penal militar al statelor¹¹ descoperă fără dificultăți majore regulile comune ale acestora cu dreptul internațional umanitar al

conflictelor armate, ceea ce estompează deosebirile dintre dreptul intern și cel internațional în sensul descoperit de Hans Kelsen, pentru care dreptul internațional, considerat componentă a unei ordini de drept statale, este, din punctul de vedere al conținutului, același ca și dreptul internațional considerat ordine de drept supraordonată ordinii de drept statale¹². Această realitate apare ca perfect obiectivă din moment ce statele suverane au o libertate relativă cu privire la reglementarea faptelor internaționale ce interesează întreaga societate internațională, motiv pentru care atât statutul juridic al forțelor armate cât și regimul legal al metodelor și mijloacelor de război trebuie să se conformeze principiilor și normelor agreate în comun de toate statele prin intermediul convențiilor de DIU. Acesta este și motivul pentru care în definiția dată de art. 43 al Protocolului adițional I din 1977 forțelor armate se vorbește despre necesitatea ca armatele „să fie supuse unui regim de disciplină internă care să asigure, în special, respectarea regulilor de drept internațional aplicabile în conflictele armate”. Concluzia care se impune de la sine este că disciplina militară și sancțiunile disciplinare și penale reprezintă fundamentul comun atât al dreptului internațional, cât și al dreptului național al statelor referitor la forțele armate, de unde și asemănările evidente între diferitele sisteme disciplinare, din moment ce, pentru toate, sancțiunile disciplinare asigură conformitatea cu DIU a operațiilor militare.

Într-adevăr, studierea diferitelor codificări disciplinare militare statale ca și a sistematizării regulilor de DCA făcute de diverși autori ca responsabili ale diverselor trepte ierarhice, ne permite să identificăm nu numai o filozofie comună a ambelor sisteme, dar și categoriile de sancțiuni care le sunt identice, rezultat al difuzării universale a legilor și obiceiurilor războiului ca modalitate de menținere a disciplinei militare. Este mai mult decât evident că nu întotdeauna statele au avut această atitudine

față de relația dintre disciplină și dreptul războiului; spre exemplu, ca și în alte state, în România regulamentele disciplinei militare se focalizau în special pe îndeplinirea misiunilor, fără referiri directe și ample la regulile de comportament umanitar, care ar fi putut influența voința de a lupta și, de aceea, erau lăsate în seama lucrărilor de educație ostășească, astfel încât codificările penale și disciplinare evitau să se pronunțe asupra încălcării convențiilor de drept al războiului¹³. Treptat, după adoptarea reglementărilor umanitare din 1949 și, în special, în ultimele decenii, statele și-au armonizat legislația militară disciplinară cu dreptul conflictelor armate, astfel încât codificările disciplinare și penale mai recente au putut constata impactul pe care sancțiunile disciplinare și penale le au pentru conformarea militarilor cu regulile DIU.

O primă categorie de reglementări comune tuturor statelor care au proclamat domnia legii ca principiu de funcționare al sistemului lor de organizare militară se referă la abandonarea „iresponsabilității” militarilor pentru faptele de război și includerea în „datoria ostășească” nu numai a obligației de a lupta pentru îndeplinirea misiunilor de apărare națională ori colectivă, ci și a îndatoririi de a se conforma regulilor umanitare de comportament; această schimbare a responsabilității profesionale a personalului militar întărește, de fapt, principala obligație a militarilor de orice grad, aceea de supunere față de ordinele superiorilor și față de lege, legând-o însă de DIU la modul general prin îndatorirea specifică de conformare a comportamentului în luptă cu regulile umanitare ale convențiilor internaționale. Prevederi precum art. 8 din Legea statutului cadrelor militare din România, art. 11 din Legea statutului militarilor din Germania, art. 15 și 27 din Legea australiană din 1982 a disciplinei forțelor de apărare, art.7 din Regulile disciplinei militare adoptate în 1992 de

Bosnia-Herțegovina – și acestea sunt doar câteva exemple – se referă expres la interzicerea executării actelor contrare legilor, obiceiurilor războiului și convențiilor internaționale, ceea ce implică cu necesitate cunoașterea acestora prin instruire.

Altă categorie de reglementări comune sistemelor naționale actuale din domeniul disciplinei militare se referă la introducerea în codificările militare a sancționării superiorilor care ordonă îndeplinirea de către subordonați a unor acte manifest ilegale, ceea ce înseamnă că astăzi nu se mai tolerează comportamentul contrar DIU al oricărui comandanți, chiar dacă ar fi „justificat” de necesitatea militară de a obține victoria în luptă deoarece art.1 comun al Convențiilor de la Geneva obligă statele „să respecte și să facă să fie respectate” toate regulile înscrise în aceste instrumente, „în toate împrejurările”. Așa se face că același art.8 din Legea română a statutului cadrelor militare din 1995, la fel ca art.41 din Decretul lege din 1982 asupra Serviciului în armata Bosniei-Herțegovinei, ori Directiva franceză nr. 90/2006 precizează că personalului militar nu i se pot da ordine contrare legilor, obiceiurilor războiului și convențiilor internaționale. Mai mult decât atât, în codificările disciplinare militare ale unor state se menționează expres, pe lângă îndatorirea de supunere față de superiori, și aceea de neexecutare a ordinelor manifest ilegale, cum ar fi art.11 din Legea germană a statutului militarilor, ori art.8 și 122 din Instrucțiunile franceze de aplicare a Decretului din 2005 asupra disciplinei generale militare; această obligație de neexecutare a ordinelor ilegale este doar implicită acolo unde dreptul disciplinar conține măsuri sancționatorii pentru insubordonare ori refuzul de supunere față de ordinele legale, așa cum este cazul art. 27 din Legea australiană din 1982 privind disciplina forțelor de apărare, art.28 din Regulamentul kenian asupra forțelor armate, ori art.17 din Legea forțelor armate din

Singapore. Deși este dificil de implementat¹⁴, această regulă disciplinară se generalizează treptat în codificările militare ale tot mai multor state și se armonizează tot mai mult cu DIU deoarece statele actuale înțeleg să rezolve pe această cale contradicția ce exista altădată între militarul care dădea ordin și cel care îl executa, ambii având responsabilități de aplicare a legilor și obiceiurilor războiului.

Cea de-a treia categorie de reglementări comune codificărilor disciplinare naționale născute din implementarea DIU privește sancționarea relexor tratamente aplicate persoanelor protejate sau ultrajul demnității acestora, cum se realizează, de pildă, prin art.7 din Regulile disciplinei militare din 1992 din Bosnia-Herțegovina, art.126 din Legea din 1956 a armatei din Ceylon, ori art.28 din Legea forțelor armate din Singapore. Această specie de sancțiuni întărește regulile de DIU care interzic tortura, tratamentele degradante, crude și inumane sau violența sexuală atât în conflictele armate internaționale, cât și în cele fără caracter internațional, inclusiv prin activitatea instanțelor penale internaționale, oferind protecție tuturor acelor care nu participă sau nu mai iau parte la ostilități. În sfârșit, ultima categorie de reglementări comune sistemelor disciplinare statale are ca obiect prejudicierea prestigiului armatei prin săvârșirea de încălcări ale DIU, după cum rezultă din art.8 al Regulilor disciplinei militare din Bosnia-Herțegovina și art. 107 al Legii armatei din Ceylon; într-adevăr, se consideră în mod legitim că militarul care violează regulile fundamentale de DIU își discreditează și întreaga armată căreia îi aparține, astfel încât, spre deosebire de trecutul nu prea îndepărtat, devine clar că îndeplinirea misiunilor militare nu mai poate fi o justificare pentru încălcarea dreptului războiului, restabilindu-se echilibrul dintre necesitatea militară și principiile umanitare consacrate prin convențiile juridice internaționale.

nale.

Ceea ce ne interesează în special în acest studiu este să știm dacă dreptul disciplinar militar are un rol mai special în asigurarea respectării DIU, dincolo de aspectele generale avute în vedere în legătură cu „încălcările grave”, care sunt crime de război și antrenează dreptul penal militar. Potrivit art. 86 din Protocolul I statele se angajează să ia măsuri în situațiile de „încălcări grave” dar, în plus, trebuie să facă să înceteze toate „celelalte încălcări” ale instrumentelor juridice de DIU, care ar rezulta dintr-o misiune ce contravine unei obligații asumate prin aceste instrumente; această ultimă parte a angajamentului statal ne arată că sancțiunile disciplinare pot fi utilizate cu succes de către comandanți pentru a opri, a limita și chiar a reprima violările care nu constituie crime de război, comentariile specializate la art. 86 precizând că, pe lângă măsurile disciplinare, putându-se iniția și o acțiune de urmărire penală în dreptul intern a acestor „alte încălcări”. Iată de ce, în opinia noastră, dreptul disciplinar poate acoperi toate obligațiile asumate de state prin ratificarea instrumentelor de DIU, totul depinzând de voința acestor state și de cultura disciplinară umanitară promovată de comunitatea internațională, astfel încât între DIU și dreptul disciplinar să nu existe opoziție, ci complementaritate.

Se știe că sancțiunile au, în general, atât un rol educativ cât și unul constrângător. Rolul educativ al sancțiunilor disciplinare constă în încurajarea tuturor militarilor de a-și asuma responsabilitatea de a respecta regulile juridice impuse de societate membrilor forțelor armate și trebuie să se limiteze la ceea ce e necesar ca personalul să înțeleagă că a greșit și că e nevoie să-și schimbe comportamentul; din această cauză, procedurile de acțiune disciplinară insistă pe circumstanțierea proporțională a sancțiunilor, plecându-se de la ideea că uneori, pentru abateri de

mai mică gravitate, cauzate de neglijență și nu de intenție, este suficient să se dea un avertisment, muștrare sau o sancțiune cu suspendarea executării¹⁵. Pe de altă parte, rolul constrângător al sancțiunii este de a-l determina pe militar să suporte consecințele faptelor sale, ca o avertizare pentru întregul personal aflat sub autoritatea disciplinară a comandanților că respectarea disciplinei este obligatorie și nu facultativă, scop în care sancționarea trebuie să fie justă dar suficient de severă, până la consemnare ori arest, iar procedura trebuie să fie implementată cu celeritate.

Sancțiunile disciplinare militare au și ele roluri educative și constrângătoare în asigurarea respectării DIU, probabil cu un impact mai mare dacă drepturile celui sancționat sunt respectate cu ocazia acțiunii disciplinare; ceea ce înseamnă că trebuie părăsită rigiditatea formală tradițională a procedurilor militare și aplicarea prin analogie a drepturilor procesuale acordate de instanțele judiciare, cum ar fi dreptul acuzatului la accesul la propriul dosar disciplinar, dreptul de a se apăra dând explicații privind faptele ce-i sunt reproșate, dreptul de a apela la superiorii ierarhici ai comandantului care-l anchetează¹⁶. Organizarea legitimă a unei proceduri disciplinare care să se apropie de standardele unui proces just este cu atât mai necesară în cazul operațiilor militare internaționale de menținere a păcii și securității regionale și globale, caz în care drepturile disciplinare nu se transferă comandamentelor multinaționale, ci rămân tot în sarcina statelor care au furnizat contingentele naționale pentru forța respectivă, deși comandanții de forțe multinaționale pot iniția orice investigație disciplinară¹⁷.

Concluzia pe care o putem desprinde din studierea acțiunii disciplinare în cazul încălcării normelor de DIU este că la momentul actual, scopul dreptului disciplinar militar al statelor este compatibil cu asigurarea respectării legilor și obiectivelor

războiului, eficacitatea acestei relații depinzând, în primul rând și în cea mai mare măsură, de comandanții direcți, care sunt responsabili nu numai de implementarea disciplinei militare stricte, necesară îndeplinirii sarcinilor primite de structurile militare, dar și de conformarea cu limitările și restricțiile juridice ale operațiilor militare stabilite prin instrumentele de DIU. Acest deziderat este posibil în România nu numai prin declararea constituțională a principiului statului de drept, ci și prin modificarea substanțială a procedurilor disciplinare în ultimii ani. De altfel, doctrina românească de drept administrativ respingea încă în 1942, cu argumente solide, atât concepția civilistă a răspunderii, cât și teoria echității ori a riscului serviciului, adoptând, după o analiză atentă și judicioasă a fenomenului administrativ, în care serviciile publice organizate au de îndeplinit fiecare cu scop bine determinat, teoria relei funcționări a serviciului public ca fundament al răspunderii administrației pentru daune;¹⁸ ca și azi, în documentele UE referitoare la dreptul cetățenilor la o bună administrare, parte componentă a bunei guvernări, era și atunci vorba de o rea funcționare a serviciului public ori de câte ori acesta comite acte ilegale, lucrează cu incompetență sau cu deturnare de putere, ori, în sfârșit, acționează cu neglijență, cu neprevădere, din eroare, cu omisiune, comite o culpă astfel încât pricinuieste daune care n-ar fi fost produse dacă funcționarea serviciului ar fi fost normală și legală. Ceea ce este valabil și pentru marele serviciu public al apărării naționale executat de către forțele armate, care are obligația să funcționeze nu numai pe baza dreptului național, ci și a celui internațional. Și în DIU s-a depășit azi etapa în care răspunderea pentru încălcarea normelor sale putea fi justificată de rațiuni de stat ori de necesitatea militară, înlocuite cu principiul răspunderii individuale a comandanților și subordonaților lor pentru toate faptele comise, astfel încât acțiunea discipli-

nară își aduce o contribuție deosebită la respectarea legilor și obiceiurilor războiului.

BIBLIOGRAFIE:

Iorgovan Antonie – *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Editura AleBeck, București, 2002.

Degeratu C., Zamfir C., Șerban F., Șușu A. – *Executarea ordinului militar*, Editura Militară, București, 1999.

Dragoman Ion – *Actele autorităților militare*, Editura Lumina Lex, București, 2003.

Kelsen Hans – *Doctrina pură a dreptului*, Humanitas, București, 2000.

NOTE:

¹ A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Editura AleBeck, București, 2002, p. 362.

² Ca și dreptul penal militar, procedura penală militară ori dreptul administrativ militar, dreptul disciplinar militar a făcut obiectul studiilor unor ofițeri de justiție în perioada antebelică, vezi V. Chiru, *Drept disciplinar militar elementar*, 1935.

³ C. Degeratu, C. Zamfir, F. Șerban, A. Șușu, *Executarea ordinului militar*, Editura Militară, București, 1999, p. 9.

⁴ I. Dragoman, *Actele autorităților militare*, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 102.

⁵ Definiție cuprinsă în Anexa 1 Glosar la Regulamentul disciplinei militare, publi-

cat în Mon.Of. nr. 187/2009.

⁶ Divizarea infracțiunilor în crime și delikte se fundamentează pe pericolul social diferit și are consecința unor pedepse mai mici pentru delikte.

⁷ Céline Renaut, *The Impact of Military Disciplinary Sanctions on Compliance with International Humanitarian Law*. In „International Review of the Red Cross”, vol. 90, No. 870, June 2008, p.319.

⁸ Procurorul c. Bagilishema, ICTR-95-1A-T, Judecata, 7 iunie 2001, par.50.

⁹ Procurorul c. Hadzihasanovic, IT-01-47-T, Judecata, 15 martie 2004, par.176.

¹⁰ Procurorul c. Kordic și Cerkez, IT-95-14/2 T, Judecata, 26 februarie 2001, par.441; Procurorul c. Strugar, IT-01-42-T, Judecata, 31 ianuarie 2005, par.374; Procurorul c. Blaskic, IT-95-14-T, Judecata, 3 martie 2000, par.734.

¹¹ Analiza realizată de Celine Renaut, anterior citată, a avut în vedere sistemele penale și disciplinare din 18 state, între care Argentina, Bosnia și Herțegovina, Canada, Franța, Germania, Kenya, Elveția, Ucraina, SUA și Zambia.

¹² Hans Kelsen, *Doctrina pură a dreptului*, Editura Humanitas, București, 2000, p.399.

¹³ Codurile penale militare antebelice nu conțineau infracțiunile prevăzute de convențiile în vigoare de drept al războiului dar, în schimb, operele doctrinare și manualele militare ostășești făceau referiri pertinente la acestea.

¹⁴ Mai multe amănunte în I. Dragoman, C. Militaru, *7 studii de drept internațional umanitar*, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 203 și Jacques Verhaegen, *Refusal to obey orders of an obviously criminal nature: providing for a procedure available to subordinates*, International Review of the Red Cross No. 845, May 2002, p. 35.

¹⁵ Reglementări de acest gen se găsesc și în dreptul disciplinar român dar și al altor state, cum ar fi, de ex., Ghidul francez pentru uzul autorităților investite cu putere disciplinară, anexă la Directiva nr. 90/2006 deja citată anterior. Și în România ar fi utilă redactarea unui Manual de cercetare disciplinară și penală a militarilor care încalcă regulile juridice naționale și internaționale.

¹⁶ Cerința unei acțiuni disciplinare corecte rezultă și din Recomandările Subcomisiei ONU pentru promovarea și protecția drepturilor omului, UN Doc.E/CN.4/2006/58 din 13 ianuarie 2006. Vezi și E. Lambert Abdelgawad (ed), *Jurisdictions militaires et tribunaux militaires d'exception en mutation: perspectives comparées et internationales*, Editions des archives contemporaines, Paris, 2008.

¹⁸ UN Department of Peace Keeping Operations, *Directives for Disciplinary Matters Involving Military Members of National Contingents*, DPKO/MD/03/00993.

¹⁹ Anibal Teodorescu, *Teoria răspunderii administrației pentru daune*, Institutul de Arte Grafice „Marvan”, SAR, București, 1942.

Terorismul și lumea a treia (3)

LOCOTENENT BOGDAN RĂDULESCU

(urmare din nr. 3/2010)

Societatea islamică și construcția socială

Văzută drept o caracteristică a mediului internațional de securitate, creșterea numărului de conflicte cu natură etnico-religioasă din ultimele decenii a dus la o abordare mai atentă a acestui domeniu. Desfășurarea unor astfel de conflicte a dus la însușirea de către comunitatea internațională a unor „lecții învățate”, ceea ce a permis dezvoltarea unor strategii care să aibă ca obiect rezolvarea conflictelor existente, dar și îndepărtarea cauzelor ce duc la apariția stărilor de instabilitate de origine culturală. În acest sens, se derulează inițiative în ceea ce privește identitatea culturală a grupurilor etnice și religioase, la nivel regional și internațional, prin împărtășirea valorilor comune, pentru a se forma o bază solidă care să ajute la construirea unei culturi a

toleranței, atât de necesară promovării unui climat de stabilitate.

Relația complexă și contradictorie dintre globalizare și terorism global se conturează ca principal fenomen modelator al cadrului de analiză în era post-Război Rece. Este o constatare paradoxală aceea că extinderea la scară mondială și creșterea magnitudinii actualului fenomen terorist (fundamentalist-islamic) au fost stimulate de globalizare, iar acum tocmai terorismul s-a transformat în principala amenințare la adresa acesteia.

Terorismul global depinde de succesul globalizării. De fapt, el poate fi considerat drept unul dintre efectele inevitabile generate de globalizare. Una dintre axiomele globalizării afirmă că acest proces este nu numai inevitabil, ci și ireversibil. Dacă este așa și dacă, într-adevăr, globalizarea favorizează extinderea terorismului, atunci terorismul a devenit o fatalitate a timpurilor noastre.

În acest caz, s-ar impune încetarea studierii fenomenului ca obiect al economiei politice internaționale, și a terorismului, ca obiect al politicii externe sau de securitate națională, și integrarea celor două într-o disciplină distinctă.

Realitățile globalizării produc o erodare accentuată a clasei politice în fața propriului electorat. „Majoritatea cetățenilor consideră noua situație ca fiind creată de acțiunile propriului guvern prin deschiderea frontierelor, negocierea acordurilor economice, legislație în domeniul imigrației etc.”¹

S-a ajuns, astfel, la situația paradoxală, opusă acestor deziderate, în care „... Cetățenii se mobilizează de-a lungul unor noi linii de clivaj, iar în multe state avansate au apărut noi tabere politice organizate în jurul unor programe privind reîntărirea controlului frontierelor naționale”². Asemenea curente politice se regăsesc în toată lumea dezvoltată și nu este greu de observat că sunt alimentate de temerile pentru viitorul propriei prosperități și

de o anumită distanțare a așteptărilor de securitate ale cetățenilor de cele ale statului în care trăiesc. De asemenea, nu mai poate fi ignorată nici influența acestor curente în viața politică.

Dimensiunea politică a securității este influențată de migrație și prin aceea că nu numai conflictele politice determină apariția unor fluxuri de refugiați, ci și refugiații creează conflicte politice. Pe de o parte, prin recunoașterea statutului de refugiat unor persoane, țara de destinație admite faptul că țara de origine are un regim politic ce practică persecuția și opresiunea, rezultând tensiuni între cei doi actori. Pe de altă parte, în țările de destinație, refugiații pot crea probleme de securitate prin angajarea în mișcări de opoziție la adresa guvernelor țărilor de origine sau chiar în rețele teroriste transnaționale.

Este evident că, din această perspectivă, se pot face corelații între dimensiunea militară a securității și migrația internațională, tot în termeni de refugiați și azilanți. Implicațiile migrației asupra dimensiunii politice pot deveni cu ușurință efecte ale acesteia asupra dimensiunii militare a securității, tensiunile dintre țara de origine și cea de destinație, precum și acțiunile rețelelor teroriste putând căpăta caracteristici militare pregnante.

De asemenea, conflictele armate constituie o cauză majoră a apariției fluxurilor de refugiați, în special. În același timp, poate fi indusă și migrația forțată, cu scopul de a slăbi resursele umane ale părților implicate în respectivul conflict armat. Toate dimensiunile securității sunt inter-relaționate și, de aceea, impactul migrației internaționale asupra lor, dar și influența acestora asupra fenomenului menționat nu se pot analiza separat, ci în corelație.

Edificarea unei noi arhitecturi de securitate, la baza căreia se află încrederea și cooperarea internațională, democrația și economia performantă, asigurarea și respectarea drepturilor omului,

concomitent cu promovarea și afirmarea valorilor naționale, nu este un proces utopic, aflat în sfera virtualului, ci se dovedește a fi unul perfect viabil și realizabil, dar care solicită aranjamente și demersuri politice specifice, angajarea unor importante resurse economice și financiare, într-o perioadă de timp mult mai lungă decât se preconiza inițial. De aici rezultă că este nevoie de timp, chiar de foarte mult timp, pentru a se pune în operă și consolida o arhitectură de securitate viabilă.

După petrol, al doilea surplus pe care arabii l-au dau lumii a fost populația. Acum patruzeci de ani evoluția demografică a lumii arabe a surprins Occidentul. Astăzi se vorbește tot mai mult de o „implozie demografică” a țărilor islamice. Doar în ultimii opt ani, în Arabia Saudită rata fertilității (numărul mediu de copii născuți de o femeie pe parcursul vieții) a scăzut de la 6,3 la 3,89; în Egipt de la 3,15 la 2,72, iar unele țări se situează sub media mondială (EAU, Iordania, Qatar). Se pare că din 2009 sporul natural al SUA va fi mai mare în cifra absolută decât al țărilor arabe la un loc (peste patru milioane de americani s-au născut în 2008).

Procesul din ce în ce mai dinamic al schimburilor transfrontaliere de bunuri (comerț), investiții, finanțe, tehnologii, idei, culturi, valori sau oameni, urma să influențeze direct sau indirect viitorul statelor de pe această planetă, influențându-le atât bogăția, cât și securitatea. Doar la un an după această reuniune, omenirea avea să fie confruntată cu primul război al globalizării, declanșat de SUA împotriva terorismului global în urma atacurilor asupra New York-ului, World Trade Center și Washington, Pentagon. O minoritate nereprezentativă numeric pentru lumea islamică dar reprezentativă ca agresivitate și mai ales extrem de inteligentă în a înțelege puterea tehnologiei, accesibilitatea ce i-a fost oferită de aceeași globalizare și, nu în ultimul rând, vul-

nerabilitățile lumii occidentale, aveau la 11 septembrie 2001 să schimbe America. Schimbând America, teroriștii aveau să schimbe soarta lumii și să-l facă pe fiecare dintre noi dependent de viitorul acestei globalizări. Interdependența era la apogeu și căpăta valoare individuală.

Mișcarea anti-globalizare este caracterizată, în primul rând, prin diversitate, atât doctrinară, cât și tactică și acționară. De aceea, este imposibil să vorbim de o ideologie a acestor mișcări. Ele adoptă o serie întregă de teme referitoare la drepturile omului, ecologism, drepturile animalelor etc. Totuși, ideologia dominantă pentru majoritatea activiștilor anti-globalizare o reprezintă o formă fluidă a anarhismului. Ei sunt dispuși să accepte economia politică a marxismului, susțin organizarea bazată pe comunități mici, însă nu exclud grupurile mari, privesc cu suspiciune orice structură de autoritate, în special statul, însă nu neagă în totalitate nevoia de putere statală, în anumite grade și forme. Mișcarea de *identificare a țintelor*, deși are o serie întregă de producții intelectuale originale, nu se poate defini printr-o ideologie unitară, ceea ce îi leagă fiind mai degrabă obiectivele comune, sau mai bine spus, „țintele comune“. Activismul mișcărilor antiglobalizare este orientat, în principal, împotriva big businessului – puterea corporațiilor multinaționale, și, în al doilea rând, împotriva acordurilor globale asupra creșterii economice. Acuzațiile privind exploatarea și abuzurile asupra drepturilor omului au apărut încă de la jumătatea anilor '90, atunci când o serie de corporații cu un brand puternic, precum Nike, Gap, Starbucks, au fost acuzate de interzicerea sindicalizării, de condiții de muncă exploatare și practici de folosire a muncii copiilor, la scară globală. Printre alte multinaționale au fost enumerate McDonalds, Shell Oil și Monsanto. Lista de acuzații cuprinde un spectru larg, mergând de la plata unor salarii foarte mici, lipsa asi-

gurărilor de sănătate, distrugerea ecosistemelor și a pădurilor tropicale, până la folosirea de pesticide, producția de alimente modificate genetic, violarea drepturilor animalelor, terminând cu asocierea cu regimuri politice violente și represive. Aceste acuzații continuă și în prezent, însă lor li s-au adăugat demonstrații împotriva Organizației Mondiale a Comerțului, Fondului Monetar Internațional și Băncii Mondiale. Din perspectiva militanților antiglobalizare, aceste instituții netezesc drumul puterii corporațiilor multinaționale, ceea ce face ca, treptat, guvernele statelor să devină progresiv, în plan internațional, mai puțin importante decât instituțiile economice globale și de eforturile acestora de a direcționa și lărgi creșterea economică. Activiștii sunt însă destul de divizați în pozițiile lor. Cea mai mare parte sprijină restructurarea corporațiilor în sensul creșterii responsabilității și transparenței; un segment mai mic al acestei mișcări, deși sprijină aceleași obiective, dorește dispariția totală a structurilor globale, inclusiv a OMC-ului. O altă direcție de atac, în afara corporațiilor multinaționale și a instituțiilor internaționale de schimb, o reprezintă capitalismul însuși, considerat a fi principalul vinovat pentru ignorarea nevoii de bunăstare a indivizilor, pentru distrugerea diversității culturale și a planetei în goana pentru creștere economică și profit. Principala caracteristică a acestor mișcări este diversitatea. Ele reunesc mai multe generații (însă cei mai mulți militanți sunt tineri), diferite clase sociale și categorii ocupaționale și mai multe teme politice. Pentru cele mai multe dintre grupurile care participă la demonstrațiile antiglobalizare, globalizarea nu este un scop în sine, ci doar un mijloc în vederea atingerii unui alt scop. Practic, participarea mai multor grupuri cu interese comune duce la crearea unei organizări puternice, important factor de auto-identificare pentru membrii diferitelor mișcări și de identificare în opinia publică. Protestatarii reprezintă un spectru

larg de cauze și scopuri – ecologiști, activiști pentru drepturile animalelor, membri de sindicat, apărători ai drepturilor omului, anarhiști. Însă, cu excepția câtorva organizații mari, bine cunoscute, numele și titlaturile grupurilor implicate nu spun nimic. Sunt doar organizații mici, cu un număr mic de membri, formate strict pentru nevoi de moment, care își schimbă numele frecvent, sau sunt localizate în anumite regiuni; în multe cazuri, membrii anumitor grupuri sunt simultan suporteri ai mai multor cauze. Mult mai importante decât organizarea sunt cauzele și motivațiile care îi animă pe acești militanți. În funcție de acestea, se pot face estimări în ceea ce privește tipul de protest pe care îl vor genera. Dintre cele mai cunoscute organizații și cauze prezente în demonstrațiile antiglobalizare fac parte: AFL-CIO, care acționează în numele intereselor sindicale; People for Ethical Treatment of Animals (PETA) – unul dintre cele mai importante grupuri de apărare a drepturilor animalelor. Rainforest Action Network, Earth First! și Sierra Club sunt printre cele mai bine cunoscute organizații ecologice, în vreme ce Global Exchange, Direct Action Network, Nader's Group și Global Trade Watch militează pentru apărarea drepturilor omului. Printre grupurile militante care au făcut deseori apel la violență se numără Third Position, Black Bloc, Anarchist News Service, Black Army Faction și Anarchist Action Collective, care se revendică de la mișcarea anarhistă și care își legitimează deseori acțiunile violente prin doctrina de sorginte anarhistă a acțiunii directe și propagandei prin fapte. În funcție de evenimentul care a determinat protestul, la demonstrațiile antiglobalizare participă, în număr semnificativ, organizațiile sindicale. Un astfel de exemplu este demonstrația de la Seattle, din noiembrie 1999, atunci când agenda Organizației Mondiale a Comerțului a cuprins numeroase referiri la condițiile de muncă, unde sindicatele contribuie masiv nu doar la proteste-

le de stradă, ci și la organizarea și finanțarea lor.

În vreme ce diversitatea a contribuit la modernizarea și întărirea protestelor și demonstrațiilor, noile tehnici și tehnologii, colective și individuale, au schimbat radical înfățișarea activităților protestatare. Cel mai mare impact îl are Internetul, datorită faptului că permite organizatorilor să aranjeze foarte repede și ușor demonstrațiile și protestele la nivel planetar. Indivizi și grupuri sunt capabili, prin intermediul acestui mijloc, să stabilească date, să împărtășească experiențe, să accepte responsabilități, să asigure logistica necesară, să coordoneze nenumărate activități, imposibil de întreprins la fel de repede și eficace în trecut. Demonstrațiile internaționale pot fi organizate la aceeași dată, astfel că o serie întregă de proteste au loc concertat, în diverse locuri. Internetul a oferit un nou suflu filosofiei anarhiste, permițând comunicarea în lipsa unui centru de comandă și coordonarea cu un minimum de resurse și birocrăție. Organizarea protestelor propriu-zise se face cu câteva luni înainte, fiecare din micile grupuri participante asumându-și o anumită sarcină, de la furnizarea locurilor de cazare pentru demonstranți, până la mâncare și transport. Dintre manierele de protest, cele mai importante sunt cele întreprinse cu violență, în care au loc atacuri asupra proprietății sau asupra reprezentanților autorităților – poliție în special, și tehnica numită *reclaim the streets* (după numele organizației care a folosit-o inițial), care transformă demonstrațiile în adevărate spectacole ambulante. Mișcările antiglobalizare reprezintă una dintre cele mai moderne forme de manifestare politică și, deși șansele de instituționalizare sunt minime (date fiind principiile mișcării), potențialul acestor mișcări este, paradoxal, foarte mare, în contextul unei lumi globale.

Dar imensa fost-numita „lume a treia” – căreia căderea comunismului i-a răpit doar numerotarea, dar nu i-a schimbat cu

nimic condiția – rămâne marea problemă pentru capitalul internațional. Valul antiamerican și antiglobalizarea, incluzând naționalizări și chiar proiecte socialiste, din America Latină, nu este privit cu suficientă luare aminte prin cabinetele marii finanțe mondiale. Din interese politice pe termen scurt – care, din păcate, par a transcende pe cele pe termen lung – atenția se concentrează asupra lumii musulmane și teroriștilor provenind din această lume. Părând a fi călare pe situația lumii, capitalul internațional nu se arată dispus să tragă învățăminte. Insuccesele în combaterea terorismului dovedesc clar că împotriva săracilor – năpăstuiți nu doar de soartă, dar și de globalizare – nu poți lupta nici cu arme nucleare, nici cu cele mai sofisticate tehnologii, căci săracii n-au de fapt ce pierde!”³.

Dar lipsa unui sistem economic performant și demografia în declin nu sunt, în sine, un *casus belli* între civilizații. În schimb, asaltul cultural occidental este. Coca-Cola, MTV, blue jeans, filmele popcorn, exaltarea libertății individului și democrația sunt adevărații dușmani. Dacă islamul era reformat din timp sau dacă exista cadrul istoric care să permită acum o reformă care să poată fi interpretată altfel decât ca o erezie, integrarea islamului în modernitate era ușor realizabilă. Dar incapabil să se reformeze, Islamul se vede acum în postura de a fi desacralizat de asaltul cultural occidental iar societatea islamică se vede fără șanse în fața emancipării sociale occidentale. Traian Ungureanu specifica faptul că „disperarea culturală motivează, de la un cap la altul, violența islamică. Islamul va fi ajuns de cultura de masă, iar cultura de masă nu iartă.” Numai religia poate face acest lucru pentru că religia transcende societatea, normele internaționale, sistemele economice și culturale. Iar islamiștii justifică islamismul, redefinind valorile islamului. Lumea islamică, tot mai izolată și mai săracă, cu perspective de capitulare în fața „invaziei” cultu-

rale occidentale, ia pietre în mână și se lansează în delir religios. Ca toate sistemele totalitare/naționaliste cunoscute până acum de istorie, și islamismul e o reacție la o presiune externă sau o „reacție greșită la iminența schimbării” (Traian Ungureanu). Mecanismul nu a fost greu de găsit – reinterpretarea Coranului: se reinterpretează regulile și necesitatea aplicării lor cu strictețe, se schimbă profeții, se găsesc noi permise pentru a justifica fapte aflate în afara accepțiunii morale, generale sau islamice. Religia poate să facă din alb negru și poate transforma o crimă într-un martiriu. Devin fundamentaliști-extremiști.

Vom încheia cu opiniile unui specialist român care a studiat problema globalizării, opinii ce lasă drum liber discuțiilor, interpretărilor și concluziilor fiecăruia dintre noi:

„Pe masa de biliard a lumii, mișcarea bilelor, recte a țărilor, pare să se desfășoare după reguli precise. Tendința se impune acum accelerat. Chiar dacă se crede că hazardul dă substanță jocului, realitatea de azi infirmă acest lucru. Traseele bilelor sunt minuțios stabilite, și nici întâmplarea nu are șanse de a le schimba”⁴.

„Problema gravă constă în faptul că România nu a reușit să-și formeze o elită economică, să aibă, cu alte cuvinte, agenți versați în procesele piețelor integrate, practic actori ai globalizării”⁵.

Tot mai multe strategii și planuri pentru prevenirea și contracararea acestora prevăd măsuri de cooperare care transcend granițele naționale, în condițiile în care statele democratice au ajuns la concluzia că securitatea fiecăruia depinde de securitatea tuturor celorlalți, într-o lume interdependentă, care are de protejat și apărât o serie de valori, principii și interese fundamentale, comune.

Astfel, se poate aprecia că, pe măsură ce riscurile și amenințările tind să se globalizeze, pe măsură ce vectorii propagatori ai unor amenințări (crima organizată și rețelele teroriste) se structu-

rează și își uniformizează tehnicile și procedeele de acțiune ilegală, devine tot mai pregnant efectul de conștientizare a necesității unor forme de identificare, analiză, prevenire și acțiune concertată de contracarare, într-un mediu de securitate flexibil, caracterizat de cooperare, schimb de informații și interoperabilitate la diverse niveluri instituționale, efect și necesitate a globalizării.

Așa cum sublinia Thomas Eriksen⁶, datorită ultimelor evoluții pe scena internațională, în special în ceea ce privește dezvoltarea proceselor de globalizare, s-a observat faptul că etnia și naționalismul par incompatibile cu timpurile moderne, și vor dispărea treptat, pe măsură ce construcția „satului global” devine din ce în ce mai concretă.

(continuare în nr. 1/2011)

Note:

¹ Suzanne Berger, *Globalization and Politics*, MIT IPC Globalization Working Paper 00 – 005, p.17.

² *Ibidem.*

³ Ilie Șerbănescu, *Globalizare cu sens unic*, în: “Revista 22”, 30 martie 2007.

⁴ Martin H.P., Schumann H, *Capcana globalizării*, Editura Economică, București, 1999, p. 287.

⁵ *Ibidem.*, p. 292.

⁶ Eriksen, Thomas Hylland, *What is Ethnicity?*, in: “Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives”, London, UK: Pluto Press, 1993, pp.1-17.

Problematika securității globale în contextul transformărilor actuale din mediul internațional (7)

ING.DR.MARIANA ANCUȚ

Organizații și inițiative de securitate regionale și globale

Potrivit unei definiții dată de Maurice Duverger instituțiilor sociale, acestea sunt „modele variate de relații care servesc drept tipare pentru relații concrete. Din această cauză, asemenea relații sunt stabile, durabile și coezive”¹. Pe de o parte, se poate observa că semnificația acordată de Duverger termenului îi permite cercetătorului să îl aplice într-o mare varietate de situații. Din alt punct de vedere însă, sfera largă a noțiunii afectează conținutul acesteia, întrucât nu identifică relațiile cărora li se aplică, cum se recunosc aceste modele etc. Ca știință a socialului, relațiile internaționale păstrează elementele fundamentale acordate înțelesului termenului, aplicându-le specificului acestui dome-

niu. „Instituțiile sunt văzute drept seturi de reguli și practici care prescriu roluri, constrâng activitatea și modelează așteptările actorilor. Instituțiile pot include organizații, agenții birocratice, tratate și acorduri, precum și practici informale pe care statele le acceptă ca liant. Balanța de putere în sistemul internațional este un exemplu de instituție”². Pentru această disciplină, actorii sunt preponderent statele, dar nu exclusiv – actor putând fi orice participant cu relevanță într-o situație dată în viața internațională. Trebuie notat faptul că termenul de „instituții” a avut anumite dificultăți în a se impune în discursul cercetătorilor relațiilor internaționale, cele mai frecvente substitute fiind „organizațiile” și „regimurile”. În ceea ce privește „organizațiile”, acestea sunt considerate la ora actuală a fi acele instituții care sunt transformate în „agenții” – au personal, buget etc. O organizație se poate baza în funcționarea sa pe mai multe instituții – spre exemplu, numai în ceea ce privește dimensiunea de securitate a Națiunilor Unite, se poate observa că aceasta funcționează simultan pe baza logicii specifice unui concert de putere (pentru orice acțiune decisă de Consiliul de Securitate este nevoie ca niciunul dintre cei cinci mari învingători din Al Doilea Război Mondial să nu se opună în mod explicit), și pe cea a securității colective (atacul împotriva unuia dintre membrii organizației este considerat a fi un atac împotriva tuturor). Un alt aspect care trebuie notat este faptul că, prin influența pe care o exercită, organizațiile internaționale devin actori de o natură diferită de cea a celor statale. Ca diferență specifică, ne putem referi chiar la definiția de mai sus a instituțiilor: balanța de putere este o instituție, dar nu și o organizație – se poate organiza doar un talger al balanței, nu întregul mecanism (NATO în Războiul Rece). În plus, orice organizație dezvoltă o viață proprie, putând fi privită ca mediu de socializare, ca birocrății etc. care funcționează de multe ori după o logică

diferită de cea a statelor-membre, care-i alocă resurse și care nutresc așteptări față de rezultatele activității respectivei organizații. Se poate observa că termenul „instituție” s-a impus în vocabularul studiilor de profil în urma dezvoltării acestora. Acceptarea sa a fost necesară pentru a se marca diferența specifică față de alte concepte, precum cel de „regim”, care a căpătat în timp un înțeles particular. O reformulare a definiției, cu un accent pe cele ale securității internaționale, este oferită ulterior de Wallender, Haftendorn și Keohane. Acești trei autori afirmă că instituțiile internaționale ar fi „seturi de reguli persistente și conectate, deseori adoptate de organizații (*affiliated with*), care operează peste granițele internaționale. Instituțiile variază de la convenții (precum suveranitatea) la organizații formale (precum NATO). Instituțiile de securitate sunt proiectate să protejeze integritatea teritorială a statelor în fața utilizării forței militare de către adversari; să păstreze autonomia statelor împotriva efectelor politice ale amenințării unei asemenea forțe; să prevină apariția situațiilor care ar putea pune în pericol interesele vitale ale statelor, așa cum acestea singure le definesc”³.

În mediul actual de securitate, când procesul de globalizare este în plină ascensiune (dacă ar fi să ni-l imaginăm ca un grafic), instituțiile și organismele de securitate, indiferent de aria de influență și interes a acestora, se confruntă cu conflicte și crize a căror modalitate diferită de rezolvare atrage permanente critici. Interesant este faptul că aceste critici vin atât din partea celor care asociază prevenirea conflictelor cu crearea unui sistem de securitate colectivă, din partea celor care asociază această prevenire cu amestecul de ingerință în treburile interne, dar și din partea celor care asociază conceptele de prevenire, respectiv de gestionare a crizelor, cu posibila folosire a forței militare pentru menținerea sau restabilirea păcii. Iar critica se referă la măsura în

care este realizabil un sistem de apărare colectiv și, mai ales, la măsura în care el este dorit.

Pornind de la această premisă, realizarea dezideratelor instituțiilor și organismelor de securitate se va putea atinge doar în momentul în care aceste structuri interacționează în mod real și nu doar diplomatic, când interesul global primează celui național/personal.

Lipsa cu desăvârșire a măsurilor eficiente, lucru recunoscut de întreaga lume politică și militară în ciuda declarațiilor și a campaniilor publicitare de miliarde de dolari, a făcut ca toate organizațiile internaționale ce apăruseră în perioada conflictului est-vest să-și reconsidere nu numai poziția, dar și statutul sau scopurile și strategiile. Unele din ele au dispărut, cum a fost cazul Tratatului de la Varșovia sau a CAER-ului, altele au supraviețuit prin reconsiderarea politicii lor, cazul Grupului de la Vișegrad, creat în 1990, care a coordonat relațiile externe ale Cehoslovaciei, Poloniei și Ungariei, prin promovarea unor politici comune și sprijinind eforturilor lor de integrare europeană. Alte exemple sunt: Comunitatea Statelor Independente, Organizația Cooperării la Marea Neagră, Consiliul Baltic, Inițiativa de Cooperare în Europa de sud-est etc.

Problema care au ridicat-o aceste organizații a fost că șovăielile și discuțiile inutile privind împărțirea responsabilităților, a sarcinilor de îndeplinit sau a modificărilor care trebuiau operate în cadrul uneia dintre ele au dus la crearea unei concurențe între ele, cu efecte deseori nefaste pentru securitatea statelor din zona centrală și est-europeană. Uniunea Organizațiilor Internaționale, care deține evidența permanent actualizată a organizațiilor internaționale, stabilea că dacă în anul 1909 existau 37 de organizații interguvernamentale și 176 de organizații non-guvernamentale, anul 1969 însemna existența a 154 organizații interguvernamen-

tale și 1 255 organizații non-guvernamentale, iar în anul 1997 numărul acestora ajunsese la 260, respectiv la 5 472. În 2006 încă 1 570 de organizații aspirau la statutul de organizație interguvernamentală, iar mai mult de 9 630 la statutul de organizație non-guvernamentală, practic 96% din organizații fiind non-guvernamentale⁴.

Din aceleași statistici reiese că numai 18 organizații interguvernamentale pot fi încadrate în categoria organizațiilor care urmăresc obiective generale, iar dintre acestea numai ONU este o organizație cu caracter mondial. Restul prezintă limitări în ceea ce privește numărul de membri sau obiective propuse. De exemplu, NATO este o alianță militară în primul rând, iar OAS sau ASEAN au drept obiective dezvoltarea economică și reformele politice. În 1997, Uniunea Organizațiilor Internaționale considera că doar 10% dintre organizațiile non-guvernamentale au vocație mondială, restul având vocație intercontinentală sau regională.

Prin urmare, proliferarea riscurilor globale presupune generarea unor soluții de securitate globală și dezvoltarea unor noi relații internaționale. Din studiul acestor structuri de securitate se conturează două concluzii :

– în primul rând, potențialul de generare a unor soluții de securitate de către sistemul Organizației Națiunilor Unite este limitat;

– iar, în al doilea rând, structurile regionale de securitate și cooperare, puternice în anumite perioade ale ultimelor decenii, fie și-au pierdut capacitatea, fie se află încă în faza de transformare.

În momentul actual, principalele organizații de securitate internațională rămân Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE),

Organizația Atlanticului de Nord (NATO) și Uniunea Europeană (UE), mai exact Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA). Alături de acestea, am putea menționa și următoarele organizații și instituții:

- În zona Orientului Apropiat și Mijlociu: Liga Statelor Arabe, Consiliul de Cooperare din Golf, Uniunea Magrebului Arab, Organizația Conferinței Islamice, Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol, Organizația Țărilor Arabe Exportatoare de Petrol;
- În zona Orientului Îndepărtat: Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN);
- În zona Africii: Organizația Unității Africane.

Evoluția instituțiilor de securitate

Organizația Națiunilor Unite

Ideea înființării unei organizații care să adune toate statele lumii la un loc a început cu mult înainte de înființarea organizației mondiale, rădăcinile ideilor găsindu-se în teoriile unor gânditori însemnați, precum Hugo Grotius (întemeietorul dreptului modern al popoarelor, 1584-1645), Abbé de Saint-Pierre (1658-1743), sau în lucrarea lui Immanuel Kant, apărută în 1795, „Despre pacea veșnică“.

Organizația Națiunilor Unite a fost considerată organizația cu vocație universală cea mai cunoscută. Preocupările organizației sunt multiple, de la cultură până la politică și acoperă întreaga lume. Creată la 26 iunie 1945 prin semnarea Cartei Organizației de către reprezentanții celor 51 de state participante la Conferința Națiunilor Unite de la San Francisco, organizația și-a început activitatea la 24 octombrie 1945. Activitatea sa a ieșit în evidență până în 1965, gestionând până la acea dată circa

75% din conflictele internaționale. Principalul scop declarat al ONU a fost menținerea păcii și securității internaționale, lucru realizat prin intermediul acțiunilor Consiliului de Securitate.

Sfârșitul Războiului Rece urma să însemne reluarea de către ONU a rolului stabilit de fondatorii săi, cel de forță principală în menținerea păcii și securității internaționale. S-a dorit eficientizarea activității sale, la obținerea unui sistem viabil în gestionarea crizelor și conflictelor, de prevenire a războiului. Astfel, ONU se va implica din punct de vedere umanitar în 1991 în Irak, în Bosnia și Herțegovina, în perioada 1992-1995 sau în Kosovo în perioada 1998-1999. Un impact mai puternic a avut în domeniul controlului armamentului și dezarmării, când sub egida sa, s-a înființat Primul Comitet al Adunării Generale și Comisia ONU pentru Dezarmare. Conferința este un forum înființat pentru negocierea multilaterală a acordurilor pe tema dezarmării și controlului armamentului, format din 66 de membri, inclusiv cele cinci puteri nucleare principale, care, deși nu este oficial o organizație a ONU, este conectat direct la ea prin reprezentantul personal al secretarului general. Alte operațiuni coordonate de ONU sunt cele de menținere a păcii, forțele militare fiind puse la dispoziția organizației de către statele membre (în 2006 numărul militarilor care participau la 17 diferite misiuni de pace se ridica la 70 000)⁵. Din păcate, aceste operații, mai ales neînțelegerile dintre statele membre în abordarea rezolvării anumitor conflicte regionale datorită intereselor lor, constituie unul din punctele slabe ale ONU, considerate de unii analiști ca fiind motivul eșecului ONU pe plan internațional. Un alt motiv l-ar putea constitui la fel de bine și bugetul ONU, divergențele de opinii dintre țările în curs de dezvoltare și cele dezvoltate în privința modului cum trebuie gestionate fondurile ONU ducând la blocarea multor discuții sau negocieri pe timp lung. Și acest lucru se întâmplă

pentru că în Adunarea Generală, unde se stabilesc contribuțiile statelor, se aplică regula votului majoritar, iar grupul țărilor care dispun de cele mai multe voturi este tocmai grupul care nu dispune de resurse financiare, pe când cele care posedă aceste resurse nu dețin majoritatea. De exemplu, primele opt state în ordinea mărimii contribuției pe care o au de plătit asigură 70% din bugetul ONU, dar dețin doar opt voturi din cele 185 ale Adunării Generale. În aceste condiții nu este greu de înțeles reacția SUA față de bugetul ONU, când au refuzat să plătească în anii '90 și care la sfârșitul anului 2005 prezentau datorii neachitate. Aceeași poziție au abordat-o și față de Organizația Mondială a Muncii sau față de UNESCO, când s-au retras din aceste organizații.

Față de aceste abordări, ONU a demarat un puternic proces de restructurare, culminând în iunie 2005 cu propunerea de a se mări cu încă zece numărul membrilor Consiliului de Securitate, din care patru permanenți și șase nepermanenți, noii membri permanenți neputându-și însă exercita dreptul de veto timp de 15 ani de la alegere. Urmare a acestor propuneri s-a constatat o creștere a activității unor țări ca Germania, Japonia, India, Brazilia, Nigeria sau Africa de Nord, care aspiră la statutul de membru permanent.

Analizând activitatea de după 1990, putem spune că linii directoare ale activității ONU au vizat asigurarea drepturilor omului și ale minorităților, precum și prevenirea conflictelor interetnice prin dezvoltarea următoarelor concepte:

- Peacekeeping;
- Peacebuilding;
- Peacesearching;
- Peaceenforcement.

Deși s-a constatat creșterea numărului de cereri pentru operațiuni de tip „peacekeeping”, ONU s-a confruntat cu o serie de

probleme majore legate de noțiunea de „suveranitate” și drepturile aferente. Implicarea ulterioară în conflictul din fosta Yugoslavie a arătat că declarația fostului secretar general Boutros Ghali, din ianuarie 1992, privind modificarea de optică a staff-ului ONU este reală, iar procesul de reformare a organizației începuse⁶.

- „Respectul pentru suveranitatea și integritatea fundamentale ale statului sunt esențiale pentru orice progres la nivel internațional. Cu toate acestea, a trecut vremea suveranității absolute și exclusive; teoria ei nu s-a potrivit niciodată cu realitatea.

- „... Dacă fiecare grup etnic, religios sau lingvistic ar pretinde dreptul la statalitate, nu ar exista nicio limită a fragmentării, iar pacea, securitatea și bunăstarea economică pentru întreaga lume ar deveni chiar mai greu de realizat”.

- „Respectul pentru principiile democratice la toate nivelurile existenței sociale este esențial: în comunități, în interiorul statelor și în comunitatea de state”.

Conjunctura internațională generează slăbiciunile organizației. În primul rând, intervenția principalului cotizant la fondurile ONU în alte zone de conflict, funcție de interesele sale naționale, fără aprobarea Consiliului de Securitate, a marcat o împărțire vizibilă pe tabere a membrilor organizației. Apoi, intervenția forțelor ONU pentru reglementarea sau reconcilierea diverselor conflicte din zone greu de controlat și unde balanța de putere se schimbă practic în orice moment, fac ca intenția inițială a forțelor ONU de menținere a păcii să se transforme în avantaje sau dezavantaje pentru părțile aflate în conflict. Practic, forța ONU devine forță de intervenție pentru una din părțile conflictului. Pe de altă parte, în cadrul acțiunilor organizației s-a constatat că delimitarea care ar trebui să existe între acțiunile de diplomatie preventivă și acțiunile coercitive de impune a păcii nu mai exis-

tă. Lipsa interesului pentru rezolvarea conflictelor prin mijloace non-militare a făcut ca acțiunea preventivă să devină sinonimă cu acțiunea militară și cu impunerea păcii. Nu a mai existat o delimitare între prevenire, gestionare sau soluționare.

Mai mult, noul concept de *diplomație preemtivă*, generat de declarația din ianuarie 1992, a dus la violarea suveranității statului în argumentul păstrării păcii și securității internaționale dar care, ca orice fenomen de tip cauză-efect, a dus la reinventarea conceptului de terorism, mai exact la crearea de noi parametri pentru acest fenomen. Diversificarea actorilor internaționali, statali sau non-statali, a dus la o inabilitate a stabilirii contactelor indispensabile realizării scopurilor organizației. Summit-ul jubiliar care a avut loc la New York, în 2005, a demonstrat încă o dată că realizarea reformei organizației este împiedicată de interesele marilor puteri, dezacordurile exprimate, mai ales în privința Consiliului de Securitate, i-a făcut pe analiști să considere că organizația, în ciuda faptului că reprezentanții săi sunt prezenți peste tot în lume, poate fi considerată caducă, adică nu-și îndeplinește scopul pentru care a fost înființată. O părere cam dură, consideră alți analiști. Argumentul pe care îl aduc aceștia constă în explicarea relațiilor, încununate de succes, cu OSCE. În ceea ce privește relația cu NATO, aceasta este considerată a fi una extrem de limitată, atât ca formă, cât și în conținut⁷. Conflictele din Irak și Kosovo au permis juriștilor internaționali să considere organizația ca fiind aservită intereselor SUA. Justificarea acțiunilor prin invocarea articolelor din capitolul VII și capitolul VI din Carta ONU a arătat că cele două intervenții nu se pot considera intervenții umanitare propriu-zise, ci complicitate la acte de agresiune.

În cadrul sistemului instituțional al ONU intră:

- Adunarea Generală;
- Consiliul de Securitate;

- Consiliul Economic și Social;
- Consiliul de Tutelă;
- Curtea Internațională de Justiție;
- Secretariatul;
- organele subsidiare.

Din punct de vedere al colaborării cu alte organizații guvernamentale și regionale amintim: African Union (AU), Association of South-East Asian Nations (ASEAN), Caribbean Community (CARICOM), Collective Security Treaty Organization (CSTO), Commonwealth of Independent States (CIS), Commonwealth Secretariat, Community of Portuguese Speaking Countries (CPLP), Council of Europe, Economic Community of West African States (ECOWAS), European Union (președinția și secretariatul UE și Comisia Europeană), Interpol, League of Arab States (LAS), North Atlantic Treaty Organization (NATO), Organization Internationale de la Francophonie (OIF), Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), Organization of American States (OAS), Organization of the Islamic Conference (OIC), Pacific Islands Forum (PIF), Shanghai Cooperation Organization (SCO).

Organizația Atlantului de Nord (NATO)

O altă organizație supusă transformărilor este NATO. Semnarea Tratatului Atlantului de Nord în aprilie 1949 a dus la înființarea unei organizații cu scop declarat de menținere a păcii și apărarea libertății statelor membre prin solidaritate politică și un sistem militar adecvat, conceput pentru descurajarea oricărei forme de agresiune contra sa. Nedecarat, se știe că organizația a fost creată ca un răspuns la situația politică din acea vreme (evenimentele din perioada 1947–1949), și mai ales ca o contra-greu-

tate la metodele expansioniste ale URSS din anii 1940–1950. Înființată inițial în 1949 cu scop pur militar, de constituire a unui sistem comun de apărare, după 1990 s-a văzut confruntată cu schimbările geopolitice și geostrategice globale. Evident că pericolele și amenințările la adresa păcii rămâneau, dar actorii sau, mai bine-zis, beneficiarii principali ai acestor conflicte dispărușeră. Prin urmare, s-a impus schimbarea strategiei globale, funcție de contextul strategic și politic: acceptarea de noi membri cu drepturi depline, aprofundarea relațiilor dintre NATO și partenerii de cooperare din Europa Centrală și de Est (crearea Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic – EAPC), dezvoltarea cooperării în domeniul militar și implicarea în gestionarea crizelor și în menținerea păcii.

Prima inițiativă a constat în reuniunea inaugurală a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC) din 20 decembrie 1991, urmată de altele din 1992 și 1993, în ianuarie 1994, la Bruxelles afirmându-se ferm că NATO și-a dovedit forța și faptul că rămâne în continuare indispensabilă. Un pas uriaș îl va constitui, la 27 mai 1997, aprobarea Actului de fundamentare a relațiilor mutuale, de cooperare și securitate dintre NATO și Rusia, unul din articolele acestui act subliniind poziția adoptată de ambele părți de a respecta normele de drept internațional reflectate în Carta ONU și în documentele OSCE. Acest acord a fost urmat de semnarea unui acord separat cu Ucraina.

Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, a marcat începutul noilor transformări structurale, organizatorice și conceptuale ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Această adunare la nivel înalt a consfințit marile transformări ce au avut loc pe plan mondial, după căderea „Cortinei de Fier”, și a trasat noile linii directoare privind viitorul Alianței. Chiar dacă „Apărarea colectivă” a rămas de cea mai mare importanță, la fel

ca și „menținerea legăturii neîntrerupte transatlantice”, o cotitură hotărâtoare a avut loc cu prilejul acestei întâlniri. Este vorba despre creșterea importanței misiunilor „non-Articol 5”, adică acele misiuni de răspuns la o situație de criză/de stabilitate (Crisis Response Operations), atât în cadrul zonei de responsabilitate a Alianței, cât și în afara acesteia.

La Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, Alianța Nord-Atlantică a adoptat o serie de măsuri pentru a se asigura că este organizată și dotată pentru a face față întregului spectru al conflictelor militare moderne, recunoscând astfel că forțele tradiționale și statice ale Războiului Rece nu mai sunt de actualitate. Prin măsurile adoptate, Alianța dorea să creeze acele forțe capabile să se miște mai rapid și la distanțe mai mari pe câmpul de luptă, care să aplice tacticile militare mai eficiente și care să se autosustină în luptă. Astfel, măsurile aprobate de liderii NATO au fost încadrate în trei domenii de activitate: o nouă inițiativă de capabilități – capabilitățile de la Praga; crearea unei forțe de răspuns a NATO; readaptarea structurii de comandă militară. În noiembrie 2002 se va constitui Forța de Răspuns a NATO (NRF), al cărei efectiv operațional în 2006 a fost de 25 000 de militari, cu deplasare în teatrele de operații în cinci zile de la notificarea crizei și cu o capacitate de autosustținere de 30 de zile fără sprijin logistic extern. Evenimentele din 11 septembrie 2001, precum și participarea Alianței în Balcani (SFOR, KFOR) au întărit și mai mult părerea teoreticienilor militari NATO privind implicarea viitoare a Alianței în acțiuni asimetrice, de răspuns la situații de criză. Pe parcursul anului 2002, comandamentele strategice ale NATO (ACE și ACLANT) au revizuit DCI și au constatat existența unor mari lipsuri în structura de forțe creată pentru a face față unor operații viitoare (43-45% – capacități de transport aerian și maritim, 42% –

avioane de realimentare cu combustibil, 35-53% – capacități de sprijin de luptă și logistice, 76% – capacități medicale, 48% – rachete antirachetă, precum și 28-33% – mijloace de supraveghere)⁸. Pentru a rezolva deficiențele constatate și a pune în practică lecțiile desprinse din evenimentele recente, a luat naștere Inițiativa Capabilităților de la Praga (PCC), inițiativă care constă în implicarea colectivă a statelor membre pentru creșterea capacităților în anumite domenii, necesare prevenirii unor noi riscuri. Inițiativa Capabilităților de la Praga diferă de Inițiativa Capabilităților de Apărare, în primul rând prin implicarea colectivă a statelor membre pentru a-și îmbunătăți capacitățile prin mai mult de 400 de măsuri, grupate în opt domenii de activitate:

- apărarea împotriva armelor chimice, biologice, radiologice și nucleare;
- noile sisteme de culegere și prelucrare a informațiilor, de supraveghere și lovire automată a țintelor;
- supravegherea aeriană a terenului;
- comanda, controlul și sistemele de comunicații (C3);
- creșterea eficienței combative, incluzând munițiile dirijate de mare precizie și neutralizarea apărării antiaeriene a inamicului;
- transportul strategic aerian și maritim;
- realimentarea în aer;
- unitățile deplasabile pentru sprijin de luptă și logistice.

În consecință, se va spori de patru ori numărul marilor avioane de transport din Europa, de la 4 la 16. Se va mări capacitatea de realimentare din aer a aeronavelor statelor europene membre NATO, printr-o escadrilă cuprinzând 10-15 avioane de realimentare în aer. Mai mult, prin Inițiativa Capabilităților de la Praga, NATO va coopera cu Uniunea Europeană pentru a evita eforturi-

le duplicitare și a se sprijini reciproc. PCC se va axa mai mult pe acele capacități-cheie, critice pentru desfășurarea războiului modern într-un mediu foarte ostil. Și dacă DCI a pus un accent deosebit pe interoperabilitate, PCC va accentua multinaționalitatea, specializarea și revizuirea priorităților. Înțelegând pericolul pe care îl reprezintă noile riscuri, națiunile membre au răspuns pozitiv unei implementări rapide a PCC, cât mai curând posibil, stabilind și un plan de implementare. Acesta cuprinde, printre altele: asigurarea, de către 12 state membre, a capacității de transport aerian strategic, până la sfârșitul anului 2008; asigurarea, de către opt state membre, a 12 vase mari de transport, în perioada 2003-2008; până la sfârșitul anului 2004, nouă state membre au asigurat deja capacitatea de realimentare în aer; la finele anului 2005, Alianța dispunea de capacitatea totală pentru bruierea și neutralizarea mijloacelor antiaeriene ale unui potențial adversar.

Anul 2004 va aduce creșterea gradului de implicare a NATO în Afganistan prin intermediul ISAF, dar și transferul de autoritate către EUFOR („Operațiunea Althea“) în cazul operațiunii SFOR în Bosnia-Herțegovina. Intervenția în Irak va duce însă la o sciziune a intereselor membrilor NATO, datorită opoziției privind intervenția militară în această țară. În 2005, NATO inaugurează seria contactelor directe cu oficiali din țările africane, dar își intensifică cooperarea în regiunea Africii de Nord și Orientului Mijlociu.

Reformele care au avut loc în cadrul NATO și care au dus la extinderea acesteia către zona sud-estică a lumii a marcat și intensificarea tensiunilor dintre NATO, pe de o parte, și Rusia și Ucraina, pe de altă parte. Dilema pornește chiar de la misiunile de securitate fundamentale ale NATO:

- securitate;
- consultare;

- descurajare și apărare;
- parteneriat.

Alianța pune accent deosebit pe activitățile de cooperare din cadrul Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC), Partnership for Peace (PfP), NATO Russia Council (NRC), NATO Ukraine Commission (NUC) și Mediteranean Dialogue în prevenirea conflictelor și managementul crizelor. Atât aceste activități, cât și țările participante la ele, pot contribui la prevenirea conflictelor și managementul crizelor în diferite moduri. În Conceptul Strategic din 1991 se menționează că: „Dialogul și cooperarea în cadrul întregii Europe trebuie în totalitate promovat pentru a împiedica apariția crizelor și a asigura prevenirea conflictelor o dată ce securitatea aliaților este inseparabil legată de a tuturor celorlalte state din Europa. În acest sens, aliații vor sprijini rolul procesului CSCE și instituțiile acestuia. Alte organisme, cum sunt Comunitatea Europeană, Uniunea Europei de Vest și Națiunile Unite pot, de asemenea, juca un rol important”⁹. Aceleași intenții se menționează și în Declarația de Pace și Cooperare adoptată la Roma în același timp, care precizează că: „A fost nevoie de un nou cadru instituțional pentru că NATO a lucrat în sensul unei noi arhitecturi de securitate europene în care NATO, CSCE, WEU și Consiliul Europei să fie complementare. Această interacțiune va avea cea mai importantă semnificație în prevenirea instabilității și divizărilor ce pot fi rezultatul a numeroase cauze, cum ar fi decalajele economice sau naționalismul violent”¹⁰.

Un exemplu de astfel de conexiuni stabilite între NATO și ONU este legătura stabilită la nivelul Oficiului NATO pentru Planificarea Urgențelor Civile (*NATO Civil Emergency Planning Officials – NCEPO*), respectiv Departamentului pentru Coordonarea Asistenței Umanitare al ONU (*Coordination of Humanitarian Assistance – UNOCHA*).

Relația cu OSCE se regăsește în Declarația Summit-ului de la Praga, care menționează: „Pentru promovarea păcii și stabilității în spațiul euroatlantic, NATO va continua să dezvolte o cooperare rodnică și deschisă cu OSCE, în special în domeniile complementare managementului crizelor și a reabilitării postconflict”¹¹.

Analizând la nivel militar strategic, NATO dispune de un singur comandament cu responsabilități operaționale, Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO), comandat de Comandantul Suprem Aliat pentru Europa (SACEUR), aflat în orașul belgian Casteau, lângă Mons, care coordonează toate operațiile Alianței, îndeplinind aceleași funcții pe care le dețineau vechile comandamente aliate pentru Europa (ACE) și pentru Atlantic (ACLANT). În prezent, sunt 18 națiuni implicate în structura de comandă la SHAPE, iar împreună cu celula de parteneriat și reprezentanții națiunilor implicate în operațiile din Balcani (IFOR/SFOR și KFOR), numărul participanților se ridică la 48. SACEUR continuă să aibă o dublă responsabilitate, fiind, în același timp, și comandantul Comandamentului American pentru Europa (COMUSEUR). Prima sarcină a SACEUR o reprezintă menținerea păcii, securității și integrității teritoriale a membrilor Alianței. În cazul unui atac, el este responsabil pentru luarea tuturor măsurilor militare necesare menținerii sau restaurării securității Alianței și face recomandări autorităților politico-militare ale NATO privind orice activitate militară care intră în responsabilitatea sa.

Nivelul situat imediat sub SHAPE, cel operativ, are un pronunțat caracter funcțional și, prin urmare, a fost redus simțitor. Constă din: două comandamente de forțe joint (JFC HQs), unul situat în Brunssum (Olanda), iar celălalt în Napoli (Italia), capabile să conducă operații din locația lor statică sau prin crearea a

câte unui comandament terestru temporar deplasabil joint și multinațional (CJTF), precum și dintr-un comandament joint robust, dar mult mai limitat (JHQ), situat lângă Lisabona (Portugalia), care poate crea un CJTF maritim. Atât JFC HQ de la Brunssum, cât și cel de la Napoli au în subordine comandamente ale componentelor forței joint (JFCCs), considerate a fi la nivel tactic și care asigură forțele luptătoare specifice fiecărei categorii (terestre, aeriene și navale).

Astfel, pentru JFC BRUNSSUM, va fi un comandament al componentei terestre (CC-LAND HQ), situat în Heidelberg (Germania), un comandament al componentei maritime (CC-NAV HQ), la Northwood (Marea Britanie), și un comandament al componentei aeriene (CC-AIR HQ), la Ramstein (Germania), ultimul având în subordine și două centre fixe operaționale de conducere a aviației în luptă (CAOCs) și unul deplasabil, situate la Uedem (Germania) și Finderup (Danemarca). JFC NAPLES are comandamentul componentei terestre la Madrid (Spania), cel al componentei maritime la Napoli (Italia), iar cel al componentei aeriene la Izmir (Turcia), cu două centre fixe operaționale de conducere a aviației în luptă (COACs) și unul deplasabil, situate la Poggio Renatico (Italia) și Larissa (Grecia). Pentru antrenarea și pregătirea celor două CAOC deplasabile, NATO va menține o structură aeriană redusă la Baza Aeriană de la Torrejon (Spania).

Celui de al doilea comandament militar strategic NATO, Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT), condus de Comandantul Suprem Aliat pentru Transformare (SACT), îi revine principala sarcină de a conduce întregul proces de transformare în cadrul Alianței, pornind de la interoperabilitate, intercategoriilor de forțe, experimentări, educație, și terminând cu dezvoltarea noilor concepte doctrinare.

La 19 iunie 2003, fostul Comandament Aliat pentru Atlantic (ACLANT), situat în Norfolk, Virginia (Statele Unite), s-a transformat în ACT, devenind un comandament cu totul nou, cu o misiune complet nouă. SACT va continua să îndeplinească două funcții, printre care și cea de comandament al forțelor joint americane. Pentru a menține neîntreruptă cooperarea transatlantică, SACT va menține la SHAPE o puternică reprezentanță, care va asigura legătura permanentă dintre cerințele operaționale și cele doctrinare.

ACT include deja existentul Centru de Război Joint (JWC) din Norvegia, un nou centru de pregătire a forțelor joint (JFTC) în Polonia, precum și centrul de analiză și lecții învățate joint (JALLC) din Portugalia. Pe lângă acestea, ACT supervisează activitatea Centrului de Cercetări Subacvatice (URC) din La Spezia (Italia). De asemenea, ACT este în legătură directă cu școlile și agențiile Alianței (Colegiul NATO de la Roma – Italia, Școala NATO de la Oberammergau – Germania și Școala NATO de Comunicații din Italia), precum și cu Comandamentul Joint american. Se întrevede și posibilitatea asocierii cu Centrul de Pregătire în Operații Maritime de Interdicție (NMIOTC) din Grecia. În plus, o serie de centre de excelență, naționale sau multinaționale, specializate în anumite faze ale transformării, sprijină activitatea ACT.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)

O altă organizație paneuropeană de securitate este Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, având în prezent 56 de state membre și care a apărut în anii '70, inițial sub numele de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa.

CSCE, denumită și „Procesul de la Helsinki“, a constituit un forum de dialog și negocieri multilaterale între Est și Vest. Inițial era văzută ca o cale pentru reunificarea Europei divizate de cel de Al Doilea Război Mondial. Țelul principal al celor care au acționat pentru convocarea ei a fost „asigurarea securității printr-o politică de deschidere“. La 1 august 1975, la Helsinki, se va semna la nivel înalt Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, cunoscut și sub denumirea de Acordul de la Helsinki. Actul Final, cuprinzând principiile de bază care guvernează relațiile dintre statele participante și atitudinea guvernelor respective față de cetățenii lor, precum și prevederi de cooperare în diferite domenii, a pus bazele viitoarei evoluții a procesului CSCE. Esențial de reținut este faptul că documentul nu conținea obligații juridice, ci politice, împărțite în trei mari categorii:

– probleme privind aspectele politico-militare ale securității în Europa;

– cooperarea în domeniul economic, tehnico-științific și al mediului înconjurător;

– cooperarea în domeniul umanitar și în alte domenii;

– un al patrulea capitol – „Urmările CSCE” – se referă la reuniuni și acțiuni de continuare a procesului început.

Din punct de vedere funcțional, conform prevederilor capitolului VIII din Carta ONU, organizația se încadrează în categoria aranjamentelor regionale de securitate. Abordarea securității în viziunea OSCE este extensivă, bazată pe cooperare și include o serie de probleme precum: controlul armamentelor, diplomația preventivă, măsurile de sporire a încrederii reciproce dintre state, drepturile omului, securitatea economică și cea a mediului înconjurător etc. În cadrul organizației, toate statele membre au statut egal, iar deciziile sunt luate pe bază de consens.

Carta de la Paris, semnată la nivel înalt în noiembrie 1990, a marcat un punct de cotitură în istoria CSCE, deschizând calea transformării sale într-un forum instituționalizat de dialog și negocieri, cu o structură operațională. La Summit-ul de la Paris din 19-21 noiembrie 1990 a fost semnat Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale din Europa (CFE), iar la cel din Lisabona, din 2-3 decembrie 1996 a fost aprobat „Cadru pentru Controlul Armamentului și dezvoltarea unui program al forumului pentru securitate și cooperare”.

Un nou impuls pentru acțiunea concertată în cadrul OSCE a fost dat de Conferința la nivel înalt de la Helsinki, 1992. Declarația de la Helsinki, denumită simbolic „Sfîdările schimbării”, conține prevederi vizând întărirea contribuției și rolului CSCE în asigurarea drepturilor omului, gestionarea crizelor și tensiunilor. Astfel, se prevede asumarea unui rol activ al CSCE în prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. Noul instrument – înaltul comisar pentru minorități naționale – este însărcinat să se ocupe de tensiuni etnice care pot escalada într-un conflict. Tot prin acest document a fost creat un nou organ – Forumul de Cooperare în domeniul Securității, cu scopul de a se consulta și negocia măsuri concrete vizând întărirea securității și stabilității în regiunea euroatlantică.

La Summit-ul de la Budapesta, din 1994, s-a hotărât schimbarea denumirii procesului început la Helsinki în Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, care a devenit, totodată, primul instrument pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, prima decizie fiind aceea de a se trimite o misiune OSCE de menținere a păcii în Nagorno-Karabakh. Tot la Budapesta a fost adoptat Codul de Conduită privind Aspectele Militare ale Securității, conținând principiile care să guverneze în manifestarea rolului și folosirea forțelor armate în societăți

democratice, unde se prevedea, totodată, începerea discuțiilor în cadrul OSCE privind modelul comun și atotcuprinzător de securitate pentru Europa secolului XXI, bazat pe principiile și angajamentele OSCE, materializat prin adoptarea la Summit-ul de la Istanbul a Cartei pentru securitate europeană.

(continuare în numărul 1/ 2011)

NOTE:

¹ Maurice Duverger, *The Study of Politics*, London: Nelson, 1972, p.17.

² P. M. Haas, R. O. Keohane, M. Levy (1993) (eds.), *Institutions for the Earth: Sources of an Effective International Environmental Action*, London: MIT Press, pp. 4-5 apud Steven S.Lamy (2001), „Contemporary Mainstream Approaches: Neo-Realism and Neo-Liberalism”, in John Baylis, Steve Smith (eds.), „The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations“, 2nd Edition, Oxford: Oxford University Press, p.189. V.și Lucian-Dumitru Dîrdala (2006), Neoliberalismul, în: Andrei Miroiu, Radu-Sebastian Ungureanu (coord.), „Manual de Relații Internaționale”, Iași, Editura Polirom, p. 147.

³ Celeste A. Wallander, Helga Haftendorn, Robert O. Keohane (1999), *Introduction*, in Helga Haftendorn, Robert O. Keohane, Celeste A. Wallander, „Imperfect Unions. Security Institutions over Time and Space”, Oxford: Oxford University Press, p. 2.

⁴ Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006, p.146.

⁵ *Ibidem*, p. 179.

⁶ Ion Emil, *Asigurarea securității europene prin intermediul organizațiilor internaționale*, Editura U.N.Ap., București, 2007, pp. 165-172.

⁷ *Ibidem*, p.189.

⁸ James Jones, gen., *USMC, SACEUR – prezentare susținută la Statul Major General*, 13.08.2003.

⁹ *Strategie Concept, adoptat la Summit-ul NATO de la Roma*, 1991, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 3.

¹¹ *Prague Summit Declaration*, p.12.

Conflictualitatea de tip religios

LOCOTENENT-COLONEL DR. ILIE PENTILESCU

Se pune întrebarea, dacă factorul religios, prin acțiunile pe care le generează, poate antrena riscuri pentru securitatea națională și internațională, și dacă există premise favorabile pentru stimularea strategiilor ce ar trebui urmate pentru evitarea transformării acestui factor într-o sursă de conflict de natură religioasă.

Pornind de la ipoteza că religia este o valoare extrem de sensibilă, considerată uneori chiar factor generator de instabilitate sau conflict, observăm că, dacă altădată, începând cu epoca luminilor, statul prelua asupra lui sarcini care în mod tradițional erau rezervate religiei, începându-se astfel un proces extrem de laborios de subminare a acesteia, pe care astăzi îl numim secularizare, acum se încearcă o altfel de strategie de incriminare a religiilor ca fiind responsabile de majoritatea conflictelor de pe glob¹. Factorul religios este definitiv pentru natura conflictului, în

condițiile în care nu există o analiză științifică riguroasă care să evalueze conflictul ca fiind major religios. S-a pus de către mulți întrebarea dacă nu cumva tocmai proiectul mondializării este cauza unor replieri identitare în jurul doctrinelor religioase, fapt care ar putea genera instabilitate, inclusiv în proiectul politic al extinderii Europei. Cunoscând dimensiunea morală a unui conflict, nu este greu să ne dăm seama că părțile interesate de escaladarea acestuia nu vor ezita să asocieze elementul religios cu adevăratele cauze care generează tensiune și instabilitate. De aceea ar fi mai corect să spunem că, de cele mai multe ori religia este pretextul și nu cauza războaielor, înțelegând prin aceasta că religia nu face conflicte, ci doar îmbracă conflicte, ce nu se deosebesc foarte mult de cele tradiționale.

Încercând o analiză generală a caracterului identitar și cultural al conflictului, observăm că majoritatea acestora se manifestă ca afirmări ale identității culturale în care religia nu contează decât ca o componentă alături de limbă, alături de alte credințe, alături de atașamentul la un teritoriu, de dorința de autonomie și de alte chestii care țin de personalitatea unei comunități.

Pentru a înțelege mai bine geneza conflictelor religioase și evaluarea cadrului general în care acestea se dezvoltă, este util să se pornească de la câteva elemente specifice importante, și anume²: stabilirea dominantei fenomenului religios, cauzele și condițiile favorizante, influența pe care bisericile tradiționale o au asupra lui, influența generată de schimbarea axiologică a sistemelor de credință; identificarea dimensiunii religioase a conflictelor; identificarea și caracterizarea elementelor fenomenului religios, ce au un rol determinant în dinamica internă și internațională – vulnerabilități și amenințări de natură religioasă în mediul de securitate (conflicte inter-etnice, tentative de fundamentalism religios); evidențierea elementelor de interferență

dintre religie și politică; legătura între securitate și religie ca element concret în procesele de reformă democratică în diferite regiuni ale lumii și amenințările ce pot apărea pe fondul unor vulnerabilități crescute; rolul Bisericii într-o societate multiculturală, postmodernă și democrată; locul și rolul Bisericii Ortodoxe Române în epoca contemporană, în mediul intern de securitate.

Deși în majoritatea statelor lumii religia este separată de stat, mulți lideri politici utilizează totuși percepțe religioase care servesc scopurile lor.

Asocierea religiei cu politica și naționalismul extremist a generat conflicte sângeroase și în alte zone ale lumii: Balcani, Caucaz, Orientul Apropiat și Mijlociu sau Extremul Orient. Extremității religioși de confesiune musulmană s-au dovedit a fi cei mai virulenți contestatari ai expansiunii occidentale, apelând în multe cazuri la „metode teroriste” pentru a-și atinge scopurile. Din această cauză, pentru mulți analiști religia islamică este cea care generează celelalte conflicte, concluzie confirmată în bună măsură și de conflictele deschise sau latente din ultimii ani. Ca urmare a acestei stări de fapt, orice conflict religios care implică musulmani sau nemusulmani are un grad de pericolozitate ridicat atât în plan regional, cât și global, având în vedere solidaritatea musulmanilor în sânul religiei lor.

Cel mai des, la originea conflictelor declarate ca religioase și care caracterizează în special state necreștine stă sărăcia, asociată cu nivelul redus al educației și cu suprapopularea.

O investigație atentă a cauzelor conflictelor religioase contribuie la instruirea posibilelor evoluții, și anume: radicalizarea adeptilor rezolvării problemelor pe cale conflictuală, prin menținerea valorilor spirituale moștenite și respingerea influențelor altor civilizații; continuarea practicării discriminării minorității-

lor religioase de către unele state; asocierea conflictelor religioase cu separatismul etnic și cu naționalismul în scopul obținerii autodeterminării sau chiar a independenței față de statele din care fac parte în prezent grupurile inițiatoare ale conflictului; amplificarea tendințelor hegemonice ale unor lideri politici și religioși care folosesc religia pentru promovarea dorințelor lor de putere; amplificarea curentului respingerii globalizării, asociat cu civilizația creștină occidentală, de către islamism, confucianism, budism și hinduism.

Ca și în cazul conflictelor interetnice, conflictele religioase au o mare încărcătură emoțională și sunt influențate de mulți factori care trebuie identificați înainte de declanșarea procesului de soluționare.

Cea mai bună soluție pentru eliminarea conflictelor religioase este prevenirea, însă deocamdată condițiile existente la nivel internațional nu întrunesc toate criteriile pentru elaborarea și implementarea unor măsuri preventive eficiente. Astfel, sistemul de securitate internațională nu dispune de instrumente adecvate pentru monitorizarea evenimentelor, identificarea în timp oportun a apariției indicilor de evoluție spre conflict a unor stări de tensiune și a mijloacelor de acțiune politică, diplomatică, economică și la nevoie militară pentru preîntâmpinarea apariției crizelor și împiedicarea evoluției spre conflict.

Apelul la metode teroriste de promovare a ideilor și intereselor unor religii și etnii, precum și posibila coordonare a acțiunilor unor lideri ai unor etnii, respectiv cei aparținând diferitelor confesiuni religioase, cu lideri ai unor mișcări extremiste religioase, impun o serie de măsuri necesare pentru menținerea unei capacități de reacție credibile a structurilor cu responsabilități în domeniul securității și apărării naționale: monitorizarea permanentă a situației în zonele de conflict sau cu potențial conflictual

și întocmirea unor prognoze privind evoluția evenimentelor; evaluarea impactului pe care ar putea să-l aibă un conflict asupra securității naționale, regionale și internaționale, pe termen scurt, mediu și lung; prezentarea concluziilor din analiza situației și propunerea de soluții autorităților investite în acest sens în scopul eliminării efectelor negative ale conflictelor asupra securității naționale, regionale și mondiale; cooperarea permanentă între actorii internaționali pentru informare reciprocă și coordonarea planurilor și a programelor de acțiune; accentuarea caracterului proactiv al strategiilor din toate domeniile care contribuie la edificarea securității și apărării naționale.

Așadar, realitatea lumii moderne ne îndeamnă să considerăm că, pe lângă factorii politic, economic și militar, cel cultural și după cum ne-a demonstrat istoria ultimului deceniu, în special cel cultural religios, au jucat un rol major în actuala configurație a mediului global de securitate. Dacă, însă, acțiunile unor factori precum cel politic, cel economic și cel militar pot fi cuantificate relativ ușor, în ceea ce privește factorul cultural religios, acesta este dificil de cuantificat, tocmai datorită caracterului său, dat de corpusul de idei, mentalități și filozofii aparținând unor culturi și civilizații diferite.

Faimoasa teorie a lui Samuel Huntington – ciocnirea civilizațiilor – prezice „înlocuirea granițelor politice și ideologice ale Războiului Rece cu puncte de criză și vărsări de sânge la confluența dintre civilizații”³. Această sumbră perspectivă este întărită de unii extremiști religioși care își doresc puterea politică și, profitând de condițiile sociale și economice precare în care trăiesc cei mai mulți adepți ai altor religii decât creștinismul, acuză „globalizarea, lumea creștină și evreii” de această situație și promit îmbunătățirea condițiilor de viață și apărarea credinței strămoșești prin lupta împotriva celor care se fac vinovați de aceas-

tă stare⁴.

Există oameni care cred că Occidentul a înlocuit misionarismul pentru extinderea creștinismului cu retorica universalismului, a drepturilor omului, a democrației și a economiei de piață, adică o altă modalitate de a-și extinde sfera de influență și dominație.

Lumea de astăzi, golită de sens în secolul trecut și intrând acum într-un secol al vitezei, are nevoie deopotrivă de conștiința religioasă ca de o frână, adică de cunoașterea propriilor limite și de acceptarea lor responsabilă, cât și de speranța că nu este părăsită de Dumnezeu, căci numai această speranță îi poate umple golul sufletesc de care suferă omul modern și pe care niciun progres tehnic sau științific nu este în stare să-l umple.

Ca să putem înțelege rolul religiei la început de mileniu trei, posibilitățile, provocările și capcanele cu care se confruntă omul religios și diferite instituții religioase contemporane, nu trebuie să ne oprim doar la teorii sociale referitoare la modernitate și la modernitatea târzie sau postmodernitate. Pentru a fi conduși la o mai responsabilă înțelegere și apropiere a faptului religios, trebuie să avem în vedere în primul rând studiul marilor tradiții religioase ale umanității.

Religia devine astfel aducerea aminte a unui trecut, analiza permanentă a acestuia. Cealaltă etimologie provine din „religare” și are sens de „a lega”, „a fixa”, așa cum se întâmplă în multe regiuni ale lumii: religia unește, construiește și fundamentează coeziunea socială⁵, coeziune socială care, pe lângă componența religioasă, dispune și de aportul limbii, al tradiției istorice și al atașamentului de un anumit teritoriu. Aceasta înseamnă o cultură comună, modele și norme de comportament unitare. Religia a avut în evoluția sa istorică sensuri diferite, după faptele semnificative din viața societății. Religia poate însemna prin-

cipii morale, rituri, dar și modul de a gândi, de a se raporta la sacru și de a trăi sacrul, propriu unui grup, deci înseamnă un sistem de viață al grupului respectiv, sau, cum este cazul la români, un factor constitutiv al etnogenezei.

În trecut, religiile determinau toate aspectele vieții umane, deținând o foarte complexă componentă: se întrețeseau, așadar, cu filozofia, medicina, legislația, politica, arta, formele de recreație.

Însă, în epoca noastră, aceste sectoare ale vieții au dobândit ipostaze și consistențe autonome speciale. Foarte mulți factori, indiferenți din punct de vedere religios, precum dezvoltarea științifică și tehnologică accelerată, dreptul internațional, organismele internaționale care acționează în baza unor programe de perspectivă mondială, au fost caracterizați ca produse secularizate ale religiei, și în special ale culturii creștine.

Acești factori „nereligioși” nu trebuie înfrunțați ca adversari, ci abordați ca parteneri în înfăptuirea idealurilor universale spirituale care urmăresc înțelegerea și apropierea universală. Ceea ce se cere nu este tutelarea sau crearea unui front comun al religiilor împotriva altor forțe spirituale ale lumii contemporane, într-o mentalitate ofensivă de tipul cruciadelor, ci o contribuție substanțială la abordarea circumstanțelor nou-create, prin conlucrarea tuturor factorilor într-un dialog deschis ambelor dimensiuni, verticală și orizontală (transcendentă și imanentă).

Religia este o componentă importantă a culturii politice în multe țări⁶, și aceasta datorită puterii ei de a legitima autoritatea laică. Se spune despre religie că, pretinzând că se află deasupra lumii pământești, mai degrabă oferă decât primește legitimitate. Lucrul acesta se observă foarte clar în istoria poporului român. Toate marile evenimente social-politice care i-au marcat existența au fost legitimate și încununate chiar de evenimente religioa-

se bisericești (în 1330 s-a înființat statul feudal Țara Românească, în 1359 a fost recunoscut oficial și de Imperiul Bizantin și Patriarhia Ecumenică prin înființarea Mitropoliei Ungaro-Vlahiei etc.)⁷.

Este îndeobște cunoscut faptul că statele comuniste au încercat să construiască o cultură politică din care religia era complet eliminată. Religia nu avea niciun rol în construcția socialismului și în formarea omului nou, fiind doar „un atribut al acelor neferiți care erau forțați să îndure fărădelegile capitalismului”⁸. Începând cu ultimul deceniu al secolului trecut, statele est-europene, foste comuniste, au repermis, în mod oficial, exprimarea tradițiilor religioase în legătură cu care comunismul a eșuat în efortul său de a le elimina.

Simultan cu renașterea Ortodoxiei în republicile slave și în România, a avut loc și o renaștere islamică, care a traversat Asia Centrală, urmărindu-se prin ea reafirmarea identităților pe care Moscova le suprimase timp de decenii.

De fapt, adevărata redeșteptare globală a religiei s-a produs câteva decenii mai devreme, începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea, când modernizarea sub expresie economică și socială a devenit globală în amploare. Astăzi, importanța religiei se evidențiază dramatic prin resurgența Islamului, mișcările fundamentaliste de inspirație islamică răspândindu-se într-un ritm rapid, deoarece par să răspundă nevoilor umane resimțite o perioadă mai mult sau mai puțin îndelungată.

O problemă delicată cu care se confruntă societatea europeană contemporană, chiar în contextul extinderii Uniunii, în afară de pluralismul și sincretismul religios, și raportarea lor la adevăr, o constituie prezența tot mai simțită a islamismului.

Această problemă trebuie să fie dezbătută cu multă seriozitate, cu competență, și în același timp cu multă delicatețe și sen-

sibilitate, pentru că, în esență, este vorba de o întâlnire între civilizații și culturi total diferite ce se exprimă prin sensibilități specifice, care sub nicio formă nu trebuie stârnite sau neglijate. Să nu uităm că dincolo de aparențele istorice, monoteismul este factorul de coeziune a celor trei mari religii care se întâlnesc acum în Europa, creștinismul, iudaismul și islamismul, întrucât toate trei sunt de sorginte avraamică și aceasta ar face să se impună în Europa dialogul interreligios și dialogul cu toți oamenii de știință de pretutindeni, nu numai cel ecumenic și interconfesional care și-au făurit deja tradiție în acest sens.

Religia în epoca contemporană continuă să fie o prezență vie în viața umanității, indiferent de spațiul geografic, și cu atât mai mult, am putea spune lucrul acesta pentru spațiul Uniunii Europene, unde creștinismul este o componentă esențială a identității europene. Creștinismul și-a pus pecetea asupra continentului european. Cultura și spiritualitatea europeană este de sorginte creștină și poartă amprentă ecleziastică, și tocmai prin aceasta se deosebește Europa de alte continente. E drept, acum lumea occidentală post-industrială este plină de contradicții. Pe de o parte, ateismul și raționalismul ocupă poziții solide, ca și secularizarea care arată că în acel sistem religia își pierde din importanța ce o avea în funcționarea sistemului social, dar pe o altă parte, nici legiferarea și generalizarea dreptului la credință nu sunt minimalizate.

La fel, în spațiile fostelor state comuniste, unde se edifică societăți democratice, libertatea credinței este consacrată prin lege și în mare măsură respectată în viața societății.

Se poate afirma, cu precauție însă, că procesele de extindere a democrației și economiei libere, cu tehnologie avansată, au indus un model de societate european, în curs de edificare, în care problemele religiei și credinței au încetat să mai fie aborda-

te ca „afaceri de stat”. De aceea, în acest spațiu european tensiunile și conflictele religioase se pot transforma mai greu în ciocniri violente, armate. Acesta este un semn edificator că în momentul în care religia se poate manifesta în condiții de libertate, ea poate deveni un element de stabilitate care nu trebuie neglijat.

Sondajele din ultimii ani relevă faptul că peste 90% din populația României este religioasă (86% aparținând Bisericii Ortodoxe), peste 60% participă la servicii religioase cel puțin cu ocazia marilor sărbători, 17% frecventează Biserica cu regularitate. Acest lucru situează România pe primele locuri în Europa⁹.

Însă, paradoxal, România ocupă, în același timp, locuri fruntașe și în majoritatea sondajelor internaționale referitoare la avort, corupție și criminalitate. Ori, tocmai acest contrast frapant face și mai mult ca studiul religiozității, al impactului ei social, precum și al potențialului ei de a fi un agent credibil al îmbunătățirii vieții sociale, să devină un imperativ al vremii noastre.

Afirmarea identității cultural-religioase într-o „Europă a națiunilor” reprezintă alt element fundamental al coagulării unei stări de securitate culturală, complementară securității social-economice. Garantarea și întărirea securității culturale naționale, în condițiile unei reale deschideri spre cultura universală, stimulează procesele de afirmare a identităților individuale, coagulând un mediu intern de securitate, în care individul se regăsește în sistemul de valori al societății. Asigurarea securității individului cimentează unitatea de voință și acțiune a comunității sociale și descurajează fenomenele de înstrăinare culturală, care stau la baza a numeroase forme de comportament antisocial (terorism, crimă organizată, corupție etc.)¹⁰. În ceea ce privește manifestarea vieții religioase pe plan intern, considerăm că fenomenul religios din România nu ridică probleme serioase – din categoria

vulnerabilităților și riscurilor pentru securitatea națională. Vulnerabilitățile și amenințările cultural – religioase, factorii politici și religioși au stabilit norme și canale firești de comunicare și interacțiune. Riscurile de natură etno-religioasă sunt, de asemenea, foarte reduse, mai ales că între marile biserici creștine din România se desfășoară o robustă relație de cooperare ecumenică.

NOTE:

¹ Cf. Pr.lect.univ.drd.Sorin Pitic TRAN, *Religia, sursă de stabilitate sau factor de conflict?*, în „Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană”, Editura Universității București, București, 2006, p.244.

² *Ibidem*, p.245.

³ Cf.Samuel P. HUNTINGTON, *Ciocnirea civilizațiilor*, Editura Antet XX Press, Filipeștii de Târg, Prahova, 1997, p.22.

⁴ Cf.Dr. Mihail ORZEȚĂ, *Lecciónile istoriei care trebuie reînvațate*. În „Impact strategic”, nr.2/2006, p.16.

⁵ Cf. .Mr.drd.Mihail ANTON, *Abordări sociologice privind relația dintre religie și securitate*, în „Implicații ale religiilor asupra securității în contextul extinderii UE”, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, București, 2006, p.160.

⁶ Cf. Rene REMOND, *Religie și societate în Europa*, Editura Polirom, p.26.

⁷ Cf.Pr.prof.dr.Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol.1, ediția a 2-a, Editura EIBMBOR, București, 1991, p.255-256.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Cf.<http://www.recensamant.ro>; și www.infoeuropa.ro

¹⁰ Cf.Pr.lect.univ.drd.Sorin Pitic TRAN, *Op. cit.*, p.250.

LOGISTICĂ

Fenomenul globalizării și determinările asupra logisticii

COLONEL ALEXANDRU NEDELCU

Globalizarea a fost percepută ca fenomen încă din anii '80 ai secolului trecut, fiind considerată una din principalele provocări cu care se va confrunta începutul secolului XXI. În termeni generici, globalizarea reprezintă o transformare fundamentală a structurilor, organizării și naturii comerțului internațional care afectează toate sectoarele industriale, prin schimbări structurale și acționale profunde. Acest tip de transformări apar mai evidente în acele sectoare care încorporează într-o proporție ridicată tehnologii avansate (cum ar fi industria automobilelor, industria farmaceutică, telecomunicațiile, logistica etc.).

În opinia noastră, unul din aspectele importante ale globalizării în logistică în general, și în logistica militară în special, îl reprezintă creșterea importanței serviciilor legate de bunurile fabricate și, mai recent, apariția unei noi economii de rețea, bazată pe Internet. În sensul celor prezentate apreciem că acest feno-

men își face simțită prezența printr-un ritm accelerat al creșterii comerțului internațional și al investițiilor transfrontaliere, dar și prin intensificarea concurenței (uneori neloyală), efecte care în mod normal trebuie să conducă la un nivel de viață ridicat al populației, adică semne de bunăstare.

Globalizarea în logistica internațională începe să devină favorizată tot mai mult de elemente tehnologice, antreprenoriale, financiare și instituționale. În acest sens, evoluția tehnologiei favorizează globalizarea și conduce către dezvoltarea fără precedent a societății informaționale prin instalarea rețelelor digitale globale, care unesc o multitudine de actori (firme, instituții, guverne, persoane fizice etc.). Globalizarea în logistică contribuie la formarea unei noi economii globale bazată pe rețele și active intangibile.

În mediul logistic din țara noastră, globalizarea își manifestă unele dintre efecte sub forma internaționalizării desfacerii de mărfuri, a internaționalizării transporturilor de persoane și de mărfuri, a implementării sistemelor integrate de mentenanță sau a achizițiilor publice organizate prin licitații electronice.

Dezvoltarea fără precedent a corporațiilor transnaționale a contribuit pe deplin la globalizarea logisticii și a comerțului. Astfel, firmele care acționează în țara noastră au început să facă demersuri tot mai evidente de integrare a dimensiunilor internaționale în structura și strategia organizațională națională a societăților comerciale românești prin externalizarea unor activități, prin relocarea unor companii și a producției acestora sau prin distribuția produselor lor în România. În contextul menționat, țara noastră își manifestă prezența numai în partea de producție și de distribuție a unor astfel de societăți, neavând încă destulă forță pentru a participa activ la schimburile comerciale pe piețele internaționale.

În opinia noastră, globalizarea logisticii reprezintă o șansă oferită țării noastre de a-și concentra mai bine eforturile asupra domeniilor de activitate în care își poată face simțită prezența la nivel internațional. Prin riscurile pe care le presupune o astfel de politică, factorii de decizie de la nivel instituțional trebuie să fie în măsură să asigure condițiile cadru adecvate, deoarece cele inadecvate sunt sancționate mai consecvent și mai rapid ca niciodată. În acest sens, autoritățile competente în domeniul politicii economice trebuie să creeze un cadru care să ofere întreprinderilor proprii condițiile cele mai favorabile în domeniul economic.

În ceea ce privește domeniul militar, globalizarea își face simțită prezența în special în ceea ce reprezintă mediul de securitate și modul în care se derulează procesul de asigurare a securității statelor lumii.

În cazul României, procesul de asigurare a securității naționale în contextul globalizării este unul continuu și complex extins asupra unui spectru larg de domenii, relații și interdependențe, destinat promovării intereselor și obiectivelor de securitate ale statului, societății și cetățeanului, ea fiind definită și promovată, în corelare cu politicile specifice ale NATO și UE.

Fără a exclude acțiunile militare de tip război, se consideră că viitoarele conflicte militare vor fi cele caracteristice perioadei informatice. Acestea vor fi preponderent de natură asimetrică, incluzând acțiuni împotriva unor forțe atipice. În acest sens, se consideră că în viitor, confruntările militare vor fi, în general, disproporționate din punct de vedere al potențialului tehnologic, caracterizate de acțiuni de tip clasic, combinate cu cele informaționale.

În conformitate cu documentele care prezintă procesul de transformare al armatei române, războiul viitorului „... se va cantona, preponderent, în sfera politico-economică. Scopul general

al acestuia va viza proiecte economice majore, precum: gestionarea resurselor strategice, a căilor de acces și piețelor de desfacere a acestora; accesul restrictiv la tehnologiile avansate; controlul politico-militar asupra unor «zone fierbinți» etc²¹.

Pentru a răspunde noilor provocări, în cadrul NATO, se urmărește creșterea capacității de intervenție în situații de criză și a posibilităților de proiectare a Forței în spațiile de interes, concomitent cu continuarea procesului de transformare a mecanismelor, structurilor și a procedurilor de luare a deciziilor. Această cerință a NATO presupune ca Armata României să-și dezvolte capacități care să-i permită să desfășoare operații pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO, precum și într-un mediu strategic mai extins, ceea ce în mod evident înscrie și logistica militară pe această cale.

Din acest punct de vedere este statuat că Armata României va participa în cadrul Alianței la „... răspunsurile pe care aceasta va trebui să le dea provocărilor împotriva intereselor de securitate, în interiorul sau în afara zonei euroatlantice, precum și la soluționarea unor conflicte care impun executarea de operații de mică sau mare intensitate²². Pe baza capabilităților de care dispune, armata română va trebui să fie în măsură să acționeze într-un mediu multinațional, împreună cu forțele celorlalte țări membre ale Alianței sau coaliții ad-hoc, în strânsă cooperare cu organizații naționale, internaționale, guvernamentale și neguvernamentale, ceea ce denotă caracterul multinațional al logisticii și modul în care globalizarea își pune amprenta asupra sa și a componentelor sale. Viitoarele operații, în care componentele informaționale, economice, logistice, sociale, juridice și diplomatice vor avea un rol determinant, trebuie abordate într-un mod unitar și coordonat. Această cerință va trebui soluționată din punct de vedere logistic prin accelerarea procesului de transformare a sis-

temului logistic, astfel încât acesta să devină unul flexibil, eficient și viabil.

Prin derularea procesului de transformare al Armatei României se urmărește obținerea unei structuri de forțe modernă, redusă, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă, interoperabilă, cu capacități de autosusținere și de protecție multidimensională, cu o conducere flexibilă, care, pe baza informațiilor și datelor optime, să ia decizii în timp scurt. Logistica și componentele sale nu se pot situa pe alte coordonate decât cele prezentate, având în vedere rolul ei de asigurare a sustenabilității forțelor în acțiunile militare.

În domeniul logistic, procesul de transformare îmbracă două componente foarte importante. În primul rând, el trebuie privit din punct de vedere tehnologic, având în vedere că în mediul militar tehnologia avansează mult mai rapid decât în domeniul civil, și apoi din punct de vedere economic, luând în considerare faptul că principiile care se aplică la ora actuală în domeniul logistic (economic) sunt cele ale determinismului dinamic complex, în care contează unitatea și rețeaua economică. Din această perspectivă, structurile economice cele mai eficiente sunt considerate întreprinderile de tip „B” (unități și subunități), care se adaptează mai ușor condițiilor de producție și de desfășurare și nu marile întreprinderi ierarhizate (bazele logistice, marile unități de logistică).

Transformarea în domeniul logisticii militare implică, în primul rând, modernizarea infrastructurii militare, îmbunătățirea metodelor și practicilor de management a resurselor pentru apărare (în special în ceea ce privește achizițiile de armamente, logistică, politică de personal), îmbunătățirea eficienței sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare, reducerea dimensiunii structurilor logistice, trecerea de la procesul de pla-

nificare bazată pe amenințări la cea bazată pe capabilități. Din punct de vedere al revoluției în afacerile militare (RMA), procesul de transformare logistic vizează adoptarea și implementarea tehnologiilor specifice revoluției tehnico-militare, restructurarea entităților logistice, în concordanță cu cerințele apărute în mediul logistic militar al NATO și UE, flexibilitatea ierarhiei de comandă, punerea accentului pe capacitatea de a desfășura sprijin logistic în conformitate cu cerințele Războiului Bazat pe Rețea (RBR), pe sprijinul logistic intercategoriai de forțe.

O dată cu apariția și dezvoltarea globalizării, logistica a început să capete din ce în ce o tot mai mare utilizare. În momentul de față întâlnim, din ce în ce mai mult, expresii de genul³: logistică didactică, logistica unei adunări, logistica unei autostrăzi, logistica forțelor de ordine, logistica infractorilor, logistica spitalului, logistică militară ș.a.m.d. În dorința de a surprinde determinările asupra logisticii militare și componentelor sale, considerăm că se impune prezentarea anumitor argumente în legătură cu apariția și dezvoltarea sensurilor și semnificațiilor noțiunii și sistemelor logistice. Astfel, în perioada anilor '70-'80, în literatura economică românească, logistica exprima "...un complex de activități, cuprinzând manipularea, transportul, sortarea, depozitarea produselor, formarea sortimentului comercial, prepararea și executarea comenzilor, având drept scop deplasarea fizică a produsului de la producător la utilizatorul final cu cele mai reduse costuri ocazionate de procesul distribuției"⁴.

În zilele noastre, logistica este tot mai mult percepută ca o știință care are ca domeniu de activitate dimensionarea și corelarea optimă a fluxurilor de informații și de bunuri, pentru a asigura adaptarea continuă a întreprinderii la condițiile-cadru ale economiei de piață. Determinarea științifică a momentului în care un produs trebuie să se găsească în fiecare punct al lanțului produc-

tiv și de desfacere se apreciază că fundamentează imaginea logisticii moderne. Din acest punct de vedere se estimează că logistica va avea o evoluție exponențială, fiind considerată de specialiști o condiție esențială a competitivității în relațiile economice actuale, un instrument de natură managerială, o tehnologie de sinteză, coordonând sarcinile aprovizionării, fabricației, desfacerii, gestiunii industriale, prestației post-vânzare. Regula de bază a logisticii impune principiul după care suma optimurilor locale nu este egală cu optimul global⁵.

Bernard Helmut Kortshac, de la Universitatea Economică din Viena, considera că logistica asigură descrierea complexă a interacțiunii bazate pe diviziunea și specializarea muncii între elemente, funcții, compartimente și întreprinderi, între național și internațional, în condițiile transformării pieței vânzătorului într-o piață a cumpărătorului. În acest sens, logistica este considerată ca fiind o știință și un instrument de optimizare a eforturilor în cele mai diverse domenii: în transporturi, în funcționarea spitalelor, în îndepărtarea deșeurilor rezultate din orice activitate, în cucerirea spațiului cosmic, în negocierea afacerilor, întinzându-se de la logistica întreprinderii la logistica națională, de la logistica națională la logistica europeană, și până la cea mondială⁶.

Urmărind aceste opinii, putem considera că atât globalizarea cât și logistica sunt două noțiuni ce au cunoscut semnificații deosebite în ultimii cincizeci de ani. O dată cu noile concepții despre funcțiile firmei, logistica „... a trecut de la logistica de marketing la logistica industrială, căpătând valențe de funcționalitate globală, gestionând, după principii de eficiență, fluxurile de informații și de materiale din amonte de întreprindere, din interiorul acesteia, precum și din aval de aceasta, fiind responsabilă de realizarea produselor din momentul proiectării până la ajungerea lor la consumatorul final, cu cele mai mici costuri”⁷.

În același timp, a căpătat o tot mai diversă utilizare, acoperind o arie multiplă de domenii de activitate, devenind responsabilă de eficientizarea capitalurilor în profil teritorial, gestionând fluxurile de informații și de bunuri specifice producției de bunuri, infrastructurii, educației, securității, apărării mediului, sănătății etc. În general, logistica a evoluat și, din momentul în care a încorporat știința, răspunzând de funcționarea eficientă a oricărui sistem social, ea a devenit un instrument calitativ și un susținător intim al globalizării, iar logistica globală s-a metamorfozat într-un determinant politic.

În domeniul logisticii militare, prin creșterea rolului NATO de gestionare a securității în afara spațiului său tradițional de responsabilitate, a devenit evident că trebuie reanalizate planurile de acțiune aferente, planuri care înglobează în primul rând dislocarea forțelor către noile teatre de acțiune, sau către posibile zone de intervenție. Acest tip de aspecte a determinat un nou mod de abordare a sprijinului logistic în țările membre NATO.

Luând în considerare sprijinul logistic la nivelul NATO și sprijinul logistic pe teritoriul național al structurilor de forțe ale armatei române, apare ca evident faptul că cele două tipuri de susținere nu mai pot diferi prea mult față de perioada de preaderare la NATO și UE. La acest moment Armata Română participă cu forțe și mijloace în aproape toate teatrele de acțiuni militare gestionate de NATO și UE. Este clar că dimensiunile și formele de manifestare a activităților de sprijin logistic capătă din ce în ce mai mult valențele globalizării, având în vedere căile și modalitățile de asigurare a forțelor noastre. Nu mai putem vorbi de sprijin logistic național decât pe teritoriul țării noastre, și nici aici de unul integral. Afirmăm aceasta bazându-ne pe modul în care se desfășoară la acest moment sprijinul logistic al forțelor proprii (prin agenți economici cu capital de stat, mixt sau privat, prin

operatori economici internaționali etc.), sau pe felul în care asigurăm ca națiune gazdă (Host Nation/ HN) diverse facilități de infrastructură forțelor NATO care tranzitează țara noastră. Nu în ultimul rând, luăm în considerare facilitățile acordate realizării unor baze americane pe teritoriul țării noastre și modul în care se realizează sprijinul logistic al forțelor dislocate în aceste baze.

Dacă mai luăm în considerare și modul în care se asigura necesarul de tehnică și armament în fostul Tratat de la Varșovia, legăturile pe linie logistică existente între țările foste membre, atunci ne întrebăm despre ce vorbim?

Globalizarea în logistica militară nu reprezintă ceva nou, numai că acum influențele sale nu se mai regăsesc numai într-un domeniu sau altul, ci în toate domeniile funcționale ale logisticii.

Trecând în revistă domeniile funcționale ale logisticii⁸ (aprovizionarea, mișcarea și transportul, mentenanța, sprijinul medical, infrastructura, protecția structurilor de logistică, serviciile de campanie, contractarea, sprijinul națiunii gazdă, domeniile conexe precum: cooperarea civili-militari, asigurarea urgențelor civile, dislocarea strategică; recepția, staționarea, continuarea deplasării și integrarea forțelor; prevenirea și stingerea incendiilor; protecția mediului, securitatea și sănătatea în muncă, supravegherea tehnică și metrologia legală; serviciile funerare), putem spune că nu există niciunul în care să nu se manifeste influențele globalizării.

În sensul celor prezentate, dorim să evidențiem faptul că globalizarea „...influențează toate componentele vieții socio-umane, indirect conflictul armat și, în consecință, strategiile privind ducerea războiului. În acest context, logistica a devenit unul dintre domeniile militare cele mai solicitate și influențate”. Pornind de la enunțul că: „... nu se poate declanșa un război dacă nu există posibilități de sustenabilitate în teatru”, putem realiza că tot

ceea ce înseamnă factori de influență în ducerea războiului suferă influențele necesare din partea globalizării logisticii.

Astfel, noul context operațional, care implică ducerea acțiunilor militare în cadrul unor războaie de coaliție sau de alianță, aduce în fața logisticienilor provocările susținerii forțelor militare proiectate la distanțe strategice, în teatre de operații cu condiții climatice extreme, caracterizate prin resurse limitate și lipsa posibilităților de susținere a luptătorilor.

În aceste situații, procesul de generare a forțelor devine un model secvențial al capacității comune de folosire a serviciilor și resurselor. Este cunoscut faptul că resursele naționale sunt întotdeauna limitate. De aceea se face apel la soluția asigurării resurselor prin complementaritate, în cadru multinațional, concretizat în memoranduri de înțelegere și acorduri tehnice.

Acțiunile desfășurate în Irak sau Afganistan de armata română au necesitat asigurarea pregătirii și deplasării în aceste zone de operații a unor efective numeroase și a unor importante cantități de tehnică și materiale. După ajungerea trupelor în locurile de dispunere, s-a pus problema asigurării sustenabilității acestor forțe prin aprovizionare, respectiv reaprovizionare, și asigurarea serviciilor de campanie, cazarea și cartiruirea trupelor, precum și asigurarea mobilității lor pe rutele de comunicație, în vederea îndeplinirii misiunilor primite din partea comandamentelor multinaționale, fie că acestea au fost de tip multinațional (în cazul Irakului), fie din partea NATO (în cazul Bosniei, Afganistanului) sau al Uniunii Europene (în cazul Kosovo). A devenit clar pentru toți cunoscătorii fenomenului că sistemul logistic național nu ar fi putut asigura prin forțe proprii această nevoie de sustenabilitate, așa că s-a recurs la sprijinul logistic multinațional, la cooperarea în domeniul logistic și deci la aspecte care țin de modul în care globalizarea influențează logistica.

În finalul acestui subcapitol, considerăm că indiferent de evoluțiile viitoare ale fenomenului militar la nivel mondial, operațiile multinaționale vor rămâne cele mai sigure posibilități de testare a tehnicii și echipamentelor introduse în TO și în același timp de remediere a unor neajunsuri manifestate în asigurarea sprijinului logistic forțelor luptătoare. În funcție de modalitățile de cooperare abordate în domeniul logistic va depinde asigurarea sprijinului logistic pentru forțele proprii și rezolvarea situațiilor apărute. Considerăm că, prin intensificarea cooperării în domeniul logistic, aderarea la sistemul logistic al NATO (NAMSA) și menținerea relațiilor speciale avute cu diferitele țări membre NATO, pe viitor vor putea fi îndeplinite în condiții mult mai bune misiunile ce ne revin prin participarea la astfel de operații multinaționale, ca membru responsabil al Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene. În acest sens, dorim să evidențiem faptul că globalizarea nu se rezumă doar la influența mediului economic, în aceeași măsură influențând și sistemul militar, efectele materializându-se în nevoia de asigurare a unei mobilități sporite a forțelor, astfel încât să poată răspunde pozitiv noului mediu de securitate, în contextul redefinirii și fundamentării acestui concept pe modalități de abordare a riscurilor asimetrice și nonconvenționale.

NOTE:

¹ *Strategia de transformare a Armatei României*, Statul Major General, București, 2005, p. 5.

² *Ibidem*, p.6.

³ Udrescu M. – *Logistica și Globalizarea*, în „Spațiul sud-est european, în contex-

„tul globalizării”, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională, Strategii XXI, 12-13 aprilie 2007, București, secțiunea 5, Logistică, Finanțe și Contabilitate, volumul 1, Logistică, p. 305.

⁴ Colectiv, *Dicționar de marketing*, Editura Junimea, Iași, 1979, pp. 192-193.

⁵ Chiriță R. – *Logistica – factor de stimulare a întreprinderii*, în revista „Tribuna Economică”, nr. 2/1994, p. 18.

⁶ Kortshac B.H. – *Sisteme logistice*, nr. 2, 1991, p. 7.

⁷ Udrescu M., *Op.cit.*, p.307.

⁸ *L-1, Regulamentul logisticii operațiilor întrunite*, Statul Major General, București, 2008, pp. 5-31.

⁹ Bejinariu P. (coordonator) – *Influențele globalizării spațiului sud-est european asupra sistemului logistic al Armatei României*, în: „Spațiul sud-est european, în contextul globalizării”, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională, Strategii XXI, 12-13 aprilie 2007, București, secțiunea 5, Logistică, Finanțe și Contabilitate, volumul 1, Logistică, p. 12.

Dimensiunea funcțională a managementului planificării resurselor pentru apărare în forțele terestre

COLONEL IULIAN CRISTACHE

Instrumentul prin care se realizează implementarea și funcționarea managementului resurselor pentru apărare în Ministerul Apărării Naționale, și implicit în Forțele Terestre Române, este Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare.

Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare (SPPBE) a forțelor, activităților și resurselor în forțele terestre reprezintă ansamblul de măsuri și acțiuni prin care se determină, stabilesc, urmăresc și evaluează activitățile desfășurate pentru constituirea, modernizarea și pregătirea structurilor Forțelor

Terestre Române, în raport cu misiunile ce le sunt stabilite și resursele avute la dispoziție.

Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare a forțelor, activităților și resurselor în Forțele Terestre Române are ca scop:

a) realizarea compatibilității între obiectivele stabilite și resursele alocate;

b) planificarea, programarea, bugetarea și evaluarea într-o concepție unitară a activităților destinate să asigure gestionarea în sistem integrat, a resurselor umane, materiale și financiare alocate;

c) întărirea răspunderii în îndeplinirea obiectivelor programelor, asigurarea gestionării și utilizării eficiente a fondurilor financiare de către ordonatorul secundar și ordonatorii terțiari de credite;

d) îndeplinirea obiectivelor și priorităților stabilite prin utilizarea cu eficiență a resurselor financiare.

Obiectivele specifice Programului major „Forțe terestre” vizează realizarea structurii de forțe și a obiectivelor Forței, participarea în teatrele de operații, realizarea capacității operaționale și a structurii de personal, asigurarea operativității echipamentelor majore și a unui nivel de instruire performant, achiziționarea de echipamente majore moderne și realizarea unei infrastructuri adaptată cerințelor NATO și de interoperabilitate.

Funcționarea SPPBE în Forțele Terestre Române presupune existența unei relații de colaborare, interactivă și continuă, între toate structurile implicate, activitățile desfășurându-se ciclic, pe etape distincte, interdependente: planificare, programare, bugetare și evaluare.

Planificarea reprezintă activitatea prin care se stabilesc volumul, structura și modul de alocare a resurselor naturale, umane, materiale și financiare, necesare materializării obiectivelor Forțelor Terestre Române.

La nivelul Statului Major al Forțelor Terestre, planificarea executată pe termen mediu și lung, denumită și planificare multianuală, se concretizează în Programul major „Forțe terestre”, iar pe termen scurt, denumită și planificare anuală, se regăsește sub forma Planului anual de modernizare și pregătire a forțelor terestre. De asemenea, tot în această etapă se elaborează propunerile la Proiectul directivei de planificare a apărării și Proiectul bugetului forțe terestre pentru anul următor.

Programarea corespunde conducerii administrative și cuprinde definirea clară a obiectivelor și activităților specifice Forțelor Terestre Române pentru o perioadă de șase ani, proiectarea pe ani a structurii de forțe, cu evidențierea pachetului de forțe destinate NATO, UE și inițiativelor regionale, a capacității lor operaționale, achizițiilor de echipamente majore pentru dotarea acestora, modernizarea infrastructurii, estimarea costurilor anuale ale programului cu încadrarea strictă în alocațiile bugetare și stabilirea indicatorilor sintetici pentru evaluarea programului. În cadrul programării se identifică costurile directe și indirecte pe care le implică realizarea programului, respectiv subprogramului, și se valorifică toate informațiile necesare calculării și recalculării costurilor.

În baza Directivei de planificare a apărării și a Precizărilor privind planificarea, programarea, bugetarea și evaluarea resurselor în Ministerul Apărării Naționale, Secția Program Major „Forțe terestre” elaborează Programul major „Forțe terestre”

pentru o perioadă de șase ani și liniile estimate pentru finanțare în perspectivă.

Programul major „Forțe terestre” cuprinde date specifice privind activitățile, obiectivele și misiunile asumate și costurile aferente realizării lor privind: realizarea structurii de forțe; participarea în teatre de operații; îndeplinirea obiectivelor Forței; realizarea capacității operaționale; realizarea structurii de personal; realizarea/ menținerea capacității operative a echipamentelor majore; realizarea/ menținerea nivelului de instruire; întreținerea și modernizarea infrastructurii; eficientizarea activităților de cooperare internațională; planul anual al achizițiilor publice.

Bugetarea reprezintă etapa în care costurile determinate pe obiective, activități, misiuni, naturi de cheltuieli și ani sunt încadrate și grupate pe structura clasificăției bugetare, rezultând proiecțiile de resurse financiare corespunzătoare programului, respectiv subprogramului, care vor sta la baza întocmirii proiectelor anuale de buget.

În această etapă se elaborează două documente majore:

1) Planul anual de modernizare și pregătire al forțelor terestre;

2) Bugetul Forțelor Terestre Române pentru anul următor.

Pe baza primului an al Programului major „Forțe terestre”, la nivelul directorului de program, Secția program major „Forțe terestre” elaborează Planul anual de modernizare și pregătire, pe care îl transmite pentru analiză la Direcția Planificare Integrată a Apărării și Statul Major General, ulterior fiind prezentat, împreună cu concluzii, Consiliului de Planificare a Apărării pentru aprobare. Planul anual se actualizează și aprobă de către consiliu după apariția legii bugetului de stat și după executarea rectificărilor bugetare în cursul derulării exercițiului bugetar.

Propunerile anuale de cheltuieli ale Forțelor Terestre Române se întocmesc în conformitate cu prevederile din legea finanțelor publice și alte acte normative specifice și se transmit, la termenul stabilit, la Direcția Financiar-Contabilă, unde se centralizează și realizează bugetul Ministerului Apărării Naționale.

Evaluarea reprezintă un proces periodic de cuantificare și analiză a rezultatelor obținute, care are ca finalitate măsuri concrete pentru atingerea standardelor și cerințelor operaționale, materializate în obiectivele Programului major „Forțe terestre”.

Monitorizarea presupune un proces continuu de urmărire a modului de utilizare a resurselor alocate pentru îndeplinirea obiectivelor și a activității ordonate. Monitorizarea și evaluarea stadiului derulării Programului major „Forțe terestre” se execută de structurile cu responsabilități în domeniul planificării și gestionării resurselor pentru apărare de la toate eșaloanele, în raport cu competențele ce le au în acest domeniu, iar rezultatele se centralizează la structura de planificare din subordinea directorului Programului major „Forțe terestre” (Secția Program Major „Forțe terestre”).

Măsurile corective în implementarea programului (subprogramelor) și execuției bugetului se aplică de către factorii decidenți pe baza analizei indicatorilor specifici fiecărui obiectiv, stadiului intermediar de îndeplinire a indicatorilor și estimărilor privind nivelul acestora la finalizarea programului, nivelului de utilizare a resurselor financiare pentru perioada analizată, precum și pe baza estimărilor asupra costurilor viitoare.

Rezultatele evaluării sunt concretizate prin: informări și rapoarte (sinteze) periodice privind stadiul derulării

Programului major „Forțe terestre”. Măsurile și propunerile rezultate în aceste raportări au scopul de a prezenta greutățile, a înlătura disfuncțiile și a propune soluții pentru îndeplinirea obiectivelor cu resursele la dispoziție.

Consider că Sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare nu este un remediu pentru îndeplinirea tuturor obiectivelor armatei, dar este un proces care asigură instrumentele necesare în luarea unor decizii realiste în alocarea resurselor umane, materiale și financiare, în mod obiectiv și transparent, la nivelul cerințelor pe plan național și chiar mondial.

EDUCAȚIE,
INSTRUCȚIE ȘI
ÎNVĂȚĂMÂNT

Istoricul și devenirea artileriei antitanc

COLONEL (RTR.) NICOLAE DĂRĂBANȚ

Istoria artileriei antitanc, această artilerie specializată în lupta împotriva tancurilor, este parte a istoriei generale a artileriei. Nu intenționez să prezint istoria și evoluția artileriei în general, ce ar presupune o retrospectivă amplă mergând până la primele arme de luptă din care a evoluat artileria, cum au fost balistele și bombardele. Voi prezenta doar câteva file din istoria artileriei, și anume a artileriei antitanc.

După sfârșitul Primului Război Mondial și formarea Statului Național Unitar Român, țara noastră intră într-o nouă etapă a dezvoltării sale istorice, care a determinat progresul tehnicii, științei și culturii. Noua structură organizatorică a armatei și noua situație geografică a teritoriului reîntregit au impus înființarea de noi unități de luptă (infanterie și artilerie).

Abandonarea concepției războiului de poziție și susținerea argumentată a ideii de război de mișcare au dus la concluzia că

marea unitate tactică – divizia de infanterie – trebuie să aibă în organizare suficientă artilerie de sprijin (tunuri, obuziere și aruncătoare), cât și artilerie pentru trageri directe contra tancurilor.

În perioada dintre cele două războaie mondiale au apărut carele de luptă și, implicit, necesitatea apariției armei care să contracareze acțiunea lor. Primul regiment al carelor de luptă (deci primul regiment de tancuri din țara noastră) a luat ființă în anul 1920 și a fost subordonat nemijlocit Inspectoratului General al Artileriei (Înalt Decret nr.5 488 din 25 decembrie 1920).

În 1923, în fiecare regiment de artilerie s-a înființat bateria de legături și transmisiuni (denumită mai târziu „Bateria Comandă”).

Pericolul izbucnirii unui nou război datorită venirii la putere în Germania a fascismului, a determinat țara noastră să acorde atenție sporită reorganizării și înzestrării armatei.

Prima fază a impus reorganizarea marilor unități de munte și de cavalerie, iar a doua reorganizarea marilor unități de infanterie și a început la 1 aprilie 1938.

În cadrul celei de a doua faze a reorganizării armatei au mai fost reînființate pentru comandamente de brigăzi de artilerie și zece regimente de artilerie cu destinații diferite. S-a pus un mare accent pe motorizarea artileriei și dezvoltarea unor categorii ale acestei arme, cum a fost artileria antitanc și artileria antiaeriană.

Artileria antitanc a apărut și s-a dezvoltat concomitent cu evoluția rapidă a tancurilor. La început, aceasta a fost organizată pe baterii, apoi pe divizioane și regimente. La începutul războiului exista câte o baterie (șase piese) de tunuri antitanc la fiecare mare unitate de infanterie, cavalerie sau de munte. În cadrul fiecărei armate au fost înființate divizioane, apoi regimente de artilerie antitanc. Astfel, la începutul celui de Al Doilea Război Mondial, fiecare regiment de infanterie dispunea de șase tunuri

de însoțire și șase aruncătoare de 81,4 mm, iar la divizia de infanterie se mai găsește o baterie antitanc de șase piese, în afara numărului de tunuri de alte destinații și de aruncătoare.

Batalioanele de vânători de munte din compunerea grupurilor de munte aveau în organizarea lor un pluton de tunuri antitanc de 47 mm sau baterii de aruncătoare de 81,4 mm și trei plutoane de aruncătoare ușoare (60 mm).

Regimentele de cavalerie dispuneau de un escadron de tunuri antitanc (patru piese) și un pluton de aruncătoare de 81,4 mm (două piese). După numeroase organizări ce au avut loc în perioada interbelică și după declararea celui de-Al Doilea Război Mondial, existau 90 de regimente de artilerie, 17 divizioane de artilerie grea, două divizioane independente de artilerie și 19 baterii. La acestea se adaugă 47 companii antitanc divizionare, 105 companii de armament greu regimentare, 420 companii armament greu batalionare și 24 plutoane tunuri antitanc.

Înainte de Al Doilea Război Mondial, armata română dispunea de 8 301 guri de foc de artilerie, din care 200 artilerie antitanc. Artileria antitanc divizionară era în proporție de doar 9% față de restul artileriei (războiul a demonstrat că trebuie să fie cel puțin 30%).

După Primul Război Mondial s-au modernizat și extins uzinele pentru fabricarea armamentului. S-au realizat peste 3 000 de guri de foc de artilerie, din care 200 artilerie antitanc. S-a proiectat și realizat în mod original tunul antitanc Reșița, de 75 mm.

O mare contribuție în perfecționarea ofițerilor și subofițerilor de artilerie a adus-o Centrul de Instrucție Artileriei între anii 1920-1926 la Râșnov și din 1927 la Mihai Bravu. Pentru perfecționarea ofițerilor de artilerie în arma antitanc, în cadrul centrului a luat ființă, în 1943, Centrul de Instruire Antitanc. În perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, artileria antitanc era dota-

tă cu tunuri de 45, 57 și 75 mm.

Diviziile de munte au avut în compunerea lor și câte una-două baterii de artilerie antitanc de 75 mm „Reșița”, a câte șase piese. În organica corpurilor de armată nu existau unități sau subunități antitanc. Folosirea artileriei antitanc în cel de-Al Doilea Război Mondial s-a făcut cu multă ingeniozitate. Tunurile antitanc de toate calibrele au constituit osatura raioanelor și punctelor de sprijin antitanc autonome organizate de către toate statele majore de la divizii și regimente. În compunerea fiecărui punct de sprijin antitanc au intrat unu-două tunuri antitanc de 75 mm și două-trei tunuri antitanc de 45 mm.

Raioanele antitanc cuprindeau câte două-trei puncte de sprijin antitanc. Conducerea luptei era efectuată de comandanții raioanelor antitanc, ofițeri de artilerie, care aveau legătură telefonică cu comandanții punctelor de sprijin. Apărarea antitanc era asigurată atât cu tunurile unităților din primul eșalon, cât și cu cele din eșalonul al doilea, fiind astfel eșalonată pe întreaga adâncime a dispozitivului marilor unități tactice și operative. În ofensiva artileriei antitanc a fost folosită cu mult succes și ca artilerie de însoțire pentru respingerea acțiunilor inamice cu tancuri, autotunuri și mașini blindate sau infanterie. Pe timpul urmăririi inamicului, în special în Podișul Transilvaniei și în Cehoslovacia, tunurile antitanc au intrat în compunerea avangărzilor și detașamentului de urmărire. Pe timpul luptelor în localități, tunurile antitanc au intrat în compunerea grupurilor de asalt. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial artileriștii antitanc au luptat cu vitejie, acoperindu-se de glorie.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, mijloacele de luptă antitanc s-au diversificat și perfecționat continuu. Au apărut rachete antitanc dirijate (RAD) dar și mijloace de distrugere mult mai puternice pentru pătrunderea și perforarea blindajelor. S-au

perfecționat și metodele de contracarare a acțiunilor tancurilor și distrugerea acestor tancuri. S-a reorganizat întregul sistem de luptă contra tancurilor, asigurându-se o mare putere de distrugere a blindatelor și de anihilare a echipajelor. Am trăit și muncit mulți ani în unități și mari unități de artilerie antitanc și m-a uimit coeziunea dintre artileriști și spiritul lor de luptă care merge până la jertfirea de sine.

Managementul colegiului militar liceal între două opțiuni: performanță sau platitudine

COLONEL DR. CONSTANTIN MORARU

Sub raportul managementului, pe temeiul conținutului misiunii sale și al naturii activităților pe care le desfășoară, armata constituie o organizație cu anumite particularități:

– este un sistem birocratic, format din compartimente înalt specializate, fiabil, stabil din punct de vedere organizatoric și sub aspectul relațiilor interumane bazate pe principiul unității de comandă, care presupune o ierarhie strictă și reglementări precise. „Managementul în domeniul militar se deosebește de alte tipuri de management prin faptul că, întreaga activitate de conducere a activităților în domeniul militar..., se bazează pe anumite principii: unitatea de comandă, subordonarea necondiționată, unitatea conceptuală, ierarhizarea obiectivelor...”¹;

– are o conducere bazată pe autoritate formală, ordinele șefilor (comandanților) trebuind să fie îndeplinite la timp,

complet, fără discuții sau șovăire;

- inițiativa are un spațiu redus de manifestare datorită uniformității impuse și cu reglementările detaliate;

- este un organism intolerant la stările de incertitudine;

- comunicarea dintre șefi și subordonați este în mare măsură unidirecțională (de sus în jos), deosebit de concisă, nenuanțată, pe un ton de cele mai multe ori imperativ;

- interesele individuale sunt subordonate celor generale, într-o măsură mult mai mare ca în mediul civil;

- independența decizională este tot mai redusă, pe măsură ce se coboară pe scara ierarhiei;

- șefii celor mai multe dintre structuri nu au posibilitatea să-și aleagă membrii echipei manageriale.

În măsura în care managementul organizației militare este diferit față de cel al organizației din mediul civil, putem afirma că, și în interior, managementul are conotații specifice, în funcție mai ales de eșalon și de tipul structurii militare. Bunăoară, managementul unei unități (mari unități) militare operaționalizate va fi sigur, într-o măsură consistentă, diferit față de cel al unei instituții militare de învățământ. Specificitatea acesteia din urmă rezidă, în primul rând, tocmai din dubla ipostază a oricărei instituții militare de învățământ: organizație școlară (liceală, postliceală, universitară) și unitate militară (cu entități organice specifice). Dintr-o asemenea perspectivă, managementul educațional militar se întemeiază atât pe autoritatea formală a comandantului (managerului), cât și pe activitatea organismelor consultative specifice organizației școlare în general: consiliu de administrație, consiliu profesoral, senat etc.

Astfel, procesul de învățământ (instructiv-educativ) din instituțiile militare de resort este condus prin următoarele pârghii:

a) în colegiile militare liceale – de către comandant, ajutat de directorul-adjunct, prin consultarea Consiliului de administrație și a Consiliului profesoral;

b) în școlile militare de maiștri militari și subofițeri – de către comandant, ajutat de șeful instrucției și educației, prin consultarea Consiliului de administrație și a Consiliului profesoral;

c) în instituțiile militare de învățământ superior (U.N.Ap., academii) – de către comandant (rector), ajutat de locțiitori (prorectori) pentru învățământ și cercetare științifică, prin senat ca organ de conducere cu atribuții cvasitotale în desfășurarea procesului de învățământ; în organigrama acestor instituții sunt: o secție de management educațional și una de cercetare științifică; facultățile reprezintă entități funcționale distincte în structura academiilor (universităților) care, la rândul lor, sunt conduse de un decan, ajutat de prodecan și secretarul științific;

d) în școlile de aplicație – de către comandant, ajutat de locțiitorul pentru învățământ, care are în subordine secția învățământ și instrucție și conduce activitatea consiliului de învățământ.

Simpla enumerare a funcțiilor și organismelor cu atribuții în domeniul managementului educațional în instituțiile militare de învățământ subliniază implicit particularități manageriale majore. Apoi, dacă introducem în analiză misiunea instituției, finalitățile procesului instructiv-educativ, particularitățile de vârstă și de pregătire ale elevilor/studentilor/cursanților, structura personalului didactic etc., putem să apreciem, fără teama de a greși, că există diferențe semnificative de abordare a managementului educațional în fiecare din categoriile de instituții militare de învățământ.

Încercarea de a prezenta, într-o variantă globală, toate particularitățile manageriale ale învățământului militar, pe niveluri și (sau) instituții, ni se pare un demers greoi, din care ar lipsi elementul de practică managerială. De aceea, pe temeiul acestei realități dar și din rațiuni de prețuire a activității colegilor noștri (comandanți, rectori, locțiitori pentru învățământ etc.), în cele ce urmează ne-am propus să abordăm particularitățile manageriale din învățământul militar liceal. Eventualele conotații subiective ale materializării acestei intenții vor trebui să fie puse pe seama apartenenței profesionale dar și particulare (definitive) la valorile de necontestat ale Colegiului Militar Liceal „Dimitrie Cantemir”, din triplă ipostază de absolvent, instructor și comandant (manager).

Dincolo de aspectele sale teoretice, cu nuanță exclusiv științifică, referitoare la principii, funcții, roluri sau atribuții, managementul învățământului militar liceal are foarte multe elemente particulare rezultate, pe de o parte, din specificul instituției (colegiului) care reprezintă în același timp o structură militară dar și școlară, cu finalități exclusiv didactice și, pe de altă parte, din particularitățile de vârstă ale elevilor.

Perioada de liceu se identifică cu vârsta adolescenței, etapă de viață extrem de contradictorie și vulnerabilă, caracterizată prin bulversări psihocomportamentale obiective și, care, în linii esențiale, configurează personalitatea viitorului adult. Din această perspectivă, managementul educațional pus în operă într-un colegiu militar trebuie să se bazeze pe foarte multe realități, cele mai multe dintre ele inexistente în alte medii de învățământ militar:

- adolescența este ultimul stadiu în care „...plasticitatea structurilor de personalitate mai permite încă modelări relativ profunde”;

- adolescența este „...cea mai prielnică perioadă de vârstă pentru cultivarea unor profunde sentimente și a unei motivații intrinseci temeinice pentru cariera militară”³;

- adolescența militară reprezintă un tablou de manifestări psihocomportamentale, particularizate pe patru subperioade:

- „a neliniștilor mascate” (14-15 ani – clasa a IX-a);

- „a revoltei și a snobismului” (15-17 ani – clasele a X-a și a XI-a);

- a „închiderii în sine și a pesimismului” (17-18 ani – clasa a XII-a);

- a „entuziasmului și afirmării pozitive de sine” (18-20 ani)⁴;

- adaptarea și integrarea elevilor în procesul de instruire și educare specific în vederea asimilării de cunoștințe și formării de competențe se realizează prin asumarea îndatoririlor ce decurg din aceste roluri, dar mai ales printr-o accentuată presiune instituționalizată;

- colegiul militar aduce schimbări radicale în viața și activitatea elevilor, fiind un mediu frustrant, cu intense solicitări fizice și psihice, curriculare și extracurriculare (cele mai multe inedite);

- colegiul militar produce o egalizare a condițiilor materiale (de studiu și trai), a șanselor și a premiselor de formare și dezvoltare a personalității elevilor;

- regimul de viață și de studiu într-un colegiu militar presupune nenumărate particularități:

- vârsta elevilor la admitere – 14-15 ani;

- la venirea în colegiu se produce prima despărțire de familie;

- în grupuri și microgrupuri (clase, grupe) se realizează o ierarhie strictă a autorității;

- clasa are doi manageri, egali ca „putere”: profesorul diriginte (civil) și comandantul de subunitate (ofițer sau subofițer);
- clasa de elevi este extrem de eterogenă (ca medii de proveniență, posibilități materiale, grad de civilizație, sex);
- apar primele răspunderi și responsabilități foarte serioase;
- cadrul comportamental, în multe privințe, este radical diferit de cel din viața civilă;
- apare prima îngrădire serioasă a libertății;
- este impusă o disciplină severă.

Dintr-o altă perspectivă managerială, personalitatea subiectului educat în colegiul militar capătă o importanță aparte. Lipsa informațiilor sau documentarea insuficientă în această „zonă”, completată cu realitatea conform căreia formarea și maturizarea personalității nu s-a încheiat, pot produce erori manageriale cu efecte grave în consistența finalităților educative.

În acest context, semnalăm câteva din cele mai importante elemente care, în opinia noastră, trebuie să nuanțeze managementul grupului educat în colegiu militar:

- în primele luni de viață și activitate în colegiul militar, mulți elevi se declară decepționați de neconcordanța dintre imaginea lor cu privire la armată și realitatea existențială; cu alte cuvinte, la o vârstă la care maturizarea personalității abia începe, percepția despre anumite aspecte ale vieții poate fi deformată;
- în anii de mijloc ai liceului, procentul celor decepționați scade, pentru a înregistra o creștere în anul terminal;
- în clasa a XII-a, pe lângă apariția unui sentiment de saturație, se produce o tensionare suplimentară, sub obsesia celor două confruntări foarte importante – bacalaureatul și

concurările de admitere în învățământul superior militar;

– principalele „blocaje” care se pot produce în clasa a IX-a se grupează mai ales în jurul componentei emoționale: teama de greșală, de sancțiune, de insucces, neîncrederea în forțele proprii, timiditatea, starea de surmenaj; de cele mai multe ori, în clasa a IX-a, elevii greșesc involuntar, iar dorința comandanților de a-i vedea manifestându-se ca militari poate fi mult prea accentuată;

– în anii superiori, datorită încheierii în linii generale a procesului de adaptare și de integrare (implicit a reechilibrării emoționale), elevii resimt preponderent „blocaje” de natură atitudinal-motivațională și volitivă: apatie, comoditate, pasivitate, lipsă de interes, rutină, scăderea nivelului de aspirații;

– perioada de socializare intensă, când elevii se simt în largul lor, se consumă în anii de mijloc ai colegiului;

– după extravaganțele anterioare, în clasa a XII-a, cei mai mulți dintre elevi se retrag în liniștea interiorității proprii.

Investigând, iată, fie și în această variantă extrem de concisă, câteva din aspectele care vizează dinamica personalității adolescenților militari, putem să adăugăm noi elemente de particularitate ale managementului educațional din colegiul militar.

În aceeași notă, mai trebuie făcute câteva aprecieri. În privința organizării activității individuale, am observat că, în colegiul militar, elevii încep o adevărată campanie de reorganizare a manierei de învățare. Acest demers se impune obiectiv, constituind o dimensiune fundamentală a adaptării.

Printre factorii cei mai importanți care solicită această restructurare se situează: creșterea densității planului de învățământ, discordanța dintre ritmul și nivelul individual de învățare și cel general impus, efectuarea studiului în condiții noi (în comun), necesitatea de a învăța nediscriminatoriu la toate disci-

plinele școlare, exigența sporită a cadrelor didactice. Principalele căutări și definitivări în această privință se realizează, în general, până la sfârșitul clasei a IX-a. Efectele acestei tatonări nu întârzie să apară.

Ca urmare, scade considerabil nivelul performanței școlare la toți elevii, chiar și la cei ce se conturează de la început ca fiind potențial performanți.

Și în plan afectiv, dinamica fenomenelor are, de asemenea, particularitățile ei. Privindu-i pe viitorii elevi militari în postura de candidați-civili, izbește spontaneitatea și dezinvoltura lor emoțional-afectivă, sinceritatea și trăirea plină a evenimentelor cotidiene. În clasa a IX-a, situația se schimbă brusc, trăirile afective capătă predominantă negativă, se produce o autoinhibare expresiv-emoțională. În clasele de mijloc, revine nuanța pozitivă a trăirilor, însă fără a avea intensități deosebite. Pe lângă factorii psihosociali (ce țin de mediul militar) cu implicații indiscutabile și în acest domeniu, mai intervin și alte erori pedagogice (voluntare sau involuntare, directe sau indirecte). Unii educatori, din dorința de a cultiva sobrietatea – indispensabilă, în opinia lor, omului în uniformă – săvârșesc greșeli care duc la reprimarea emoțiilor pozitive, a râsului, a frumosului, înlăturând o dată cu aceasta și efectul lor reconfortant.

Există opinii, care aparțin mai ales persoanelor fără expertiză în domeniu, potrivit cărora managementul unui colegiu militar este o misiune facilă, aflată la îndemâna oricui. Sunt de acord că există multe aspecte care, printr-o analiză amputată, pot conduce la o asemenea concluzie. Dacă, însă, o asemenea analiză ar fi dusă până la capăt și s-ar întemeia măcar pe aspectele prezentate anterior, s-ar găsi mult mai multe elemente care ar indica, fără echivoc, vulnerabilitatea unei asemenea posturi și care ar releva necesitatea ca un comandant de colegiu militar să posedă

anumite trăsături speciale de finețe psihologică și pedagogică, o anumită intuiție, să fie un om exigent dar sensibil. Dincolo de aspectele sale de nuanță pur teoretică sau științifică, descoperite în orice lucrare de specialitate, managementul educațional desfășurat în colegiul militar este un raport dinamic între personalitatea comandantului (liderului) și variabilele situaționale.

Proiectul managerial al oricărui candidat la o astfel de funcție trebuie să asigure întemeierea științifică a actului de comandă (management), ținând cont de specificul instituției și de particularitățile de vârstă ale elevilor.

Fundamentarea unui astfel de demers își poate găsi materializarea numai în măsura în care managerul (comandantul) colegiului militar, prin directorul-adjunct (responsabilul nemijlocit în privința derulării procesului de învățământ) și prin alte pârgșii de intervenție avute la dispoziție (consiliul de administrație, consiliul profesoral), va reuși să „coboare” de la conținutul strict al reglementărilor, de la aspectele manageriale de top, la valoarea profesorului de la catedră și a cadrului militar instructor.

Din acest punct de vedere, prezența celor doi educatori (profesor diriginte și comandant de subunitate) cu răspunderi directe și nemijlocite asupra uneia și aceleiași clase de elevi, este benefică. Trebuie însă să menționăm faptul că sferile atribuțiilor lor profesionale nu se află în raport de identitate, ci mai degrabă, în unul de complementaritate. În timp ce pentru profesorul diriginte zona principală de interacțiune cu elevii o constituie activitatea de învățământ (orele de curs, studiul, concursurile școlare, consultațiile etc.), comandantul de subunitate beneficiază de numeroase și diversificate prilejuri de contact nemijlocit cu aceștia (activități cu specific militar, cele administrative, sportive etc.).

Ca urmare, ipostazele multiple de cunoaștere a elevilor pe care regimul de internat le oferă presupun o pregătire psihopeda-

gogică corespunzătoare. Mai mult decât atât, într-o astfel de conjunctură educațională este nevoie de radiografierea potențialului acestora de a fi modele de viață și profesionale pentru elevi și a măsurii în care sunt capabili să facă din oferta pentru cariera militară o opțiune atrăgătoare, mai ales prin elemente reale, palpabile.

Pentru că, pentru elevi, valorile de orice natură nu se reduc la acceptarea unor principii „trâmbițate” numai pe temeiul vârstei și al experienței pe care, nu-i așa?, omul matur le poate întrebuința ca argumente de netăgăduit. În cele mai multe dintre cazuri, pentru ei, valorile sunt personificate în modele umane, iau chipuri de profesori, de ofițeri, de subofițeri și chiar de elevi gradați sau salariați civili. În condițiile greutăților generate inerent de mediul militar de educație și ale unui sprijin redus, în mod obiectiv, din partea familiei, modelul educatorului din colegiul militar poate da elevilor stabilitate și un simțământ de securitate, le poate oferi o lecție ilustrată de existență profesională și umană, după cum, dacă acesta este puțin expresiv, le poate crea sentimente contradictorii cu privire la alegerea carierei și păreri eronate despre valorile umane autentice.

Așadar, la vârsta marilor căutări, educația realizată prin intermediul modelului este, prin efecte, foarte puternică și profundă deoarece reprezintă un reglaj realizat preponderent pe bază de participare bilaterală afectivă.

Din nefericire, comandantul unui colegiu militar are puține pârghii la dispoziție pentru a participa activ la selecția personalului didactic și militar de instruire. De aceea, este nevoie să încerce educarea educatorilor pentru a determina înțelegerea justă a imensei responsabilități generate de specificul activității desfășurate atât de cadrul militar, cât și de personalul didactic în colegiu.

Pentru că, în ultimii ani, destinul colegiilor militare liceale a fost extrem de contradictoriu, s-au produs și erori manageriale, mai ales în zona restructurării statelor de organizare. Dintre acestea, desființarea celei de a doua funcții de ofițer din structura comenzii unei subunități de elevi și încadrarea ei cu subofițer mi se pare cea mai nepotrivită. Fără intenția vreunei conotații peiorative, apreciem că educația în colegiul militar, cu valențe de performanță, nu se poate face cu subofițeri formați pe filieră indirectă. După cum, părerea conform căreia, absolventul colegiului militar ar trebui să fie obligat să opteze pentru cariera de soldat–gradat voluntar, mi se pare cel puțin lipsită de logică semantică.

În opinia noastră, în direcția restabilirii nevoii de valoare, în ceea ce privește rolul ofițerului educator în colegiul militar, trebuie întreprinse demersuri urgente pentru că, a accepta ideea experimentării continue a unor formule de încadrare, mi se pare echivalent cu a accepta un preț mult prea mare, finalizat cu un potențial deserviciu adus educației pentru cariera militară.

Tot în categoria erorilor manageriale ale eşaloanelor superioare, putem să includem luarea deciziilor de la distanță, fără nicio colaborare cu cei implicați nemijlocit în activitatea cu elevii.

Încercând să finalizăm particularizarea managementului educațional desfășurat în colegiul militar, apreciem ca necesară corecția acestuia în funcție de avertismentele adolescenței militare. Acestea, într-o variantă succintă, includ erori sau deficiențe cu impact negativ asupra modelării elevilor spre varianta impusă de modelul absolventului:

– deficiențe manageriale la nivelul comandantului – exercitarea actului managerial într-o manieră excesiv autoritară, inflexibilă la înțelegerea nuanțată a conduitelor individuale și

de grup, dar și varianta superficială și de indiferență poate duce indiscutabil la blocaje psihologice serioase pe traseul procesului de structurare a personalității elevilor;

– proiectarea nerealistă, neștiințifică a activităților instructiv-educative, prin ignorarea unor reguli ce sunt impuse cu necesitate de știința medicală, psihologică și pedagogică, poate duce la afecțiuni medicale și psihice serioase ale elevilor;

– deficiențele de comunicare între educatorii aflați în diferite relații ierarhice, dar mai ales cele dintre aceștia și elevi produc disfuncționalități cu efecte negative asupra percepției realității educaționale;

– erorile pedagogice produse de părinți și (sau) educatori, mai ales în ceea ce privește utilizarea necenzurată a unor expresii de genul „ești incapabil”, „nu ești bun de nimic” au pentru elevi efecte dezastruoase;

– condițiile psihoigienice și ergonomice neadecvate conduc la stres, oboseală, disconfort – din acest punct de vedere reconfigurarea estetică a tuturor spațiilor în colegiul militar este mai mult decât necesară;

– eșecul repetat produce neîncredere în forțele proprii și blochează aspirațiile devenirii profesionale;

– tentațiile vieții civile se soldează cu numeroase reverii, cu apariția periodică a unor stări de demobilizare, de abandon, dar și cu unele revolte comportamentale.

Prin relevarea unor realități cu caracter obiectiv sau subiectiv, care concurează în mod conștient la finalitatea proiectată a acțiunilor educative în colegiul militar, am încercat să subliniem incontestabil o notă de specificitate și particularitate a managementului educațional întreprins în aceste unități școlare din sistemul învățământului militar. Cu alte cuvinte, toate considerații-

le prezentate mai sus evidențiază diferențieri între managementul exclusiv scolastic (studiat în lucrări de specialitate) și cel practic, trăit în raport cu particularitățile oferite de mediul de educație liceal militar.

NOTE:

¹ Gl.lt.prof.univ.dr. Teodor Frunzeti și colectiv, *Raționalizare și eficiență în acțiunea militară. Elemente de logică și praxiologie*, ediția a doua, revizuită și adăugită, Editura Militară, București, 2009, p.24.

² Tiberiu Buzdugan, *Particularități ale structurării personalității adolescentului în contextul educației militare*, Teză de doctorat, Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, p.169.

³ *Ibidem.*

⁴ Tiberiu Buzdugan, *Op.cit.*, p.34.

Evaluarea pentru acreditarea instituțiilor militare de învățământ liceal

PROF.DR. AUREL-CONSTANTIN SOARE

Motto:

*„Acolo unde toți gândesc la fel, nimeni nu gândește prea mult.”
(Walter Lippmann)*

În ultimul deceniu, tema calității a devenit importantă în condițiile globalizării. Asigurarea calității ca subiect de politici educaționale a apărut în România sub presiunea integrării noastre în Uniunea Europeană.

Cadrul național este definit pentru acest domeniu de:

- OUG nr.75/12 iulie 2005, aprobată prin Legea nr. 87/2006;
- HG nr.1 258/2005 (Regulamentul de organizare și funcționare a ARACIP);
- HG nr.21/2007 privind aprobarea Standardelor de autori-

zare și a Standardelor de acreditare / evaluare periodică și HG nr.22/2007 privind aprobarea Metodologiei de evaluare instituțională în vederea autorizării, acreditării și evaluării periodice;

– Ordinul nr.5 337/11.10.2006 privind aprobarea Codului de etică profesională al experților în evaluare și acreditare ai ARACIP și Ordinul nr.5 338/11.10.2006 privind aprobarea Metodologiei privind criteriile de selecție și de formare a experților înscriși în Registrul ARACIP;

– HG nr.1 534/2008 privind aprobarea Standardelor de referință și a indicatorilor de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul preuniversitar;

– OM nr. 6 308/2008.

Caracteristica acestor documente reglatoare pentru calitate în învățământul românesc este că acordă o libertate mai mare tuturor unităților școlare în vederea adoptării instrumentelor concepute în actele normative enumerate la „firul ierbii”, adică la particularitățile, caracteristicile și nevoile concrete în care își desfășoară activitatea fiecare unitate școlară.

Se insistă pe o altă paradigmă care pune în centrul său analiza unei unități furnizoare de educație ca organizație generatoare de practici sociale, unde a diagnostică corect identitatea colectivă a instituției școlare este o cerință, o obligație, un drept, o datorie a societății.

Calitatea sistemului de învățământ începe să fie unul din punctele forte ale ofertei educaționale ale fiecărei instituții, indiferent care dintre referenți s-ar considera: calitatea învățăturii însușită de o persoană, calitatea învățământului dintr-o școală, dintr-un liceu sau dintr-o universitate, sau calitatea întregului sistem de învățământ.

Obținerea calității poate fi exprimată și urmărită prin îndeplinirea criteriilor:

• **Stabilirea explicită și asumarea conștientă, prin programe de acțiuni, a scopurilor de atins.** Sistemul de învățământ nu mai poate fi dirijat spre performanțe competitive în mod intuitiv, bazat pe experiențe întâmplătoare, ci pe baza unui sistem cu multe variabile și cu dependențe numeroase, care trebuie abordat comprehensiv, cu programe specializate;

• **Accesul și egalitatea șanselor la învățătură și studii.** De sistemele de învățământ ale lumii moderne este legat idealul pregătirii fiecărui tânăr pentru a se putea valorifica drept cetățean responsabil și autonom, în stare să întrețină, prin munca sa, persoana, familia sa și pe cei din jur. De aceea, accesibilitatea sistemului pentru cetățeni, în funcție de propria prestanță și performanță și asigurarea de șanse nediscriminatorii rămân indicatori preciși ai calității învățământului;

• **Flexibilitatea organizării sistemului.** Sistemul trebuie să fie prevăzut cu mecanisme, cu posibilități de recurs la a doua șansă, încât cel ce învață să își poată relua cursa. Pe de altă parte, diviziunile disciplinare trebuie relaxate, iar o reală transdisciplinaritate trebuie să rămână posibilă.

• **Calitatea curriculum-ului.** Nici curriculum-ul nu mai rezultă doar din propria experiență, oricât de bună ar părea ea. Este anacronică și aducătoare de daune, pe termen lung, obsesia cantității de ore alocate disciplinelor. Mai curând decât cantitatea de ore ar fi optim să ne preocupe randamentul fiecărei ore. Un bun curriculum lasă șansa alegerii de către elevi, iar alternativele sunt asigurate pe o scară din ce în ce mai înaltă, chiar în condițiile în care ele nu vor fi niciodată egale.

• **Calitatea cadrelor didactice.** Educatorul rămâne, în orice sistem, hotărâtor pentru calitatea acestuia. Oricât s-ar tehnologiza învățământul, educatorul organizează posibilitățile sistemului și le pune în valoare. Competența profesională, capacitatea inte-

ractivă, cultura intelectuală, inițiativa și devoțiunea educatorilor dau sau nu viață sistemului.

• **Calitatea infrastructurii.** Învățământul este un domeniu în mare măsură finanțat de societate. El își atinge scopurile numai dacă dispune de clădiri, spații, echipamente, instrumente de comunicație, mijloace de transport moderne.

• **Resursele și structura resurselor.** Resursele financiare alocate învățământului condiționează calitatea acestuia. Sistemele de învățământ performante investesc în mai mare măsură în echipamente și construcții.

• **Mecanismele de evaluare și autoevaluare a calității pregătirii.** Un obiectiv major al sistemului de asigurare al calității este să se asigure de validitatea și fidelitatea evaluării. Procedurile de asigurare a calității trebuie să asigure coerență în timp și spațiu a standardelor pentru toate diplomele. Asigurarea calității e bazată pe principii care includ:

– sistemul de asigurare a calității și de evaluare ar trebui să fie inteligibil pentru toți cei implicați, ar trebui să fie administrat în mod eficient, public justificabil și eficient din punct de vedere al costurilor de aplicare;

– criteriile care definesc performanța cerută elevilor pentru îndeplinirea unităților și a calificărilor ar trebui să fie adecvate scopului, explicite și pe înțelesul tuturor;

– evaluările ar trebui să fie valide, fidele și posibil de pus în practică, iar rezultatele evaluării ar trebui să corespundă criteriilor calificărilor;

– unitățile și calificările ar trebui să fie oferite de către școlile care dispun de resursele și de experiența necesare pentru a evalua elevii după criteriile calificării;

– personalului din școli ar trebui să i se acorde un sprijin real în evaluarea elevilor în vederea atestării;

– responsabilitatea pentru anumite elemente ale asigurării calității ar trebui să le fie atribuite școlilor, acolo unde aceasta este în conformitate cu standardele naționale.

• **Răspunderea pentru folosirea resurselor umane și materiale aflate la dispoziție.** Conștientizarea resurselor pe care – ca manager școlar și ca profesor – le ai la îndemână și a le spori printr-un randament crescut reprezintă un alt indicator al calității învățământului.

• **Rezultatul pragmatic.** Învățământul nu este în ordine atâta vreme cât finalitatea nu este observabilă, chiar dacă vorbim doar de starea țării, care stare este în final un indicator al calității. Învățământul generează mai puțin calitatea de a rezolva problemele și capacitatea de a schimba stările de lucruri, în condițiile în care primordiale ar trebui să fie inițiativa proprie și capacitatea de a implementa proiecte.

• **Generarea disponibilității și capacității de înnoire.** Măsurarea efectivă a competențelor se face, în lumea modernă, mai mult pe terenul schimbărilor. Performanța cea mai competitivă nu mai este doar să însușești ceea ce este cunoscut, ci să-ți formezi capacitatea de a genera înnoirea. Formarea pe scară largă a acestei capacități a devenit un criteriu al calității sistemelor de învățământ.

Evaluarea instituțională

Trebuie concepută ca un contract de management educațional în context școlar. Punerea de acord asupra problematicei contractuale este esențială și privește: câmpul socio-educational al școlii, efectele conducerilor unităților școlare asupra climatului muncii, profilul instituțional, funcțiunea comunicațiilor în organizație, calitatea vieții școlare, strategiile utilizate de diferitele grupuri în situații normale/de criză, jocurile actorilor

educaționali (profesori-elevi), integrarea socială a tuturor elevilor.

Prin evaluarea instituțională putem astfel stabili capacitatea unei unități școlare de a funcționa ca o structură eficace și echitabilă, pentru toate categoriile de elevi.

Este nevoie de un sistem de evaluare care să confere identitate și să aprecieze comunitatea școlară după valorile pe care le promovează, după calitatea mecanismelor de corectare a eventualelor „eșecuri”, după disponibilitatea de a crea un mediu deschis, eficient, de învățare pe tot parcursul vieții pentru fiecare participant la educație.

De aceea, este nevoie de o schimbare de mentalitate în actul propriu-zis al evaluării instituționale, în care evaluatorul proceselor educaționale dintr-o organizație școlară trebuie să vadă în evaluat un partener egal. Acest fapt ar presupune o nouă cultură a evaluării, unde autoevaluarea să aibă ponderea firească în dimensiunea standardelor de calitate stabilite prin criteriile evaluării externe.

Cadrul asigurării calității

Obținerea calității în desfășurarea programelor oferite de instituțiile de învățământ este un proces pe termen lung care necesită o planificare și o organizare atentă. Unul dintre pașii pe care trebuie o astfel de instituție să-i parcurgă în vederea dezvoltării unui sistem de asigurare a calității este autoevaluarea performanței școlii în raport cu anumite declarații privind calitatea. Declarațiile privind calitatea reprezintă standardul dorit care poate fi obținut numai în urma unui îndelungat proces de dezvoltare.

Același lucru este valabil și pentru lista dovezilor propuse. Aceste liste oferă exemple de documente, politici, proceduri și

activități care pot fi prezentate drept dovezi ale rezultatelor și performanței instituțiilor de învățământ.

Evaluarea sistemului calității în învățământ

Principala responsabilitate în îmbunătățirea calității și standardelor ofertei învățământului revine școlilor.

Este vital ca instituțiile de învățământ să depună eforturi pentru a gestiona și îmbunătăți calitatea ofertei lor, folosind metode de asigurare a calității clar definite și aprobate pentru a evalua în mod regulat toate aspectele ofertei lor. Ca parte a monitorizării și îmbunătățirii calității învățământului, liceele își încurajează personalul și echipele de program să realizeze analize și evaluări ale performanței lor. Această „auto-evaluare” și planul de îmbunătățire care rezultă sunt folosite ca parte a sistemului de management al calității, împreună cu evaluările externe ale calității și exercițiile de comparație cu alte instituții.

Toate instituțiile de învățământ realizează un raport anual de autoevaluare, esența căruia trebuie să o constituie o evaluare bazată pe răspunsurile la indicatorii de performanță a modelelor interne și/sau externe de asigurare a calității. În întocmirea raportului de autoevaluare, instituțiile școlare trebuie să realizeze aprecieri asupra performanței lor și să identifice punctele tari, punctele slabe și alte aspecte ale ofertei lor care au nevoie de îmbunătățire. Toate aceste aprecieri trebuie sprijinite de dovezi solide.

Autoevaluarea, realizată de instituțiile de învățământ sub propriul control și responsabilitate, poate fi definită ca un proces sistematic și progresiv de evaluare, în care liceele colectează și analizează dovezile pentru a realiza aprecieri asupra performanței lor în raport cu obiectivele stabilite. Procesul de autoevaluare

și îmbunătățire continuă trebuie să includă: evaluarea performanței, raportul de autoevaluare, planul de îmbunătățire, țintele îmbunătățirii și planurile de acțiune, monitorizarea și analiza măsurii în care s-au realizat planurile de dezvoltare și acțiune și s-au atins țintele, evaluarea externă.

Beneficiile evaluării și asigurării calității

Orice instituție de învățământ are diferite tipuri de elevi, fiecare cu cerințe și așteptări diferite. Oferta de învățământ trebuie să ia în considerare nevoi variate de instruire și trebuie elaborată într-un asemenea mod încât să satisfacă cerințele:

- elevilor, care doresc posibilități de învățare care să corespundă cu aspirațiile lor profesionale și personale. Este necesar ca aceste calificări să constituie un pașaport pentru angajare și să certifice abilitățile și competențele elevului;

- angajatorilor, care doresc calificări valide și fidele, ce sunt recunoscute în acreditarea calității și nivelului de competență al angajaților;

- sectoarelor publice, care doresc ca oferta instituțiilor de învățământ să poată susține dezvoltarea și să sprijine politicile guvernamentale.

Asigurarea calității ofertei de învățământ asigură că respectivele competențe sunt semnificative și creează beneficii concrete pentru elevi, angajatori, autorități publice și pentru instituțiile militare de învățământ.

Beneficiile asigurării calității din punctul de vedere al elevilor sunt: standarde ridicate pentru învățarea individuală, capacitate crescută de ocupare a unui loc de muncă, egalitatea șanselor, o mai bună informare despre posibilitățile de învățare și traseele de dezvoltare, implicare activă în desfășurarea programului de

învățare și în procesul de îmbunătățire a sa, feedback-ul constructiv furnizat de evaluări demonstrează că punctele de vedere și comentariile elevilor sunt apreciate și respectate, responsabilitatea și sentimentul de proprietate asupra programului de învățare crește implicarea și realizările elevilor, apreciere și grad de satisfacție mai mare manifestate de elevii implicați în programul de învățare.

În ceea ce privește beneficiile orientate spre angajatori, acestea se pot enumera astfel: număr mare de angajați cu competențe de bază solide, competențe crescute la angajații cu abilități profesionale mai înalte, aport la profitabilitatea organizației, încredere în solidaritatea și calitatea învățământului militar și a competențelor achiziționate.

Iar beneficiile pentru autoritățile publice se pot defini ca: abilități crescute de angajare, standarde mai ridicate în oferta de învățământ, competențe de bază mai bune, un nivel mai ridicat al abilităților pentru atragerea investițiilor interne, încredere în soliditatea și calitatea învățământului și a competențelor achiziționate.

Nu în ultimul rând, apar beneficii și pentru licee: informații pentru practică bună, comparația cu alte instituții similare de învățământ, încrederea în propria ofertă și în capacitatea de a promova programele de învățare în mod corespunzător, maximizarea potențialului de angajare al elevilor, legitimitate și recunoaștere crescută.

Scopul evaluării și asigurării calității

Monitorizarea, revizuirea și evaluarea desfășurate pe parcursul procesului de autoevaluare contribuie direct la asigurarea calității ofertei instituțiilor de învățământ militar. **Asigurarea calității implică toate tehnicile și activitățile care vizează eli-**

minarea cauzelor performanței nesatisfăcătoare prezente la toate nivelurile semnificative – de la identificarea nevoilor până la evaluare, dacă aceste nevoi au fost satisfăcute. Astfel, procesul de asigurare a calității va cuprinde următorii pași:

- identificarea variabilelor-cheie care urmează să fie monitorizate;
- stabilirea țințelor, standardelor sau nivelurilor de performanță cerute pentru aceste variabile;
- dezvoltarea și implementarea unui sistem pentru colectarea, analizarea și raportarea informațiilor privind performanța legată de variabilele-cheie;
- identificarea acțiunii care trebuie să urmeze dacă performanța se situează sub ținte, standarde sau nivelurile cerute;
- implementarea și monitorizarea acțiunilor în vederea schimbării.

În primul rând, o ofertă care respectă cerințele asigurării calității va asigura liceelor acreditare și legitimitate. Într-un sens mai larg, ea permite învățământului să satisfacă nevoile elevilor și Armatei. Asigurarea calității va garanta și faptul că oferta este în acord cu obiectivele generale ale standardelor crescânde ale învățământului, cum ar fi:

- niveluri ridicate ale rezultatelor elevilor;
- excelență în predare, formare și alte servicii.

Evaluarea este elaborată astfel încât interesele elevilor să aibă prioritate și să dețină o importanță covârșitoare. Intenția este de a situa elevii, nevoile, experiențele și realizările lor în centrul autoevaluării și îmbunătățirii.

Se așteaptă ca școlile să promoveze egalitatea șanselor în toate aspectele ofertei. Toate instituțiile școlare trebuie să realizeze îmbunătățiri continue de la an la an ale ofertei lor și să ridice nivelul standardelor. Dacă standardele sunt deja foarte ridica-

te, acestea trebuie menținute.

Responsabilități

Principalul scop al evaluării, respectiv al autoevaluării, este îmbunătățirea performanței. Autoevaluarea eficientă dă posibilitatea unei instituții școlare să-și identifice punctele tari și punctele slabe, să compare propria performanță cu cea a altor licee, să identifice posibilități de îmbunătățire, să stabilească obiective și ținte și să își organizeze în ordinea priorității acțiunile necesare pentru a le realiza. Furnizează, de asemenea, mijloace de identificare și satisfacere a nevoilor elevilor și a altor factori interesați.

Evaluarea trebuie să sprijine dezvoltarea organizațională. De aceea, trebuie realizată ca o parte integrantă a planificării strategice și operaționale, nu ca o activitate închisă. Trebuie, de asemenea, să se integreze reglementărilor vizând asigurarea calității, inclusiv tuturor standardelor externe de asigurare a calității și modelelor de comparație cu alte instituții. Astfel, calitatea și rigoarea procesului de autoevaluare constituie un mijloc important pentru demonstrarea răspunderii publice.

Scopul evaluării trebuie comunicat în mod corespunzător întregului personal, elevilor și celorlalți care folosesc serviciile educaționale. În planificarea evaluării, instituțiile școlare trebuie să identifice: de ce se realizează evaluarea, care sunt domeniile și/sau activitățile ierarhizate în ordinea priorității care vor fi supuse evaluării, cum se va realiza evaluarea, cine va realiza evaluarea, când vor fi derulate etapele procesului.

Toți participanții trebuie să cunoască responsabilitățile pe care le au în cadrul procesului de evaluare. Trebuie să fie informați în mod adecvat asupra scopurilor evaluării, aria de cuprindere a cadrului de evaluare, cum se va realiza evaluarea și termenele pentru realizarea ei.

Implicarea personalului de la toate nivelurile

Pentru a se realiza o îmbunătățire continuă, întreg personalul trebuie să fie încurajat să își monitorizeze și să își evalueze propria performanță și să identifice domeniile ce necesită îmbunătățire. Trebuie, de asemenea, să li se furnizeze timpul și pregătirea necesare pentru realizarea acestei sarcini. Multe instituții subestimează timpul necesar desfășurării până la capăt a unei evaluări eficiente, mai ales timpul pe care îl implică strângerea dovezilor necesare. O atenție specială trebuie acordată nevoilor personalului cu jumătate de normă.

Este (cea mai) bună practică, mai ales pentru instituțiile școlare mari, organizarea de echipe pentru a realiza evaluarea propriului domeniu de activitate. Aceste echipe pot fi: pe discipline, funcționale pentru serviciile specializate, cum ar fi asistența acordată elevului sau finanțe și trans-funcționale, care oferă servicii din mai multe discipline sau servicii.

Echipele trebuie să fie pregătite în domeniul tehnicilor de evaluare, mai ales al abilităților de evaluare a dovezilor și de efectuare a unor judecăți solide. Fiecare echipă trebuie să aibă un lider care să planifice și să organizeze procesul de evaluare și să își asume responsabilitatea de a scrie raportul de autoevaluare.

Este necesar ca echipele pe discipline și pe servicii să ajungă la o înțelegere și la un consens asupra motivelor și beneficiilor realizării evaluării și asigurării calității. O dată ce echipa își finalizează evaluarea și înaintează raportul și planul de acțiune, acestea trebuie aprobate la nivel de management. În instituțiile militare liceale, punctele-cheie sunt adunate într-un raport general de evaluare organizațională și un plan de îmbunătățire. Este

de înțeles că unele detalii se vor pierde în cursul acestui proces și punctele de acțiune care vor rezulta sunt centrate mai mult pe organizație și mai puțin pe echipă. De aceea, este vital ca echipele pe disciplină și/sau servicii să primească feed-back asupra raportului și planului de acțiune pe care le-au realizat. În acest mod, echipa știe de ce unele acțiuni pot fi realizate, în timp ce altele nu. Aceasta duce la o înzestrare a echipelor pe disciplină și pe servicii, cu o înțelegere a priorităților.

Implicarea elevilor

Colegiile militare liceale trebuie să demonstreze implicarea deplină a elevilor în procesul de evaluare. Ele trebuie să dezvolte metode eficiente de obținere a feed-back-ului din partea elevilor, care să includă chestionare, interviuri, grupuri de discuție, ateliere de lucru și colectarea plângerilor. Studiile trebuie să vizeze și nevoile viitorilor elevi și nivelul de satisfacție al celor care părăsesc instituția față de programul la care au participat. O importanță deosebită o are strângerea datelor despre elevii care abandonează programele înainte de a dobândi o competență.

Cea mai bună practică se realizează dacă se asigură participarea deplină a elevilor la echipele de autoevaluare și la comitele de consultare a elevilor. Toți elevii trebuie informați în mod adecvat asupra scopului și rezultatelor procesului de evaluare. Aceste probleme trebuie incluse în prevederi despre drepturile și responsabilitățile elevilor.

Implicarea factorilor interesați

În planificarea procesului de evaluare, colegiile militare liceale trebuie să ia în considerare și rolul pe care îl vor juca sub-

contractorii, partenerii-cheie. Este necesar ca instituțiile să dezvolte metode de obținere a opiniilor din partea organismelor externe, adică a tuturor instituțiilor de învățământ militar superior și postliceal, opinii legate de intrarea absolvenților pe piața militară a forței de muncă și relevanța programelor de învățare.

Este necesar să fie luate în considerare datele vizând comparația între instituții la nivel național privind, de exemplu, datele despre participarea, rezultatele elevilor, orientarea elevilor și situația forței de muncă, precum și datele asupra politicilor guvernamentale.

Implicarea managementului

Procesul de evaluare trebuie condus și organizat în mod operativ și eficient. Liderii și managerii trebuie să adere la obiectivele evaluării și să caute să promoveze o atmosferă de încredere în care indivizii și grupurile pot reflecta asupra propriei performanțe și pot avea o atitudine critică față de aceasta.

Este o practică bună de a atribui responsabilitatea coordonării și supervizării diferitelor aspecte ale procesului evaluării unei persoane potrivite (în cazul instituțiilor de învățământ militare liceale, directorului-adjunct), ideal un manager cu vechime, care să aibă autoritatea și responsabilitatea necesară în luarea deciziilor. Coordonarea procesului de evaluare implică în mod obișnuit planificare, stabilirea termenelor pentru îndeplinirea activităților, consiliere, facilitare, monitorizare, analiză, validare, scriere de rapoarte, corectarea și adaptarea materialelor, promovarea bunei practici. Raportul de autoevaluare va fi elaborat pe baza unui număr de sub-rapoarte ale echipelor pe discipline sau servicii. Este necesar ca respectivul coordonator să stabilească proceduri clare pentru modul în care va fi făcut acest lucru. Este important ca raportul final să fie concis și exprimat clar.

Liderii și managerii trebuie să participe activ la procesul de evaluare, într-o manieră adecvată responsabilităților lor de creștere a standardelor și de îmbunătățire a eficienței și eficacității totale a programelor de învățare. Ei trebuie, de asemenea, să aprobe raportul final de evaluare și planul de îmbunătățire și să evalueze eficiența procesului de evaluare.

Cadrul de evaluare

Instituțiile de învățământ militare liceale trebuie să caute să dezvolte o formă de evaluare care să răspundă propriilor nevoi organizaționale și nevoilor factorilor interesați. Cu toate acestea, există trei cerințe de bază referitoare la cadrul de evaluare pe care ele trebuie să le îndeplinească:

1. Evaluarea privește toate aspectele activității unei instituții de învățământ, dar în special calitatea și standardul experienței de învățare și ale rezultatelor elevilor. Rapoartele de evaluare trebuie să abordeze toate disciplinele de învățământ conținute în ofertă. Rapoartele trebuie să conțină aprecieri asupra tuturor celorlalte servicii-cheie care contribuie la experiențele elevilor, cum ar fi orientare, sprijin și asistență pentru elevi, precum și existența unor șanse egale. Când se fac aprecieri asupra oricărui aspect al ofertei și al performanței, accentul trebuie să cadă mai degrabă pe rezultate și/sau pe impactul pe care îl are asupra elevilor și a altor factori interesați, decât pe politici și proceduri.

2. Evaluarea privește toate declarațiile de calitate convenite și toți indicatorii de performanță. Deși poate să nu fie posibil sau necesar să se abordeze fiecare din indicatorii de performanță, datorită naturii ofertei, este necesar totuși ca rapoartele de evaluare să clarifice cum au furnizat acești indicatori de informații pentru aprecierile elaborate de colegiile militare liceale și cum au determinat ele identificarea punctelor-cheie tari și a celor slabe.

3. Evaluarea trebuie să țină cont de strategiile naționale și politicile guvernamentale de îmbunătățire. Este necesar ca instituțiile de învățământ să țină cont de inițiativele de la nivel național atunci când realizează evaluarea lor.

Colectarea datelor

Este necesar ca atunci când instituțiile de învățământ își evaluează performanța, ele să își folosească în mod eficient datele asupra performanțelor, inclusiv comparații cu alte instituții și informații asupra managementului. Ele vor strânge date referitoare la toți indicatorii de performanță folosiți în cadrul de autoevaluare și la toate activitățile/domeniile care sunt supuse evaluării.

Este esențial ca rapoartele de evaluare să cuprindă date care să sprijine aprecierile asupra realizărilor și performanței elevilor. Acestea vor cuprinde date despre, de exemplu, rata de atenție a elevilor, progresul în raport cu alte competențe și obiective individuale de învățare, valoare adăugată, punctualitate și trecerea spre alte forme de educație și formare.

Este necesar, de asemenea, să se prezinte dovezi pentru a justifica respectivele comentarii asupra calității predării și formării, precum și asupra eficienței învățării. Aceasta va implica observații asupra activităților de predare și formare și informații din chestionarele destinate a măsura nivelul de satisfacție al elevilor cu privire la posibilitățile de învățare. Datele pot fi de asemenea obținute din activitățile de formare și dezvoltare ale personalului.

Este necesar să se strângă date pentru evaluarea performanței serviciilor de sprijin ale colegiilor. Este o bună practică ca aceste instituții să stabilească proceduri și standarde clare, care să ajute la aprecierea eficacității acestor servicii. Chestionarele

menite a afla opiniile personalului și elevilor asupra acestor servicii pot furniza, de asemenea, dovezi folositoare.

Evoluțiile de la an la an ale performanței instituțiilor de învățământ trebuie să fie înregistrate pentru a furniza dovezi ale îmbunătățirii. Performanța trebuie evaluată în raport cu țintele agreeate și trebuie, oriunde este posibil, să fie comparate cu cele ale altor instituții de învățământ similare sau cu țintele naționale.

Datele de comparație sunt mijloace importante de evaluare a performanței și de stabilire a țintelor corespunzătoare de îmbunătățire. Liceele militare trebuie să caute să folosească datele obținute la nivel național și local pentru realizarea acestor scopuri. Comparația cu alte instituții servește, de asemenea, la a identifica, înțelege și învăța din procesele și practicile care duc la o performanță superioară în alte organizații. Este necesar ca instituțiile de învățământ să adreseze întrebări cum ar fi:

- Cât de buni suntem?
- Cât de buni putem fi?
- Cum putem deveni mai buni?
- Cum putem învăța de la ceilalți?

Dovezi și judecăți în evaluare

Este necesar să se distingă întotdeauna între dovada propriuzisă prezentată în susținerea unei aprecieri și sursa acestei dovezi. Sursa dovezii este în sine insuficientă. Cu toate acestea, sursele interne și externe din care sunt obținute dovezile trebuie să fie exprimate clar. Cadrul de evaluare a colegiilor militare liceale oferă propuneri de surse posibile de dovezi pentru fiecare declarație de calitate. Unele surse de dovezi sunt folosite pentru mai multe declarații de calitate.

Evaluatorii externi doresc să aprecieze calitatea și soliditatea citate în rapoartele de autoevaluare și să decidă dacă acestea fur-

nizează o justificare adecvată pentru punctele tari sau slabe precizate. Pentru ca dovezile să fie solide, acestea trebuie să fie:

- valide: dovezile sunt semnificative și susțin punctele tari sau punctele slabe identificate;
- cuantificabile: sunt folosite măsuri de performanță interne și externe, sunt folosite atât cifre, cât și procente și sunt clare și fără ambiguități;
- suficiente: dovezile sunt complete și suficiente pentru a acoperi toți indicatorii de performanță; dovezile pot fi verificate prin triangulație, și anume, există dovezi din trei surse separate și din trei perspective diferite;
- actuale: dovezile sunt suficient de recente pentru a oferi o imagine precisă a situației la momentul scrierii raportului de evaluare;
- exacte: dovezile sunt atribuite unor surse identificate și verificabile.

Judecățile trebuie să reflecte și volumul și aria de cuprindere a ofertei supusă analizei. Nu este acceptabil ca, de exemplu, să se susțină că există o „rată de retenție excelentă” ca fiind un punct tare dacă aria vizată a implicat doar o mică proporție din numărul total al elevilor. Unde este posibil trebuie specificat numărul, de exemplu, al elevilor care au fost incluși în studiu.

Judecățile trebuie să reflecte echilibrul dintre punctele tari și slabe și să țină cont de importanța relativă a problemelor supuse analizei. Nivelurile scăzute ale rezultatelor obținute de elevi vor avea o mai mare importanță decât orice alt punct prezentat. Instituțiile militare de învățământ trebuie să își propună să identifice cele mai semnificative puncte tari și slabe, mai ales cele care au un impact asupra învățării și asupra realizării elevilor.

Mai mult, judecățile constituie o valoare și este necesar ca limbajul vag să fie evitat. Aceasta implică și capacitatea instituțiilor de

învățământ de a distinge un punct tare, real, de practica și standardele obișnuite. Aspectele ofertei sau ale performanței constituie un punct tare doar dacă se situează deasupra practicii obișnuite.

Procesul de evaluare se referă în mod fundamental la dezvoltarea unei organizații critice care promovează în mod activ o politică de primire și luare în considerare a opiniilor obținute din partea personalului, elevilor, angajatorilor și a altor părți interesate și care este la fel de capabilă să admită punctele sale slabe, precum este capabilă să își susțină punctele tari.

Colegiile militare liceale au creat cadrul pentru standardizarea, moderarea și validarea judecăților de autoevaluare. De exemplu, „exceptional” are aceeași valoare pentru discipline de învățământ diferite? Are aceeași valoare pentru o anumită disciplină în mai multe instituții de învățământ? Moderarea internă poate fi realizată de evaluatori interni sau de echipe cu sarcina de a valida rapoartele de autoevaluare și trebuie să se asigure pregătirea adecvată în acest scop? Este important ca validarea externă să asigure faptul că standardele corespund cu cele ale altor instituții de învățământ.

Termene pentru evaluare

Instituțiile militare de învățământ trebuie să desfășoare procesul de evaluare cel puțin o dată pe an și în momente care se încadrează în ciclurile lor de planificare strategică și operațională. Se așteaptă ca ele să stabilească și să mențină un angajament și o implicare într-un proces continuu de îmbunătățire, astfel încât autoevaluarea să devină o parte obișnuită a activității zilnice a întregului personal, și nu un eveniment suplimentar și separat.

Scopul trebuie să fie de a asigura că problemele sunt rezolvate acolo unde apar și că modurile de obținere a excelenței sunt făcute cunoscute în întreaga organizație în mod continuu. Este

necesar ca evaluarea să fie pregătită cu atenție și aceasta trebuie să facă parte integrantă din ciclurile obișnuite de planificare ale colegiilor militare.

Planul de îmbunătățire

Evaluarea nu trebuie să fie un scop în sine, ci un mijloc pentru realizarea unei continue îmbunătățiri. Ea trebuie să fie însoțită de planificarea îmbunătățirii pentru a rezolva punctele slabe, a le consolida pe cele tari și a implementa alte schimbări necesare, identificate în procesul de evaluare.

Este necesar ca planificarea și implementare schimbărilor semnalate de evaluare să fie elaborate cu atenție. Se estimează că 80% din inițiativele de îmbunătățire eșuează din cauza planurilor slab concepute. Este o practică bună să fie implicați în procesul de planificare toți factorii interesați. Este de asemenea important ca interdependența planurilor de acțiune care vizează diferite domenii ale disciplinelor și serviciilor să fie înțeleasă adecvat și că toate planurile de acțiune se integrează în planificarea îmbunătățirii la niveluri de organizație a instituțiilor de învățământ.

Pe scurt, planul de îmbunătățire trebuie să specifice acțiunile și țintele pentru îmbunătățirea respectivelor domenii, împreună cu responsabilitățile atribuite pentru realizarea acțiunilor necesare până la termenele agreate. Trebuie să se creeze condițiile pentru monitorizarea și implementarea acțiunilor agreate, pentru măsurarea eficienței procesului de planificare a evaluării și îmbunătățirii.

I. Ierarhizarea domeniilor de îmbunătățire în funcție de prioritate

Planurile de îmbunătățire trebuie să fie realizabile din punctul de vedere al ariei de cuprindere. Evaluarea va genera multe

domeniului de îmbunătățire. Încercarea de a aborda fiecare domeniu se poate dovedi copleșitoare și poate duce la scăderea moralului personalului. De aceea, trebuie să se stabilească priorități, concentrându-se pe acele zone de îmbunătățire care: au impact direct asupra experienței de învățare a elevilor, au o semnificație covârșitoare pentru învățare și pentru realizările obținute de elevi, consolidează punctele tari și rectifică prompt punctele slabe, reflectă prioritățile naționale și locale. Este nevoie, de asemenea, ca planurile de îmbunătățire să vizeze acțiuni care nu au fost finalizate în ciclurile anterioare de planificare.

II. Definirea țăintelor de îmbunătățire

Se așteaptă ca instituțiile de învățământ să stabilească ținte clare pentru îmbunătățire, împreună cu măsuri pentru aprecierea dacă acțiunile stabilite au avut succes. Țintele trebuie să fie clar definite, trebuie să poată fi măsurate, să fie realizabile, să fie orientate pe rezultate (obținerea de îmbunătățiri, nu intensificarea activității), să li se stabilească termene limită cu date concrete pentru realizarea lor.

Se așteaptă ca instituțiile de învățământ să dezvolte ținte de performanță pentru acele activități care sunt importante și nu neapărat ușor de măsurat.

III. Specificarea acțiunilor pentru realizarea îmbunătățirilor

Planurile de îmbunătățire trebuie să furnizeze o bază solidă care să producă îmbunătățirea. Pentru acest scop, ele trebuie să specifice toate activitățile și sarcinile necesare pentru a realiza obiectivele și țintele propuse de îmbunătățire.

Activitățile trebuie să fie definite la un nivel de detaliu suficient implementării eficiente a planului și trebuie să fie aranjate

într-o succesiune logică. Trebuie acordată grija necesară pentru a asigura că activitățile propuse să abordeze problemele importante. O întrebare-cheie de adresat este: „Ce influență va avea această activitate?”

Pentru activitățile definite în planurile de îmbunătățire și acțiune trebuie să se stabilească în mod adecvat costurile și resursele. În acest scop, trebuie să se realizeze o estimare a numărului de zile de lucru și alte resurse necesare pentru fiecare sarcină. Costul total al proiectului trebuie identificat și trebuie realizat un buget pentru lucrările ce urmează a fi realizate.

Responsabilitățile necesare realizării acțiunilor propuse trebuie să fie de asemenea menționate în planul de îmbunătățire. Persoana cu responsabilitatea generală trebuie identificată iar ceilalți membri din echipă vor fi desemnați să implementeze schimbările propuse. De asemenea, trebuie clar definite responsabilitățile de monitorizare a planului și de evaluare a rezultatelor. Trebuie asigurată formarea și dezvoltarea adecvată pentru a fi siguri că personalul deține cunoștințele și abilitățile necesare îndeplinirii acestei lucrări.

IV. Monitorizarea îmbunătățirilor

Colegiile militare liceale trebuie să stabilească termene concrete pentru finalizarea fiecărei activități sau sarcini și puncte de referință pentru evaluarea progreselor, în scopul de a menține planul pe direcția stabilită. Este necesar ca implementarea planului de îmbunătățire să fie monitorizată cu atenție, prin verificarea dacă personalul este deplin implicat în proces, dacă acțiunile realizate sunt conforme cu planul, dacă rațiunile de depărtare de plan sunt înțelese și aprobate și dacă se întreprind acțiuni relevante pentru actualizarea sau modificarea planului. Amendamentele aduse planului de îmbunătățire trebuie să fie

aprobate și înregistrate în mod adecvat.

În evaluarea rezultatelor inițiativelor de îmbunătățire, instituțiile de învățământ trebuie să țină seama de: rezultatele obținute, în ce măsură rezultatele corespund cu țintele stabilite, efectele neintenționate (pozitive sau negative), evidența anuală a îmbunătățirilor performanței, strategii de recompensare a îmbunătățirilor performanței, posibilități de împărtășire a concluziilor, experiențelor și bunelor practici.

Ca parte a procesului de revizuire, colegiile militare liceale vor căuta să evalueze eficiența procesului de îmbunătățire a planificării. Testul final este dacă beneficiile rezultate din procesul de evaluare depășesc costurile. Este o bună practică a se evalua dacă prezenta capacitate de autoevaluare și îmbunătățire este îmbogățită prin acest proces.

BIBLIOGRAFIE:

Bernat S.E. – *Tehnica învățării eficiente*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.

Bocos M.– *Instruire interactivă*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.

Ionescu S. – *Asigurarea calității*, Institutul Național de Informare și Documentare, București, 1993.

Marinescu L., Gheorghe, V. – *Îndrumări metodice pentru disciplinele tehnologice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

Martinescu I., Martinescu D. – *Auditul calității și mediului*, Editura Universității „Transilvania“ din Brașov, 2002.

Meyer G. – *De ce și cum evaluăm*, Editura Polirom, București, 2000.

Olariu M. – *Managementul calității*, Editura Economică, București, 1999.

Olariu M., ș.a. – *Tehnici și instrumente utilizate în managementul calității*, Editura Economică, București, 2000.

Pașțuru S. – *Elemente de teoria și metodologia instruirii*, Editura Universității „Transilvania“ din Brașov, 2002.

Radu I. – *Evaluarea în procesul didactic*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2000.

SR EN ISO 9000:2000 – *Sisteme de management al calității. Principii fundamentale și vocabular.*

SR EN ISO 9001:2001 – *Sisteme de management al calității. Cerințe.*

www.aracip.edu.ro

www.leducat.ro

www.multi-intel.com/

Performanța managerială

LOCOTENENT DR. FLORIN ȘTIBLI

Practica managementului este veche de mii de ani. Dar studiul organizațiilor și a comportamentului organizațional este un produs al secolului XX. Ca știință, managementul s-a dezvoltat în ultima sută de ani. Primele lucrări fundamentale au apărut la începutul secolului XX, fiind scrise de practicieni de elită pe baza experienței lor personale, acumulate ca manageri în firme mari în perioada de la sfârșitul secolului XIX. Numele lor sunt faimoase: Frederick Winslow Taylor, Henry Fayol, Alfred P.Sloan și alții. Managementul este practica direcționării, organizării și dezvoltării resurselor umane, a tehnologiei, a resurselor financiare într-un sistem orientat spre sarcini care asigură servicii și produse unor beneficiari din exteriorul sistemului. În viitor, două forțe ale schimbării vor complica acțiunile managerilor în efortul lor de a ghida organizațiile și a le menține viabile. Prima, este viteza cu care au loc schimbările care se accele-

rează, de la dezvoltările tehnologiei la strategiile competitive. În al doilea rând, forțele care afectează performanța organizațională, cum ar fi acțiuni ale guvernelor, așteptările și comportamentul angajaților, care devin mai complexe și aparent mai puțin controlabile.

Viteza și complexitatea schimbărilor fac viața în organizații să fie provocatoare și nesigură. Corespunzător acestor forțe ale schimbării, cunoștințele despre comportamentul în organizații a crescut exponențial în ultimii 50 de ani. Asemenea cunoștințe îi vor ajuta pe manageri și personalul specializat să înfrunte provocările secolului XXI. Cercetările arată că, comportamentul în organizații a personalului este un indicator al performanței organizaționale.

Formulând scopurile și obiectivele, este complicat a pune în balanță nevoile și interesele unor grupuri variate. Acționarii sunt definiți ca un grup de oameni care au un interes economic și (sau) social în comportamentul și output-ul organizațiilor. Acționarii în cazul unei universități pot fi studenții, facultățile, profesorii, viitori angajatori. Acționarii pot fi interni sau externi. Acționarii externi includ distribuitori, clienți, concurenți, grupuri de interes special, guvernul și societatea. Managerii și angajații sunt acționarii interni. Acționarii depind de gradul lor de influență asupra acțiunilor organizației în atingerea obiectivelor investiționale. Acționarii în cotă parte în firmele mari sunt în general investitori exteriori. Firmele mai mici tind să aibă investitori interni, astfel încât de multe ori obiectivele lor și ale managerilor coincid. Pentru a face o legătură între rolul de angajat/investitor, multe firme cu creștere rapidă oferă angajaților săi dreptul de a investi în acțiunile firmei, astfel încât angajatul să obțină profituri de pe urma creșterii valorii acțiunilor firmei.

O importantă provocare pentru managementul unei organi-

zații este identificarea acționarilor relevanți și direcționarea organizației astfel încât să se optimizeze recompensa către fiecare grup. Asemenea decizii sunt luate în contextul unor presiuni și conflicte create de grupuri de acționari care își urmăresc fiecare propriul lor interes. Proprietarii/investitorii doresc să maximizeze bunăstarea (profitul) și să minimizeze costurile. Dar angajații doresc să maximizeze veniturile personale, care sunt reprezentate de costurile cu salarii, prime, concedii plătite. Uneori interesele acționarilor sunt în conflict cu acționarii externi care doresc o performanță financiară, în timp ce managerii doresc să supraviețuiască într-o poziție bine plătită, care le asigură un statut înalt. O cale eficientă pentru a balansa aceste conflicte aparente este munca continuă pentru îmbunătățirea calității, adăugarea de valoare produselor orientate spre client.

Misiunea unei organizații este rezultatul în care aceasta îmbină bussines-ul unei firme și modul în care utilizează resursele umane, tehnice și financiare. Literatura de specialitate definește misiunea ca fiind scopul fundamental al existenței organizației, care o deosebește de celelalte organizații. Altfel spus, definește succint afacerea și îi identifică competențele-cheie. Este punctul de pornire în încercarea de a da o identitate proprie organizației. Toate scopurile bine structurate sunt rezultatul unei focalizări asupra efortului și resurselor. De exemplu, gigantul farmaceutic Merck îi prezintă misiunea: „Noi suntem bussines-ul care urmărește îmbunătățirea vieții umane. Toate acțiunile noastre trebuie măsurate în funcție de succesul nostru în atingerea acesteia”. Co-fondatorul *Apple Computers*, Steve Jobs, urmărește dezvoltarea afacerii printr-o cultură neconvențională: „Pentru a face o contribuție lumii, să faci unelte pentru minte care dezvoltă omenirea”. Este clar că această misiune este îndreptată pentru a satisface nevoi ale societății.

În continuare vom prezenta misiunile unor firme de succes.

Gillete – „Misiunea noastră este să atingem sau să ne consolidăm supremația mondială la unele categorii de produse existente sau noi, pentru care decidem să concurăm. Credem că îndeplinirea acestei misiuni va permite companiei să ofere acționarilor săi o rentabilitate sporită.”

Philip Morris – „Misiunea noastră este să fim cea mai de succes companie de bunuri de consum ambalate din lume. Strategia noastră de a ajunge aici este să dezvoltăm produse noi care să iasă în întâmpinarea tendințelor abia ivite ale consumului, să ne extindem din punct de vedere geografic, să producem și să vindem la nivel global.”

Ford Motor Company – „Ford Motor Company este un lider mondial în producția de automobile, de bunuri și servicii legate de automobile, precum și în industrii mai noi, cum ar fi cea aerospațială, comunicații și servicii financiare. Misiunea noastră este să ne îmbunătățim continuu produsele și serviciile, pentru a întâmpina nevoile clienților, permițându-ne să prosperăm ca afacere și să le oferim acționarilor noștri un nivel rezonabil al dividendelor.”

British Telecom – „Misiunea noastră este să oferim telecomunicații de nivel mondial, produse și servicii informaționale, să dezvoltăm și să exploatăm rețelele noastre din țară și din străinătate.”

Toyota Motor Company – „În calitate de corporație internațională angajată în construcția unor <mașini iubite peste tot în lume>, prin intermediul producției de automobile, Toyota face tot posibilul să-și aducă o și mai mare contribuție la dezvoltarea economică a tuturor națiunilor și la crearea unor standarde de viață mai ridicate pentru oamenii acestor națiuni.”

SC ARCTIC SA, Găiești – „Prin tot ceea ce facem dorim să

oferim clienților noștri produse de calitate înaltă, fiabilitate și performanță. Pentru aceasta, ne preocupăm permanent dezvoltarea și modernizarea companiei prin investiții în utilaje și instalații pentru realizarea de produse la standarde internaționale, precum și îmbunătățirea activității noastre.

Prin excelența științifică și expertiza comercială dorim să ne păstrăm poziția de lider al pieței românești și să oferim în continuare produse și servicii de bună calitate, la un preț accesibil. Dorim să ne implicăm mai mult în activitățile de export și să devenim și aici un etalon al calității.

Noi, la *ARCTIC*, suntem însuflețiți de un scop, muncind împreună pentru a face pretutindeni viața oamenilor mai ușoară, luptându-ne continuu să devenim o companie mai bună, percepută astfel de toți cei pe care îi servim: clienți, acționari, angajați și întreaga comunitate.”

Alegerea unei misiuni nu este o decizie luată o singură dată. Declararea misiunii unei organizații este deschisă la schimbări dacă o cer nevoile și apariția noilor tehnologii care înlocuiesc vechile servicii și produse. *Hewlett-Packard* și-a început business-ul într-un garaj în 1938, focalizându-se pe producția de instrumente de măsură mai exacte. Șaizeci și unu de ani mai târziu are loc o răsucire a bussines-ului original, astfel încât managementul se poate concentra pe calculatoare și imagini, *Hewlett-Packard* devine lider mondial în producția de imprimante, un produs care nu exista în momentul în care își începea activitatea. În 1990 devine una din primele firme din lume care este condusă de o femeie, Carly Fiorina devine CEO. Ca și CEO la *Hewlett-Packard*, Carly Fiorina proclamă noua misiune a firmei: „Produsele devin mai valoroase dacă sunt înconjurate de servicii”. La mijlocul anilor '90, rar era un futurist care să aibă viziunea să vadă succesul companiilor dot-com și care să capita-

lizeze popularitatea crescândă a Internetului.

Mai presus de definirea misiunii, fondatorii, managerii de top sunt responsabili cu articularea valorilor fundamentale, scopurilor și conceptelor organizațiilor. Asemenea declarații dau sensul direcției, cum jocul afacerilor este jucat de membrii organizației. Obiectivele extraordinare sunt cele mai înalte obiective ale organizației, ele prezintă modul în care managerii sunt capabili să măsoare și să evalueze performanțele scopurilor relative și aspirațiile întregii misiuni.

Favorizând simplitatea față de complexitate, CEO de la *General Electric (GE)*, John "Jack" Welch a dezvoltat două căi care l-au ajutat în obținerea de obiective extraordinare. Obiectivele sale: „să ajungi locul unu sau doi în fiecare din liniile de bussines și să fi capabil să fi producătorul la cel mai scăzut cost în fiecare din ele”. (*GE* este prima sau a doua firmă ca valoare din SUA, bazată pe capitalizarea pieței). Welch mai spune: "Am văzut afaceri care erau pe locul cinci pe piață, nici măcar pe locul trei, pe care le păstrăm cu venerație din trecutul nostru". Obiectivele lui Welch erau să desființeze liniile de produse care nu erau performante și să se focalizeze spre o structură divizionară, pe producție pe divizii, astfel încât fiecare dintre acestea să fie o companie mică. Welch scrie într-un raport anual: "Noi încercăm neconținut să transpunem sufletul unei companii mici și viteza unei companii mici în corpul companiei noastre mari". *GE* subliniază că articularea obiectivelor extraordinare simplifică înțelegerea organizațiilor și clarifică înțelegerea comportamentului angajaților.

În opinia lui Peter F. Drucker, performanța managerială are două componente: eficacitate și eficiență.

Eficacitatea este definită ca abilitatea de a stabili obiective potrivite și de a le realiza.

Eficiența este definită ca abilitatea de a utiliza optim resur-

sele disponibile în vederea realizării obiectivelor.

Întrucât cele două componente ale performanței manageriale sunt strâns asociate, în continuare se va folosi termenul „eficient” atât pentru eficiență, cât și pentru eficacitate.

Termenul „eficiență” a fost folosit încă din Antichitate și este de origine latină, derivând din „efficiere”, adică a efectua. Aristotel, ilustru gânditor și filosof al Greciei antice, și-a denumit una din cele patru cauze drept „cauză eficientă”, adică aceea care produce schimbare.

Lucrările de specialitate consacră diferite definiții pentru eficiență: „diferența dintre efectele utile (rezultate) și cheltuielile făcute pentru obținerea acestora” sau: „raportul dintre întreaga investiție a societății și gradul de satisfacere a cerințelor societății”. În opinia autorilor, eficiența poate fi considerată o categorie economică complexă care reflectă un efect dat, ca urmare a unui efort sau a unei rezultante de eforturi, făcute în cadrul unei activități economice sau de altă natură.

Una dintre cele mai complexe probleme privind managementul firmei o reprezintă evaluarea eficienței sale. Cauzele care generează această situație sunt multiple:

— efectele economice ale managementului firmei sunt preponderent indirecte, fiind dificil de delimitat și de evaluat;

— rezultatele firmei sunt influențate de factorii de mediu, dificil de anticipat și de multe ori imposibil de luat în considerare de echipa managerială;

— nivelul de dezvoltare al elementelor de evaluare este încă departe de cerințele unei comensurări riguroase și complete.

La nivelul unei firme, creșterea eficienței managementului firmei se realizează prin diferite modalități și acțiuni.

Contribuția managementului firmei nu se rezumă doar la latura economică a eficienței firmei. De mare importanță este și

eficiența socială, care se referă la aspectele necuantificabile direct, dar care au o influență considerabilă asupra factorilor implicați în activitatea firmei în general, și asupra resursei umane în special.

Dintre aceste aspecte pot fi menționate:

- calitatea climatului intern;
- intensitatea și conținutul motivării resursei umane;
- fluiditatea relațiilor ierarhice;
- sentimentul de apartenență la organizație etc.

Căile de creștere a eficienței managementului firmei sunt:

a) proiectarea și reproiectarea pe baze științifice a sistemului de management al firmei – începând cu organismele de management participativ și terminând cu posturile de execuție din secții sau ateliere, avându-se în vedere armonizarea tuturor componentelor;

b) pregătirea la un nivel superior a managerilor – are multiple efecte pozitive asupra subordonaților, atât pe verticala cât și pe orizontala sistemului de management al firmei, punctul de plecare fiind activitatea de selecție a personalului, care trebuie să se bazeze pe criterii profesionale și pe existența talentului de conducere;

c) raționalizarea procesului decizional – este necesară creșterea deciziilor strategice și tactice în condiții de risc și incertitudine, decizii care au un rol decisiv în creșterea profitabilității, în introducerea progresului științific și tehnic și în creșterea exportului, fiind necesare schimbări atât în ceea ce privește natura obiectivelor decizionale, cât și în ceea ce privește numărul variantelor decizionale și a implicațiilor economice;

d) remodelarea strategiilor și politicilor firmelor – prin utilizarea unor obiective fundamentale predominant calitative, care

Tabelul nr.1. Modalități de obținere a eficienței managementului

Modalități	Acțiuni	Rezultate
Îmbunătățirea activității de ansamblu a firmei	<ul style="list-style-type: none"> - combinarea resurselor și proceselor de muncă; - utilizarea resurselor fizice, informaționale, umane și financiare; -încadrarea muncii individuale în cadrul echipelor. 	<ul style="list-style-type: none"> -creșterea gradului de utilizare a capacităților de producție; -dimensionarea judicioasă a stocurilor; -creșterea vitezei de rotație a mijloacelor circulante.
Îmbunătățirea activității de execuție la nivelul fiecărui loc de muncă	<ul style="list-style-type: none"> -acțiuni și decizii manageriale; -utilizarea optimă a utilajelor și echipamentelor; -alimentarea ritmică calitativă și cantitativă a locurilor de muncă; -omul potrivit la locul potrivit. 	<ul style="list-style-type: none"> -sporirea productivității; -utilizarea eficientă a timpului de muncă; -structuri corespunzătoare.
Integrarea la un nivel superior a activităților firmei în cadrul tipului de industrie	<ul style="list-style-type: none"> -specializarea locului de muncă; -cooperarea între locurile de muncă; -îmbunătățirea aprovizionării și vânzării. 	<ul style="list-style-type: none"> -satisfacerea cerințelor pieței (consumatorilor); -creșterea eficienței.

Sursa: Simionescu A., (coordonator) – Management general, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p.38.

să se refere la productivitate, rentabilitate, calitate, concomitent cu asocierea unor opțiuni strategice, capabile să asigure modernizarea și eficientizarea activității firmei;

e) intensificarea componentei operaționale a muncii de management – prin diminuarea ciclului informare – decizie – acțiune, asigurându-se rapid strategii și politici concretizate prin produse sau tehnologii noi, prin sisteme noi de organizare sau comercializare, eliminându-se astfel birocrăția, indecizia, tergiversările, micșorându-se cheltuielile și amplificându-se productivitatea și rentabilitatea;

f) completarea și modernizarea instrumentarului de management – prin utilizarea metodelor moderne de conducere, punând accent pe managementul prin excepții, managementul prin proiecte, brainstorming, metoda arborelui decizional, marketing etc., concomitent cu folosirea unor metode clasice de management, cum ar fi delegarea, diagnosticarea, adică toate acele metode și tehnici care vizează elemente de risc și incertitudine caracteristice unei economii de piață.

În articolul “Developing leaders? Developing countries? Learning from another place”, specialistul în management Henry Mintzberg prezintă două stiluri de management, managementul eroic și managementul angajat, fiecare dintre acestea două stiluri putând fi utilizate în diverse contexte pentru a crește performanța organizației.

Stilul eroic a impus formularea unei prezumții prin care, directorii generali sunt așteptați să apară pe caii lor albi și să facă lucruri extraordinare, menite să salveze situația și să crească prețul acțiunilor, din nou, dar doar pentru un răstimp. Consiliile de conducere și acționarii au fost atrași în acest mit de o presă mult prea inimoasă, aflată veșnic în căutare de eroi. Desigur, aceștia pot oferi subiecte interesante. Dar nu sunt mulți cei despre care se poate vorbi, aceștia fiind în orice caz cei pe care convenționalele consilii de administrație sunt dispuse să-i desemneze. Astfel, ne alegem doar cu niște așa-zisi artiști: multă artă dramatică și

puțină grație. Sau cu niște manageri obișnuiți, care încearcă pur și simplu să-și facă datoria, așezați pe pedestaluri grandioase.

Stilul angajat, managerii angajați, păstrează contactul cu personalul operativ; ei sunt mai puțin înclinați să-și dea cu părerea dintr-un birou izolat. Ei își fac o impresie nu doar citind rapoarte, ci ascultând mai mult decât vorbind, văzând și simțind mai mult decât stând pe scaun și judecând.

Pe ansamblu, acești manageri preferă profilaxia în locul vindecării; ei nu se comportă atât asemenea chirurgilor (care taie în dreapta și-n stânga), cât mai degrabă medicilor hotărâți să evite în primul rând operația chirurgicală. Ei consideră că organizațiile proprii sunt niște rețele, nu niște ierarhii, ei înșiși desfășurându-și activitatea în mijlocul lor, nu în vârf.

În tabelul nr.2 sunt prezentate cele două stiluri de management:

Tabelul nr.2. Comparație între stilurile de management

MANAGEMENT EROIC	MANAGEMENT ANGAJAT
1. Managerii sunt oameni importanți, izolați de ceilalți, care realizează produse și prestează servicii.	1. Managerii sunt importanți în măsura în care îi ajută pe oamenii care realizează produse și prestează servicii să fie importanți.
2. Cu cât ajung mai „sus” acești manageri, cu atât devin mai importanți. La „vârf”, managerul general este corporația.	2. O organizație este o rețea interactivă, nu o ierarhie. Liderii eficace își desfășoară activitatea la nivelul ei, nu stau în vârf.
3. De-a lungul ierarhiei este transmisă strategia – clară, bine gândită, îndrăzneată – emanând de la șeful care interpretează partea dramatică. Toți ceilalți „implementează”.	3. Strategiile sunt o emanație a rețelei, oamenii implicați rezolvând probleme mici, care se transformă în inițiative importante.

MANAGEMENT EROIC	MANAGEMENT ANGAJAT
4. Implementarea este problema, pentru că, deși șeful acceptă schimbarea, majoritatea i se opun. De aceea cei din exterior trebuie preferați celor din interior.	4. Implementarea este problema, pentru că ea nu poate fi separată de formulare. De aceea persoanele implicate din interior trebuie să se opună schimbărilor nechibzuite, impuse de sus și din afară.
5. A conduce înseamnă a lua decizii și a alocă resurse – inclusiv umane. Managementul înseamnă astfel analiză, adeseori calcul bazat pe date din rapoarte.	5. A conduce înseamnă a scoate la suprafață energia pozitivă care există în mod firesc în oameni. Managementul înseamnă astfel implicare bazată pe judecată critică, înrădăcinată în context.
6. Recompensele pentru îmbunătățirea activității aparțin conducerii. Contează ceea ce se măsoară.	6. Recompensele pentru faptul că organizația devine un loc mai bun aparțin tuturor. Contează valorile umane, puține dintre ele putând fi măsurate.
7. A fi lider înseamnă a te impune celor care le impun altora propria voință.	7. Calitatea de lider este o încredere sfântă, bazată pe considerația celorlalți.

Sursa: Mintzberg Henry – *Manager nu MBA*, Editura Meteor Press, București, 2006, p. 256.

BIBLIOGRAFIE:

Cornescu Viorel, Druică Elena – *Întreprindere, management, profit*, Editura All Beck, București, 2005.

Cornescu V. Mihăilescu, I., Stanciu S. – *Managementul organizației*, Editura All Beck, București, 2003.

Dănăiață Ion, Bibu Nicolae Aurelian, Predișcan Mariana – *Management – Bazele teoretice*, ediția a II-a, Editura Mirton, Timișoara, 2004.

Dănăiață Ion (coordonator), Pîrjol Nicolae, Predișcan Mariana, Abrudan Denisa, Brancu Laura – *Management. Teste. Studii de caz. Aplicații*, Editura Mirton, Timișoara, 1999.

Drucker Peter – *Despre decizie și eficacitate*, Editura Meteor Press, București, 2007.

Mintzberg Henry – *Developing leaders? Developing countries? Learning from another place*, <http://www.henrymintzberg.com/pdf/devleaders.pdf>, data accesării site, 21.08.2007.

Mintzberg Henry – *Manager nu MBA*, Editura Meteor Press, București, 2006.

Simionescu A. (coordonator) – *Management general*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Considerații privind planificarea, organizarea și executarea ședințelor de tragere de luptă specifice

CĂPITAN CONSTANTIN PARASCHIVU

În lucrarea de față mi-am propus să abordez o temă de actualitate, în contextul participării unităților din Forțele Terestre Române la misiuni internaționale în cadrul Alianței Nord-Atlantice (ISAF – Afganistan), cât și în cadrul coaliției de luptă împotriva terorismului, alături de partenerul american (Enduring Freedom – Afganistan).

Perioada de integrare în Alianța Nord-Atlantică a impus unele transformări în structura unităților și subunităților de infanterie și vânători de munte care au participat la misiuni în teatre-

le de operații, acestea adaptându-se cu succes la provocările mediului de luptă contemporan.

Unitățile și subunitățile dislocate în teatrele de operații au înfruntat provocări legate de dotarea și antrenarea luptătorilor și subunităților, mediul în care acționează în prezent fiind unul complex, cu dese modificări ale situației tactice și generator de stres, cu solicitări fizice și psihice deosebite – temperaturi foarte ridicate, praf, amenințări directe la securitatea și protecția fizică a luptătorilor și a facilităților în care sunt dislocați.

Existența unui inamic extrem de adaptiv, care urmărește și analizează constant modul de acțiune al forțelor proprii și își perfecționează permanent tehnicile, tacticile și procedurile de acțiune a condus la identificarea unor soluții eficiente de instruire a luptătorilor și subunităților.

Standardizarea instrucției este un proces complex care va avea un impact de durată asupra pregătirii militarilor din forțele terestre, utilizarea Programelor de instrucție individuală (PII) și a Programelor de instrucție pentru Misiuni (PIM) simplificând procesele de instruire și evaluare a luptătorilor și subunităților.

Pentru executarea eficace a acțiunilor de luptă și obținerea rezultatelor tactice dorite, folosirea armamentului și echipamentelor din dotare este factorul determinant. Procesul de transformare a unităților și subunităților luptătoare a însemnat și o mai bună dotare și echipare cu armament, tehnică de luptă și echipamente – stații radio și echipamente de comunicații performante, aparatură de tragere și de observare pe timp de noapte.

Instruirea militarilor pentru executarea acțiunilor de luptă are ca și componentă determinantă instrucția tragerii cu armamentul de infanterie. Această categorie de instrucție asigură instruirea progresivă a militarilor și se desfășoară permanent, începând cu

perioada instrucției de bază până la plecarea în misiune, cât și pe timpul executării misiunilor în teatrul de operații.

În această lucrare am încercat o abordare teoretică și practică a aspectelor fundamentale care asigură o bună desfășurare a instrucției tragerii, cu accent pe cadrul organizatoric al ședințelor de tragere individuale de luptă specifice care se execută în unitățile de infanterie ce îndeplinesc anumite misiuni în teatrele de operații contemporane.

Noțiuni teoretice pentru desfășurarea tragerilor de luptă specifice

Principalele acte normative care asigură instruirea standardizată sunt:

– F.T-11 / 2007 – Instrucțiuni pentru tragerile cu armamentul de infanterie;

– SMFT 43/2006 – Ordin privind instrucția și exercițiile în Forțele Terestre în perioada 2007 – 2010;

– SMFT 44/2006 – Norme privind instrucția în Forțele Terestre;

– S.M.F.T. 152 – PII – I.Bz. – ITAI – Programul de instrucție individuală la disciplina Instrucția tragerii cu armamentul de infanterie, Făgăraș, 2008;

– S.M.F.T. 335 – PII – 1 – I.T.A.Sp. – Programul de instrucție individuală la Instrucția tragerii cu armamentul de pe tehnica de luptă (specific), Făgăraș, 2008.

În lumina prevederilor acestor acte normative, tragerea cu armamentul individual constituie modalitatea de bază prin care se finalizează misiunile individuale și colective în acțiunile militare¹.

Principii avute în vedere la elaborarea unor ședințe de tragere specifice

În contextul actual, pe timpul ducerii acțiunilor militare în teatrele de operații, subunitățile sunt din ce în ce mai des puse în situația de a acționa în mediul de luptă urban. Dacă în urmă cu 10 ani, operațiunile militare în mediul urban (MOUT – Military Operations in Urban Terrain) erau evitate chiar și de către cele mai antrenate armate, astăzi ele au devenit o necesitate absolută și militarii din forțele terestre execută zilnic astfel de acțiuni. Pentru a putea face față acestor provocări, unele unități au încercat să definească cele mai utile tehnici, tactici și proceduri de operare în mediul urban.

Acestea țin cont în general de compunerea elementelor care desfășoară acțiuni militare, de tehnicile utilizate de elementele inamice și pun accentul pe coeziunea subunității și lucrul în echipă, chiar și pe timpul pregătirii și executării ședințelor de tragere individuale.

Principiile luptei urbane²

Majoritatea luptelor în zone cu construcții au loc la distanță mică, adeseori între grupuri mici de luptători în interiorul unui perimetru limitat la o singură încăpere. Din această cauză acțiunile individului în luptă se pot iniția rapid și termina în câteva fracțiuni de secundă. Succesul sau eșecul este adesea determinat de decizii vitale și acțiuni aproape instinctive ale individului sau micilor echipe pe măsură ce aceștia întâlnesc situații complexe în fiecare încăpere. Una dintre situațiile complexe, adesea întâlnite, este existența noncombatanților și combatanților în aceeași clădire, adesea în aceeași încăpere. Principiile luptei urbane sunt:

surpriza, viteza, violența controlată a acțiunii.

Aceste principii nu se schimbă indiferent de Regulile de angajare – ROE (eng. Rules of Engagement). Fiecare din principiile luptei la distanță mică este în strânsă legătură cu celelalte. Câștigarea surprizei permite o viteză mare. Violența controlată împreună cu viteza sporesc elementul surpriză.

Surpriza este cheia succesului în lupta la distanță mică. Elementul de asalt trebuie să câștige surpriza, chiar numai pentru câteva secunde, prin inducerea în eroare, distragerea atenției, inducerea unei stări de șoc inamicului. Uneori grenadele sau dispozitivele de distragere a atenției pot fi folosite pentru a obține surpriza. Acestea sunt mai eficiente împotriva unui inamic mai puțin vigilent, mai slab pregătit, dar și pentru un inamic vigilent, bine pregătit. Înlăturarea obstacolelor, la intrare, cu explozivi sau prin foc asigură un oarecare element de confuzie ocupanților încăperii, dacă este permis prin ROE.

Viteza asigură într-o oarecare măsură siguranță elementului ce realizează siguranța. Viteza permite luptătorilor să folosească primele secunde date de elementul surpriză în avantajul lor. În lupta urbană viteza nu înseamnă grabă lipsită de prudență. Cel mai bine poate fi descrisă ca „grabă atentă”.

Violența controlată a acțiunii elimină sau neutralizează inamicul, dându-i în același timp ultima șansă să facă rău victimelor amice. Violența controlată a acțiunii nu se limitează numai la folosirea focului, implicând, în același timp, hotărârea mentală a luptătorilor pentru dominare totală.

Tactici, tehnici și proceduri

Tehnici de foc instinctiv³

Datorită naturii luptei la distanță apropiată, confruntarea va fi foarte apropiată (nu mai mult de 10 m) și foarte rapidă (ținta

expusă numai câteva secunde). Majoritatea confruntărilor sunt câștigate de cel care își elimină adversarul primul. Este mai important să dobori un om cât mai rapid decât să îl omori. Pentru a câștiga o confruntare la distanță apropiată, luptătorii trebuie să tragă rapid, cu acuratețe, aproape reflex. Antrenamentul adecvat pentru aceasta și aplicarea tehnicilor de foc instinctiv îndeplinesc aceste cerințe. Această metodă de tragere este singura cale prin care elementul de asalt, în mod frecvent, reușește ceea ce își propune cu cele mai mici pierderi și daune colaterale.

1. Deplasarea individuală și controlul armei

- Când se deplasează, luptătorul ține arma cu țeava orientată spre direcția de deplasare. El pune patul armei în scobitura umărului cu țeava ușor coborâtă pentru a nu obstructiona vederea. Luptătorul folosește mâna cu care trage numai pentru acest scop; folosește mâna liberă pentru a deschide sau pentru a arunca grenade.

- Focul se execută pe timpul deplasării către punctul de dominație. Focuri se trag și la distanțe de câțiva centimetri. Datorită faptului că se trage în timp ce este în deplasare, este esențial să se practice o „grabă atentă”, opusă celei în care nu se ține cont de mobilier sau alte obstacole ce pot duce la dezorganizare, numai pentru a ajunge la punctele de dominație. Cel mai important lucru pentru elementul de asalt este să înainteze cu armele, nu cu corpurile lor. Elementul de asalt nu trebuie să se deplaseze mai repede decât pot să angajeze cu acuratețe țintele.

- Primul luptător din elementul de asalt trebuie să evite să se împiedice, sau să fie condus de armă când acționează împrejurul ferestrelor, ușilor, sau zonelor în care trebuie negociate obstacole. Afișarea armei avertizează timpuriu pe oricine se uită în direcția militarului, fiindu-i mai ușor inamicului să apuce arma sau să reacționeze la apariția echipei ce face siguranța. Militarii trebuie

să aibă controlul asupra armelor lor în permanență.

2. Poziții de tragere pentru luptă în picioare

Cele două poziții sunt poziția pregătită joasă și poziția pregătită ridicată.

- Poziția pentru luptă în picioare joasă. Patul armei este poziționat cu fermitate în scobitura umărului, cu arma orientată în jos sub un unghi de aproximativ 45° . Aceasta este cea mai sigură poziție de transport. Echipa ce realizează siguranța ar trebui să o folosească atunci când nu există o amenințare iminentă.

- Poziția pentru luptă în picioare ridicată. Patul armei este ținut sub braț, cu țeava orientată ușor în sus, cu înălțatorul sub linia de ochire dar la limita de observare periferică a trăgătorului. Pentru a angaja ținta, trăgătorul împinge arma în afară, ca și cum ar împunge ținta cu baioneta. Când arma iese de sub braț, alunecă în sus, în umărul cu care trage. Această tehnică se potrivește cel mai bine pentru pozițiile din care se intră, ultimele care oferă protecție și mascare în afara punctului de intrare. Pentru ambele poziții, picioarele sunt depărtate la aproximativ lățimea umerilor. Degetele sunt orientate drept în față (direcția de deplasare). Piciorul de partea opusă celei cu arma este puțin mai în spate. Picioarele sunt ușor flexate iar trunchiul este ușor aplecat spre în față. Umerii nu sunt rigizi sau moi. Cotul mâinii cu care se trage este lipit de corp. Poziția trebuie modificată pentru a se asigura o poziție în gardă (boxer) confortabilă. Când se angajează țintele, militarii trebuie să țină arma cu patul în scobitura umărului.

3. Ochirea

Următoarele patru tipuri de ochire se folosesc pe timpul luptei apropiate:

- Ochirea pregătită din timp. Această tehnică este cea mai precisă. Constă în vizarea bună a țintei și respectarea principiilor de ochire când timpul o permite. Aceasta este tehnica preferată și necesară pentru ochirea la distanță.

- Ochirea rapidă. Această tehnică presupune o vizare imperfectă a țintei, în care abaterile în direcție și înălțime sunt de o importanță mai mică. Când înălțătorul este în linie cu ținta, luptătorul apasă trăgaciul. Această tehnică este folosită împotriva țintelor aflate la distanțe situate între 0-25 m, cu un ritm de foc susținut.

- Foc pentru nimicire rapidă. Această tehnică constă în plasarea înălțătorului peste cătare. Este folosită pentru focuri foarte rapide, la distanțe de 0-11 m. Abaterea în direcție este importantă, dar cea în înălțime nu este critică în relație cu ținta.

- Foc instinctiv. Această tehnică este cea mai puțin precisă. Luptătorul se concentrează asupra țintei și orientează arma pe direcția generală a țintei, folosind automatismele dobândite. Una din tehnici este aceea de a ajusta locul mâinii libere pentru precizie. În timp ce prinde apărătoarea mâinii, militarul întinde degetul arătător de-a lungul țevii, astfel încât prin indicarea cu degetul a țintei, țeva este automat îndreptată spre țintă. Această tehnică poate fi stăpânită numai după lungi perioade de antrenament și trebuie reînprospătată în mod constant.

4. Mănuirea trăgaciului

- Două focuri ochite distincte. După ce glonțul este tras, apare o mișcare în formă de arc a înălțătorului cauzată de recul. Luptătorul care trage lasă țeva să urmeze acest arc și aduce imediat înălțătorul înapoi pe țintă și execută al doilea foc. Luptătorul continuă să tragă până când cade ținta. Luptătorul nu se împotrivesc reculului.

- Foc dublu ochit. Luptătorul trage rapid de două ori cu o singură linie de ochire luată înainte de a lua linia de ochire a doua oară. Dacă este nevoie, este luată o altă linie de ochire și luptătorul trage din nou două focuri.

- Foc automat. Focul automat este o opțiune a luptătorului într-un mediu ce presupune lupta la distanță apropiată. Este eficient pentru violența acțiunii, când superioritatea cu foc este necesară pentru intrare. Se trage în serii scurte de două-trei cartușe. Odată bine antrenat, un luptător va putea trage șase cartușe în același timp în care trage două focuri ochite, distincte. Precizia tragerii la distanțe mai mici de 10 m este aproape la fel. Această tehnică ar trebui să fie limitată pentru luptătorul numărul unu și doi la curățarea încăperilor. Aceleași principii sunt aplicate pentru ochirea rapidă, focul ochit pentru nimicire rapidă și focul instinctiv. Arma se va ridica în timpul tragerii iar militarul nu trebuie să se împotrivescă. Punctul de ochire este ușor stânga jos pentru această acțiune. O tehnică pentru asigurarea preciziei este să nu se smucească trăgaciul (o tendință când se trage foc automat). Tehnicile potrivite de tragere la foc automat necesită antrenament propriu-zis pentru a se asigura controlul focului și prevenirea fratricidului.

- Incidente. Dacă un luptător are un incident pe timpul luptei la distanță redusă, el ar trebui să ia imediat poziția în genunchi și să treacă la remediere, mai puțin atunci când se află într-o intrare etc. O dată ce incidentul este rezolvat, nu este nevoie să se ridice pentru a angaja țintele. El poate salva secunde prețioase continuând lupta din genunchi. Oricând un alt membru al echipei vede un luptător luând poziția în genunchi, luptătorul trebuie să-și avertizeze coechipierii despre deplasarea lui și să se ridice numai după ce este anunțat. Aceasta va minimaliza fratricidul între membrii echipei. O altă tehnică este ca luptătorul să

rămână pe loc. După angajare, un alt membru al echipei îl direcționează pe luptătorul în genunchi să se ridice.

De reținut: a) întotdeauna trage până când cade inamicul; b) toate tragerile instinctive se fac cu ochii deschiși.

Aspecte practice privind organizarea și desfășurarea unei ședințe individuale de tragere de luptă specifică

Pentru o bună organizare și executare în condiții de siguranță a ședinței de tragere, comandantul plutonului va participa la pregătirea serviciilor – această activitate este organizată de către conducătorul tragerii cu o zi înainte de executarea ședinței.

La pregătire sunt precizate instrucțiunile de coordonare legate de:

- organizarea sectoarelor de tragere;
- ora de ridicare a muniției de către administratorul subunității;
- orele de începere a deplasării;
- ora la care se execută apelul serviciilor în poligon;
- ora estimată pentru începerea tragerii;
- organizarea deplasărilor la și de la poligon și alte detalii organizatorice.

Înainte de începerea deplasării din cazarmă, comandantul de pluton verifică personal:

- prezența;
- echipamentul militarilor conform condițiilor ședinței de tragere;
- controlul armamentului – pentru a elimina riscul ca pe țeava vreunei arme să se afle cârpe, murdărie;

- dacă luptătorii și-au însușit regulile și măsurile de securitate și siguranța în muncă și regulile ce trebuiesc respectate în poligon;

- dacă fiecare participant la tragere a semnat de luarea la cunoștință a regulilor SSM în fișa colectivă de instructaj;

- asigurarea materială.

În poligon, comandantul de pluton va urmări executarea următoarelor activități:

- controlul armamentului;

- scoaterea tuturor încărcăturilor de la arme;

- îmbrăcarea vestei și căștii pentru luptă;

- organizarea sectorului de tragere repartizat;

- montarea stegulețelor de marcarea a aliniamentelor de așteptare și tragere;

- pregătirea locașelor de tragere astfel încât să ofere vizibilitate țintelor conform ședinței;

- verificarea organizării câmpului de ținte conform condițiilor ședinței;

- stabilirea semnalelor de conducere și cooperare cu operatorul din foisorul de observare;

- organizarea seriilor de militari pentru tragere conform tabelului cu rezultatele din foisor;

- ordonarea organizării atelierelor secundare.

După executarea tragerii, comandantul de pluton conduce următoarele activități:

- execută controlul armamentului;

- coordonează strângerea tuburilor trase;

- ordonă strângerea stegulețelor de marcarea a aliniamentelor;

- verifică materialele și echipamentul;

- primește tabelul cu rezultatele obținute și conduce analiza

post-acțiune.

Concluzii și propuneri

În urma studierii prevederilor regulamentare privind executarea ședințelor de tragere specifice, pot trage următoarele concluzii:

- Ședințele de tragere specifice trebuie elaborate de către statul major al unităților pe baza experienței obținute în urma misiunilor executate în teatrele de operații.

- În conceperea ședințelor de tragere, se va urmări creșterea progresivă a dificultății acestora, precum și pregătirea luptătorilor pentru ducerea acțiunilor de luptă în mediul urban.

- Nivelul de realism trebuie să fie maximizat, obținându-se astfel o motivare eficientă a luptătorilor și concentrarea acestora pentru obținerea scopurilor tactice dorite.

- Selectarea țintelor – conform regulilor de angajare, întrucât nu trebuie angajate cu foc toate persoanele-țintă care apar (femei, copii, civili fără armament).

- Executarea focului după adăpostiri.

- Orientarea corpului și pozițiile pentru tragere trebuie adaptate la realitatea luptei contemporane – astfel, în poziția pentru luptă în picioare vesta antiglonț oferă o foarte bună protecție frontal, iar partea laterală a corpului este cel mai slab protejată. Cu toate acestea, se preferă orientarea corpului lateral către direcția de tragere, deși aceasta pune în pericol siguranța luptătorului.

- Pe timpul executării tragerilor, este recomandat ca echipamentul aflat asupra luptătorilor să fie același pe care îl utilizează în misiunile din teatrul de operații – pe timpul nopții să se utilizeze armament cu aparatură de tragere sau observare pe timp de noapte.

Provocările la care au răspuns unitățile și subunitățile dislocate în teatrele de operații sunt de natură să ne ajute să conștientizăm că, fără un proces de instruire eficient și realist, luptătorii din forțele terestre care execută acțiuni militare în teatrele de operații nu pot obține rezultatele tactice și obiectivele ordonate de către comandanții lor.

Standardizarea instrucției este un proces complex care va avea un impact de durată asupra pregătirii militarilor din forțele terestre, utilizarea Programelor de instrucție individuală (PII) și a Programelor de instrucție pentru misiuni (PIM) simplificând procesele de instruire și evaluare a luptătorilor și subunităților.

BIBLIOGRAFIE:

*** SMG 104/2003 – *Concepția standardizării instrucției*, București, 2003.

*** SMFT 43/2006 – *Ordin privind instrucția și exercițiile în Forțele Terestre în perioada 2007 – 2010*.

*** SMFT 44/2006 – *Norme privind instrucția în Forțele Terestre*.

*** F.T. – 11 / 2007 – *Instrucțiuni pentru tragerile cu armamentul de infanterie*.

*** S.M.F.T. 152 – PII – I. Bz. – ITAI – *Programul de instrucție individuală la disciplina instrucția tragerii cu armamentul de infanterie*, Făgăraș, 2008.

*** S.M.F.T. 335 – PII – 1 – I. T. A. Sp. – *Programul de instrucție individuală la instrucția tragerii cu armamentul de pe*

tehnica de luptă (specific), Făgăraș, 2008.

**** Catalogul cu ședințele de tragere individuale de tragere de luptă specifice ale batalionului de infanterie, 2004.*

**** Ședințe de tragere specifice forțelor pentru operații speciale, București, 2004.*

NOTE:

¹ *** F.T. 11, art. 2.

² *** Ședințe de tragere specifice pentru operații speciale, cap.1.

³ Ibidem.

Schimbări care se pot realiza prin intermediul lecțiilor învățate

MAIOR TEODORA AANIȚEI

Motto

*„A prelua și a folosi inteligent experiența trecutului, construind pe temeuri solide, validate de viață, este în logica evoluției, este folositor pentru generațiile care vin și este o dovadă a respectului pentru cele de dinainte”** .

Diseminarea experienței acumulate în urma desfășurării operațiilor, misiunilor și exercițiilor militare la nivelul Armatei României a apărut ca aliniere la evoluțiile în domeniul militar, pe plan intern și internațional, dar și ca necesitate a asigurării unui nivel sporit de interoperabilitate cu NATO. Paradoxul lucrului în cadrul acestei comunități interoperabile

* General de brigadă dr. Visarion NEAGOE – *185 de zile în Irak*, Editura Militară, București, 2009.

cum este NATO este că procesul de standardizare și practica armonizării instituționalizează rezistența la schimbare. Procesul de lecții învățate implică un mare număr de mecanisme în mișcare pentru a putea ajunge la un rezultat pozitiv și optim. Fără energie și implicare, aceste lecții învățate „mor în fașă” sau devin desuete.

Pentru a fi util, procesul de lecții învățate trebuie să fie utilizat ca instrument în scopul sprijinirii comandanților, al remedierii deficiențelor și al perfecționării interacțiunii componentelor militare, prin intermediul solicitării de analize specifice, prin repartizarea propriilor experți în domeniu la echipele altor structuri ce efectuează analiza, prin contribuția la dezvoltarea bazei de date informatizate a lecțiilor învățate cu experiențe proprii, prin accesarea acestei baze de date sau prin solicitarea de sprijin tehnic în vederea dezvoltării propriei baze de date.

**Interdependența dintre
activitățile asociate domeniilor
„Lecții învățate” și
elaborarea propunerilor
pentru modificarea/
completarea proiectelor
actelor normative specifice,
doctrinelor și manualelor
militare**

Pentru a avea efectul scontat, experiențele și învățămintele acumulate trebuie să fie adunate, analizate, formulate cât mai clar, pentru a putea fi exploatate și puse la dispoziție atunci când sunt solicitate și în forma în care solicitanții [D.A.1] au nevoie.

Culegerea de informații și de învățăminte se efectuează fie

într-un mod activ, mergându-se pe teren, în contact direct cu unitățile, fie în mod pasiv, folosindu-se analize, concluzii, rapoarte, articole elaborate de cei ce participă la operații, exerciții sau misiuni.

Pasul următor îl constituie analiza și validarea învățămintelor. Pentru analiză sunt necesari cei mai buni specialiști în domeniul respectiv, specialiști militari cu o experiență practică solidă, cu o activitate complementară unei cercetări științifice. Această etapă se concretizează prin identificarea disfuncționalităților sau a cazurilor pozitive, validarea lecțiilor identificate și stabilirea recomandărilor, propunerilor sau măsurilor de soluționare. Lecțiile identificate își păstrează statutul până în momentul în care sunt descoperite suficiente argumente care demonstrează că acțiunea recomandată este eficientă și poate fi utilizată ca standard general valabil. În final, după examinări în practică, lecția identificată este validată, luată în evidență ca lecție învățată și apoi este arhivată în baza de date.

Această activitate trebuie să se repercuteze pozitiv asupra funcționării structurii, motiv pentru care au prioritate observațiile pozitive. Promovarea unor idei novatoare, mai ales în domeniul metodelor și procedurilor tactice și operative (TTP), are un impact considerabil în planul dezvoltării doctrinei.

Lecțiile nu sunt cu adevărat învățate decât atunci când, concomitent cu validarea și luarea în evidență, se fac propuneri de aplicare a învățămintelor rezultate din acestea în textul instrucțiunilor, dispozițiilor, normativelor în vigoare sau în cadrul proiectelor în curs de elaborare.

Pentru exemplificare vom lua o lecție din cele șapte identificate în domeniul „Instrucție și doctrină” pe timpul desfășurării exercițiului național, întrunit, de nivel operativ, ROUEX 09, în care se propune o soluție alternativă pentru viitoarele exerciții.

„Problema” a apărut datorită limitării perioadei de desfășurare a exercițiului CPX la numai două zile, coroborat cu desfășura-

rea lui pe patru eșaloane de nivel tactic, fapt care a impus îndeplinirea parțială a unor obiective prestabilite în EXPEC. „Soluția” ar putea-o constitui alocarea unui timp rezonabil pentru organizarea și desfășurarea CPX și, implicit, includerea acestei propuneri în proiectul „Dispoziției privind planificarea, desfășurarea și analiza exercițiilor în Armata României” (proiect aflat în etapa de elaborare în anul 2009 și experimentare în anul 2010).

Această lecție, dar și celelalte date relevante ce au decurs din lecțiile identificate de către Comandamentul Operațional Întrunit, în calitate de OCE, pe timpul desfășurării exercițiului ROUEX 09, au fost incluse în Raportul final (FER), împreună cu concluziile, recomandările și măsurile de remediere care pot fi luate de către structura inițiatoare sau propuneri de măsuri pentru problemele care depășesc competența acesteia. De asemenea, lecțiile identificate au fost înaintate eșalonului superior (Biroul Lecții Învățate din Direcția Instrucție și Doctrină a Statului Major General) prin intermediul sintezei trimestriale, în scopul analizării și coordonării implementării acestora.

Pe lângă aceste modalități de a promova lecțiile identificate, în etapa finală a acestui exercițiu s-au elaborat și înaintat aproximativ 200 de propuneri de modificare ori completare a proiectului „Dispoziției privind planificarea, desfășurarea și analiza exercițiilor în Armata României”, sub forma tabelului prevăzut de „A.N.S.-1, Regulamentul privind elaborarea actelor normative specifice, doctinelor și manualelor militare în Ministerul Apărării”.

În scopul exemplificării celor de mai sus, inserăm formula-
rul lecției identificate, așa cum a fost constatată pe timpul exercițiului de către Echipa de analiză, raportare și lecții învățate (EXCON):

Pe parcursul experimentării dispoziției în anul 2010 se recomandă revederea (studierea) tuturor lecțiilor identificate pe timpul exercițiilor naționale (inclusiv DACIA'10) și înaintarea,

ierarhică, de propuneri privind îmbunătățirea conținutului acesteia, în scopul încorporării și implementării acestora în cadrul

Formularul pentru consemnarea lecției identificate, observației, datei colectate

CODUL	07.07
-------	-------

1. Date generale

STRUCTURA INIȚIATOARE: Comandamentul Operațional Întrunit	
Domeniul: 07. INSTRUCȚIE ȘI DOCTRINĂ	Data:29.09.2009
Subdomeniul:07.07 Exerciții și planificarea exercițiilor de tip întrunit	Actualizat:20.10.2009
Evenimentul: Exercițiul ROUEX '09	Clasificare: Nesecret

2. Titlu

Desfășurarea exercițiului CPX pe durata a două zile

3. Constatare

Durata scurtă a CPX (două zile) a permis îndeplinirea unui număr limitat de obiective.

4. Detaliere

Procesul de planificare a unui exercițiu național, de comandament pe hartă, la nivel întrunit, durează 10-12 luni, rezultând obiective precise pentru toți participanții. Limitarea perioadei de desfășurare a exercițiului CPX la numai două zile, coroborat cu desfășurarea lui pe patru eșaloane de nivel tactic, a impus îndeplinirea parțială a unor obiective prestabilite în EXPEC.

5. Concluzie

Desfășurarea exercițiului CPX pe mai mult de două eșaloane nu permite conducătorului exercițiului să urmărească și să cuantifice îndeplinirea obiectivelor propuse.

6. Recomandare

Organizarea și desfășurarea CPX pe durata a trei-cinci zile și respectarea întocmai a prevederilor Bi SC 75-3. Implementarea propunerii în proiectul „Dispoziției privind planificarea, desfășurarea și analiza exercițiilor în Armata României”.

7. Structura principal responsabilă

Planificatorii exercițiilor și inițiatorii proiectului „Dispoziției privind planificarea, desfășurarea și analiza exercițiilor în Armata României”.

8. Termen de îndeplinire

Pe perioada experimentală a proiectului de dispoziție.

9. Comentariu

--

10. Punct de contact

Nume: Matei Eugen	Grad: cpt. cdor	Categoria de forțe/ serviciul
Telefon:	STAR:	Fax:
e-mail	Locația: Buzău	U.M. 02470

versiunii finale, ediția 2011.

Pentru validarea lecțiilor identificate, acestea vor fi introduse ca cerințe de analiză în „Lista cu cerințele de analiză” ale exercițiului următor. Corectarea problemei se va face prin acțiuni sau măsuri, desfășurate în conformitate cu prevederile unui „Plan de

acțiune”. Astfel, lecția identificată parcurge din nou ciclul procesului de lecții învățate.

„Planul de acțiune” reprezintă primul pas în procesul pe care îl parcurge o lecție identificată, de la recunoașterea existenței acesteia și până la remedierea situației ori evenimentului care a inițiat-o. Acesta cuprinde lecțiile identificate, acțiunile sau măsurile recomandate, structurile principal responsabile pentru executarea acestora, termenele și rapoartele care se înaintează.

După desfășurarea exercițiului, dacă se stabilește că problema inițial observată a fost corespunzător corectată, ea va face obiectul introducerii în proiectul „Dispoziției privind planificarea, desfășurarea și analiza exercițiilor în Armata României”, devenind prevedere regulamentară și, astfel, Lecție învățată.

Interdependența dintre activitățile asociate domeniilor „standardizare și interoperabilitate”, „lecții învățate” și elaborarea propunerilor pentru modificarea (completarea) proiectelor actelor normative specifice, doctrinelor și manualelor militare

Pentru a ne asigura că bazele de date cu lecții identificate își dovedesc utilitatea este necesar ca, periodic, conținutul acestora să fie consultat sau revăzut. Astfel, experiența delegaților naționali la grupurile de lucru pentru elaborarea STANAG este importantă, aceștia având oportunitatea de a oferi feedback-ul fiecărei lecții identificate către NATO Standardization Agency, prin reco-

mandarea elaborării unor noi STANAG.

La nivel național, după elaborarea și acceptarea unui STANAG, modul de implementare se recomandă de către grupul de lucru național, constituit pentru rezolvarea sarcinii de standardizare, prin Recomandarea care se întocmește în cadrul ședinței de armonizare a punctelor de vedere ale experților, în funcție de domeniul de aplicare și de nivelul de autoritate necesar documentului de implementare.

Implementarea standardelor operaționale (administrative) se realizează prin elaborarea ori revizuirea, după caz, a unui act normativ specific (regulament, instrucțiune, ordin, dispoziție, metodologie etc.), a unei doctrine sau manual care încorporează prevederile standardelor.

Elaborarea, respectiv revizuirea documentului de implementare a standardului acceptat, cu aplicabilitate generală sau la nivelul mai multor structuri este, de regulă, în sarcina structurii responsabile de acceptarea STANAG-ului respectiv.

Pentru exemplificare vom lua implementarea standardului 2 138 (Ediția a IV-a) TROOP TRIAL PRINCIPLES AND PROCEDURES – COMBAT CLOTHING AND PERSONAL EQUIPMENT (Principii și proceduri de testare la trupe a echipamentului pentru luptă și a echipamentului individual al personalului din Armata României), atribuit în responsabilitatea Comandamentului Logistic Întrunit.

Cu ocazia elaborării propunerilor pentru îmbunătățirea (completarea) proiectului dispoziției prin care este implementat acest STANAG au fost de mare utilitate analizele periodice efectuate pe parcursul desfășurării operațiilor, misiunilor și exercițiilor.

Pe timpul acestor analize a apărut necesitatea schimbării formei și calității unor articole de echipament (echipamentul de instrucție, vesta antiglonț, casca kevlar, bocancii de instrucție,

costumul contra intemperiilor) și, implicit, modificarea normei unice de echipare a efectivelor prin adaptarea prevederilor la specificul și durata misiunilor din diferitele zone unde acestea se desfășoară.

Colectarea, centralizarea și sintetizarea datelor, observațiilor, lecțiilor identificate de către contingentele românești, aflate în misiuni în teatre de operații cu condiții climatice deosebite, ne-a oferit posibilitatea de a ne documenta, de a analiza și de a face propuneri pentru îmbunătățirea echipamentului individual, atât prin înaintarea ierarhică a lecțiilor identificate, cât și prin elaborarea propunerilor de modificare sau completare a documentului de implementare a acestui STANAG, respectiv „Dispoziția pentru aprobarea principiilor și procedurilor de testare la trupe a echipamentului pentru luptă și a echipamentului individual al personalului din Armata României”, aprobată de către șeful Statului Major General, cu nr. S.M.G.-81 din 05.11.2009.

Concluzii

Activitatea în domeniul lecțiilor învățate nu este o sarcină ușoară, personalul implicat luptându-se să fie mai mult decât managerii unor date sau informații. Procesul de lecții învățate trebuie să fie logic, simplu și complementar activităților. Implicarea liderilor constituie un factor-cheie iar luarea măsurilor, elaborarea recomandărilor sau găsirea soluțiilor unei lecții vor fi decisive pentru remedierea deficiențelor.

De cele mai multe ori însă, când se dorește implementarea unor propuneri sau măsuri concrete de aplicare a experienței acumulate, ele „par” fie incomplete, fie ca „forme fără fond”, fie ca secundare față de linia tradițională, familiară și deci mai confortabilă. Justificările uzuale și la îndemână sunt, de regulă, lipsa de

resurse, lipsa de importanță a noii abordări sau irelevanța temei pentru nivelul eșalonului vizat.

Trecând peste impedimentele conformismului ierarhic, analiza de față se dorește a fi promotoare a ideii de schimbare, încercând să stimuleze statele majore să conceapă soluții orientate către viitor, care să integreze natural lecțiile identificate atât în proiectarea și conducerea exercițiilor, a instrucției și pregătirii de luptă, cât și a desfășurării operațiilor de către contingentele participante la misiuni în afara teritoriului statului român.

Comoara din adâncuri – umbra, polul întunecat al sufletului

GABRIELA NICULA

Pentru a înțelege acest articol , este necesar să dăm o fugă până afară și să privim puțin la cer. Vedem o pasăre în zbor. O privim cu atenție. Are o aripă sau două? Acum căutăm să observăm alte păsări. Există vreuna care să zboare cu o singură aripă? Mulțumesc, demonstrația a luat sfârșit.

Putem parcurge acest articol, deoarece urmează să citim despre a doua noastră aripă – „Umbra”. Ar trebui să știm și să recunoaștem că „Umbra” este o parte inacceptabilă din noi înșine, un fel de ființă inferioară, care dorește să facă ceea ce este interzis. Am putea defini umbra ca un complex inconștient, care conține impulsuri, dorințe și emoții primitive, evaluate ca incompatibile cu standardele sociale în vigoare și idealul de personalitate la care aspirăm. Este ușor de înțeles, cu cât normele societății sau grupului social de care aparținem sunt mai restrictive, cu atât umbra este mai mare. Ea îmbracă ansamblul conținuturilor psihice condamnate, negate, evaluate ca inferioare sau inacceptabile și respinse în inconștient.

Aceste conținuturi psihice sunt pulsuni, dorințe, trășături, gânduri și stări emoționale pe care le trăim fiecare din noi. Umbra noastră conține toate aspectele psihologice ale ființei noastre care o ascundem nu doar de ceilalți, ci și de noi înșine. Fizic vorbind, umbra este asociată cu întunericul, deoarece există în interiorul nostru o porțiune de spațiu întunecos unde nu pot pătrunde razele de soare ale Eului conștient. Câtă vreme omul are reședința pe pământ cu corpul fizic fără umbră, el ar fi incomplet, această parte neacceptabilă fiind, așadar, inevitabilă. Oamenii care nu găsesc o modalitate de a trăi cu latura lor întunecată, negând-o și reprimând-o, ar fi asemenea unor persoane care folosesc doar piciorul și brațul drept, deoarece piciorul sau brațul stâng au fost evaluate ca imorale și primitive.

V-ar plăcea să mergeți toată viața într-un picior?

La o scară mult mai mică v-ați dori ca, pe durata a 24 de ore, să nu puteți folosi mâna stângă? Dacă nu știți la ce mă refer, încercați! Veți constata că niciun om rezonabil n-ar accepta să renunțe la folosirea unui braț sau picior pentru că cineva îi spune că sunt rele, necivilizate sau malefice.

Totuși, acest fenomen se întâmplă la nivel psihologic, în cazul conținuturilor condamnate și stocate în umbră. Cândva, prin copilărie, unele pulsuni, dorințe sau reprezentări sunt judecate și devalorizate, sunt evaluate ca nepermise, indecente, urâte sau rele, fiind trimise în subteranele inconștientului. Speranța secretă din spatele acestor reprimări este că, ceea ce a fost trimis la subsol, la subsol rămâne. Poate că așa se întâmplă în cazul lucrurilor.

În ce privește conținuturile psihice, acestea au o particularitate interesantă: sunt vii.

Este ca și când ai încerca să închizi în debara o pisică neastâmpărată. Crezi că va sta cuminte acolo, torcând? Atunci ce se va întâmpla cu aspectele blocate în umbră? Mai întâi, ele nu se mai dezvoltă. Nefiind exprimate și integrate în comportamente, rămân la stadii primitive, în același fel în care un copil crescut de mai-

muțe în junglă nu depășește un nivel rudimentar de a simți și a gândi. În al doilea rând, conținuturile psihice respinse în umbră încep, încet-încet, să funcționeze autonom, adică să se insinueze în atitudinile și interacțiunile sociale. Când energia acumulată în umbră depășește pragul de rezistență specific Eului – altfel spus, când cenzura nu mai face față presiunilor din inconștient – umbra se infiltrează, se strecoară asemenea unui șarpe în conduite, proiecte, gânduri și idei iraționale, nesocializate și chiar inumane. Oricât ne-am strădui, umbra nu poate fi ferecată în inconștient. Din când în când, ea se manifestă, iese la iveală, scoate capul. Sunt momentele când spui: „Nu știu ce-a fost cu mine...”, „Parcă n-am fost eu!”, „Nu știu ce mi-a venit...” Pare ceva străin, venit din niște abisuri pe care tinzi să nu le recunoști ca fiind ale tale. Avem momente când propria noastră umbră se manifestă în vise, personificate de ființe abjecte sau inferioare, de persoane care săvârșesc gesturi reprobabile și dezgustătoare. În vis nu mai există bariere și ai ocazia să faci tot ceea ce în stare de veghe îți vine dar reprimi. În vis îți poți maltrata copiii, îți poți ucide părinții, îți poți înșela soția, acțiuni care în viața obișnuită sunt intolerabile și îngrozitoare. Aceste energii care vin la suprafață din adâncul interiorului nostru, dacă le-am sublima transformându-le în diverse activități creatoare, am putea evita foarte multe boli cu care corpul fizic se confruntă.

Deghizările umbrei – de la durerea de cap la cancer

De la banala migrenă, trecând prin amețeli, palpitații, afecțiuni gastrice sau dureri de dinți și până la necruțătorul cancer, poți identifica, dacă ești atent, chipul umbrei.

Nu fac aceste afirmații pentru a înfricoșa pe cineva, ci profit de semnalul de alarmă pe care îl trage durerea fizică, determinându-ne să căutăm și să devenim conștienți de originile psihologice ale bolii. În ce mă privește, sunt convinsă că bolile fizice produc perturbări sau dizarmonii din planurile mai subtile ale fiin-

ței, aceasta fiind și explicația pentru capacitatea extraordinară a anumitor persoane de a pronostica o boală, cu mult înainte de primele ei semne în corpul fizic. Pulsunile care apar înăuntrul nostru caută în mod activ să se descarce, așa cum o minge pe care o ții sub apă caută să iasă la suprafață. În termeni psihanalitici, pulsunile nu pot fi satisfăcute fie din motive practice (presiunea realității), fie din motive morale (presiunea normativă a Supraeului). Indiferent ceea ce blochează, descărcarea pulsunii, tensiunea care se acumulează, nu poate fi reținută decât până la o anumită intensitate; la unii pragul este mai mic, la alții mai mare, dar toate au o limită. Dincolo de această limită, prag sau punct de toleranță, începe boala. Conținuturile psihice respinse în inconștient încep să afecteze corpul, exprimându-se prin el. Este ca și cum inconștientul s-ar revărsa în corp. Nevoile sistematic frustrate și dorințele nerealizate sau interzise sunt surse de tensiune pentru organism. Metaforic vorbind, încărcătura negativă a acestor frustrări constante e un fel de substanță nocivă, un fel de otrăvă pentru organism, în timp suferința psihologică reprimată se manifestă ca suferință fizică. Boala fizică exprimă toxinele psihologice reprezentate de pulsuni frustrate, frici sau culpabilități, aceste energii negative sunt împiedicate să iasă în afara barierelor rigide ale Eului până în momentul când, forța lor de apăsare atinge un asemenea nivel încât digurile conștientului se rup. Eul este invadat de suferință, simțindu-se complet neajutorat. Să nu uităm că trăim într-un univers în care totul este interconectat. Nu suntem foarte conștienți de conexiunile noastre cu exteriorul, dar măcar de conexiunile dinăuntrul nostru ne-am putea interesa. Corpul, întotdeauna își asumă durerea pe care Eul o refuză, el acceptă să fie crucificat pentru păcate pe care sufletul nu vrea să le recunoască. De exemplu:

- Ura neexprimată, în timp poate să declanșeze în corpul fizic cancer.
- Dacă ți-a slăbit vederea, este datorită faptului că Eul tău nu mai vrea să vadă ceva sau pe cineva. Din punct de vedere

psihologic, degeaba ți-ai pus ochelari. Problema nu se rezolvă.

- Ți-ai pus întrebarea de ce apar pietre la rinichi? Concretizezi în interior, dar nu dai voie să concretizezi în exterior.

Pot fi date multe exemple, încercați să căutați cauza psihologică a bolii.

Viața este în așa fel creată încât nimeni nu este scutit de conflicte, tensiuni sau complexe, ele ne împing permanent spre evoluție, asta a fost speranța lui Dumnezeu atunci când a conceput pulsionile. Prevenitor din fire, s-a asigurat că frustrările, anxietățile și durerea nu pot fi reprimite la nesfârșit în inconștient. Nu există scăpare, sper să realizați că mecanismul e perfect proiectat și ne obligă să devenim conștienți.

Simplificat vorbind, evoluția psihologică și spirituală nu este altceva decât dinamizarea gradată și echilibrată a structurilor subtile ale ființei, sincronă cu amplificarea sferei conștiinței și extensia acesteia pe niveluri ce transcend individualitatea. Altfel spus, pe nivelul pe care diferența dintre Eu și Tu, cunoscător și cunoscut, lumină și umbră, se estompează pentru a face loc unei realități unitare.

TEHNICĂ
MILITARĂ
ȘI ARMAMENTE

Noțiuni fundamentale laser și aplicații în industria de armament la începutul mileniului al III-lea

LOCOTENENT-COLONEL DR.ING. VALENTIN GLOD

La începutul mileniului al III-lea luăm parte la cea mai mare explozie a realizărilor tehnice din istoria planetei noastre. Se dezvoltă și se diversifică industria construcțiilor de mașini, industria de mașini-unelte de cea mai mare performanță, industria de armament, s-a născut industria nucleară și se dezvoltă rapid nanotehnologia.

Piese, subansamblele și sistemele tehnologice realizate în această perioadă de timp și în viitorul apropiat se caracterizează prin fiabilitate ridicată la funcționarea în regim forțat (șocuri, presiuni ridicate, temperaturi foarte ridicate sau foarte scăzute), indiferent dacă acestea sunt strunguri sau freze, autoturisme sau trac-

toare, instalații energetice, rachete spațiale sau armament complex.

Aceste solicitări forțate au dus la utilizarea de noi materiale și inventarea noilor tehnologii, numite tehnologii neconvenționale. Tehnologiile neconvenționale sunt tehnologiile noi, mai puțin cunoscute și care se aplică pe o scară mai redusă, însă acolo unde ele sunt cunoscute, au o eficiență superioară tehnologiilor convenționale.

Toată această explozie tehnică se caracterizează, din punct de vedere al realizării, în principal, prin următoarele:

- utilizarea unor noi materiale, cu performanțe superioare, acestea în majoritatea lor au duritate mai ridicată;
- sunt necesare prelucrări de suprafețe, de la suprafața plană la cea mai diversificată formă;
- se prelucrează piese de dimensiuni și mase într-o gamă largă, de la repere cu mase de fracțiuni de grame, la altele de ordinul tonelor;
- nevoia de rapiditate și precizie în descoperirea țintelor și puterea de lovire.

Termenul **LASER**, **L**ight **A**mplification of **S**timulated **E**mission of **R**adiation, are în prezent o triplă semnificație, și anume:

1. fenomen: radiația electromagnetică monocromă și coerentă spațial și temporal din domeniul optic;
2. dispozitiv electronoptic: generator/ sursă de radiație electromagnetică laser;
3. sistem tehnologic: sistem tehnic având ca funcționalitate valorificarea radiației electromagnetice laser în procese de transformare controlată și finalizată a substanței, energiei și informației.

Apariția fasciculului laser a fost posibilă datorită dezvoltării teoretice și practice a fizicii. Astfel, astronomul și fizicianul

olandez Cristian Huygens a propus în 1690 **teoria ondulatorie a luminii**. Conform acesteia, fiecare punct al frontului de undă acționează ca o nouă sursă de radiație având aceeași frecvență și fază. În aceeași perioadă, Newton propunea teoria corpusculară asupra luminii. Teoria ondulatorie asupra luminii a fost însă cea acceptată și a rămas ca bază de studiu până la începutul secolului XX. În 1865 James Clerk Maxwell a publicat teoria electromagnetică. Emisia undelor electromagnetice a fost pusă în evidență de către Hertz. Lumina a fost considerată o undă electromagnetică. În 1905 Einstein a explicat efectul fotoelectric al luminii pe baza teoriei corpusculare a luminii. El a introdus fotonul ca fiind corpusculul de lumină. Max Planck a propus teoria cuantică conform căreia emisia luminii are loc în cantități discrete, numite cuante. Rutherford a propus modelul atomic, atomul fiind format dintr-un nucleu și învelișul electronic.

La acest concept, Niels Bohr, în 1913, a aplicat modelul cuantic. S-au cristalizat noțiunile de orbital geometric și nivel energetic. S-a arătat că fotonii sunt absorbiți de atomi, ceea ce duce la creșterea energiei acestora. Scăderea energiei unui atom aflat într-o stare energetică ridicată revine în starea de bază prin emisie stimulată. Einstein, studiind termodinamica radiației, a arătat posibilitatea obținerii emisiei stimulate în cazul în care coeficientul de absorbție este negativ.

Richard Tolman și Paul Erenfest au impus conceptul de „absorbție negativă” ca și cale de obținere a emisiei stimulate. Rudolph Landerburg a observat în 1928 dispersia negativă pentru descărcarea electrică în neon, pe care a considerat-o o dovadă a emisiei stimulate. Realizat în 1940 prin noțiunea de „temperatură negativă”, a descris inversia de populație. După 1950 au fost produse primele dispozitive MASER (*Microwave Amplification by Stimulated Emission of Radiation*). Towers a

realizat în 1954 primul MASER în SUA. În aceeași perioadă, în URSS, Nikolai Basov și Alexander Prokhorov au prezentat condițiile în care se poate realiza un amplificator de microunde. În 1957 Scovil a realizat un MASER cu mediu solid, pe bază de ioni de gadoliniu. Apoi s-au realizat laseri cu ioni de crom. Ca și material gazdă pentru ionii de crom, Ann Abor a folosit cristalul de rubin. Prin aceste cercetări s-a deschis calea obținerii de amplificatoare în domeniul infraroșu și vizibil.

Primul oscilator laser funcțional a fost realizat de Theodore Maiman în mai 1960. Acesta a fost oscilatorul laser cu rubin. A avut ca mediu activ un cristal de rubin de 1 cm diametru și 2 cm lungime. Pompajul optic a fost realizat cu o lampă în impulsuri cu xenon. Radiația obținută a fost de culoare roșie în regim pulsat. În decembrie 1960 Ali Javan a realizat primul oscilator laser cu gaz. Acesta a fost un oscilator laser cu He-Ne și a avut emisie în undă continuă în domeniul infraroșu. Pentru pompaj folosea descărcarea electrică în mediul gazos. White și Rigden au modificat construcția acestuia și au obținut emisia de radiație roșie. Oscilatorul laser cu He-Ne a devenit primul oscilator laser comercial cu putere de 1mW. Acesta a fost folosit la instrumente de măsură și ca sursă pentru cititoarele codurilor de bare. Ideea de a folosi joncțiunile p-n ale semiconductorilor pentru a produce inversia de populație a apărut din 1950. Gunther Fenner a realizat primul oscilator laser cu semiconductor în 1962, folosind galium arsenidă. Primii oscilatori laser cu semiconductori aveau ca mediu activ un singur material. Ei puteau opera numai la temperaturi scăzute. Tehnologia oscilatorilor laser cu semiconductori a fost îmbunătățită de Kroemer, în 1963, prin folosirea unui mediu activ și a unui mediu de acoperire. În 1969 Hayashi a realizat primul oscilator laser cu semiconductor care funcționa la temperatura camerei.

Astăzi, tehnologia laser a cuprins toate domeniile de aplicabilitate, de la medicină la sisteme de proiecție diversificate. O incursiune în lumea „laserelor” necesită mult timp și spațiu, însă ceea ce nu se vede, nu se cunoaște îndeajuns și chiar nu se știe suficient de mult, este domeniul aplicațiilor industriale și tehnico-militare. Din acest punct de vedere, vom dezvolta câteva noțiuni fundamentale ale fasciculului laser și aplicații ale acestuia în industria națională de apărare cu aspect informativ, și nu spectaculos.

Posibilitatea utilizării laserelor în procesarea materialelor este determinată de cunoașterea, înțelegerea și stăpânirea fenomenelor complexe, interdependente numai parțial controlabile, care se dezvoltă la interacțiunea unui fascicul laser intens cu substanța unui corp solid supus iradierii. Funcție de natura lor, aceste fenomene pot fi:

– **optice** (reflecție, refracție, absorbție, autofocalizare fascicul etc.);

– **termice** (încălzire, topire, vaporizare, ionizare mediu gazos etc.);

– **mecanice** (impuls mecanic și presiune exercitată de ejecția vaporilor sau de undele hidrodinamice din topitură, tensiuni și deformații induse de radiație în materialul solid etc.);

– **chimice** (reacții chimice susținute de radiație, ablație fotochimică etc.);

– **electromagnetice** (curenți electrici și câmpuri electromagnetice generate de curgerea gazelor parțial sau total ionizate în zona de interacțiune);

– **radiative** (absorbția și reemisia parțială a energiei laser de către plasma formată deasupra zonei de interacțiune).

Ponderea relativă și finalitatea fenomenelor în acțiunea tehnologică de procesare a materialelor depind de numeroși factori,

între care de primă importanță sunt:

- lungimea de undă a radiației laser λ , [μm];
- calitatea fascicului laser M^2 [-];
- poziția și mișcarea relativă a suprafeței de cuplare fascicul laser – substanță în raport cu obiectul supus procesării;
- intensitatea I [W/cm^2] și fluența F [J/cm^2] radiației pe suprafața de cuplare fascicul laser -substanță;
- durata interacțiunii fascicul laser – substanță;
- natura și starea suprafeței obiectului supus procesării;
- natura și starea mediului ambiant interacțiunii laser – substanță.

Sursele laser au puteri nominale (undă continuă) și medii (undă pulsată) emise de sursele laser în creștere permanentă. Starea actuală a principalelor surse laser pentru sistemele tehnologice de procesare a materialelor industriale este sintetizată în Tabelul nr.1.

Restricțiile cele mai importante în creșterea puterii surselor laser sunt generate de randamentele energetice scăzute ale acestora și implicit de dificultățile răcirii mediului activ până la un nivel acceptabil din punct de vedere a calității fascicului laser emis.

Creșterile cele mai semnificative s-au înregistrat la laserele Nd: YAG, în principal, în contul utilizării unor rezonatori cu bare de mediu activ și amplificatori multipli și a aplicării pompajului cu diode laser (randamente energetice de cca. trei ori mai mari decât la laserele pompate cu tuburi de descărcări în gaz).

Tendențele de dezvoltare a surselor laser sunt determinate de următoarele necesități și priorități:

– **durate t_p ale pulsurilor laser emise, din ce în ce mai scurte:** $10^{-3} \rightarrow 10^{-9} \rightarrow 10^{-15}$ [s] cu creșteri excepționale ale raportului P_p / P_m și respectiv ale intensității momentane a radiației pe

Tabelul nr.1

Mediu activ / lungime de undă	Soluție funcțional- constructivă	Putere nominală/ medie [kW]	Regimuri de operare	Parametri pulsuri laser
CO ₂ :He :N ₂ / 10,6 μm	Răcire convectivă, flux gazos transversal	P≤45	Continuu	
	Răcire convectivă, flux gazos axial	P≤18	Continuu, pulsat	t _p (0,lms...s) f _p <1000Hz
	Răcire difuzională (slab) – sistem deschis – sistem închis	P≤5 P≤0,6	Continuu	
Nd : YAG / 1,06 μm	Bara cilindrică Pompaj continuu	P≤ 5	Continuu	
	Bara cilindrică Pompaj pulsat/ continuu	P _m ≤2	Pulsat Qswitch	E _p ≤150J t _p (0.2..20 ms) f _p ≤1000Hz t _p (15...300)ns f _p ≤60 kHz
	Bara paralelipipedică (slab)		Continuu Pulsat Qswitch	E _p ≤150J t _p (0,lms...cw) f _p ≤1000Hz t _p (15...300)ns f _p ≤ 60 kHz
Excimeri / F ₂ -> 0,157 μm ArF ->0,193 μm KrF ->0,248 μm XeCl->0,308 μm	Răcire convectivă, flux gazos transversal	P _m ≤0,2	Pulsat	E _p ≤10J t _p (10...30)ns f _p ≤ 500 Hz

suprafața de cuplare fascicul laser – obiectiv de prelucrat până la 1015 W/cm^2 (față de 109 W/cm^2 actual), prin aplicarea unor dispozitive de comutare electrono/ optice/ mecanice (ex. Qswitch, pentru pulsuri de nanosecunde) și prin operarea de noi lasere (ex. lasere Ti:Safir, pentru pulsuri de femtosecunde);

– **dezvoltare prioritară de lasere cu lungimi de undă din domeniul infraroșu apropiat** ($\lambda = 0,8... 1 \mu\text{m}$), în particular lasere Nd:YAG, lasere diodă GaAs, lasere Ti:Safir, cu fasciculele transmisibile prin fibră optică și bine absorbite de majoritatea materialelor industriale, **și respectiv din domeniul ultraviolet** ($\lambda = 0,150...0,350 \mu\text{m}$), în particular lasere Nd:YAG cu multiplicatori de frecvență și lasere excimeri, lasere capabile de rezoluții specifice nanotehnologiilor;

– **calitate tot mai bună a fasciculului laser de interes tehnologic**, favorabilă localizării interacțiunii fascicul laser – obiectiv de prelucrat pe suprafețe de arie tot mai mică și implicit realizării de intensități ale radiației superioare, cu puteri laser relativ mai mici, obținute fie prin noi soluții funcțional-constructive ale surselor laser (lasere fibră, lasere disc), fie prin prelucrarea optică avansată a fasciculului laser de secțiune circulară, transmise prin fibre optice și respectiv a fasciculului laser de secțiune necirculară, emise de laserele cu excimeri și laserele diodă;

– **stabilitate, fiabilitate și disponibilitate tot mai mare**, prin conceperea și promovarea unor noi surse laser cu rezonatori și respectiv sisteme de pompaj, de răcire a acestora, având soluții funcțional-constructive fără componente în mișcare sau supuse uzării (de exemplu, lasere diodă, sisteme de pompaj cu diode laser și lasere slabe).

În perioada actuală sunt constituite trei clase distincte de grupe a aplicațiilor laser în sfera procesării materialelor industriale, cu ritmuri de dezvoltare semnificativ diferite, și anume:

• **Aplicații laser în infraroșu mijlociu:** $\lambda = 10,6 \mu\text{m}$, lasere CO_2 :He : N_2 , cu puteri de ordinul kW...zeci de kW, funcționând preferențial în unda continuă; sisteme tehnologice cu optica mobilă 2D și 3D; aplicații specifice dominante: tăierea termică, sudarea prin topire, placarea și tratamentul suprafețelor în cazul materialelor metalice (în special), dar nu numai, asigurând peste 50% din aplicațiile industriale actuale ale laserelor.

Tendențe semnificative: deplasarea aplicațiilor către grosimi tot mai mari ale obiectului de prelucrat, prin promovare de sisteme tehnologice laser de mare putere, multifocale și multispot, tăiere materiale compozite și placate, dezvoltare de procedee de sudare hibride, sudarea aluminiului, asamblarea oțel-aluminiu și sudarea materialelor polimerice.

Domeniu relativ stabilizat de aplicații laser, cu evoluție intensivă.

• **Aplicații laser în infraroșu apropiat:** $\lambda = 0,8..1 \mu\text{m}$, lasere Nd:YAG, laseri diodă GaAs, cu puteri de ordinul 100 W...kW, funcționând preferențial în regim pulsant și Qswitch; sisteme tehnologice cu transmiterea fasciculului laser prin fibră optică și prin sisteme galvanoptice; aplicații specifice dominante: marcarea prin gravare, colorare sau prelevare selectivă de straturi de substanță a tuturor categoriilor de materiale și respectiv uzinarea și sudarea de precizie a materialelor polimerice și metalice (aproape 40% din aplicațiile industriale actuale ale laserelor).

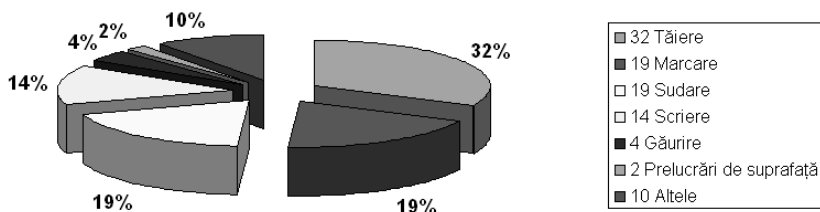
Tendențe semnificative: dezvoltarea de noi surse laser, caracterizate prin puteri mai mari, cu calitate superioară a fasciculelor laser emise și regimuri de iradiere continuu, respectiv pulsate, cu durate t_p tot mai mici și frecvențe f_p tot mai mari.

Domeniu dinamic de dezvoltare a aplicațiilor laser, cu evoluție mixtă, intensivă și extensivă.

• **Aplicații laser în ultraviolet:** $\lambda = 0,150...0,350 \mu\text{m}$, în principal lasere excimere, cu puteri de ordinul $W...sute\ de\ W$, funcționând în regim pulsant; formarea fascicului laser pe suprafața de prelucrat prin transfer de imagine (mască) și focalizare; prelevare de material în contul unor fenomene de ablație predominant atermice; aplicații specifice dominante: litografie optică în microelectronică, microuzinare și curățirea suprafețelor de pelicule de praf și compuși chimici de prelucrare, pentru toate categoriile de material.

Tendințe semnificative: mărirea rezoluției în procesele litografice și dezvoltarea de aplicații, similare celor existente în prezent, în domeniul micromecanicii, microopticii, microfluidicii și în nanotehnologii.

În cadrul proceselor de prelucrare a materialelor metalice cu fascicul laser, tăierea ocupă primul loc ca utilizare:

Tehnologia laser este utilizată pe scară largă în domeniul aviației și spațiu, în recunoaștere, teledetecție și măsurare de la distanță, avertizare antirachetă, viziunea de noapte de aeronave și de navigație de noapte, și joacă un rol important în descoperirea țintei, identificarea și urmărirea, cu scopul de îndrumare și de precizie de comunicații, precum și capacității combative ale

acestora. Aplicarea acestei tehnologii poate crește foarte mult precizia sistemelor de armament, capacități de creștere ECM, capabilități contra stealth, contra obiect, capacitățile de suprafață interferență, reduce considerabil costurile și asigură creșterea eficienței sistemelor de arme.

BIBLIOGRAFIE:

Avanish Kumar Dubey, Vinod Yadava – *Multi-Objective Optimization of Nd:YAG Laser Cutting of Nickel-Based Superalloy Sheet using Orthogonal Array with Principal Component Analysis, Optics and Lasers*, in „Engineering” 46 (2008), p. 124–132.

Glod Valentin – *Study of Thermic Effects which Appear in Laser Beam Cutting Process*, Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Constanța, 2007.

Glod Valentin – *Effects of Oxygen Pressure in Laser Cutting*, în „Metalurgia Internațional” nr.3/ 2011.

John C. – *Ion Laser Processing of Engineering Materials Principles, Procedure and Industrial Application*, Elsevier Ltd., Oxford, 2005.

Karazi S. M., Issa A., Brabazon D. – Comparison of ANN and DoE for the Prediction of Laser-Machined Micro-Channel Dimensions Optics and Lasers, in „Engineering”, 2009.

Surse Internet:

<http://www.defensereview.com/ro/laser-gunship-fires-advanced-tactical-laser-atl-against-ground-targets>

<http://tehnickerazboi.blogspot.com/2010/04/evolutii-militare-in-infrarosu-si.html>

<http://www.ziare.com/magazin/stiinta-tehnica/arme-le-viitorului-folosite-astazi-in-conflicte-militare-1026879>